

LEVEND BEGRAVEN

op weg naar de waarheid

1

Pinokkio's journal of a sentimental journey

WINTERREISE

bericht van een dode uit de twintigste eeuw

A. Z. Sowhn

IK LACH JOU DOOD EN JIJ MIJ. HAHAHA!

Versie 6.6 / 2-jan-2023

(als een aanpaste versie van “Boekje 1” van *Levend begraven op weg naar de waarheid* geëpibreerd wordt wordt de versie/datum-aanduiding aangepast)

© azs

Omslagontwerp Tanja en Bennie

Website www.azsay.nl

Alles uit deze uitgave mag vrijelijk worden verveelvoudigd of openbaar gemaakt op welke wijze ook zonder voorafgaande toestemming van azs

13 okt 1990

BOEKJE 1: BEGRAVEN. HARTJE WINTER

The way to hell is paved with tomb-stones

Ter informatie

wat het Graf mij vertelt

Deeltje 1

Waar Gaat Het Over

12 apr 1989

1. Probleemstelling

Men vraagt zich, in wezen omdat men zichzelf belangrijk vindt¹, geïnteresseerd af wat er zoal om ons heen bestaat en waarom. Men gaat op weg om antwoorden te halen. Om te beginnen maakt men een woord. Alles wat er bestaat is met andere woorden “helemaal alles”, en men schiep zich het woord “heelal”. Daarmee bij nader inzien nog niet tevreden zijnde is men doorgegaan met het halen van antwoorden. Misschien is er meer dan wat “heelal” genoemd wordt maar misschien ook wel niet, aldus lacht ons de brandendste van alle onzekerheidsrelatieparadoxen lamstralend toe, en misschien is alles wat er bestaat met andere woorden “helemaal niets” en Hemingway lichtte ons in over het bestaan van het woord *nada*. Intussen, laten we wel zijn, overvallen de antwoorden op de gestelde vragen, en laten we er voorlopig maar van uitgaan dat het heelal inderdaad alles is wat er te zijn valt, intussen overvallen de antwoorden op de gestelde vragen ons werkelijk met grof geweld: de gigantische getallen die verstrekt worden. Alles wat er is is ruim 10 miljard jaar oud, en onder de veronderstelling dat het zich allemaal uitbreidt met de lichtsnelheid heeft het geheel een volume van ruim $(4/3) \times 3,14 \times (10000000000 \times S_y \times 300.000)^3$ km; in deze formule is S_y het aantal seconden in een jaar. Ik ga er niet toe over, uit te rekenen hoe groot volgens de formule het volume van het heelal is, in de eerste plaats omdat ik niet van rekenen hou. Bovendien word ik in de tweede plaats afgeleid; u moet namelijk weten dat uit de gehaalde antwoorden nog blijkt dat het heelal zo gek van vorm is dat ik er steil van achterover sla. Zie hoe komisch de kosmos: nergens grenzen en toch niet oneindig groot. Stel je toch eens voor als je kunt. Wie de grens van alles wat er is een bezoek wil brengen brengt zichzelf een bezoek. Want wat er gebeurt als hij heel ver reist (onverdroten zet hij door, hij wijkt niet af naar links en niet naar rechts, noch wijkt zijn pad af naar boven noch naar beneden, en onverdroten gaat hij voorwaarts mars volgens de kaarsrechte lijn), het onvoorstelbare dat zich voordoet als hij compromisloos alsmaar zijn weg blijft vervolgen volgens het eeuwige principe van de kaarsrechte lijn, het komische is dat hij dan stomverloren terugkomt in zijn punt van vertrek². En dermate gek zit

¹ Uit de kut in de kist,
en wij denken dat dat iets voorstelt
hahaha.

² Men zou de hier gedane mededeling als allegorie moeten opvatten want de

1. probleemstelling

alles wat er is in elkaar dat verbijstering mij verlamt zodat ik geen energie voor rekenen overhou. Ten derde moet ik toegeven dat ik bij nader inzien inzie dat de berekening van de lengte van de straal die van de boven gegeven formule deel uitmaakt sowieso fout is omdat naar ik vernomen heb de uitdijning van het heelal immers alsmaar sneller in zijn werk voortgaat, en bovendien omdat, aangezien de gebruikte formule gebaseerd is op de Euclidische meetkunde, deze om die reden sowieso toch niet de juiste waarde van het universumvolume oplevert³.

Ooit, ergens, hebben kosmische processen de aarde voortgebracht. Het is ervan gekomen dat deze wereld van ons nu een baan om de zon beschrijft. Elke driehonderd vijfenzestig dagen éénmaal rond. Tevens roteert de aarde in vierentwintig uur om haar eigen as. Wij bolbewoners bezigen wel eens de term “Moeder Aarde” wat wieweet duidt op een onbewuste herinnering in ons aan onze ontstaansgeschiedenis welke is dat indertijd aardse substanties aan het licht en boven water gekomen zijn door toedoen van hitte van radio-activiteit diep in de gesteenten, waarbij het gebeurd is dat aardse substanties door de zon bevrucht geworden zijn hetgeen geleid heeft tot wormen, beren, eendjes, grassen en u en ik. U en ik zijn kindjes van de kosmos. De rotatie-as van de aarde maakt een hoek van drieëntwintig en een halve graad met het vlak waarin de aarde haar baan om de zon beschrijft. Moeder Aarde hangt scheef en daardoor komt het dat wij seizoenen kennen.

Het was herfst in Nederland. De zon scheen, en de lucht was fris en geurig zodat het hemels heerlijk wandelweer was. In het park duwde een jongen een rolstoel voort waarin zijn moeder zich bevond. Een hemels heerlijk meisje kwam voorbij maar de moeder en haar zoon waren in een gesprek verwickeld. Even keek het meisje naar de jongen en vervolgens naar de vrouw in de rolstoel. De jongen twistte met zijn moeder over Dostojewski. Een opvallend lijkegeilgeel gekleurd herfstblad viel geluidloos. Warrelend dwarrelend hupsend onderging het één keer in zijn bestaan een moment van vrije val. Daar eindigde het stil op het pad en toen zag de jongen, die van bomen hield, het liggen. En het was een blad van een plataan. Het was groot en goudgeel, de jongen keek nog even om nadat ze aan het blad voorbij gegaan waren en zag op hetzelfde moment in de verte het meisje dat van hem weglopende voortging. Ze liep wiebelig op hoge hakken met van die lentebenen. Zijn ziel hulde zich in een inktzwarte nevel, en kokendhete teerdeeltjes zetten zich op zijn hart af, dat verkrampt

feitelijke vorm van alles wat er is is te moeilijk voor niet-wiskundige woorden en bovendien weten we het zo net nog niet.

³ Daar komt nog bij dat de leeftijd van het heelal zoals deze volgens de wetenschappers is nogal eens aan verandering onderhevig is.

1. probleemstelling

inéénkrimpemd smartelijk wanhopig aan het bonken sloeg. De jongen kon wel brullen van spijtopstandigheid. Zijn moeder zei dat ze wou dat ze kon dansen op Fleetwood Macks "Albatros". Hij zei iets vriendelijk begripvols tegen haar en hield vol met dood lood kokend in zijn schoenen. Ook zijn hart, levend begraven, hield maar vol. "Ziende kan men blind zijn", zei Demokritos en de lentebenen van het meisje ziende zei het hart van de jongen: "Levend verbrandend kan je dood wildgebraad zijn".

Dood is de materie waaruit alles opgebouwd is. Derhalve is ook dit nu door u gelezen wordende boekje dood. Hemingways nada, niets. Niets is verschrikkelijk. Niets is belangrijk. To be is levend begraven zijn. Moeders baren zonen. Geordende materie die materie ordent.

O waarom bestaat alles toch, het heelal en de verlangens zo groot, zo eindeloos ver reikhalzend vragend ver-reikend zonder enige voleinding groot, en de modder zo doods verrot. Alles komt voort uit, en eindigt in, een o zo duivels onzalig dodemansmars smartelijk weerzinwekkend teruggaan naar afgang. Waar komt het allemaal vandaan. Voorwaarts mars achterwaarts venus, voorwaar wie heeft het gemaakt en zoja waarom niet. Uit gewoonte? Uit scheppingsdrift? Uit liefde? Of is dat een twee drie-eenheid allemaal hetzelfde om het even welke kwantumsprong uit het niets in het duister dan ook.

Kom, even of oneven, kort of langdurig: hoe lang ook hoe duur betaald dan ook: we gaan dwars tegen alles in niets of Nietzsche niet ontziende, aldus spreken wij prekende, ja *rücksichtslos*: zo gaan we antwoorden halen, en er kome van wat er van moge komen klaarkomen. Waar we beginnen? Bij de Big Bang? Nee, njet: we beginnen nóg eerder: bij het ware begin, we starten daar waar alle tellen, alle rekenen, alle berekening begint: bij nummertje EEN!!

Hoe we het volhouden? We blijven lachen tot de dood erop volgt. Ik lach jou dood en jij mij. Hahaha.

Kom op jongens, we gaan...

Af? Klaar!

15 apr 1989

2. Alles Kitsch

Om het dan maar grappig te zeggen formuleren we het als volgt: het grote verdienstelijke lid van de gemeenschap wordt levend begraven ten einde de dood te overwinnen. Een hoop gelul, maar hoop doet immers leven, dus “Alles kits achter de rits?!” , vraagt de optimistische grapjas, leuk! - maar het politiek niet maar inhoudelijk wel correcte antwoord laat luid luidende de doodsklok stuitend storend horen: “Alles rist achter de kist, bim bam, bim, bam” – maar maakt allemaal niet uit, telkens, telkens weer straalt er zó het kutje in onstuitbaar sterk gespuut! Want altijd weer blust de spuitgast welkomende de lust.

Uit. Uit met de pret, het lachen vergaan. Vergaan de lol der lul. En het einde is de dood in de kut. In de suffe rust die na het komen komt is het de kuit die homt en verdomd: stiekempies de bruid die gomt... en zo is dan het minuscuul gedrocht gewrocht, de smeltekop en het productieproces komt genadeloos op gang, producerende een levensvrucht en wentelteefje DNA groeit en groeit en groeit. Voor de wonderbaar in de schoot der moeder schoot de stoot de dood het leven in. Daar ligt het bedaard begraven terwijl het cel na cel zijn vlees vergaart en weet van niets tot het tenslotte open wordt gebaard, totdat mevrouws romantisch zwanger zwijmelen bezwijmt als stervende van pijn haar gefolterd lichaam, daartoe meedogenloos gedwongen, het brood de oven uit het leven in duwt. Uit het rode blubbergat komt de UFO tevoorschijn geschoven, geheel gaar gestoomd, ziet hoe wondermooi het leven zich uitdrukt. Als moeder halfdood van uitputting en pijn hoort hoe het resultaat van al het gezwoeg, na ontdaan te zijn van het moedermodderlijk mengsel van bloed en stront bitter weent, weet ze dat eindelijk het grote geluk over haar gekomen is. Een kindje, een eigen kindje, helemaal van haar! Het is een jongen waarachtig, en helemaal heel van stuk. Hier is haar kindje, vlees geworden Gods-genade. Hoe een wonderbaarlijk.

Het is zacht en lieflijk lenteweer. Moeder wandelt in het park. Ze is volmaakt gelukkig terwijl ze de kinderwagen voortduwt waarvan de wieltes gezellige knarsgeluidjes makend doorheen de minuscule witte steentjes die het pad vormen voortgaan. Narcissen lachen wiegend in de wind, eendjes kwaken van het juichen als ze broodkorstjes toegeworpen krijgen. Plantenvreugde lonkt met zoet vluchtig-luchtig gegeur. De wereld zingt het hemels heerlijk hooglied! Een jonge vrouw

2. alles kitsch

komt de moeder en haar jongetje tegemoet en kijkt naar hen. Moeder glimlacht trots en dan voltrekt zich het gangbare ritueel, de vraagjes, de vriendelijkheidjes, het zich over de kleine jongen heen buigen. Ze lachen heel, heel lief als ze zien hoe ernstig hij hen opneemt met zijn grote krachtige ogen.

“Hij lacht!” Ja, hij lacht en hij heeft succes. Jong geleerd, gelukkig maar want het leven duurt maar even. Van baar tot baar het rode gat uit en het zwarte in. Millionen-Welt ahnest du den Schöpfer?, maar het is alweer voorbij voor je wat dan ook weet. En tranen en bloed heb je gezweet jij mensenbeest en dan ben je er geweest.

Alles kits in de kist? Hihi, is het niet om je dood te lachen.

16 apr 1989

3. Het zware laatste loodje gelegd

*O höre stets Unaussprechlicher
höre mich – Deinen
unglücklichen
unglücklichster aller Sterblichen.*
Beethoven

*Lasciate ogni speranza,
voi ch'entrate.*

Hij snakt naar adem. Hij hijgt om verlichting te krijgen, doch krijgt slechts zware en dompige lucht binnen. Het is koud. En, zo op zijn rug liggend, heeft hij verdomd pijn in zijn kont. Tot op zekere hoogte komt de grijze pudding in zijn hersenpan, terwijl de versuffing er langzaam uittrekt, tot het besef dat hij de operatie inmiddels blijkbaar gehad heeft. Ja, hij weet het weer – ze hebben hem door de gangen gereden, de lift in gekruid en na wat wachten er weer uit, en tenslotte, na alweer wachten, is hij op de operatiekamer beland. Goddank dat de operatie in ieder geval achter de rug is. Hoe laat is het nu eigenlijk? Het is hier stuitend donker, je ziet geen moer. En zo ongelooflijk still!

Hij strekt, tamelijk wezenloos nog, een hand verkennend uit die tegen een schot pal naast hem stuit. Hoe moet hij zich gedragen? Ligt hij aan het infuus? Hij zou op zijn zij willen liggen maar durft niet goed. God wat een dorst! Maar Marianne heeft hem voorgehouden dat je beter niet drinken kunt, je gaat ervan overgeven. Hij ligt erg ongemakkelijk. Hè verdomme. Waar is zijn kussen eigenlijk.

Zo verward als hij is stoot hij zijn hand tegen een schot pal boven hem als hij voorzichtig zoekend om zich heen wil tasten. Hij wil anders liggen, hij houdt het niet uit zo. O Jezus wat is het benauwd hier. Hij gaat de nachtzuster waarschuwen, hij voelt zich hondsberoerd, dit is niet uit te houden. Hij wil ook even iets menselijks zien en horen want hij heeft een luguber gevoel over zich. Waar is het knopje? Zijn hand ontmoet onmiddellijk een houten schot. Net een doodskist godverdomme! Dan komt dit afgrijselijke idee met een schok even in hem op waarna hij spottend om zichzelf lacht.

“Hahaha.” Zo lacht hij om zichzelf want ach zo’n klein zenuwelijertje is hij toch ook.

3. het zware laatste loodje gelegd

Het koude zweet verdrijft het hete en plotseling panisch begint hij voorzichtig om zich heen te tasten. Alles wat zijn trillende vingers voelen is van hout, hij voelt overal griezelig dichtbij de houten schotten, hij voelt hout, hij voelt hout. Overal zijn de schotten beklemmend dichtbij en het kan toch niet zijn dat dit waar is.

“Jezus Christus.” Hout houdt hem moorddadig opgesloten in een wurggreep en het zweet stroomt stomend bij beekjes uit zijn lichaam. Niets hoort hij dan het ploffend schuifelen van zijn wanhopige handen langs de schotten des doods. Dan hoort hij iets ratelen. Wat dat is, zijn tanden klapperen, o god. Iemand fluistert:

“Mama, mama”. Wacht eens! Daar ligt hij heel stil te luisteren. Eén en al hunkering, één en al gespannen smartelijk verlangen om bevestigd te krijgen dat hij goed gehoord heeft, hij meent iets gehoord te hebben, een ondefinieerbaar geluidje. Zo intens heeft hij zich nooit eerder aan deze ene bezigheid overgegeven: l u i s t e r e n. En zo luistert hij dan – en luistert hij...

...

Hij wacht en wacht en wacht en wacht en wacht tevergeefs. Nada. God jamaar dit is toch niet echt zo. Zulke fouten maken ze tegenwoordig toch niet meer. Misschien staat hij nog boven de grond. Hij bonkt tegen de wanden van de kist en roept:

“Hallo!”. Zijn schrille stem trilt in zijn oren.

“Hallo!”

“Halloooooo!!”

“HALLOOOOOO!!”

“H A L L O O O O !!”

Nu huilt hij.

“Mama, mama, mamaaaaa...”

Nu snikt hij het uit, onduldbaar wanhopig en bang als hij is, en zo vreselijk intens hunkerend naar eruit mogen. Maar alles blijft zoals het is, benauwend, en inktdonker, en afgrijselijk stil. Het universum is en blijft dood- ja doodstil, van eeuwigheid tot amen.

“O mama, o mama, o lieve God mama, oooooooooo...”

Nu brult hij op een manier die men zich niet denken kan. Als een waanzinnige krijsend scheurt hij zijn stembanden aan flarden. Hij mat zichzelf af en dat wil hij ook want als hij toch dood moet dan nou maar zo snel mogelijk. Hij wil niet meer denken, niet meer voelen, niet meer weten. Hij schreeuwt maar door, opdat hij buiten zichzelf kan blijven

3. het zware laatste loodje gelegd

omdat dit de enige vluchtweg is die hem rest. Nu begint hij knoertend hard met zijn hoofd tegen het schot onder hem te knallen, misschien kan hij zichzelf kapot slaan. En al die tijd schreeuwt hij. Maar tenslotte komt het in zijn keel tot een orgie van pijn die hem dwingt op te houden. God het voelt als kokend lood in zijn keel.

Zijn keel produceert intense pijngolven, zijn hoofd is één en al knarsende pijn maar hij weet en voelt nog dat hij IS, dat is het erge. Hij ervaart nog hoe donker het hier is, zo vreselijk angstaanjagend gek-makend oerzwart aardepikkedonker, jajaja: AARDEDONKER!! De AARDE, zo meedogenloos wreed hem ingekapseld vasthoudende, moeder aarde waarin de mieren, de wormen en de larven overal om hem heen wriemelen, wachtend tot hij rijp is, deze moeder zal hem nooit meer prijs geven. Het is uit met hem maar zijn lijden is nog maar net begonnen. Al zijn gewaarwordingen zijn gedrenkt in pijn, onduidbare geestespijn en onduidbare dorst en onduidbare pijn in zijn keel en onduidbare hoofdpijn.

Hij wil *eruit!* Hij wurmt zich worstelend op zijn buik en kromt zijn lichaam zodat zijn rug tegen het deksel van de doodskist drukt. In gedachten ziet hij het plekje daarboven voor zich waaronder hij zich bevindt. Hoe ver zal het zijn? Ruim een meter? Een luttel beetje aarde slechts; het enige wat gedaan hoeft te worden is wat grond opzij duwen. Vooruit! Kracht zetten! Duwen!! Harder, toe nou harder, nog harder duwen maar jongens, ja waarachtig, het schot begint inderdaad nog mee te geven ook, hij voelt het! Hoera!! En hij duwt zich kapot maar komt er niet uit.

Plotseling vindt hij zichzelf op zijn rug liggend terug. Hij is wakker. Een heerlijke opluchting neemt hem mee de hemel in. Het was maar een nachtmerrie.

Na van de schrik bekomen te zijn gaat hij overeind zitten. Echter pal boven hem bevindt zich een houten schot waar zijn voorhoofd knallend tegenaan slaat. En hij bezwijmt opnieuw.

Als hij andermaal ontwaakt, is hij reeds ver heen. De zuurstof is zo goed als op. En langzaam vangt hij nu aan met verdwijnen. Een hel van pijn overal sleurt hem weg en vreemde gedachtenspingsels komen en gaan.

Aan het allerzoetste wil hij niet denken: Marianne, maar dan denkt zij aan hem. Hij hoort haar, ze zegt dat hij een lieverd is, en ze omarmen elkaar. Dan huilt hij met gierende snikken die zich woest verscheurend dwars door de pijn in zijn brandende keel heen een weg banen, en zo blijft hij zeer lange tijd gillende kreetjes slaken. Na lange rode smartensstrijd geeft zijn organisme het op. Er is gewoon geen

3. het zware laatste loodje gelegd

energie meer. Vernield blijft hij naar adem snakkend liggen. En de dorst die razend door zijn lichaam davert is de hel in levenden lijve.

Fluisterend, fluisterend, fluisterend, bijna onhoorbaar fluisterend, “Marianne” zeggen... en zo sterven... Dit is het dan. Zo komt zijn einde. Nee, het lukt niet want het besef is nog te helder. Hij weet alles nog, hij kan nog niet verdwijnen, hij is nog niet voldoende uitgeput. Steeds weer wordt hij overvallen door dit spook: het Inzicht, d.w.z. de kennis van ellende en kwaad, het verlichte besef dat je leven bestaat uit bezig zijn met doodgaan.

Het gaat gebeuren, wurgend langzaam meedogenloos zal ik eraan gaan hier in deze verrotte benauwend opsluitende vernauwing, in volstreekte eenzaamheid; alles is weggefallen behalve het jankende razende doodsangstgevoel, dit gek-makende weten dat ik opgesloten ben in een duivelse moordende omsluitende rot-ruimte, onderworpen aan onduidbare dorst-verstikking en oneindige pijn en angst en smart zonder dat ik iemand bereiken kan om om hulp te roepen. Nooit, nooit, nooit meer zal de aardemodder mij laten gaan.

Krabbelen, krabbelen, tot de dood erop volgt. Hij huilt en jammert, hoge rare geluidjes makende, en zijn vingernagels klauwen in het hout boven hem. Hij breekt stukjes van zijn nagels af, hij verbuigt ze en bezeert zijn vingers maar voelt het nauwelijks en dan verliest hij het bewustzijn.

Als hij meer dood dan levend bijkomt is hij werkelijk half gek van al het gedragen ondragelijke. Zijn longen zwoegen, hij slikt omdat zijn mond zo schuurpapierdroog is maar dan kreunt hij hartstochtelijk van pijn; heel zijn keel staat in lichterlaaie. O God wat heeft hij toch een dorst, hij wil drinken godverdomme, en hij wil overeind zitten! Hij wil horen en zien!! Hij slaat op zijn oren. Ja hij hoort, o wat een opluchting! Hij slaat op zijn ogen, ajj wat heerlijk, hij ziet flitsen! Hij mept op zijn ogen totdat ze niet meer reageren en alleen nog waanzinnig pijn doen. Dan komt uit de pijnwaas een overweldigend visioen opzetten en ziet hij de begane grond boven zich. Een plekje beschenen door de zon, de wereld die zich vrijelijk uitstrekt in het licht, en de wind streelt er liefdevol overheen. Daar lopen mensen, een vogeltje strijkt dartel neer, een kind lacht. En ze leven daar en wéten het niet!! Ze zouden hem hieruit kunnen halen als ze het maar wisten maar ze wéten het niet!! Meteen bliksemt het gevoel van weggestopt te zijn met loodzware intensiteit door zijn zenuwen. Gruwelijke paniek slaat hem met een striemende zweepslag totaal de vernieling in, en vanuit zijn darmen graait de gruwel van de angst door hem heen als een monsterlijke octopus met tentakels woelend overal in zijn lichaam, alle bezinning uit hem wegslurpende. Dit angstgevoel overtreft in onduidbaarheid alles wat hij tot nu toe gehad heeft en zijn lichaam

3. het zware laatste loodje gelegd

begint een eigen leven te leiden. Het gaat schokken en stoten, steigert alle kanten op zodat hij in zijn kist roffelend ligt te dansen terwijl er aan alle kanten lichaamsvocht uit hem wegstroomt. Hoor hem gillen.

“Ieie - ieie - ieie - ieie - ieie - ieie ...”

“Mama Marianne God Marianne-Marianne Mama God o godverdommejezuschristus nog aan toe.” Hoor hem gillen.

Dan gebeurt er iets vreemds, ineens is hij helemaal helder en kalm. Hij voelt dat hij uit zijn lichaam wegzweeft en meteen is de pijn voorbij. Een grenzenloos gevoel van opluchting doorstraalt hem. Het is zover, de bevrijding is nabij.

Nou dit is het dan. Het einde van alles. Wat heb ik ervan geleerd? Niets eigenlijk.

Ja, leven = sterven, da's duidelijk.

En ik heb nergens een andere vorm van goedheid aangetroffen dan de plichtmatigheid der dommen of de extreme der fanatici.

Soms een beetje schoonheid, de schoonheid van het beest. Marianne.

Alle lachen was in diepste wezen vreugdeloos.

Het zuiverst waren de kundigheden die ik gezien heb, de technische vaardigheden. Het hoogste waarheidsgehalte bevatten de momenten waarop ik na lang doorzetten iets presteerde, de ogenblikken waarop ik in eigen ogen of in die der mensen iets tot stand bracht.

En nu deze waarheid hier!

Hier: een hapklare brok ten bate van het ongedierte. Onkruid vergaat wel, tot voedend nut van alles wat er groeit en bloeit en ons altijd weer boeit, prachtig toch. Welk een efficiënte schoonheid ligt er besloten in de methode van de recycling.

Eeuwig gaat geheel de schepping gebukt onder diverse soorten van ontberingen en ik zie nu in dat het goed is. Zonder ontberingen geen bewegingen. Alles is volmaakt. Een lul ben ik geweest alle keren dat ik de ontbering niet omgezet heb in beweging, god wat een stomme zak was ik telkens als ik me netjes gedroeg. Marianne-trouwe suflul! Waarvoor!! Wie is er beter van geworden? Hoeveel onredelijke buien zijn er niet uit verdrongen frustratie voortgekomen! Hoeveel beter zou ik gefunctioneerd hebben, ook naar Marianne toe, als ik *mezelf* trouw gebleven was.

3. het zware laatste loodje gelegd

Waar slaat het woord "Liefde" op. Op vibrerende verzamelingen moleculen. O God wat een verdriet hier in deze bijna dode hersenmassa. Laat het alsjeblieft, alsjeblieft nou niet lang meer duren. Het beste kon ik maar masturberen maar ik kan niet meer. Zelfs deze kans heb ik laten lopen. Tot in de laatste seconde, tot in de allerlaatste seconde blijf ik ontberingen lijden zonder in beweging te komen. O wat heb ik zinloos geleefd. O God, Hélène, hemels heerlijk heet bliksemmeisje, dat ik je toch afgewezen heb... Jij begon je, vervuld van heet overgave-verlangen, uit te kleden voor mij en ik heb je weggestuurd. Krankzinnige idioot wat heeft dat voor zin gehad, o waarom waarom heb ik mijn unieke kans zomaar vergooid – o zinloze fatsoenshypnose, psychose der lafaards, - zelfbedrog van de mislukten: hoe haat ik je. O God hoe onverdraaglijk brandt het, wat een wroetende martelgang hier in mijn roodgloeiend hijgend ingewandsgedrocht... En nooit, nooit.. nooit meer zal ik mijn monsterlijke wreedheid jegens jou, onverdraaglijk heerlijke Hélène, dit walgelijke onrecht jegens mijzelf, goed kunnen maken. De duizend maal vervloekte martelkist hier is een absoluut terechte straf. Mezelf heb ik gekrenkt, jou heb ik gekrenkt, mijn leven is een vreselijke belediging geweest tegen de schepping, en het is goed en een correct symbool van mijn dorheid dat ik nu ondergronds lig dood te gaan in een orgasme van pijn. Laf en lullig heb ik geleefd en dus moet ik sterven in de hel. Alle geluk heb ik laten lopen en nu neemt het Leven wraak.

Zijn hersens huilen voldoende smartelijk om stenen in brood te veranderen maar er zijn geen stenen, en zijn lichaam ligt reeds onbeweeglijk stil, slechts zijn longen werken zich een ongeluk, die werken zich kapot om lucht in te pompen. De lucht bevat alleen nog verstikkende gassen. Het einde is definitief nabij.

GOD! Ben jij ook een verzameling moleculen? Vader, ik ben heus wel volgzaam, en heb altijd geaccepteerd dat het nuttig is, blijkbaar, dat U zich zorgvuldig verborgen houdt voor de ondragelijk lijdende naar Licht smachtende mensheid. Maar, eerlijk waar, als U mij hier, zo diep weggestopt onder de grond als ik hier lig, en zo vreselijk op het

3. het zware laatste loodje gelegd

toppunt van mijn verdriet in wanhoop gebracht, zo eindeloos uitéengereten als ik hier lig, als U mij hier gedurende een fractie van een seconde, heel even maar een schouderklopje zou willen geven zodat ik, o God alstublieft, van mijn doodsangst verlost moge worden... O Vader, vergeef mij mijn zonden en geef mij **HOOP**...

Maar stil is de stille nacht. Stil en dom en in het geheel niet heilig. Neutraal, betekenisloos en niet heilig noch onheilig maar gewoon leeg en bewegingsloos strekt het van de Higgs-deeltjes vergeven ruimtetijdcontinuüm zich uit in stomme stille overtuiging.

O! De enige, de enige god die me altijd trouw gebleven is, die me bij tijd en wijle een gevoel van opluchting verleend heeft, is de god verdomme. O,

godverdomme, godverdomme,

gOdverdOmme!!!!

ALLEEN IN HET HEELAL

ALLEEN IN HET HEELAL

3. het zware laatste loodje gelegd

ALLEEN IN HET HEELAL

ALLEEN IN HET HEELAL

ALLEEN IN HET HEELAL

ALLEEN IN HET HEELAL

ALLEEN IN HET HEELAL

ALLEEN IN HET HEELAL

ALLEEN IN HET HEELAL

3. het zware laatste loodje gelegd

ALLEEN IN HET HEELAL

ALLEEN IN HET HEELAL

en wie het laatst reutelt reutelt het gruwelijkst, hah hah hah.

30 apr 1989

4. Lieve Hadrianus

Lieve man, wat lees ik nu toch. Hier in mijn handen tot mijn lezersheil in dit boekje. In het boekje hier in mijn handen, hier lees ik van die letters, van die woorden, o wat een woorden. Wat een woorden en zinnen lees ik nu toch. Ik lees een gedachte als een zachte zucht zo mooi... Zo mooi als wit rank dijbeen-gebeente doodstil wachtend geheel opgaand in de grote stilte, schuilend onder modder weggedoken, en doodstil wachtend op niets: als een wit dijbeen-gebeente zo frêle, deze tekst hier:

“Kleine ziel, tere en zwevende ziel, gezelschap van mijn lichaam, dat je gastheer was, je gaat nederdalen in bleke, harde en naakte oorden, waar je moet afzien van de spelen van weleer. Een ogenblik nog; laat ons samen de vertrouwde kusten schouwen, de dingen die wij stellig nooit zullen weerzien... Laat ons trachten met open ogen in de dood te treden...”.

Weet u, lieve lezer, in mijn kinderjaren heb ik honderden malen in wanhoop de vraag gesteld:

“Waarom ben ik toch zo anders”.

“Mama, waarom ben ik toch zo anders dan de andere jongens.” Maar nooit ben ik gerustgesteld en getroost geworden. Angstig heeft het angstige, verwarde en weerloze kind zich tot zijn veilige in-levende, warmte stralende moeder gewend om troost te vinden, maar de moeder begreep er niets van. Niemand heeft het ooit begrepen, niemand heeft me ooit kunnen helpen, en tot op de dag van vandaag voel ik me een vreemdeling, een zonderling, een niet-geaccepteerde.

Lieve lezer, u raadt het al. Ik bezit, net als Hadrianus, het vermogen te genieten van homoseksuele lusten. Nou, mooi mispoeis fout geraden hoor. Ik ben helaas maar al te zeer 100% een heterosroos. Nee, zelfs mijn anders zijn is anders – ik heb helemaal nog nooit iemand ontmoet die hetzelfde heeft als ik. Ze bestaan wel, hoor, van die rare mensen zo raar als ik, of hebben bestaan. Als ik de verwarde verstrakte verdronken droefheid in Oliver Heaviside’s gezicht zie zie ik verwantschap.

Ziet u, mijn probleem is dat ik compleet een klap van de molen krijg bijvoorbeeld bij het lezen van teksten zoals:

“Kleine ziel, tere en zwevende ziel, gezelschap van mijn lichaam, dat je

4. lieve hadrianus

gastheer was, je gaat nederdalen in bleke, harde en naakte oorden, waar je moet afzien van de spelen van weleer. Een ogenblik nog; laat ons samen de vertrouwde kusten schouwen, de dingen die wij stellig nooit zullen weerzien... Laat ons trachten met open ogen in de dood te treden...". Dergelijke teksten slaan mij compleet de wereld uit, raar hè. Ik ga ervan tegen de vlakke, en daar lig ik dan kapot gescheurd traanvocht te produceren en voel, ja God wat is het toch wat ik dan voel. Te veel in ieder geval. Kortom ik ben een sentimenteel misbakseltje, dat is het probleem.

Lieve Hadrianus, het is Saul Zeegras geweest die mij kort voor zijn dood op je gedenkschriften gewezen heeft, zeggende over Marguerite Yourcenar:

"Zij is een genie! Hoe kan ze dit allemaal weten!". En nu ben ik nog maar net begonnen met lezen en reeds verpletterd – ik doorblader het boek, en plotseling lees ik die regels:

"Kleine ziel, tere en zwevende ziel, gezelschap van mijn lichaam, dat je gastheer was, je gaat nederdalen in bleke, harde en naakte oorden, waar je moet afzien van de spelen van weleer. Een ogenblik nog; laat ons samen de vertrouwde kusten schouwen, de dingen die wij stellig nooit zullen weerzien... Laat ons trachten met open ogen in de dood te treden...". En ik sterf af.

Dit is het wat mij een zonderling doet zijn: dat kunstuitingen van mensen mij dermate kunnen emotioneren dat ik voel dat ze miljarden malen meer waard zijn dan brood en spelen. Helemaal niets heeft iets te betekenen, alleen deze zwaar schrapende pijnvrij is belangrijk die mijn merg tot gruis raspt.

Met gesloten ogen. Met gesloten ogen vol tranen. Met gesloten ogen vol tranen wegvloeiend voor het griezelig grijnzende leven... Maar sorry nu. Dit slaat op en dient tot hetzelfde, namelijk nergens op respectievelijk toe. Huilebalken horen hier niet. Bah, kinderachtig. Weg ermee! Sorry, hihi.

Sorry en ter zake. Ter zake en nu volgt een intelligente bespiegeling: Er is onder de oppervlakte van het oppervlakkige een onderstroom die zelden gezien wordt maar die alle rationele inzichten ten spijt, hoop geeft meen ik. Als mensen niets zijn dan systemen lopend op dynamische chemische processen, als wij gewoon toevalsproducten zijn van super novae en vulkaanuitbarstingen en UV-licht, en de door chimpansees en knotszwaaiende Neanderthalers gevoerde strijd om de Number One-status, als ik niets ben dan een njet-nada-wezen, waarom ben ik dan voorzien van het belachelijke en nutteloze talent kapot te kunnen breken onder de indruk van Kunstuitingen... Ik ervaar dit als onlogisch. Absurd. Dus concludeer ik dat ik meer ben dan een njet-nada-wezen. Einde van de intelligente bespiegeling. Niet

4. lieve hadrianus

echt gemeend hoor, dat “intelligent”. Het is maar een grapje.

Kortom, ik zie twee mogelijkheden:

- Ofwel de rationele zienswijze weet niet wat de Waarheid is.
- Ofwel de rationele zienswijze weet alles.

Het laatste zou naar mijn mening impliceren dat ik en Dostojewski's Idioot en de Mahler van de tweede en derde symfonie rariteiten zijn, mafketels die maar beter in een comatisch niets kunnen verzwijmelen.

Dus:

- Ofwel mijn gevoelsreacties worden veroorzaakt door een genetisch defect.
- Ofwel mijn intuïtie bedriegt me niet en mijn intuïtie beweert dat Kunstuitingen heel significant zijn. Ze zijn het levende bewijs van de aanwezigheid in mensen van iets dat van intrinsieke Waarde is. Maar alles in het heelal is alleen maar logisch. Dus als er iets van Waarde bestaat dat belangrijk is maar niet logisch, is er meer dan het heelal. Da's logisch.

Ziedaar de redenatie van een kinderachtig huilebalkje. En Freud weet beter natuurlijk. Het superieure antwoord op alle vragen luidt: Beethovens Missa Solemnis moet worden opgevat als de vrome zuchtevrucht van zangzaad.

Of ziet Dostojewski toch verder met zijn door Solzjenitsyn aangehaalde voorspelling.

“Schoonheid zal de wereld redden.” Waar of niet waar?

Maarja wat is Schoonheid eigenlijk? Belangrijk om te weten want waar slaat filosoferen op als je niet eens weet waar je überhaupt over praat. O ik wil het allemaal zo vreselijk graag goed begrijpen... Voorwaar ik zeg u, mijn onbegrip is als jeuk die zich niet laat wegkrabben verdomme. Ik wil weten, weten, weten. O God zeg me in vredesnaam de Waarheid alstublieft.

Maarja het hele idee “Waarheid”: wat behelst dát dan wel als je er heel goed over nadenkt? Wie kan mij de waarheid over de Waarheid vertellen?

Ajj! Maar nu het belangrijkste vraagstuk van alle vraagstukken!! Deze, deze vraag, de meta-vraag der meta-vragen: bestaat Goedheid wel?

O!! Slaat het allemaal ergens op of nergens?

Wie zegt dat het zin heeft te woekeren met onze talenten. Wie houdt van nada-wezens. Is er onder de zon meer nieuws dan dat der zonden wonden. Is er leven na het neuken. Als de zon ondergegaan is dan is

4. lieve hadrianus

het duister in de kosmos, en wie weet dan nog waar op aarde de Verlichting woont?

O God laat me toch iets mogen zien want ik wil zo *vréselijk* graag weten! Ik brand echt van laaiend verlangen!!

Lieve Hadrianus, laat ons zoekend zwevend zwervend langs de zonnebaan gaan zolang het zieltje leeft.

wat zit er in de hoofden

wie gelooft wat God beloofde

wat zit er in de onderbroeken

Ajj laat ons alles, ALLES onderzoeken!!

Vooruit, we gaan.

We gaan de zon zoeken of de zonde, dat hangt er maar van af, dat hangt af van wat de Waarheid te zeggen heeft.

En nu genoeg gedacht, nu gaan we DOEN! nu: ... NU GAAN WE DAN WERKELIJK, WERKELIJK DAADWERKELIJK ECHT OP PAD!!!!
gewoon om alles te weten te komen, ziet u...

(Het hierboven drie maal aangeropen citaat is afkomstig uit *Hadrianus' Gedenkschriften* van M. Yourcenar, vertaling J. Sandfort, uitg. Athenaeum-Polak & Van Genneep.)

12 mei 1989

5. Verslag van een wetenschappelijke expeditie

Science is the refusal to believe on the basis of hope

C. Snow

Uit het dagboek

De eerste dag

Nergens komt er een einde aan de aarde. Overal gaat zij maar door. Zij houdt nooit op met zich nog weer eindeloos onbegrensd veel verder uitstrekken, waar je ook komt. Daar komt gewoon nooit een einde aan. U moet dit van mij aannemen, want ik heb het zelf gezien. Ik ben in Soerabaja geboren, heb gewoond in Scheveningen, Stadskanaal en Hollandia, heb gevlogen boven de poolcirkel en onder de evenaar. Ik heb de Golden Circle gevolgd, in vervoering de Flying Dutchman uithangende, en Anchorage aangedaan en Rangoon, Karachi, Biak en Calcutta en Tokyo. En overal waar je komt kan je met eigen ogen zien dat er geen einde aan de wereld is. En ik heb het gezien en ik heb nagedacht en ik heb geconcludeerd. Tot zeer bijzondere opvattingen ben ik gekomen. Naar aanleiding van gedane waarnemingen stelt men een hypothese op; deze te onderzoeken op juistheid c.q. onjuistheid is dan de volgende stap. En zo heb ik dus mijn hypothese opgesteld. En zal deze bewijzen ook zo waar ik Piet heet. Ik ZAL het doen. Nauwkeurig zal ik in dit dagboek al mijn bevindingen vastleggen. Wat kan het leven mooi zijn. Ik ben zo vreselijk gelukkig omdat ik een groots doel heb. Ik heb een prachtige gedachte gehad en mag erop uit gaan om hem te bewijzen, mijn eigen gedachte, een eigen idee helemaal op eigen kracht gevormd, een echte originele inval. Laat ons gaan om moeder aarde de sluier af te nemen en haar ware gelaat aan de wereld tonen. Ik heb ingezien wat vader zon overkomt als het nacht is. En ik ga erop uit om dit diepste geheim in eigen persoon aan de vergetelheid te ontrukken. Ik ga, ik ga, ik ga het antwoord halen! Ik mag de mensheid dienen; bestaat er iets hogers? Nee, dus heb ik hier de hemel op aarde. O, ik ervaar het leven als zó stimulerend op dit moment, dat de aandrift tot opschrijverij mij vergaat. Niet schrijven wil ik, maar leven, ja o ja, leven!! Ik kus de grond waarop ik loop.

Vooruit, we gaan. De zon zoeken! De Waarheid bewijzen! We gaan, we gaan daadwerkelijk echt op pad, gewoon om te bewijzen wat ik weet, ziet u!

5. verslag van een wetenschappelijke expeditie – eerste dag

Nu stop ik met opschrijven.

Morgen meer.

(wordt vervolgd)

13 mei 1989

6. Niets

Men vraagt zich, in wezen omdat men zichzelf belangrijk vindt⁴, geïnteresseerd af wat er zoal om ons heen bestaat en waarom. Men gaat op weg om antwoorden te halen. Om te beginnen maakt men een woord. Alles wat er bestaat is met andere woorden “helemaal alles”, en we scheppen de term “heelal”. Blij met ons succes juichen we geïnspireerd:

“We gaan, we gaan alle antwoorden halen!”, en daar gaan we, we gaan maar door.

En de antwoorden zullen ons ongetwijfeld rauw op het dak vallen omdat ze ons dood maken.

Hypotheses vallen in duigen. Sprookjes zijn niet echt waar gebeurd.

En de antwoorden overvallen ons vreselijk rauw op het dak omdat ze God dood maken en dus ook ons.

Ik denk dus ik ben verloren.

En er was eens het sprookje van de kleren van de keizer.

En wie houdt van een keizer die niets om het lijf blijkt te hebben.

De antwoorden overvallen ons omdat de antwoorden op de vragen naar alles wat er is de waarde van alles waar wij waarde aan hechten nietig verklaren.

Ontdaan ontdekken we in onze lullige naaktheid niets.

Plotseling staan onze oren gevoelig wijd open voor wat de kosmos ons al die tijd al duidelijk probeert te maken. De essentie van alle dingen – met donderend geweld brult het heelal het ons toe:

⁴ Uit de kut in de kist,
en wij denken dat dat iets voorstelt
hahaha.

6. niets

“ ” 5

We zien De Grote Ordening. En na enig nadenken ook de Thema's van de Winnaars, en we zien wat het is dat Er Toe Doet:

de seks & de pikorde.

Dit zijn de enige thema's die er toe doen. Alle andere thema's zijn die van de verliezers.

Onze glazen ingegooid, en poolkou naar binnen gestroomd. Alle warmte om alkalische zeep gebracht. Alle idealen verdampt. Scherven brengen ongeluk.

Zo rest de dapperen onder ons niets dan het lachen en beseffen we dat och, hoewel het wezen nada is, ajj, spelen toch prettig blijft. En na het naspel komt gewoon weer het DNAspel.

De laffen hullen het hoofd in woestijnzand en voeren, zichzelf braafjes in gewaden hullende, het sprookje van de geklede keizer op. De tol die ze betalen is dat ze het lachen verleren in hun vele vale kouwe kleren.

De dapperen brengen kleur in hun dood! Liever een kleeerloze keizer dan een kleurloze!!!! En zonder kleren lijkt het niets onbelangrijk, dat is het fijne.

Kom, laat ons spelen...

Leesinstructies(vervolg)

⁵...nada...

6. niets

Ter informatie: de onderzoeken waaraan wij ons in het kader van dit boekje wijden gaan ala te hooi en te gras, en de resultaten ervan worden in dit boekje aan u voorgelegd ala de caleidoscoop. En aan uw lezend oog zal het ene onaangename en soms onfrisse verhaal na het andere voorbijtrekken. Van een systematiek zal daarbij, zo te zien, geen sprake zijn. Er is desondanks echter wel zo'n systematiek hoor, en deze bestaat uit een stijgende lijn want dit boekje biedt niet alleen verschrikkingen, het biedt ook pogingen tot oplossingen. Maar het begint nu eenmaal met het voor ogen toveren van hoe verschrikkelijk de waarheden zijn die tot ons doordringen als we de euvele moed hebben achter de coulissen van de brave waarheidjes der brave borstjes te kijken. Wij schuiven die borstjes terzijde en rukken de gordijnen achter de coulissen rücksichtslos kapot. Daar hangt het gordijn in flarden, en achter deze flarden ziet u... de ene verschrikking na de andere...want zo **IS** *achter de coulissen* de wereld!!

Overigens zullen we t.z.t. ook serieuze pogingen doen tot de bevindingen van het serieuste type onderzoek dat er is: waarheidsgetrouw wetenschappelijk onderzoek, aan u voorleggen. Maar zover is het nog lang niet, voorlopig liggen er nog veel andere en met name onaangename zaken op ons te wachten, waarvan sommige te verschrikkelijk zijn voor woorden⁶.

We zijn op zoek naar goedheid, schoonheid en waarheid, maar zonder de waarheid terdege te hebben leren kennen slaan inspanningen die als doel hebben goed- en schoonheid te vinden als brave borstjes op een plank mis. Wij willen **raak!** slaan!

Enfin, ik wil maar zeggen: verwacht van dit boekje nu niet dat het gaat ala systematisch abstraherend filosofisch onderzoek, want ons staat voorlopig niets anders te doen dan dat we de waarheid keihard en onomwonden bikkelhard in de bloeddoorlopen holle oogkas-ogen kijken.

Aanbeveling aan de lezer: ik zou aan de lezer willen aanbevelen open

⁶ Er worden in dit boekje weliswaar ook pogingen gedaan enige aspecten van wat leuker allure te berde te brengen, zoals daar zijn: schaken, het zoeken naar het Geheim van de Zon, en het zoeken naar de Lach.

6. niets

te staan voor de waarheden achter de coulissen, maar daarbij vertrouwen te houden in een goede afloop. Enne:... niet langer lezen dan een half uurtje per dag, echt dat is het beste.

11 jun 1989

7. De spelers

Liever kut dan kunst

Francisco de Goya heeft een vreselijke schilderijenreeks gemaakt. “Ik heb het gezien”, noteerde hij.

“Ik heb het gezien”, noteer ook ik. Ik heb het gezien! Ja! Oja!
Godverdomme nou en of. O God sta me bij en bewaar me. Zie! Video!
Dit:

Een man hangt in het trapgat, of eigenlijk is dit niet goed gezegd want de man zit zo'n beetje achterover hellend te liggen terwijl hij zich aan de leuning van de trap vasthoudt. Hij is daar overigens niet alleen. En terwijl zijn blote kont enige steun vindt aan een traptree is het toch vooral dankzij de leuning die hij stevig vasthoudt dat hij zich staande weet te houden. Hij is heel gelukkig met de situatie. Zijn sparring partner heeft zich in de oppositie geposteerd (met haar achterste naar hem toe gekeerd boven zijn kruis), en hurkend is ze doende met zittend boven hem op-en-neer te bewegen terwijl ook zij de trapleuning vasthoudt. En beide aanwezigen zijn geheel gehuld in goddelijk heerlijk niets. Zij heeft zo'n opwindend gezicht... Zie haar naar jou kijken met haar zoetelief snuitje en voel dat heel je heelal aan flarden gaat. Over haar gelaatstrekken is met licht strelende penseelhaaltjes een etherisch laagje aangebracht, een verrukkelijk laagje van genot en daaronder zie je pure pracht, zuivere Schoonheid. Schoonheid ja, wereld-reddende Schoonheid die het erotische dat zinderend rondzingt, fel bevestigt en versterkt. O hoe hemels, deze hete waas van diep-tere opwinding die over dat prachtige gezicht ligt. Op dat gezicht doen, onbeschaamd en openhartig, Schoonheid en Perversie het met elkaar, geëxalteerd dansend een hoogstandje van laagstaande harmonie vervoerd volvoerende. En daar wordt een hoogfrequente straling, zacht en paars, gemoduleerd met alle hartstochten van buik en onderwereld, oscillerend de hemel in uitgezonden... Zie toch haar zwoele kusjesmond, het oord der witte tandenlachjes en lonkende kusse-tongespelletjes, haar lieflijk neusje en haar gloedvolle ogen, zich vol vreugde overgeven aan het wilde dansen der verdorvenen. Zij heeft een wellustiggoudgele gloed stralen uit haar mooie bruine schuinstaande amandelen-ogen. Dat zijn ogen die *alles* weten, en ervan houden jou met vuur en liefde te besproeien totdat je in lichterlaaie verteerd te gronde gaat. Ze lacht je toe en al je idealen,

7. de spelers

hobby's en doelstellingen vallen dor van je af als dode hagedissenhuid. Ze glimlacht wulps stralend naar je, laat haar tong strelend een heet spel spelen met haar lippen, en ter plekke verschraalt al je gedoe, het koren scheidt het kaf af en de Ware Waarheid overvalt je: in wezen ben je een onder-de-gordeldier, en al het andere is bezigheidstherapie, tijdvulling. En alle gedoe is een schijnvertoning nodig om niet te hoeven beseffen dat je leven doelloos is tenzij je het zover weet te brengen dat zij aan jou de voorkeur geeft, van jou houdt en jou hebben wil. Het is ondragelijk met de Waarheid te leven en daarom willen we het niet weten, ja oja wij willen-willen-willen tweeëntwintig vrouwen hebben vierenveertig billen, zo lallen wij in de kroeg, en in de kerk dreunen wij het Onze Vader op. Zo smullen wij van haver jenevertje tot pepermuntje gort doch soms komt er een Vrouw, velen zijn geroepen, doch één is er die meer is dan heden ons dagelijks brood, één is de Uitverkorene op de molensteen waar het voldragen zaad vermalen wordt tot liefdesmeel. Eén keer heb je geen stenen in je bakkes geslingerd gekregen maar ben je ondergesneeuwd geworden onder gul volrijpe liefdeskorenkorrels. Deze Vrouw dan is zij nu, hier is ze en ze geniet van wat ze doet. O, wat vindt ze het heerlijk, het fluwelen licht in haar ogen is het licht van de wereld terwijl ze de penis onder zich haar liefde schenkt door er zijdeglanzendzacht omheen te glijden met haar genietingen sprenkelende wijnkelk. In zachtstrelend innige omhelzing bemint de paradijspoort de stevige staf, hem beminnend in het altijd voortdurend durende op-en-neer-gaande ritme-dans vervoerings-ritueel.

Zo vormt het paar daar een systeem vervuld van dynamietische motoriek. Zij de cilinder, dewelke beweegt, hij de zuiger, dewelke sidderend volstaat. Een 1001-takt explosiemotor. Het is zover! Ze haalt zijn tot het uiterste gebrachte volharding uit haar vagina, gaat intens op in het hemels heerlijk heet stevig masserend bevoelen met haar lang-nagelige vingers van de nu zo éxtra hard krachtig opgezwollen kleverige mooie lul, ze bespeelt de mannevrucht fel subtiel wetend, en ze bevoelt zacht knijpend de spannend gespannen balletjes; - en in-genietend nu de schokgolven gewaar wordende, voelt ze het onweerstaanbare zachtsterke kloppen tegen haar gevoelig-hete, stimulerend bezige vingertoppen; hevig levend, zo hartstochtelijk levend wordt het hier dan nu volbracht, en zij glimlacht een Mona-Lisa-lachje van gelukkige opwinding terwijl de vruchtemassa gul pletsend tegen haar buik gutst en zacht over haar handen glijdt; o Gód wat HEER-lijk!!!! Ze vergaart de geilheid in haar handpalmen, dit zoetbittere en bizarverrukkelijke liefdesslijm, en strijkt het allemaal smeüig over de welvingen van haar lichaam uit. O hoezeer geeft zij zich volkomen over aan hartstochtelijk liefhebben, o God o God wat houdt ze er toch van!

En eeuwig is het geluk met de liefhebbers.

7. de spelers

Ajj, animama, hoe verrukkelijk zijn uw spelen!
Ik heb het gezien.
Ik heb het gevoeld.
Ik heb ervoor betaald.

Jaja, ik heb het gezien. Ingezien heb ik dat alles draait om het
liefdesgenot. Spelen is het enige. Nou en? Laat ons genieten
godverdomme. Wie zegt dat het niet mag?

Het mag!!

Het mag want lekkere liefde is niet vies. Wie is er bang voor de smaak
van grapefruit.

Het geluk is met de liefhebbers.

Ziehier dan nu de onvergankelijke Waarheid, het zware blok steen der
wijsheid aan je been, de verboden vrucht der kennis van het rijpe
Kwade verrotte Goede; hier is de fucking fact: niets is belangrijk
behalve de vrouw met haar vagina (speciaal ervoor gemaakt om
heerlijk bevingerd en fijn vertroeteld te worden – de geile hap
onverbloemd geopend – zo uitnodigend naakt, zo verleidelijk openbaar,
zo onthutsend onthuld, zo verlangend vragend verrukkelijk nat – haar
zachte put, haar oerwoud, haar peilloze diepgang, het sidderhete
verboden gebied veroverrijp – zo mysterieus en magisch magnetisch,
en zo hemels heerlijk geil en bovennatuurlijk nat...).

En ik heb het gezien: hoe de genietters genieten in de metafysische
hemel genaamd zinnelijkheid.

En ik heb gezien hoe dood de dorren zijn.

En wijzelf? O, wij? Wij zien alles en hebben niets.

Zie de succesvollen. Profiterend van het recht dat ze hebben op het
recht van de sterken! Nouja zo is het leven nu eenmaal – zij het genot
en wij het verbod.

Zie de dorren, de braven. De doden, levend begraven niet naar licht
dorstend omdat ze te stom zijn om voor de duvel te dansen. Volijverig
doen ze van alles alleen niet helder waarnemen en denken. Alles is
Goed behalve denken aan de kits achter de rits en de kist achter de
kitsch, dat alles is het vreselijke Slechte d.w.z. daar willen ze niets
mee van doen hebben. Derhalve haten ze dan ook de genietters zéér.
Nouja zo zijn de doden nu eenmaal: door het geverbod verdord tot op
het bot.

7. de spelers

Zie onszelf, het meedogenloze probleem onder ogen ziende dat het enige genot dat ertoe doet voor ons voorgoed voor eeuwig afgesloten weggehouden onhaalbaar onbereikbaar weggestopt zit achter niet te openen kluisdeuren, wetende dat wij er niet toe doen gezien het onmiskenbaar duidelijk duidelijk gemaakte gegeven dat wij niet geliefd zijn, wetende dat heel ons leventje louter gemis is, welaan, eh, tja.... welaan, hoe zullen we het nu in de godsjesusnaam volhouden dan staande tranende met onze bek vol tanden.

Nu, laat ons dan maar reizen en trekken opdat wij het niet hoeven voelen. Laat ons God uitvinden, laat ons naar de maan gaan, laat ons de rechtvaardigheid prediken, laat ons een lantaarn ter hand nemen en een mens zoeken, laat ons in de Etna springen, laat ons in vuur en vlam ontstoken staan van interesse voor het mysterie dat elementaire deeltjes in hun voortgang overal zijn doch zich slechts op 1 plaats aan ons blootgeven (je weet van te voren nooit zeker waar in het ruimtetijdcontinuüm ze zullen oppiepen!), we zullen de Himalaya beklimmen tot de dood erop volgt, we kopen een huis en financieren het met een lang lopende Spaarhypotheek (en wat fijn dan dat de rente stijgt en de inflatie toeneemt: zo hebben we nu dan toch maar mooi wel de juiste beslissing genomen); en laat ons een Kwaliteitsfilosofie ontwikkelen...

En de Waarheid? Hemingway ging er niet voor opzij en ging prompt op tijd dood, en verder wil helemaal niemand er iets van weten (geen malle moer), ach zie de lieve slachtbankkonijntjes. God wat zijn we allemaal goed in toneelspelen. Niemand onzer ervaart, aanvaardt als werkelijkheid, dat we apen zijn en machines van bloed en aarde, we spelen de hele tijd een spel genaamd "leven": maar het is alles allemaal helemaal niets... Er is helemaal geen leven, noch voor noch na de dood want er is geen publiek, er is geen regisseur, niemand applaudisseert of smijt met rotte eieren. En de mens denkt dat hij denkt dus hij denkt dat hij is, hahahaha. Er is niets... Hemels niets... Heerlijk Helder Hels Lijkenlijk.

En de Waarheid, de Waarheid is dat "Leven" gewoonweg niet bestaat. Te denken dat je "leeft" is je dorst lessen aan fata morganaïsch water. Te geloven dat "to be" een kwestie van belang is is geloven dat het toneelstuk Echt Waar Gebeurd is. Onzin, dus. Gelul, reeds (jawel, met dt inderdaad).

Wat nu te doen...

Welaan, de genieters geven het hoe dan ook desalniettemin gewoon nooit niet op en zo blijven zij de gehele geile tijd vurig vastberaden doorgaan met ervan te houden en ervan te genieten.

7. de spelers

Welaan, en de dorren behoeven sowieso niets te doen want die zijn allang hartstikke dood.

Welaan en wijzelve?

Wij belachelijke rare lullige mislukte lelijken:

Zie hoe wij vermoord,

gesmoord,

in doffe dorheid doelloos reiken.

Want voor muurbloempjes geen spelen.

Nouja, laat slome donders zich maar dood vervelen.

Ik heb het alleen maar gezien godverdomme.

Nee Bennie, nee Bennie,

Ga maar schaken met je intellectuelen.

Nouja, zo is het leven nu eenmaal.

13 mei 1989

8. Bennie en Gijs spelen

*Nee Bennie,
Nee Bennie.*

Eerst dacht Bennie nog dat Gijs een normale opponent was. Toch had deze zich direct al zeer significant uitgelaten, dat wil zeggen hij beweerde glashard dat hij altijd won, en van iedereen. Bennie had gezegd:

“Ja, maar ik zal gewoon net zolang doorgaan tot ik toch een keer van je gewonnen heb. Ik geef het gewoon niet op totdat het toch een keertje lukt!”.

“Dat klinkt als een goed plan, - de ware strijdlust, ik ben er klaar voor. Het zal zeker een taaie strijd worden”, had Gijs instemmend geantwoord.

Zowel Bennie als Gijs waren op de hoogte van de regels van het schaakspel, en beiden kenden ze deze even goed. Ze konden allebei schaken en ze speelden op de HTS in de pauze vaak tegen elkaar waarbij Gijs inderdaad telkens won. En Bennie heeft het bij al zijn pogingen zelfs nooit tot remise gebracht! Wil men zich het niveauverschil tussen de twee strijders beeldend voorstellen dan denke men aan een kaars en een vuurtoren, aan een veen-dam en de Chinese muur, - een holle kies en een zwart gat. En *elke* partij zette Gijs consequent om in een voor de arme Bennie werkelijk onbegrijpelijk verpletterende nederlaag. Bennie had in het geheel geen gevoel voor het spel. Een bepaalde stand op het bord zei hem niets. Dreigingen zag hij over het hoofd. O, en het was zo schrijnend... dan had hij bijvoorbeeld wel tien minuten piekerig zitten prakkiseren over zijn zet, en na hem dan uiteindelijk gedaan te hebben deed Gijs vervolgens reeds na enkele seconden de zijne. Soms liet Gijs zijn zetten vergezeld gaan van bepaalde opmerkingen. Een soort van pret ging daarvan van hem uit waaruit het onzegbare plezier bleek waarmee hij het moeizaam ploeteren van zijn vriend gadesloeg. En zonder dat Bennie dit zelfs maar merkte werd hij op het bord subtiel en meedogenloos in de boot genomen. Het kwam er gewoonlijk op neer dat Bennie positioneel steeds zwakker kwam te staan, en aan het drama kleefde helaas nogal eens een belachelijk aspect. Vaak ging het zo dat hij uit zijn tent gelokt werd; hij werd er dan toe verleid enige pionnen te slaan, of zelfs wel een heel stuk hetgeen hem weliswaar materieel voordeel bezorgde maar bijvoorbeeld ook teweeg bracht dat

8. Bennie en Gijs spelen

zijn toren nu op de damevleugel stond waar hij in een soort van vacuüm beland was om verder aan het strijdgewoel niet meer deel te kunnen nemen – het strijdgewoel dat zich nou net op de koningsvleugel bleek af te spelen, waarheen zowel Bennie als Gijs gerokeerd hadden. Dit voltrok zich allemaal maar zonder dat Bennie zich van het dramatische verloop van de gebeurtenissen in het minst bewust was totdat Gijs verheugd constateerde dat Bennie twee pionnen voor stond. Dan begreep Bennie ogenblikkelijk ineens wel dat er iets niet in orde was, plotseling voelde hij de nattigheid maar ja: wat moest hij doen...

Als hij tenslotte inzag dat hij bij de volgende zet mat gezet ging worden ongeacht wat hij deed, maakte hij om zijn figuur te redden wel eens zo'n koddig gebaar. Dan pakte hij zijn koning, verplaatste deze vakken ver helemaal naar de andere zijde van het bord en sloeg Gijs' koning met de zijne. Vervolgens brak een periode van stilte aan gedurende welke Gijs met een opgewekte gezicht de situatie op zat te nemen, genietend van de vele combinatoire mogelijkheden die voorhanden lagen, waarna hij tenslotte zei:

“Ik geef het op!”.

Maar ja men blijft niet origineel als men telkens hetzelfde originele gebaar maakt dus al gauw liep voor Bennie ook de vluchtweg van de komische geste dood zodat hij verder de feiten maar gewoon te accepteren had voor wat ze waren, dat wil zeggen er restte hem geen andere mogelijkheid dan de ervaring te nemen van het voelen branden van Gijs' stralende superioriteit op zijn gebogen kruin. Maar allengs bemerkte Bennie dat het werkelijk waar was wat Gijs van zichzelf gezegd had, dat hij altijd van iedereen won. Gijs was niet alleen Bennie torenhoog de baas, ook voor alle andere schakers bleek Gijs als een soort drakendoder te opereren. Ja, telkens weer zag Bennie het bevestigd – ongeacht wie Gijs' opponent was – zelfs als dit een gerenommeerde clubspeler was: Gijs trok zich van niemands reputatie iets aan, en won inderdaad gewoon ALTIJD, en van IEDEREEN! Dit verzoette Bennies leed wel weer want het waren inspirerende levensmomenten te mogen meemaken dat een nietsvermoedende tegenstander vol zelfvertrouwen aan zijn afslachting begon, te horen hoe Gijs zijn enigszins provocerende opmerkingen ten beste gaf, en dan de hemels heerlijke wijze waar te nemen waarop op het bord het vonnis voltrokken werd: subtiel maar meedogenloos.

Het verbijsterende was al met al dat Bennie in theoretisch opzicht Gijs de baas was ook nog want Bennie had een boek, *Volledige Handleiding voor het Schaakspel*, van Dr. M. Euwe, waaraan hij al vaak systematisch op blz. 3 begonnen was, weliswaar zonder veel verder te komen dan hoofdstuk III, *Waarde en gebruik der stukken*. Ook had Bennie zich met name nog verdiept in *De matvoering met loper en*

8. Bennie en Gijs spelen

paard (tegen Koning Alleen). Maar toen hij dit eens tegen Gijs uitprobeerde om te laten zien hoe het ging, kwam hij er niet uit en na eindeloos geschuif waarbij Gijs met animo de rol van Koning Alleen vervulde, gooide Bennie het bijltje er bij neer zeggende dat het toch wel heel moeilijk was, en dat hij er niet uitkwam. Toen wilde Gijs het ook eens proberen en waarachtig, wat Bennie ook deed, mat ging hij.

En Gijs had helemaal geen boek over schaaktheorie, hij schaakte zomaar. Op een dag had hij het over een speler genaamd Fisher, wiens stijl hij erg waarderen kon, want zo speelde Gijs zelf ook. Toen wist Bennie dat Fisher een zeer groot schaker was; dat die Fisher tenslotte wereldkampioen werd verbaasde Bennie derhalve in het geheel niet maar leuk vond hij dat wel.

Ik schat dat Bennie en Gijs zo'n 100 partijen tegen elkaar gespeeld hadden toen Bennie doorkreeg dat hij zich niet geheel op het verkrijgen van materieel voordeel richten moest – dit maakte hem weliswaar nog veel onzekerder want met het verwerven van dit inzicht verloor hij meteen alle houvast in het spel. Bennie miste absoluut elk gevoel voor verhoudingen en overzag de situaties gewoon niet. Doch het telkens weer verliezen had voor hem opvoedende waarde. Het leerde hem dat men zich schikken kan zonder te vervallen in passiviteit – men kan altijd blijven doorgaan met er het beste van te maken, ook als de kans op succes nihil is.

Op een dag verhuisde Bennie, en werden Gijs en hij ruimtelijk van elkaar gescheiden. Al met al vergde het in de nu ontstane situatie vier uur bus- en treintransport om elkaar te ontmoeten.

Na verloop van tijd schakelden zij over op correspondentieschaak. Ik wil u hier, zonder commentaar, de eerste twee partijen voorleggen die uit deze nieuwe levensfase voortgekomen zijn:⁷

wit (Bennie) zwart (Gijs)

1 d2-d4 Pg8-f6
2 c2-c4 d7-d5
3 c4xd5 Dd8xd5
4 Pb1-c3 Dd5-a5
5 e2-e3 Lc8-d7
6 Lf1-d3 c7-c5
7 d4-d5 Pf6xd5

⁷ Trekt u zich er niets van aan als u niet schaken kunt, sla dan de opsommingen van schaakzetten gewoon over. Dat sommigen aan het spelen met de stukken verslaafd zijn is voor u geen reden te geloven dat het iets van een hogere orde is, want dat is het in het geheel niet.

8. Bennie en Gijs spelen

8 Ld3-e4 Pd5xc3
9 Lc1-d2 Da5-b4
10 wit geeft op.

wit (Gijs) zwart (Bennie)

1 b2-b4 b7-b6
2 Lc1-b2 Lc8-b7
3 c2-c4 c7-c5
4 b4-b5 a7-a6
5 e2-e3 e7-e6
6 d2-d4 a6xb5
7 c4xb5 Dd8-c7
8 Pb1-d2 Lf8-e7
9 d4xc5 Le7-f6
10 c5xb6 Dc7-d8
11 Pd2-c4 Lf6xb2
12 Pc4xb2 d7-d5
13 Dd1-d4 Pg8-f6
14 a2-a4 0-0
15 Pg1-f3 Pb8-d7
16 Lf1-e2 Tf8-e8
17 Pb2-d3 Dd8xb6
18 0-0 Db6-d6
19 Pf3-e5 Ta8-a5
20 Pe5-c4 Dd6-c7
21 Pc4xa5 Dc7xa5
22 Pd3-e5 Pd7xe5
23 Dd4xe5 Pf6-e4
24 De5-b2 Pe4-c3
25 Tf1-c1 Te8-c8
26 Le2-f1 Pc3-e4
27 Tc1xc8 Lb7xc8
28 b5-b6 Pe4-d6
29 Db2-d4 zwart geeft op.

Ze kenden elkaar nu ruim vijftien jaar en ze bleven halsstarrig spelen. Maar Gijs tobde wat met zijn gezondheid, hij had last van zijn schildklier, moest medicijnen slikken om zijn te vlug werkende schildklier te temmen, en tevens nog meer medicijnen om te voorkomen dat de schildklier te veel getemd werd. Vaak was Gijs heel moe. En Bennie tobde wat met zijn huwelijk. De kansen op geluk waren maar klein.

Maar ze bleven schaken. Hier de eerste zetten van de derde correspondentiepartij die ze tot stand gebracht hebben, voor het volspelen waarvan uiteindelijk een heel jaar nodig zou blijken te zijn;

8. Bennie en Gijs spelen

maar in dat ene jaar werden Gijs en Bennie er vele ouder!

wit (Bennie) zwart (Gijs)

1. e2-e4 d7-d5

Daar zat Bennie... Hij wist heus wel, uit *Volledige Handleiding voor het Schaakspel*, dat d7-d5 nu niet bepaald het gebruikelijke antwoord op e2-e4 is. Gijs speelde een spelletje met hem, nam hem gewoon niet serieus! Maar dit d7-d5 *kon* niet goed zijn, deze zet deed men in schaakkringen NOOIT, dat wist Bennie zeker. Goede raad was dus duur: hoe te profiteren van deze uitdagend gekke “zwakke” zet van Gijs?

(wordt vervolgd)

25 mei 1989

9. Verslag van een wetenschappelijke expeditie

Uit het dagboek

De eerste dag (vervolg)

Ik mag de mensheid dienen! Zo juichend gaat mijn hart tekeer dat ik het ineens niet laten kan er over te schrijven. Ik zal u mijn hypothese openbaren, en kond doen van mijn koen besluit. Ik ga erop uit! Ik ga de wereld mijn gelijk aantonen!! Maar orde, orde, laat mij nou toch eens rustig zijn...

Zo, ik ben er weer, om na de chaos in mijn ziel overwonnen te hebben, het bijzondere wat me vandaag overkomen is rustig op een rijtje voor u uit te stallen.

Ik ben tot de vaste en opmerkelijke conclusie gekomen dat de algemeen gangbare overtuiging dat de aarde om de zon draait er naast zit. Ik denk dat de aarde NIET om de zon draait. De zon is maar een klein schijfje dat door een wolk van relatief geringe afmetingen afgeschermd kan worden. Kijk met EIGEN ogen, dan ZIET u immers zelf direct dat dit zo is. Laat u toch niets aanpraten. Wacht u voor de hypnotische werking die van de gangbare overtuigingen uitgaat. De zon is slechts een klein object, de aarde daarentegen is eindeloos groot, ze heeft zelfs geen grens. Hoe ver is mijn einder! De zon, de goede herder, hoedt zijn schapenwolkjes op een grote weliswaar niet stille maar daarentegen wel eindeloos groots uitgestrekte heinde en verte.

Welnu, uit het boven geconstateerde volgt keihard dat de zon niet om de aarde draaien kan (namelijk dus niet omdat de aarde onbegrensd groot is). Tevens echter, zien we al even keihard in dat de aarde ook niet om de zon kan draaien. Maar, ik moet eerlijk bekennen dat het me veel waarnemingswerk en denk-energie gekost heeft voor ik zover was dat ik begreep wat er feitelijk wél gaande is. IETS speelt zich af, dat is duidelijk want we kunnen allemaal met eigen ogen zien dat elke dag opnieuw een zon 's morgens tevoorschijn komt om 's avonds op te houden te bestaan. Elke avond houdt de zon op te bestaan. Leest u wel goed wat ik hier schrijf, "de zon houdt op te bestaan"!? Dit is geen

9. verslag van een wetenschappelijke expeditie – eerste dag (vervolg)

woordspeling hoor. Ik hou van woordspelingen, maar dit is er dus GEEN! Als het zijn tijd is zakt de zon omlaag, zijn omvang neemt toe en hij krijgt een kleur. Ze zeggen dat hij dan rood wordt maar ik kan dit niet met absolute zekerheid bevestigen aangezien ik geen eigen betrouwbare waarnemingen heb in dezen. Ik ben namelijk wat kleurenblind ziet u. Overigens ben ik gek genoeg niet belemmerd in mijn vermogen heilige pracht aanschouwend deze te begrijpen, en maar al te vaak heb ik ademloos gestaan als ik er getuige van was hoe de hemel zich al meer in schaamteloze schoonheid ontvouwde naarmate de rode vuurbol zich, krachtige stralingsverschijnselen aan de kosmos ontlokkende, brullend op aarde stortte totdat alles ten onder ging en de zwarte waarheid, het zware ware, het onoverwinnelijke dodenrijk de eindoverwinning boekte. Zo bleven wij vernietigd achter in absolute hopeloosheid en zagen slechts nog sterretjes.

Ja.

Vele, vele zonsondergangen heb ik meegemaakt, en ik heb getuurd en getuurd en nauwlettend opgelet, en het geheime proces gadegeslagen, vervuld van hartstochtelijk verlangen naar *zien*, de lichtgloed heb ik priemend in mijn ogen laten doordringen totdat het netvlies dreigde los te raken. O, ik heb het risico gelopen blind te worden en wist dit, maar ik weet ook dat wie weten wil, het gevaar moet durven nemen. Willens en wetens ben ik gewoon doorgegaan, en... ik ben beloond geworden! Ik heb gewonnen en nu zie ik, ja nu zie ik, in mijn ziel is nu het licht ontstoken, en mij is het overweldigend Eureka ten deel gevallen. Ik ben tot het einde toe blijven geloven in de zege(n) die uit de Liefde voor Kennis voortkomt, en mijn geloof heeft mij behouden.

Ik heb het begrepen. De zon verdwijnt gewoon. Hij valt op aarde en dooft dan uit. Ergens moet een land zijn waar de zon neerkomt. Of misschien valt hij in zee, en zinkt op de bodem. En op een andere plaats op aarde is een smederij, waar ze 's nachts een nieuw zonnetje inéénflansen. Ook hebben ze daar een ongekend krachtige katapult – of misschien benutten ze ten behoeve van de lancering kernenergie – en iedere morgen schieten ze een nieuwe zon af, die dan in een grootse baan over ons heen suist, en tenslotte weer neerploft. Ik ben een man van de daad. Het is wel onbescheiden dat zomaar van jezelf te zeggen, maar het is nu eenmaal de waarheid; ik probeer altijd objectief te blijven, ook naar mezelf toe en vandaar dat ik het toch rustig zo durf te stellen. Ik ben een man van de daad. En daaruit is voortgekomen dat ik besloten heb de juistheid van mijn hypothese te gaan aantonen. We stonden vanavond op het strand te kijken naar de zonsondergang; het was 18:53, ik keek oplettend toe... eerst raakte het onderste boogje der zonne-omtrek de grond. Daar ter plekke werd de zon in elkaar gedrukt. Vrij kort daarna al was de zon geheel plat op een laatste

9. verslag van een wetenschappelijke expeditie – eerste dag (vervolg)

fragmentje na maar ook dit lag spoedig reeds ter aarde neergesmeten. En “wap!” daar gebeurde het dan in mij dat het Eurekaïsch moment me te grazen nam, en in een miljoenste van een seconde WIST ik met absolute zekerheid ineens hoe de vork aan de klepel luidt, en op hetzelfde moment hoorde ik een stem. Het was de stem van Atja (ze stond naast mij), en de woorden die ingebracht werden waren de volgende:

“Jongetje, wat ben je toch saai”. Aangezien Atja nu eenmaal een vrouw is kan ze het niet helpen dat ze niks snapt maar ik ben ook maar een man en verloor dus op slag mijn goede humeur. Snel keek ik om mij heen; ik bukte mij zelfs om te bezien of het daar nog ergens in het zand lag te spartelen maar nee hoor mooi nikspoes. Ontdaan van mijn prettige gevoelens kwam ik ertoe woedend uit te vallen.

“En jij bent taai. Taai, taai, taai. Ta-ta-ta taai-taai pop!”

Als Katja’s ogen, die van milieuvervuiling gevrijwaard zijn (een zeldzaamheid heden ten nachte) je aankijken zoemen de bijtjes en geuren de bloempjes, maar toch kan haar mondje zich soms dodend manifesteren. Zo ook nu. Want wat zei ze? Eerst enige tijd gruwelijk lang niets, en vervolgens:

“Gut wat zijn we weer leuk. O, wat een humor. Lang geleden dat ik me zo geamuseerd heb”. Haar ogen keken mij aan, maar de bijtjes waren vervangen door straaljagers en de bloempjes door brandnetels. En schielijk kroop ik in mijn schulp. Ik zal trouwens de eerste zijn om meteen te beamen dat wat ik gezegd had nergens op sloeg hoor. Ik ben me er bitter helder van bewust nooit origineel uit de hoek te weten te komen. Dat krijg ik werkelijk altijd nooit voor elkaar. Nooit eens ooit lukt het me die goede en originele bijdehande weerwoorden te bedenken waar je andermans opmerkingen de baas mee kunt, hoe graag ik dit ook zou willen kunnen. Dit is nou juist mijn kwellend probleem! In dit opzicht ben ik een nul. Triest. Maar God weet wat ik waard ben!

“Sorry”, zei ik met stijve lippen, “ik wilde je heus niet kwetsen”. Verschrikkelijk zo lullig als ik me voelde.

“Dat weet ik wel. Laat maar.” Het klonk minachtend.

“Nee heus, ik wilde je niet kwetsen. Geloof me nou.”

“Ja, het is goed.”

“Atteke! Je MOET me geloven”; het was me zo droef te moede dat ik wel had willen neerstorten ter aarde als in een zonnedood maar daar kwam ik ertoe te zeggen:

“Luister eens! Ik heb een fantastische ontdekking gedaan die belangrijker is dan hier een beetje te gaan staan bakkeleien. Verdomd je gelooft het niet, zo bijzonder.” En ik vertelde mijn lieverdje over het zojuist verworven hemelse inzicht in het wezen van het zonneproces. Ze luisterde werkelijk en haar toetje kreeg zelfs een tedere, beminnende uitdrukking. Ik geloof dat ze het soms leuk vindt als ik enthousiast ben ergens over. Toen raakte ik zo aangegrepen door

9. verslag van een wetenschappelijke expeditie – eerste dag (vervolg)

animo dat ik meteen het grote besluit nam, mijn theorie te zullen bewijzen.

“Katje, ik ga erheen! De zon dondert daar ter aarde, en ik zal je de Waarheid bewijzen zowaar ik hier je liefheb! Zeg niet nee; je hoeft ook niet ja te zeggen. Hou maar gewoon je mond. Ik bedoel: zeg maar niets; ik weet wel dat je het excentriek vindt maar ik ga nu eenmaal ECHT!” En ik kuste haar lippen om vast te stellen dat ik ben die ik ben. Ze begreep trouwens best dat ik meende wat ik zei (ze weet uit de praktijk dat ik een man van de daad ben).

“Goed”, zei Katje, “goed. Dat lijkt me een goed idee. Ik zal wel meegaan”. Ja, waarachtig zo zei ze het: “Ik zal wel meegaan”. Volgens mij was ze niet helemaal zichzelf. Ik geloof dat ze binnenkort weer ongesteld moet worden. “Ik zal wel meegaan”, woorden die een horlepiep in mij volvoerden, een horzelpieping, een ongedempte trilling in mijn neuronen.

“Je bent geloof ik een beetje knetter?”, polste ik eens.

“Beter knetter dan een klein kind. Het jonge onderzoekertje trekt de wijde wereld in. Moet ik je verliezen?” Atteke keek of ze in huilen uit wilde barsten (maar dat deed ze niet hoor, ze is ook bepaald niet huilerig)... Ik zweette...

Maar dit leed is allang weer geleden in de voltooid verleden tijd, we hebben ons inmiddels goddank weer verzoend en zij heeft zojuist koffie gezet, lekkere sterke echte Atje-koffie, en het kopje staat hier voor mij en de koffie geurt. Pittig! Heerlijk! Ik kijk eens naar haar, naar mijn vrouwtje Katteketje dat de krant leest.

“Lieve Catta?” Daar zijn de bloemetjesogen, de bijtjes zijn er ook, honing vergarende.

“Lieve Piet!” Ja, ik heet Piet. Sorry. Ik kan het ook niet helpen. Mijn vader hadden ze Adel-Bert genoemd. Hij heeft het als een vloek in zijn leven ervaren onder een dergelijke Lul-Naam gebukt te moeten gaan, en dus heet ik Piet. Zo vervalt de mensheid steeds maar weer van het ene uiterste in het andere, vanaf de zonsopkomst zwieren we meteen zo hup achter elkaar door naar de ondergang en dan weer opnieuw zwieren maar weer jongens. Hoera. Zullen we ooit wijzer worden? Ja dankzij de wetenschap! Maar Catteke is er nu. De lieve fijne Cannetje. Ik ben een man van de Daad. De nacht wacht... Rembrandt is dood maar ik LEEF! Heb ik u al verteld hoe Katje eigenlijk heet? Nou, Cavatina namelijk. Geen naam is er ooit geweest waarop zoveel variatie mogelijk is. De voor de hand liggende zijn niet leuk. Kaatje, Tina. Nouja, eigenlijk heeft Tina toch ook wel iets liefs, vindt u niet? Of Caviaatje, wat zegt u daarvan! Catootje, Catherina - alles is mogelijk, maar het liefste zeg ik toch Cannie of Attie of Katteketje of zoiets geks... Ook wel eens Cannekje of Kannetje. Enzovoort!

O, ik ben nu zo gelukkig met mezelf. Hoe vaak heb ik mezelf niet

9. verslag van een wetenschappelijke expeditie – eerste dag (vervolg)

vervloekt omdat ik zo'n onrustige aard heb en alles wil weten. Maar nu, voor het eerst, heb ik vrede in mezelf gevonden. Ik heb mezelf lief, eindelijk, en een groter geluk is er niet. O heerlijk.

Ik ben pionier
In hart en nier
Tierelierelier!

Ja, ik maak soms spreuken. Ik geef u hier, zonder uitleg, mijn lijfspreuk. Hij geeft aan hoe ik leven wil:

V & W
Vechten & Werken.

Wedden dat u 'm verkeerd interpreteert.

Haha, wist u trouwens dat God op een varken lijkt? Hahaha!

8-mei-1994

10. Waar gaat het over

Wij zoeken antwoorden op enige intrigerende vragen. De belangrijkste daarvan is: "Wat doen we hier op aarde". Die vraag, daar gaat het over in dit boekje. We voeren een onderzoek uit. Het jonge onderzoekertje trekt de wijde wereld in.

Wat doen we hier op aarde. Als ik om me heen kijk zie ik wat we doen. We trekken onze onderbroeken aan en uit, merkwaardig.

Waarom doen we ze aan als we ze toch weer uit doen?
Kleinburgerlijkheid. Alles verbergen. Maar... wat gaat er achter de burgerlijke façades schuil? Een intrigerende vraag.

Laat ons alles, alles onder zoeken.

Deeltje 2
Mensenwerk

10 jun 1989

11. Story

(nu volgt een realistisch en erotisch verhaal vol sensatie en dramatiek, waarin gevreeën wordt en er tenslotte zelfs bloed vloeit...)

*En de broek die van
Me Moeder is
Daar zit van alles in en
Als je 't niet gelieven geloven wil
Dan kruip je d'r zelf maar in
Falderie
Phaldera
hahahah*

*Het belangrijkste voor een mens is,
zich goed gedragen in relaties.*

Louis de Swaaf

Men zegt dat hyena's groepen vormen die onder leiding van een wijfje staan. De kids in zo'n groep zijn tot op zekere hoogte veilig want voor groepen hyena's is alles en iedereen bang, zelfs leeuwen zullen zich er niet aan wagen, maar het gevaar dat de jongen bedreigt is opgegeten worden door een groepslid want hyena's eten alles wat van vlees is. Ze sluipen rond met open bekken vol vuile tanden, en als een hyena een prooi of een geliefde verovert lacht hij als een gek. Om te neuken vormen hyena's een samenshoring in het maanlicht. En dan brengen ze een hels gegil voort. Echt waar, men zegt dat hyena's in groepen leven die onder vrouwelijke leiding staan.

Maria⁸ had haar benen wijd uitgestald om een poort te vormen. Zij schreeuwde het uit. Het hoofd van haar baby'tje ging dwars door haar merg en been heen. Wat zweette zij, de moeder de vrouw in wording, wat leed zij. Onverstoorbaar vakkundig volbracht het medische

⁸ [Het nu volgende verhaaltje is ten dele gebaseerd op een waar gebeurde geschiedenis, opgeschreven in een boek dat ik ooit las; het ging over een vrouw met een meervoudigepersoonlijkheidstoornis – zij heet in ons verhaaltje Marloes – vervelend is, dat ik mij de titel van het desbetreffende boek niet meer herinner, noch hoe de schrijfster heette.]

11. story

personeel de bezwerende behandelingen.

Maria zag het gebeuren en keek er ademloos naar dankzij het initiatief en de vaardigheden van haar man die alles zelf op videotape vastgelegd had in kleur en met geluid. Hij was zo trots als een aap. De televisie liet alles zien en samen herbeleefden zij het hemels heerlijk ogenblik. Daar dook kindeke Alex op, langzaam kwam hij naar buiten, het leven bevechtend bevestigend dat de oude wijn altijd weer nieuwe zakken voortbrengt, en zonder behoefte aan krans zelfs, zichzelf telkens en telkens weer opnieuw zonneklaar bewijst. Nieuwe hoop kranst, en zo begint het leven altijd weer opnieuw ongeacht het einde. De afloop vuurt langs Af. Pang!! klonk het de eerste keer dat Hemingway een kogel afschoot en Pang!! ook de laatste keer. De zon gaat onder, het wordt donker, en de zon gaat op en het wordt ons weer hoopvol licht te moede moeder! En de zon gaat op, voor niets. En niets is onder de zon ijdel nieuws. Is een zondag zonder zonde zonde, maandag maant de maan alweer tot nieuwe wonden. Al doende leert men doen. Hoop doet leven, leven, leven, eeuwig, eeuwig even. Voetje uit de schoen, en hup: hoop wijn erin, geef het lik op stuk een zoen. Zoen nada nu. Nu is straks en nu is toen. Nu, nu, nu: nu, nu wil Poekie Moekie zijn behoefte doen en ajj, animama, hoe verrukkelijk zijn uw spelen... Het ouderpaar keek ademloos toe. Daar had je hun kindje, de navelstreng doorgesneden. Nu moet hij op eigen longen leven. Daar krijst hij zijn lijden uit, een echo van het gillen van zijn moeder.

Het was een jongetje en ze hebben hem Alex genoemd. Na afloop van de videovoorstelling zag Mama de blik van hoop en glorie niet die de man die haar liefhad haar vol vuur toewierp. Ze hunkerde naar haar kindje en ging naar hem toe. Het was toch bijna etenstijd. Ze nam hem uit de wieg. Terug in de huiskamer, haar man zat er nog, ontblootte ze haar borst voor Alex en liet ze hem aan de donkerbruine tepel zuigen. Alweer ontroerd keek Papa er naar. Zo'n lief tafereeltje. Gelukkig zijn en vertrouwen hebben in de toekomst zijn in wezen vanzelfsprekende zaken die de goden graag aan de mensen gunnen, generatie in generatie uit. Zo was ook dit echtpaar gezegend en Mama keek Papa met stralende ogen aan, en toen glimlachte ze naar Alex, en daarna knuffelde ze hem, zo heerlijk verliefd als ze was op zijn doddige liefkleinheid. Ze prevelde in een roes van geluk gekke woordjes tegen het schattige jongetje. Alex had nu genoeg gedronken, dus moest hij boeren. Daarom gaf Mama hem de welbekende rituele kleine klopjes op zijn billetjes en ja daar kwam het hoor, het heerlijk amusante "Broeb"! Alex deed alles zo goed. Hij groeide als kool. Zijn ouders hielden echt veel van hem en omringden hem naar beste weten en kunnen met liefde, aandacht en goede zorgen. Alex op zijn beurt hield ook van zijn ouders, maar Papa zag hij niet zo vaak. Soms was Papa ook ineens boos! Zo gaat dat wel eens. Papa's moeten zorgen voor het

11. story

brood op de plank, en dat brengt spanningen met zich mee die zich soms wat ongelukkig ontladen. En zulke Papa's komen laat thuis waarna ze murw en apathisch naar de TV gaan zitten loensen omdat alle energie in de broodplank is gaan zitten, en in de apenwereldse strijd om het bestaan dwars tegen de strevingen van de mede-omhoogwerkers en lijkenvreters in. Een mens brengt vele offers in zijn leven aan de goden die hij dienen moet, en zo vanzelfsprekend als hij geluk ontvangt, ontvalt het hem weer want de goden zijn de baas en de apen dansen op het ritme van de trommels tot ze er dood bij neervallen. Al met al reilde en zeilde ons gezinnetje voorspoedig, ze hadden een video en een stereo, en in het nieuwe jaar gingen ze naar Innsbrück in de sneeuw, en in de zomer met het vliegtuig naar Tenerife in de zon. Alex was voorbestemd tot studeren aan de Universiteit. Terwijl de jaren voorbijraasden veranderde alles. Het baby'tje werd kind werd adolescent, en Papa werd nors en eenzaam. Alleen Mama ging onverminderd door met Alex adoreren, hij was ook zo'n schat van een jongen. Hij had een lief volgzaam karakter. Weliswaar had hij iets lusteloos' over zich. Maar zijn moeder kon echt goed met hem praten en hij was het geluk van haar leven en ze trokken erg veel met elkaar op, die twee. Toen Alex dertien jaar was waste Mama hem nog steeds helemaal zoals ze het al deed toen hij nog drie weken was. Hij had al haartjes en in haar hart was ze er trots op dat zijn penis zo lang was dat deze bij wijze van spreken wel helemaal tot aan zijn navel kwam. Toen Alex vijftien jaar oud was, was hij er in een gesprek waarin ze elkaar de hele tijd al wat hadden zitten plagen, en ze veel gelachen hadden, toen was hij er in dat gesprek over begonnen dat het toch niet eerlijk was dat zij wel hém altijd waste, maar hij háár nooit. Mama, in een al even bizarre bui, daagde hem uit door te zeggen dat hij dat vast niet kon: als hij nog niet eens in staat was zichzelf te wassen... En zo is dan dus de gewoonte ontstaan van het samen onder de douche gaan. Gek genoeg deden ze het echter nooit als Papa er was. Alsof dat zo afgesproken was hielden ze het samen-douchen-ritueel voor Papa verborgen. Het was hun geheim, niemand behoefde het immers ook te weten! Ja, het mag gezegd worden dat hun saamhorigheid echt iets van waarde was, en, als verzadigde lucht van water, vervuld zwanger was van de waardering die ze voor elkaar voelden donkerbruine tepel, vervuld zwanger van betekenisvolheid. Ze leerden elkaar goed kennen en hadden heel eerlijke gesprekken waarin ze kans zagen alles uit te praten. Dat pakte altijd zo opluchtend uit. Zo biechtte Alex, nadat Mama hem wat seksuele voorlichting gegeven had, op dat hij vaak verschrikkelijk verdrietig en eenzaam was, en dat hij soms masturbeerde. Daarop begon tot zijn schrik zijn moeder plotseling te huilen, doch gelukkig was haar verdriet van korte duur, en ziedaar ze lachte al weer heel lief naar hem; toen zei ze dat alles wel goed zou komen. Op een nacht, Papa was brood verdienen in Kopenhagen, lag Mama wakker en toen hoorde ze Alex zachtjes snikken in zijn kamertje. Ach wat klonk dit

11. story

verdrietig. Hij snikte zo, en elke snik sneed een bloedende vore in Mama's harteveles. Ze ging naar hem toe. Ze deed het licht op, en hij sloeg zijn handen voor zijn gezicht en probeerde zijn huilen te stoppen.

“Wat is er lieverd...”

“O God Mam, ik weet het niet meer, echt ik ben zo volkomen en volkomen kapot van verdriet en ik weet n n ...” (huilen, snikken!).

“... ik wéét niet waarom... Ik heb zo *niets*, gek hè ik heb toch alles maar toch voel ik dat niet... Ik schaam me... O God ik wou dat ik dood was echt waar! O! O! O!” (nog meer huilen volgde, en zeer wanhopig gesnik...). Enige tijd zwegen ze allebei. Eigenlijk was Mama inderdaad wel wat gegriefd omdat ze het gevoel kreeg dat hij haar troost af wilde wijzen. Juist zou ze maar weer naar bed gaan toen hij zei:

“Ziet u, het is zo moeilijk voor een jongen om over deze dingen met zijn moeder te praten...”. Er deed zich een lange stilte voor.

“Je kunt me alles zeggen. Vertrouw me nu maar helemaal, voor jou ben ik er altijd.”

“Ja...” (stilte) “...ziet u...” (zijn gezicht werd geteisterd door tranen die groot en pijnbrengend waren als hagelstenen)...

“...ik kan me soms zo Godsgruwelijk eenzaam voelen... ik bedoel... o, het is zo gek... maar ik verlang zo naar een vrouw...” Het laatste zinnetje had hij er zomaar ineens vliegensvlug uitgegooid, en meer als gemompel geuit dan als spreekzin. Maar zijn moeder had het gehoord en begrepen. Even aarzelde ze nog, maar toen voelde ze dat het kon omdat er immers zo'n heel bijzondere oprechte en diepe verstandhouding was.

“Weet je”, zei Alex' moeder, “ik heb vroeger je poepluiertjes gewassen... Ik ken je zo goed... Ik weet alles van je... Kom, ik zal je helpen!”. Ze strekte haar arm en voelde met haar vingers. Haar zoons penis was hard. Toen trok ze zijn deken omlaag.

“Mam!”, kreet Alex ontzet beschaamd.

“Ssss, laat alles maar aan mij over.” Hij sloeg zich andermaal de handen voor het gezicht. Zijn moeder knoopte de enige knoop bovenaan de gulp van zijn pyjamabroek los, en trok rustig maar resoluut zijn pyjamabroek en onderbroek omlaag. Onzegbaar vreemd waren de gevoelens die op dit significante ogenblik Alex' ziel doortrokken. Daar voelde hij zomaar de vingers van zijn eigen moeder, die zijn lul streelden... Ja hij voelde de vingers liefdevol strelen en zachtkens knijpen. Hij voelde vervolgens dat het velletje teruggetrokken werd. Hij voelde hoe zijn moeder hem bewerkte.

“Pas op!”, - o wat een schor geluid.

“Laat maar komen”, klonk laag en warm en geruststellend en liefdevol en vertrouwenwekkend Mama's stem. Daar kwam het al. Hóóg vloog de jongensstraal. Haar handen dropen ervan. Schokkend, vol gevoel, was de penis klaargekomen.

“Is het zo beter”, vroeg de moeder zachtjes. Ze was ontroerd en dankbaar. Zoiets dieps had ze mogen doen en zich zien voltrekken.

“O... jawel...”

11. story

“Wacht even, blijf even zo liggen.” Hij bleef liggen met zijn handen voor zijn gezicht; zonder gevoel in geest of lichaam lag hij te wachten; daar was zijn moeder alweer, ze had een warm vochtig washandje en een handdoek, en ze veegde Alex schoon, droogde hem af, sjoerde zijn onderbroek omhoog en werkte aan hem totdat ze de knoop van zijn pyjamabroek weer vastgemaakt had.

“Ga eens op je zij liggen!” Dat deed hij, en ze stopte hem lekker warmpjes in. Na hem nog een afscheidskus gegeven te hebben zei ze teder:

“Ga nou maar rustig slapen lieve jongen”.

“Ja”, mompelde hij verslagen maar inderdaad was hij reeds half in slaap, zich suffig voelend, terwijl langzaam een nevel van voldaanheid die als een spook uit het graf in zijn psyche kwam opzetten zijn lichaam doortrok. Werkelijk viel hij als een blok in slaap nadat zijn moeder het licht uitgedaan had. Na die eerste keer bleef Mama Alex op gezette tijden helpen om zijn nood te lenigen. In een gesprek zei ze eens tegen hem:

“Weet je, je moet het niet raar vinden. Ik hou zoveel van je dat het voor mij de gewoonste zaak van de wereld is, wat ik voor je doe. Als ik je lieve piemeltje kus en ruik, denk ik er altijd weer aan hoe je rook als baby’tje en hoe ik toen je zachte bolletje met pluishaar kuste”.

“Ja”, zei hij.

“Maar doe ik het wel helemaal goed?”

“Wat bedoelt u?”

“Nou, als ik je op die manier ...”

“O ja... uh... als ik in bed lig bedoelt u, u weet wel?” Hij bloosde gloeiend als de ondergaande zon want inderdaad had hij wel een wensje.

“Jaja, natuurlijk, wat anders”, lachte ze.

“O, echt u doet het geweldig”, zei hij, en lachte kort een vriendelijk doch verlegen lachje, en na enige aarzeling durfde hij het toch aan:

“Alleen”, maar plotseling zweeg hij overmand door schaamtegevoelens. Heel lief glimlachend keek zijn moeder hem aan:

“Zeg het maar hoor, ik ken je, ik weet alles van je. Ik heb je poepluiertjes nog gewassen!”.

“Ik zou het fijn vinden als u uw nagels rood lakte.”

“Hahaha, nou, dat is toch goed. Maar wat kan jou dat anders schelen! Je kijkt niet eens. Moet je ook eens *kijken* hoor!” Mama lakte diezelfde dag nog haar nagels en ’s avonds kreeg ze haar zoon zo ver dat hij keek toen ze hem hielp. In die nacht (haar man was in Cambridge) droomde ze er van hoe Alex geboren werd van tussenuit haar schenkend wijd opengesperde benen, zijn lieve hoofdje kwam het eerst, en iedereen was heel ontroerd en allemaal bewonderden ze haar omdat ze de prestatie geleverd had: dat ze ten koste van veel pijn aan een jongetje het leven geschonken had. Wat was ze trots en blij!

Hoewel alles nu goed geregeld leek begon Alex met het verstrijken van de tijd toch weer somber te worden omdat hij nog steeds geen

11. story

verkering had. De troost die Mama bood kon dit gemis tenslotte niet compenseren. Mama merkte het wel dat hij zo somber was, en daarom ging ze leuke dingen met hem doen. Samen bezochten ze popconcerten, ze gingen naar de bioscoop, wandelden op blote voeten langs het strand, en samen leerden ze bowlen, enz enz. Maar niets hielp en Alex ging er steeds somberder uitzien. Mama zon op een oplossing want het geluk van haar jongen kwam bij haar vóór alles. De tijd schrijdt altijd voort wat er ook gebeurt. Het gezin leefde gewoon door. Enige jaren later kwam Papa onverwacht thuis in het holst van de nacht. Hij zag licht branden door een kier die aanwezig was tussen de bijna geheel gesloten slaapkamerdeur en de deurpost. Vervelend, hij had liever gehad dat zijn vrouw al sliep. Misschien was ze in slaap gevallen zonder het licht uit te doen. Zachtjes liep hij naar de deur. Hij hoorde binnen enig leven, deed een matte poging een vriendelijk gezicht te zetten en duwde de deur open. De man zag Alex' blote kont bovenop Mama bezig, en de kont was een plompe afgeronde vleesberg met in het midden de overlangse gleuf die het afscheiden van poep mogelijk maakt en de kont was voorzien van een beetje zwart haar. De vleesberg bewoog als een gek. Alex' geile pompstengel⁹ werd heftig in de kut van Papa's vrouw gepompt en gepompt. Stokstijf stond daar de man van wie de vrouw en het kind waren. De twee op het bed waren te ver heen om te merken dat hij daar zo stond. Ze gingen maar door. Hij wilde onopgemerkt weggaan en een fles whisky leegzuipen. Hij wilde naar hen toe gaan om zijn zoon weg te TRAPPEN. Stokstijf bleef hij staan, bevend en levend stervend, en boktorren vreten hem van binnen leeg. Daar rezen zijn haren te berge. Een afgrond ging open en een blauwpaarse vlam spoot omhoog die zijn ziel verzengde. Iemand in hem scheurde een gebrul door zijn longen dat een verschrikkelijke en barbaarse indruk maakte. Alex hoorde, zich te pletter schrikkend, een angstaanjagend en schor gegil, hij keek om en zag Papa schuimbekkend en stuiptrekkend tegen de grond gaan. Zijn vader staarde hem aan met rare ogen als gaten in een demonisch vertrokken afgodengezicht, en daarna ging hij schokkend en kronkelend op de grond liggen stuiteren. Een beetje bloed kwam uit zijn mondhoek. Mama begreep dat hij een epileptische aanval had. In hun verkeringstijd was hem dit ook eens overkomen. Er is niets wat mensen niet kunnen overleven, maar na dit voorval werd alles anders. Alex wilde niet meer door Mama aangeraakt worden. Het onschuldige gezamenlijke douchen gaf hij er aan en zelfs het kusje voor het slapen gaan was nu taboe wat hem betreft. Mama kreeg last van agressieve driftbuien: van die typische echt vrouwelijke onredelijke buien gedurende welke iedereen ten onrechte overal de schuld van krijgt... Papa sprak niet over het gebeurde. Eigenlijk sprak hij helemaal haast niet meer. En alle drie deden ze verder net of er nooit iets voorgevallen was. Ze gingen gewoon door.

⁹ De Gouden Pa-Gode van Tai-Land.

Epiloog

Even vertellen hoe het afgelopen is: Na verloop van veel tijd heeft Alex zijn eerste meisje mee naar huis genomen. Hij was toen onaards gelukkig. Zijn moeder spande zich in om leuk en vrolijk tegen het kind te doen maar na afloop van het bezoek, toen Alex aan zijn moeder vroeg wat ze van Maja vond, kreeg hij een ongunstig oordeel voor zijn kiezen geknald. Weliswaar maakte hij nog een grapje:

“Ik vind anders dat ze op u lijkt, en ze heet ook nog bijna net als u”. Maar zijn moeder gaf het niet op want het ging om het geluk van haar enige zoon. Binnen een maand had ze hem tot inkeer gebracht door telkens bezorgd-heftig de nare trekjes van Maja ter sprake te brengen. Alex maakte het uit en sneed zich de polsen door en het is aan een speciaal soort van moederlijke intuïtie te danken geweest dat hij toen niet gestorven is. Zijn moeder had plotseling met stellige zekerheid gevoeld dat er iets niet in orde was, en had hem gevonden, in de kelder, verscholen achter de dozen met kinderkleertjes die ze nooit weg had kunnen doen. Het is een kwestie van kantje boord geweest, maar hij is in leven gebleven. Maar nu het doodgaan op zo wonderlijke wijze nog net mislukt was wilde Alex ook werkelijk leven. Hij wist wel dat zowel zijn vader als zijn moeder ervan overtuigd waren dat hij een verkeerde keuze maakte. Dit maakte hem neerslachtig en verdrietig maar veranderde niets aan zijn besluit, en hij zette koppig door en binnen een jaar was hij met Maja getrouwd. Ze kregen een dochtertje dat ze Marloes noemden. Het kindje sliep in een bedje dat op de ouderlijke slaapkamer geplaatst was. Het is een paar keer gebeurd dat Marloes ineens op het meest ongelegen ogenblik middenin de nacht uit bed kwam om tussen haar Pappie en Mammie in te gaan liggen, maar daar hield ze mee op nadat ze een verschrikkelijk pak slaag van haar vader gekregen had. Toen Marloes twaalf jaar oud was heeft Alex doorgedrukt dat het kinderbed toch maar uit de ouderlijke slaapkamer verwijderd werd. Het meisje gaf diep-voelend om haar Papa maar deze wilde niet veel van haar weten. Toen ze nog heel klein was deed Papa nog wel lief tegen haar maar naarmate ze ouder werd ging hij Marloes steeds meer verstoten. Marloes was zestien jaar oud toen haar moeder geestesziek in een inrichting opgenomen werd. Marloes was zeventien jaar oud toen Alex regelde dat een psychiater haar ging behandelen. Marloes was achttien jaar oud toen Alex door de psychiater voor een gesprek uitgenodigd werd. Hier voelde hij helemaal niets voor maar uiteindelijk deed hij het toch. De psychiater wilde weten in hoeverre Alex op de hoogte geweest was van de behandelingen waaraan Maja haar dochter, die ook Alex' dochter was, onderworpen had. Reeds toen Marloes nog maar een kleuterkindje was, was Maja begonnen met voorwerpen in Marloes' vagina te stoppen. En ze had haar ondersteboven opgehangen. En op allerlei manieren had Maja Marloes jarenlang mishandeld. In hoeverre had Alex hiervan geweten? En het

11. story

drong tot Alex door dat hij het inderdaad geweten had, ja. Niet alles – niet dat het zó erg was – hij had de dingen maar een beetje op hun beloop gelaten en er zich niet in verdiept. Het was trouwens ook Maja geweest die het indertijd nog zo fanatiek gezellig gevonden had dat Marloes op de ouderlijke slaapkamer geslapen had. Gebroken, lijkbleek, en tot in het merg ontzet door de onverbiddelijke confrontatie met de Waarheid die hij tot dan bij voortduring verdrongen had, kwam Alex bij de psychiater vandaan. Het duurde weken voor hij zover was dat hij deze affaire van zich afgezet had; daarna was hij gelukkig weer de oude en kon hij zich weer goed op zijn werk concentreren (hij was binnenhuisarchitect). Marloes was tweeëntwintig jaar oud toen zich een schokkende gebeurtenis voordeed. Alex' vader was krankzinnig geworden en had zijn vrouw met een bijl om het leven gebracht. Men had opa woordloos naast oma liggend in bed aangetroffen. Allebei baadden ze in het bloed afkomstig uit oma's diepgaand gespleten hoofd. Het duurde maanden voordat de moordenaar zo ver was dat hij weer ging praten. Hij begreep niet waar Maria was. Hij miste haar enorm. Marloes was zevenentwintig jaar oud toen zij en haar psychiater het erover eens waren dat ze genezen was. Marloes was dertig jaar oud toen haar vader, Alex, die inmiddels hertrouwd was, overleed aan de gevolgen van zelfdoding. Hij liet al zijn geld en bezittingen (onder andere twee huizen) aan zijn tweede vrouw na – aan Marloes niets.

Opa kwam niet op de begrafenis. Toen ze gingen zoeken waar hij gebleven was vonden ze hem bewegingsloos, hangend aan een om zijn hals bevestigd touw. Daar hing de oude aap. Niets bewoog. De tijd stond stil. De menselijke gestalte hing daar, overweldigend indrukwekkend, een vleesgeworden woordeloosheid. Plompverloren hing het ding stil, roerloos, doodstil te hangen. Het hing vlakbij de deuropening en je liep er pal tegenaan als je binnenkwam. Een grote figuur, indrukwekkend dreigend grotesk zijn tong uitstekend. Een God. Een eng ding van vlees en bloed. Koud vlees, dood bloed. De borstswelving verstart in ademloosheid. De mond een gat strak verstart in de eeuwige gil. Zijn walgelijke tong een honend attribuut. De armen roerloos hangend. Rimpelige oude handen met kromme vingers versteend bewegingsloos. Zie de vinger met de twee trouwringen. Er was een onrustig licht op de achtergrond, het TV-scherm gaf licht in de donkere kamer, maar het geluid van de TV was uit. Het was doodstil. Niemand deed iets. Niemand zei iets. Niets bewoog behalve het fluorescerende TV-licht dat met sadistisch genoegen met de rimpels op het gezicht van de dode speelde, wiebelende blauwpaarse vlamschaduwen makend. En er flakkerde onmiskenbaar een demonische grijns over het grauwe gelaat van de dode; de duivel steekt zijn tong uit, en lacht van genot om zijn absolute triomf, ingezien hebbende dat de dood altijd met de eindzege strijkt. En groot en geweldig hing satan daar in zijn walmende aura

11. story

van stinkend licht zijn tong uit te steken. De mensen keken toe terwijl de oude aap zwijgend dwars door hen heen keek, strak de hel in met plastic ogen die vergeven waren van woest-obscene haat, zwijgend grijnzend van eeuwigheid tot amen. Zijn grijze haar had hij in een strakke scheiding gekamd. Zwarte schoenen aan, netjes gepoetst zoals het hoort; zie ze hangen, zie ze zweven. Er zoemde een vlieg, en de vlieg vloog vlug op het geurende voorwerp af. Maria's man, Marloes' opa. Uit een mondhoek een straal dofrood bloed gestroomd gestold. Het eind van het liedje.

24 mei 1989

12. Bennie en Gijs spelen schaak

2. e4xd5

Bennie had bedacht dat Dd8xd5, de zet waarvan hij aannam dat zwart deze na e4xd5 wel zou gaan doen, zwarts dame te vroeg in het spel zou brengen, en hij wist dankzij *Volledige Handleiding voor het schaakspel* dat dit geen goede handelwijze is; hij had er bladzijde 112 tot en met 117 nog eens op nagekeken en gezien hoe Joop er schik in begint te krijgen Jaaps voorbarige damezetten af te straffen (tja het leven is en de mensen zijn wreed).

Maar Gijs kwam terug met
2. Pg8-f6.

Zo was zwart er in deze partij dan met 100% van zijn manoeuvres in geslaagd rigoureus tegen wits verwachtingspatroon in te gaan. Gijs voegde bij wijze van bijlage een mededeling aan zijn zet toe:
“Wit staat een pion voor!”.

(wordt vervolgd)

28 mei 1989

13. Verslag van een wetenschappelijke expeditie

Uit het dagboek

De zesde dag

Katinka is ongesteld en de maat is vol (de maan ook trouwens).
Allemachtig, wat een gedonder, wat een toestanden, wat een, wat
een... o, er wil mij geen goed woord te binnen schieten. Waarom heb ik
toch ook altijd zo'n vreselijke pech?

8 jul 1989

14. Het jongetje dat niet kon lachen

*Voorzienigheid – laat ooit een reine dag
van vreugde voor mij dagen! – Zo
lang al is de tedere
weerklink der ware
vreugde mij vreemd. – O,
wanneer, wanneer, o Godheid,
kan ik die weer voelen?*

Beethoven

Er is onder de oppervlakte van het oppervlakkige een onderstroom die zelden gezien wordt maar die, alle rationele inzichten ten spijt, ons zonder het geringste spoortje van mededogen genadeloos de wanhoop in drijft. Flinterdun als de aardkost is het vliesje dat ons scheidt van de beerput. De kinderen van vulkanische uitwerpselen en kankerverwekkende UV-straling verlogenen hun afkomst nooit. Heel kort maar, blijven intellectuele bouwwerken in stand. Boktorren, zure regens en aardbevingen maken korte metten met de illusies. “Gij zult niet doodslaan”... zegt de Standaard. En de Standaard zegt: “Eert uw vader en uw moeder, opdat uw dagen verlengd worden in het land dat de Here, uw God, u geven zal”. Hahaha. Kun je nog lachen lach dan mee. Maar jongetjes die teveel gezien hebben kunnen niet lachen. Een probleem. Een probleem moet worden opgelost. Hoe?

Hij stond voorzien van ernstig turend snuitje op het uiteinde van een pier overal omgeven door golven behalve achter hem te vissen naar het geluk. Het was warm. Op het strand lagen de mensen bruin te worden in de zon maar hij stond te vissen want hij wilde leren lachen. Hij was daar al erg lang tot op heden volkomen tevergeefs mee bezig zodat hij langzamerhand toch wel een beetje heel erg moe geworden was. Maar hij wilde zijn geluk zo graag nog even blijven staan beproeven. Hij stond hier nu, en hij meende na veel nadenken over de situatie nog steeds dat er toch eens profijt te trekken MOEST zijn van het feit dat hij nu eenmaal leefde en nog niet dood was.

(wordt vervolgd)

27 mei 1989

15. Bennie en Gijs spelen (vervolg)

Bennie wilde de gelukkige toestand op het bord graag nog even laten voortduren. Hij stond echt een pion voor, en hij meende na veel nadenken n.a.v. de ontstane stelling nog steeds dat zwarts d7-d5 fout geweest was, en dat er dus profijt van te trekken MOEST zijn. Ongetwijfeld zou het moment komen waarop wit overspeeld zou worden maar zover was het nog niet, en Bennie ging alles geven wat hij aan denkvermogen te investeren had om het zwart zo moeilijk mogelijk te maken. Hij dacht dat hij er het beste aan deed voorlopig als tactische richtlijn aan te houden ernaar te streven, zijn pion-meer-situatie zo lang mogelijk te bestendigen. Maar na c2-c4 zou wits witte looper er niet meer uit kunnen, dat was een groot probleem. Lang dacht hij hierover na; langzaamaan namelijk, dankzij doorzettend snuffelen in de *Volledige Handleiding*, dankzij Gijs' opmerkingen, en dankzij commentaren in de krant bij door Grootmeesters gespeelde partijen – die hij evenwel nooit naspeelde omdat hij daarbij altijd fouten maakte bij het verplaatsen van de stukken over het bord – langzaamaan namelijk, dankzij de diverse informatiebronnen, was hij ertoe gekomen naast materiële ook positionele criteria in zijn overwegingen mee te nemen. En Bennie dacht en dacht en dacht...

10 jul 1989

16. Verslag van een wetenschappelijke expeditie

Uit het dagboek

De zesde dag (vervolg)

Mijn Attie zegt nogal eens dat ze zich geen voorwerp wil voelen. Begrijpt u wat ik bedoel? Ze bedoelt dan dat ik te opdringerig ben, een beetje lastig in mijn begerigheid... Nou zodoende dacht ik dus dat ze het wel niet erg zou vinden als ik me stortte op de voorbereidingen die ten behoeve onze expeditie getroffen moesten worden. Er was trouwens genoeg te doen – afzien is het geweest, neem dat gerustig van mij aan hoor. Ik heb me het lazarus gewerkt om alles voor de bakker te krijgen maar wat merk ik nu? Dat ik naar Katja toe de plank weer eens hartstikke misgeslagen heb. Hoera! Het ventje snapte er weer geen jota van. O God, vrouwen... De onmogelijkste uitvinding die ooit gedaan is. En eigenlijk verwijt ze me niet eens iets, maar ik voel het heus wel, en zo wil ze het ook. O wat zijn ze toch subtiel. Ze zeggen niets zodat je zelf ook niets zeggen kunt en toch geven ze je een afstraffing. Brrrrr, spinnetjes zijn het (suikerspinnetjes weliswaar), enge engeltjes. Hoe is dat liedje ook weer? “De engeltjes logen bij na-achte...”. Eén ding moet u intussen overigens goed begrijpen: ik heb haar intens lief! Ik kanker-mopper wel, maar geef meer om haar dan om mijn leven. En zij houdt volgens mij ook heel veel van mij hoor. We hebben een goed huwelijk! Maar het is nu wel zo dat ze me de “neutrale behandeling” geeft zoals ik het altijd noem: ze gaat met me om als met een gast die op bezoek is. Natuurlijk, het is een graag geziene gast, zekerlijk wel, maar distantie moet er zijn. Ik heb dit al meer meegemaakt, en ongetwijfeld zal ze ermee doorgaan totdat ze vindt dat er genoeg zout in mijn wonde gestrooid geworden is. Als ze meent dat mijn lijden mijn falen goed gemaakt heeft dan is het van zand erover, en dan mag ik me weer man van de daad voelen. Zo gaat dat maar zover is het echter nog helemaal niet blijktbaar, want overdag gaat ze weg, bijvoorbeeld stadten met Adrie (haar vaste vriendin), en 's avonds kijkt ze uitsluitend naar de televisie en totaal niet naar mij. En telkens zegt ze:

“Jij hebt het zo druk met je wetenschap, ik zal je maar niet storen”. En dan kijkt ze dermate onbeschrijfelijk sympatiek-neutraal dat je op dat ogenblik werkelijk gelooft dat ze het oprecht goed bedoelt! Maar

16. verslag van een wetenschappelijke expeditie - zesde dag (vervolg)

waarom doet ze zo ongenaakbaar afstandelijk, als ze me echt begrijpt? Enfin, in feite heeft ze natuurlijk met dat irrationele gedoe van haar allang het echte vuur in mij doodgevroren, diep in mijn hart denk ik: wat kan mij het ook schelen wat die rot zon doet als ie zich op de aarde werpt, maar ik zet toch maar door. The show must go on omwille van de lieve rede. Ik heb al een secretaresse in dienst genomen, en ook heb ik een atlas gekocht. En alle bullen zijn ingeladen, we zijn klaar en morgen vertrekken we. Dus dan gaat mijn leven een totaal nieuwe fase in. Ik ga een wedergeboorte tegemoet, weet u dat! Wat ben ik anders moe. Geen wonder ook, ik heb me wezenloos gewerkt. Gezwoegd, gezwoegd heb ik. Ik weet niet, ik ben fysiek niet zo sterk, en altijd als ik alsmaar zo moet rennen en draven stort ik eigenlijk vrij snel zowat in. Dan moet ik op mijn tandvlees verder hetgeen een verre van aangename gewaarwording is zelfs als je geen vals gebit hebt (ik heb er geen, gelukkig). Mijn moeder gaf me altijd kalktabletjes in plaats van snoepjes; wel goed gezien van haar – ze smaakten een beetje zoetig, ik lustte ze best en was bovendien stiekem een beetje trots op mijn verstandige leefwijze. Blauwige, vierkante, platte tabletjes waren het, een beetje afgerond aan de hoeken. Je ziet ze tegenwoordig niet meer. O God maar wat ben ik toch moe. Ik heb me kapot gewerkt, dag en nacht ben ik in touw geweest en wat heb ik bereikt? Wat is mijn beloning? Een onbeschoft beleefde Cavatina heb ik gekweekt. “Onbeschofte beleefdheid”, het lijkt wel een kaon. O wat is leven toch een stimulerend feestelijk vak apart. Nouja daar heb ik nu wel genoeg over geouwehoerd. Soms haat ik mezelf omdat ik er zo’n genoeg in kan scheppen naar mijn eigen gezeik te luisteren. Laat ik nu maar rustig en systematisch vertellen wat er precies gebeurd is.

Vijf dagen geleden brak ik mijn relaas af met een verwijzing naar mijn daadkracht. Dat was op de avond waarop ik het besluit genomen heb het land te ontdekken waar de zon ’s avonds tegen de vlakke gaat ten einde op te houden te bestaan. Toen ik dit dagboek weglegde ruiste er in het bloed in mijn hoofd en elders in mijn lichaam een lieflijke naam: “Addeke”, en had ik het idee er in de nacht iets moois van te maken. Maar een seconde later had de zon me, middels een, ik zou haast zeggen mystiek proces, geweldig te pakken – ik voelde me ineens zo één met dit ondergaande reuzenwezen... en besloot accuut en zonder dralen aan m'n expeditie te beginnen: METEEN!! Ik had er vreselijk behoefte aan, even een concrete mijlpaal te definiëren, te komen van nog niets dan plannen, tot een waarneembare beweging in de wereld. Dus vatte ik, denkende even in twee minuten één en ander te kunnen regelen, de telefoon en belde Ferry op die bij mijn ondernemingen immer een trouwe strijdmakker is, en een nachtmens bovendien. Hij sliep inderdaad nog niet. Ik vertelde hem van mijn groots idee. Helaas bezorgde hij me een koude douche door er niets van te begrijpen. Dit was wel het laatste wat ik verwacht had. Ik was zeer onthutst omdat

16. verslag van een wetenschappelijke expeditie - zesde dag (vervolg)

ik hem beslist nodig heb, en om de zaak te redden was het echt noodzakelijk de zaak met hem door te praten. Dat kon niet wachten, eerlijk waar niet. Vijf minuten later was ik op weg, na Katja op de hoogte gebracht te hebben. Aangekomen op Ferry's flatje (Dicklaan 77) heb ik hemel en aarde moeten bewegen om hem te overtuigen. Heeft u nog iets voelen bewegen of wiebelen of bibberen? Nee? Dan woont u zeker noch in de hemel, noch op aarde – in de hel dus, nou fraai hoor... Ferry ontbrak het op dat cruciale moment gewoon aan de visie die je hebben moet om in te kunnen zien hoe kosmoschokkend mijn hypothese is.

“Piet”, zei hij, “Je kraamt onzin uit. De aarde is toch allang in kaart gebracht. Hoe kan er dan een oord zijn waar de zon neerkomt? Om van je onmogelijke gedachtenspinsel nog maar te zwijgen dat er ergens een kanon zou staan dat elke morgen een nieuwe zon afschiet. Ik geloof eigenlijk dat jij een zonnestéék opgelopen hebt!”. Ik negeerde zijn flauwe grapje omdat ik vond dat de kwestie te serieus was om me te laten afleiden, en lichtte mijn standpunt toe:

“Maar volgens mij is de aarde ook nog lang niet in kaart gebracht! Dat wordt wel aangenomen maar in de onbewuste aannames schuilt nou juist altijd het addertje der gedachtefouten onder de groene graszoden. Ken jij een bewijs waaruit zonneklaar blijkt dat de aarde helemaal verkend is?”

“Nouja, met de geodetische methodes hebben we toch...”

“Ach kerel, schei toch uit! Denk toch na op EIGEN kracht, zonder terug te vallen op wat iedereen altijd al gezegd heeft menende dat het dus ook wel zo zal zijn.”

“OK, ik geef toe dat je theorie redelijk geavanceerd is, en heus wel goed doordacht.”

“Ja! Ik héb ook echt goed nagedacht, Ferry, dat is ook zo, en...”

“Ja, want je had net zo goed kunnen bedenken dat de zon door een mestkevertje voortgerold werd. Piet, ik begrijp gewoon niet wat je bezielt. Wat brengt je er toch toe ineens de onnozele uit te hangen.” Enzovoort. De details van onze discussie zal ik verder achterwege laten omdat wetenschappelijk geredekavel voor de leek toch niet boeiend is. Bovendien mag ik Ferry echt heel graag, en vind ik het een beetje gênant te moeten vastleggen hoezeer hij met zijn denken in verouderde stramien vast is blijven zitten. Nee, dit pijnlijke onderwerp kan ik nou maar beter laten rusten in vrede. Hoe liep het af? Goed hoewel misschien ietwat beledigend voor mij want Ferry verklaarde tenslotte dat hij me vergezellen zou “bij wijze van sterke schouder om in de buurt te zijn op het moment waarop je in tranen uitbarst”. Nouja goed, ik had hem in ieder geval zover gekregen dat hij mee ging, dat was wat telde. Voldaan toog ik huiswaarts. Atteke lag lief te slapen. Ik was de volgende morgen reeds vroeg weer wakker en stormde onverdroten voorwaarts om met behulp van diverse acties te verwezenlijken wat ik van plan ben. Wat kost deze onderneming trouwens veel geld zeg; handen vol, mag ik wel zeggen. Neem alleen al de loonkosten (mijn

16. verslag van een wetenschappelijke expeditie - zesde dag (vervolg)

secretaresse), en dan moesten er uiteraard grote hoeveelheden bullen aangeschaft worden, en we hebben een busje gekocht, zo'n geval waarin je als bestuurder pal voorin zit. In feite is het een oud canaille, erg zijwindgevoelig en als je er te hard mee door de bocht gaat kantelt ie meteen. Wat er gebeurt bij een frontale botsing daar zullen we helemaal maar niet bij stilstaan. Maar de motor verkeert in prima staat. Schakelen is een soepel genoegen dus zal het al met al best gaan hoor. Behalve het busje is er nog Ferry's auto die eveneens mee gaat. Vier tenten hebben we, twee één- en één tweepersoons. Uiteraard nemen we ook een grote etensvoorraad mee alsmede luchtbedden, en kooktoestellen, en niet te vergeten de wetenschappelijke uitrusting, en een opklapbaar tafeltje met bijbehorende stoeltjes, en zowel winter- als zomerkleding en drie draagbare radiootjes (wereldontvangers). Enzovoort, enzovoort. Wat een geld, wat een geld. Gelukkig draagt de niet onbemiddelde Ferry als compagnon het zijne flink bij. Anders had het gewoon ook niet gekund hoor. Nu heb ik niet alleen moeten nadenken over wat er allemaal aangeschaft moest worden, maar ook de reisroute moeten uitzetten, en alles en alles heb ik moeten regelen. U kunt het zich indenken, en dat ik dan 's avonds volkomen gebroken het bed in rolde tot niets in staat dan snurken, dat begrijpt u ook wel. U wel, ja, maar Katinka niet hoor, reken maar van nietjes. Tot haar verontschuldiging moet ik weliswaar aanvoeren dat ze net vandaag ongesteld geworden is – en zij is dat type dat immer ernstig gestoord geraakt door de schommelingen in de hormonale huishouding die zich voordoen op de dagen voorafgaande aan het bloedplasmatisch gebeuren. Dan is ze altijd een beetje agressief en maf. Pas als er eindelijk bloed vloeit komt ze weer wat tot zichzelf. Hoe het ook zij, toen we zoëven nog maar net in bed lagen zei ze ineens:

“Pie... ouuwenowwevam...”, of zoiets. Ze mompelde nogal, en sprak uiterst zachtjes. Ik had haar niet verstaan, dus vroeg ik:

“Hm? Wat zeg je lieverdje?”.

Stilte.

“Hé, zei je iets?”, vroeg ik.

“Nee.”

“O, dan heb ik me vergist.”

Stilte. We gingen slapen, tenminste dat dacht ik maar het was toch niet zo want ineens werd ik met een schokje uit mijn wegtuffen opgehaald omdat ze zei:

“Pietermannetje” (ja, zo noemt ze me. Soms zegt ze: Pieletje...),

“...vind je me nog wel een beetje lief?”. (Soms zeg ik wel 's

Cavaginaatje... hihhi.)

“Ja natuurlijk lieverd.” Ik was wel doodmoe, en een beetje raar in mijn hoofd omdat ik eigenlijk net in slaap aan het vallen geweest was, maar begreep toch dat ik haar zo niet laten kon, en draaide me dus lief naar haar toe. Ik omarmde haar en toen zuchtte ze tevreden, en ze zei:

“Hmmm”. Dat was zo'n allemachtig vrouwelijk geluidje dat ik er al

16. verslag van een wetenschappelijke expeditie - zesde dag (vervolg)

weer helemaal wakker van werd. Ze drukte haar kopje tegen mijn borst en legde een arm om mij heen. Zo lagen we gelukkig te zijn. Maar ik wilde morgen fit zijn, dus eigenlijk had ik de neiging om zoiets te zeggen als dat we nu toch heus moesten gaan slapen. Dit kon ik echter niet maken dus zei ik slechts:

“Attekje...”. Hierna kuste ik haar en vond het heerlijk. Zo heel dicht bij elkaar gelegen voelden we veréënd dat we van elkaar hielden, en Catteke zei:

“Ik geloof niet dat je het fijn vindt als ik met je meega op de expeditie”.

“Och jawel, juist wel. Maar ik denk gewoon dat je het niet leuk zult vinden. Tenten zijn gehorig, en mannen op expeditie denken maar aan één ding: hun Lichtend Doel. Ik zal maar weinig tijd voor je hebben, en de hele tijd moe en afwezig zijn. We zullen niet veel liefde beleven. En je moet me beloven dat je me rustig zult laten werken. Wat we gaan ondernemen is erg belangrijk; dat begrijp je toch wel?”

“Jawel. Ik geloof wel dat je gelijk hebt. Als mensen de dingen niet onderzocht hadden stierven ze nog steeds als ratten aan de pest. Ik weet het, je hebt het me al zo vaak uitgelegd. Maar ik voel het eigenlijk toch anders. Dat komt doordat ik een vrouw ben denk ik. Vrouwen denken volgens mij anders dan mannen.”

“Het is echt heel belangrijk de Waarheid te kennen want alleen op juiste informatie gebaseerde beslissingen kunnen juist zijn. En het is fascinerend... Je wilt je plaats weten in de natuur. Je wilt de bedoeling en logica van leven en dood begrijpen. Je wilt weten of de wetenschappelijke bevindingen onvermijdelijk moeten leiden tot de verwerping van de hypothese dat God bestaat. Einstein heeft gezegd: wetenschap zonder godsdienst is lam, en godsdienst zonder wetenschap is blind. Ik wil weten, ik wil niet blind zijn; ik wil weten hoe de dingen werkelijk zijn, en me niet laten bedriegen door het oppervlakkige van de dagelijkse schijn-ervaringen. Het is de nieuwsgierigheid van de kinderen: Waarom heeft een cactus stekels? Waarom is de hemel overdag blauw en 's nachts zwart? Waarom is bloed rood? Waarom hebben we tien tenen en geen acht of elf? Waarom maakt paren gelukkig? Waarom valt er in de winter sneeuw? Waarom zijn er kinderlokken? Waarom wordt de ene vrouw een Majoor Bosshardt en de andere een Christine Keeler? Waarom zijn er zoveel sterren? Waarom staat de aardas scheef? En de essentiële vragen: Waarom bestaan er mensen? En waarom gaan de mensen dood? Wat moeten we aanvangen met het gegeven dat mensen en dieren zo onnoemelijk veel en intens lijden? Wat is toch de zin, de betekenis, de bedoeling van alles? Hé, ik bedenken opeens een nieuwe vraag: Waarom zijn mannen, veel meer dan vrouwen, in deze vragen geïnteresseerd?” Ik had me terwijl ik sprak over wat mij bezielt, over datgene wat me eigenlijk altijd wel bezig houdt, heel enthousiast gevoeld – eerlijk gezegd krijg ik in zulke gevallen altijd vochtige ogen van enthousiasme (ik heb voor mezelf eens geanalyseerd dat ik dan in

16. verslag van een wetenschappelijke expeditie - zesde dag (vervolg)

wezen vreugdetranen pleng) maar niemand begrijpt dit en daarom laat ik me gewoonlijk liever maar niet zo gaan. En ik keek mijn lieve Catekje-vrouwtje aan en glimlachte lief en warm (d.w.z. zo voelde ik mij van binnen: blij, en liefdevol en warm) en ik vroeg teder:

“En waarom, waarom toch, hou ik zoveel van jou, mijn lieve, ozo schattige verrukkelijke vrouwtje Attie?”. Ik keek naar de witte plek die haar lief gezichtje vormde in het duister van de nacht terwijl het stil bleef, en vervolgens almaar stiller werd om mij heen en in mijn hoofd.

“Dat weet ik niet, Piet.” In het lange zwijgen dat toen volgde was ik zeer eenzaam. Ze zei:

“Waarom wil je toch alles weten? Waarom kan je nou niet gewoon maar harmonieus leven”. Omdat ik het even ook niet meer wist, want ik had het immers zoëven juist allemaal al zo goed gezegd, zei ik maar niets. Ze vervolgde mat:

“Nouja, wat zeg ik ook. Jij bent jij, ik weet het wel”. We zwegen. Toen sprak ze, flink en vastberaden op zo’n resolute wijze zoals alleen zij dat kan:

“Kom jongen, we moeten nou slapen! Morgen gaan we op reis!”.

“Welterusten, allerliefste zilveren Canoesha!”, zei ik, dapper, en zo warmhartelijk mogelijk met een gevoel in mijn inwendige mens of zich daar een scheurbuikdans voltrok.

Ziet u, ze is in zeker opzicht niet gelukkig met mijn idealen. Toch houdt ze wel echt van mij, Goddank. Ik wou dat ze beter inzag dat het uiteindelijk toch de mannen zoals ik zijn die de wereld vooruit helpen. Zowel het wiel als de computer zijn verwekt door het paren van de speelse nieuwsgierigheid met het vasthoudend experimenteren. En op dezelfde wijze is ook de muziek tot stand gekomen, en zelfs de zedelijke normen zijn op deze manier ontstaan. Alles wat de mens *verheft* heeft hij slechts kunnen voortbrengen doordat hij dingen bedacht heeft en uitgeprobeerd. En de enige drijfveer die maakt dat de mens denkt en uitprobeert is zijn interesse, zijn nieuwsgierigheid. O, het vermogen speels nieuwsgierig te zijn is ongetwijfeld het edelste kenmerk van de mens. “Gaat heen en vermenigvuldigt u en onderwerpt de aarde en *geef alle dingen een naam*”, zo ongeveer staat het toch in de bijbel? Voorwaar ik zeg u: de wetenschap is een Goddelijk gegeven! Maar ik dwaal af want ik moet nog vertellen wat er vannacht nog meer gebeurd is, want ja hoor, Catta’s “Sturm und Drang” (dit wonderbaarlijke wat er allemaal zoal gloeit en broeit, en ons eeuwig boeit aan handen en voeten) waren nog niet uitgewoed. Een uurtje geleden, omstreeks drie uur, word ik plotseling gewekt door een luid gesnik en kom tot de ontdekking dat Katje weg is. Toch hoor ik haar snikken, dus waar is ze? Naast ons bed op de grond, helemaal overstuur, badend in tranen!

(wordt vervolgd)

16 jul 1989

17. Het jongetje dat wilde leren lachen

Zo verdrietig als hij was stond hij nog steeds op het uiteinde van de pier te vissen naar het geluk. Hardnekkig bleef hij doorgaan. De zoute golven speelden wat met de lang geleden door een vulkaan voortgebrachte basalten blokken waaruit de pier samengesteld was. Daar had hij beet!

“Au, au, au”, riep men. Voorzichtig haalde het jongetje zijn haakje naar zich toe, zachtjesaan zodat het lijntje niet brak. Op het moment waarop hij zag wat hij aan de haak geslagen had was het waarachtig zijn klomp die brak want het was een zeemeermin. Ze sprak Nederlands maar dat wist hij toen nog niet. Omdat hij haar verloor van het haakje dat zich wreed in de schubbetjes van haar staart had vastgebeten, lachte ze vrolijk en dankbaar tegen hem.

“Dag lieve jongen, ik heet Denise. En jij?”, en ze kustte hem meteen maar op zijn wang, zeggende:

“Alsjeblieft! Omdat je het haakje losgemaakt hebt. Kusje!! Leuk he”.

“Bennie”, zei hij nors.

“Hoe bedoel je”, wou ze vriendelijk weten.

“Zo heet ik.”

“Ach, wat een fijn naampje. Hé, lach eens lief tegen me! Of hou je niet van me misschien? Pas op hoor, of ik kietel je!”

“Ik lach nooit. Ik kan niet lachen.”

“Hahahaha. Maak dat de poes wijs. Wacht! Ik zal je eens kietelen!”

En daar had ze hem inderdaad al besprongen, en ze begon me hem daar toch te kietelen, ongelooflijk gewoon. Brullend zette Bennie het nu op een huilen, en hij smeet haar van zich af, terwijl hij:

“Godverdomme!”, schreeuwde.

(wordt vervolgd)

16 jul 1989

18. Brsiap!

Denise begaat, bezielt overigens door hemels heerlijke levensvreugdelust, een historische stommiteit door te willen afdwingen dat Bennie lachen moest en zou. Levensvreugde kan, zoals vanzelf spreekt, niet opgelegd worden, maar sommige vrouwen zijn dermate van hun eigen kunne overtuigd dat ze denken dat hun aanwezigheid alleen al alles fijn maakt. Maar ten dele was wat Denise deed helaas ook een uitoefening van machtswellust. Zoals het moederschap het oudste beroep van de wereld is, is machtswellust de oudste fout. Ik wil nu over deze fout een preek afsteken.

Besef dat je een fout maakt als je je ongevraagd met een ander bemoeit, ongeacht hoe goed je drijfveren zijn. Ik weet wel dat eenieder van ons ertoe gepredestineerd is zichzelf op alle mogelijke manieren naar voren te willen schuiven, en Darwin kwam en zag en overwon het kwaad door te beweren dat het goed was. Mijn vrouw en mijn huis moeten de mooisten zijn van de wereld, dan pas ben ik echt gelukkig. Mijn inzichten zijn diamanten tot stand gekomen dankzij het functioneren van zeer indrukwekkende intellectuele vermogens; of ik nu Marx heet of Watson of Toergenjew of Dostojewski of Vroom: iedereen moet weten dat ik de eerste de beste ben. Ongevraagde goede raad, ongevraagde liefdesbetuigingen, fanatiek vertoon van kennis, kunde en wijsheid – je denkt altijd dat je je het lot van de ander in zijn totaliteit en dat van de hele wereld in het bijzonder aantrekt, en positief behulpzaam bezig bent maar de mens is een meester in zelfbedrog. Opvoeden is hersenspoelen. Je legt je kinderen op dat zij succesvol hebben te zijn waar jijzelf faalde, en je denkt dat je handelt voor hun bestwil. Verliefd zijn is de ander in bezit willen nemen. Jehovah-getuigen getuigen niet van God maar van de duivel van de eigenwaan. Kwaliteitscontroleurs houden niet van kwaliteit maar van bekritisieren. Je doet een boetekleed aan en leeft op water en brood opdat een ieder ziet: “Ik besef als niemand vóór mij, welk een zondig en nietig schepsel ik ben; ben ik nu niet bewonderenswaardig?”. Heel de natuur is vergeven van walgelijk vertoon van ik-wellust. De leeuw die zijn macht toont door te brullen en te doden, de gorilla die zich op zijn borst ramt. We praten het goed door er de label “strijd om het bestaan” aan te bevestigen, en we beweren glashard dat het niet anders kan, en we verheffen de leugen tot godendienst ten einde het kwaad in de wereld te kunnen blijven bedrijven (want niemand

18. brsiap!

beoefent kwaad zonder dit in de een of andere vorm voor zichzelf te verantwoorden, dat is het gekke). O deze weerzinwekkende hunkering in mens en dier naar heersersschap over de anderen! Het is de erfzonde waarmee we allemaal, allemaal behept zijn. Machtswellust. O zo walgelijk. En Denise beging een historische fout want het is altijd een uiting van machtsgeilheid als de ene mens zich ongevraagd buigt over het lichaam van een ander, en er verregaand aankomt. Dat moet je niet doen, het is een zonde, godverdomme.

Anna was zo'n vrolijk roodharig type met heldergroene ogen. Leuke ogen, als je ze zag wist je meteen dat ze in een levenslustig kopje zaten, een kopje dat wist wat het wilde. En ooit hield Anna van het leven, ooit liep ze door de Kalverstraat, en langs het strand, ja en ooit heeft ze gedanst met de jongens. Ze is toen jong getrouwd en heeft haar man gevolgd die de tropische gebiedsdelen verkoos om daar als bestuursambtenaar een hopelijk succesvolle carrière op te bouwen. Vervolgens is een alles verwoestende oorlog uitgebroken en zijn ze gevangen gezet in concentratiekampen, en daar afgebeuld en doodgehongerd. Anna heeft dit overleefd, haar man is gecrepeerd. Nu is Anna ongewild betrokken bij een vrijheidsstrijd.

Ooit liep ze flirtens-blij in het zonnetje door de Kalverstraat, hier en nu ligt ze in de stinkhitte der tropen op haar rug te gillen van de pijn. Men had haar gewaarschuwd voorzichtig te zijn maar niets interesseerde haar meer, met name juist haar eigen bestaan liet haar volkomen koud. De sinjo's hebben haar te pakken gekregen, meegenomen en joelend uitgekleeft.

Daar lag ze op haar rug. Ze hadden haar armen naar links en rechts uitgestrekt, ze hielden haar aan haar haren vast tegen de grond gedrukt, en ze hielden haar benen stijf vast. De jongen die zich met haar bezig hield reed geraffineerd langzaam met zijn knieën heen en weer over haar bovenarmen. Hij drukte met zijn volle gewicht zo heftig mogelijk dóór op haar armen en ging lekker heen en weer. Ze huilde luidkeels van pijn, en schreeuwde en gilte. Anna, die gedacht had dat alles haar onverschillig liet, voelde nu smartelijk hoeveel vermogen tot pijn lijden ze nog bezat. O mens, denk nooit dat niets er nog toe doet want je vermogen tot pijn lijden is onuitputtelijk. Waar Anna zich een uur geleden van binnen nog kapot en volkomen uitgeblust gevoeld had smachtte ze nu hartstochtelijk naar de vrijheid. Ze hunkerde ernaar dat ze weer gewoon kon lopen als mens tussen de mensen maar het zou er niet van komen. Er is geen leven na de marteldood.

Ze gilte het uit. De mensen die in de omgeving woonden hoorden haar wel, maar ze zagen haar niet. De sinjo's hadden haar hier in de bush te pakken en niemand wist waar ze precies zaten, en de mensen hadden zulk gegil wel meer gehoord, en de sinjo's hadden wapens en waren gevaarlijk, en Anna was hier niet het spontane leuke type waar iedereen op gesteld was, hier was ze een lompe onderdrukker, een vijand. De jongen hield van zijn bezigheid. Dit soort blanda-vrouwen, ze dachten altijd dat ze iets wisten. Hij hield ervan hen te leren hoe de wereld écht is. Ze weten niets, ze weten niets... so onschuldúg... maar als hij met se klaar, se weten!!

Hij hield maar niet op, ze dacht dat ze gek werd van pijn – telkens wachtte hij even, en dan hoopte ze zo dat hij nou dan toch op zou houden, ze smeekte hem hartstochtelijk haar te laten gaan maar dan lachte hij en ging wéér, martelend langzaam, heel zijn gewicht erop zettend, met zijn knieën over haar bovenarmen rijden. Toen, onverwacht, hield hij op.

“Kijk”, zei hij, “Mooi mes ja!”. Hij hield de punt vlak bij haar linkeroog. Ze deed van angst haar ogen dicht maar hij had weinig tijd nodig om haar duidelijk te maken dat het de bedoeling was dat ze keek. Hij bracht traag bewegend het mes nog een beetje dichterbij haar oogbol in de buurt. Het scheelde net nog een paar millimeter of de punt prikte. Ze sidderde van verschrikking. Lieve God dit kon niet waar zijn. Zoiets maakt een mens niet mee. Er zijn grenzen.

“Kijken! Sie je goed! Als ik wil ik stop in je oog, ja. Ik haal je oog eruit. Heb ik vaak gedaan. Is lekker. Geloof je niet? Wil je voelen? Seg maar, hihihhi.”

“Soedah, doe ik niet.”

“Hier heb je hem. Ruiken eraan. Ruiken!! Vooruit, of wil je liever met mijn mes in je oog? So! Toe!! Goed ruiken hoor. Niet so maloe... Als jij lief je mag sabbelen. Als niet lief ik mol jouw oog ja. Als lief voor hem, je mag so naar huis, naar je pappie. Kom! Mond open! Sabbelen!! TOE!! Lief sijn of adoeh mes gaat in jouw oog ja...”

Overweldigd door walging begon Anna ineens heftig te spartelen. Ze wendde in afgrijzen haar hoofd af, en worstelde uit alle macht om los te komen. De jongen maakte een gebiedende geste met zijn hoofd en zei:

“Slaan met staaf”. Men pakte daarop een stalen staaf, en sloeg daar bonkend mee op haar linker scheenbeen. Gebrul steeg uit Anna's mond op! En de jongen zei: “Toe nonja manis, likken maar. Toe! Ah... Enak dese... jaaa... adoeh goed sèh, doorgaan dóór maar door, adoeh ja, hoe-oe-oe-oe, ja toe maar someteen je krijg lekker papje van mij – jaja doet goed löh, seker meer gedaan, haha – Adoeh!...”

“A-a-a-a-a-hh!!”

De jongen stond op. In het Maleis zei hij tegen zijn vrienden:

“Nou is het jullie beurt. Maar geen flauwekul, straks wil ik weer”. De mensen in de omgeving hoorden hoe ze gilde en gilde. Het ging maar door.

“O, laat me alsjeblieft toch gaan, ampoen, ampoen, minta ampoen, ampoen, ampoeoeroeoeoen - AU - AU AU aaaaaaaaaaaahh....”, gilde ze. Maar ze gingen gewoon door.

De jongen drukte weer uit alle macht met zijn knieën op haar armen hetgeen vibrerende scheurende snerpemde pijnstralen veroorzaakte. Het duurde nu allemaal al zo vreselijk lang, o God zo ondragelijk lang. Voordat de jongen zich weer met haar was gaan bemoeien had hij zijn vrienden opdracht gegeven haar wat te fatsoeneren want ze zat onder het sperma, en één der jongens, die ziek was en eigenlijk geen puf voor spelletjes had, had onder algemene hilariteit een hoop diarretische drek op haar gezicht laten neerstralen. Tevens was ze met bloed besmeurd dat afkomstig was uit wondjes die men toegebracht had om er lombok in in te wrijven, en met name waren er ook wondjes die veroorzaakt waren door de stekels die men zo diep als mogelijk was fel prikkend in haar borsten gestoken had.

De jongen zei: “Nu gaan we je dood maken. Kijk! Hier heb ik het mes – KIJK!!”.

Half krankzinnig van angst en pijn wierp Anna even een panische, niet-bewuste blik op het roestige lemmet.

“Someteen ik haal je oog eruit. Maar ik doe niet met mes. **KIJK!**” Hij liet de extreem lange nagels van de wijs- en middenvinger van zijn rechterhand zien.

“Sie je? Ik doe zelf. Ik sal jou mollen ja, - ik wéét hoe moet. Maarja, doet wel veel pijn, adoeh, ik blaas maar raak en jij gek van pijn. Kassian löh.”

En met deze stok (hij liet haar de stok van een met vet glad gemaakte bezem zien) gaan we in jou. Van onder. Je weet wel. Wat een lekkere dikke hè? Wat zal je poekie smullen. Jij boft toch maar. En we gaan dóór. Door maar door. Helemaal hélemaal naar binnen. Dat zal zwaar werk voor ons zijn en jij zal heel erg gillen, héél erg. Ik weet het, want ze gillen allemaal zo, als we het doen.

Soms we gaan allemaal kleine stukjes vlees afsnijden tot we het bot zien. En dan we halen je oren eraf. En je vingers en je tong. En je kutlipjes. We hebben van zulke lieve meisjes zoals jij helemaal in stukjes gesneden. Doen we nou niet. Of levend begraven. Doen we ook niet. Nee, nou we doen het met stok en nagel. Als we klaar zijn je mag

18. brsiap!

naar je pappie, hihhi.

Jongens, de stok. Beginnen; maar langzaam; l-a-n-g-z-a-a-m... Hoe langer hoe lekkerder, hihhi.

Anna smeekte om vergiffenis:

“Genade, genade, o God help me toch, mamma, mamma, o help me toch”. De sinjo’s joelden, jouwden haar uit, en trokken haar benen heel ver uit elkaar.

Daarna prutsten ze aan haar om de stok naar binnen te brengen; toen de stompe punt erin zat begonnen ze langzaam maar zeker door te drukken. Daar ging Anna vreselijk gillen. O wat had ze een pijn. Ze spartelde en kronkelde als een razende maar overal hadden ze haar

Op 4 mei op de Dam te Amsterdam wordt ieder jaar weer van de Nederlandse en Nederlands-Indische burgers die door de Indonesiërs doodgemarteld en/of vermoord zijn *geen* gewag gemaakt, ik heb echt nooit meegemaakt dat zij als te herdenken oorlogsslachtoffers genoemd zijn. Het spreekt vanzelf dat ook de Indonesiërs hen niet gedenken. NIEMAND herdenkt hen! Velen van hen zijn levend begraven; niemand heeft hun dood meegemaakt. Nog sterker: niemand weet dat ze überhaupt geleefd hebben. {Vraag: als tijdens de Politionele Acties een Nederlandse soldaat een collega terugvindt die nog leeft maar bij wie de ogen met gloeiende houtskool weggebrand zijn – als een Nederlandse militair zijn Javaanse liefde terugvindt met haar borsten eraf gesneden en derhalve doodgebloed – hoe denkt u dat de soldaat reageert?}

beet, en veel kracht had Anna niet meer. Eén der jongens begon met zijn vlakke hand op haar buik te slaan. Dit veroorzaakte kort kletsende geluiden die met ritmische regelmaat bleven komen. En langzaam, o zo geraffineerd *deskundig* langzaam, met kleine stootjes, drukten ze de stok voortdurend verder naar binnen. De sinjo die nog steeds bovenop Anna zat boog zich over haar heen, en begon,

terwijl hij haar hoofd tussen zijn knieën klemde, en terwijl hij het hoofd met zijn linkerhand hard tegen de grond drukkend in bedwang hield, de nagel van de wijsvinger van zijn rechterhand als priem gebruikende, in haar oog te prikken. Haar linkeroog was heldergroen, haar rechteroog zonk weg in rood bloed dat er overheen kwam stromen. Zij gilte huizenhoog, terwijl hij kreunde, zo genoot hij; en traag wroetend drukte hij zijn nagel hard in het leven zelf; en het voelde heerlijk: dit plezierig-gladde vochtige zachte mensenoog dat hij kapot aan het maken was. Hij wist dat zij de verschrikkelijke pijn heel goed voelde, en dat ze besepte wat er gebeurde want ze was nog bij kennis – hij wist dat ze alles voelde, en dat ze heel goed wist wat er met haar gebeurde terwijl hij haar zo veel mogelijk pijn en afgrijzen bezorgde door haar helemaal te vernietigen met zijn gruwelijk gepruts in haar oogkas; ze had nog de beschikking over het volledige besef een levend wezen te zijn terwijl hij haar dood maakte, hij wist dat ze

18. brsiap!

helemaal door had dat hij haar expres en genadeloos aan het vernielen was. En het hemels heerlijke was dat ze heel goed doordrongen was van wat haar overkwam, - precies dát was nou juist het verrukkelijke. Ajj wat bloedde ze. Hij peuterde met zijn mes haar vernielde oogbol naar buiten en liet hem bungelen om aan het andere oog te kunnen beginnen.

Na afloop van de tweede oogoperatie was Anna nog steeds bij bewustzijn. Ze kreunde nog en brulde het uit toen men haar hard met de staaf op een been sloeg net zolang tot het brak. Men goot vervolgens haar mond en neusgaten vol zand (en, voor de aardigheid, ook haar oogholten), en sloeg geboeid, en instemmend joelend, de verschijnselen gade waarmede aan haar leven een einde kwam.

27 mei 1989

19. Op de plee

Op de plee.
Op de plee zit een mens,
Een vrouw.
Ze is kotsmisselijk.
Ze heeft zojuist haar man bevredigd
Met haar mond.
Hij wil het zo.
Als ze het niet doet wordt hij vervelend.
Ze is bang
Als ze 't niet doet, dat hij haar dan niet meer wil.
Dat hij dan de voorkeur aan een ander geeft,
Die het wel wil doen.
Dan gaat hij bij haar weg.
Wat is ze misselijk.
Ze zit heel stil.
Ze is bang
Dat ze moet overgeven
En dat wil ze niet.
Ze rilt.

20 jul 1989

20. Bennie en Gijs schaken

Bennie had bedacht dat het het beste was, zoveel mogelijk op afruil te spelen. Op die manier kon hopelijk zo lang mogelijk uitgesteld worden dat Gijs de zaken naar zijn hand zou zetten. Tevens had Bennie zich voorgenomen er speciaal alert op te zijn nu eens niet van die blundertjes te begaan, nu eens niet het gemakkelijk fopbare konijntje uit te hangen dat als een neurotische haas elke der vele valstrikken invloeg die Gijs in zijn onuitputtelijke gulheid bij voortduring voor hem in orde maakte. Niet dat Bennie zich enige illusie maakte over het eindresultaat, maar hij wilde het deze keer zo graag eens voor elkaar krijgen, *niet* van die grote stommititeiten te begaan die gewoonlijk aan zijn gepruts een roemloos einde maakten. Bennie ging er echt naar streven het dit keer zo lang mogelijk vol te houden, en het Gijs zo moeilijk mogelijk te maken (zodat deze zou merken dat Bennie toch zo stom nog niet was).

Een gunstig pluspunt voor Bennie was dat hij zo lang nadenken kon als hij wilde want dit maakte hem mogelijk, zijn zwakke punt, gemis aan overzicht, te compenseren door net zo lang met een stelling bezig te zijn tot hij er zich toch aardig in ingeleefd had. Hij kon er nog maar eens een nachtje over slapen zo vaak als hij wilde, met in zijn hoofd het inzicht dat hij zich gevormd had, om de volgende dag weer een uurtje naar de situatie te kijken, en een hernieuwd besluit te nemen betreffende de zet die hij wilde doen; en er vervolgens wederom een nachtje over te slapen om des anderen daags alsnog nogmaals zijn besluit te herzien, enzomaarvoort!

Een ongunstig minpunt was dat hij de bedenktijd voor zijn geschaak met Gijs noodzakelijkerwijs moest onttrekken aan de tijd gedurende welke hij aandacht aan zijn vrouw kon besteden. Dit resulteerde nogal eens in verwijten door haar over hem heen uitgestort.

Bennie had nagedacht over Lb5†. Zwart kon dan antwoorden met Ld7, Pbd7, of Pfd7 (weliswaar achtte Bennie de laatste zet minder aannemelijk). Of zwart zou kunnen antwoorden met c6 maar dan had Bennie: d5xc6 als antwoord waarna de pionwinst definitief zeker gesteld was; trouwens nee, c6 lijkt in het geheel geen goede voortzetting voor zwart omdat na wits d5xc6, b7xc6 zwart een geïsoleerde pion bezorgt – en als zwart niet b7xb6 doch Pc6: doen zou,

20. Bennie en Gijs schaken

zou wit toch met Lc6: antwoorden.

Bennie bedacht als scenario dat als wit Lb5† zou spelen, zwart wel zou antwoorden met ofwel Pbd7, ofwel Ld7. Deed zwart Pbd7 dan ging Bennie volgen met c4 omdat het paard slaan op d7 met wits looper, zwart het looperpaar zou laten. Deed zwart Ld7 dan zou Bennie de Ld7-loper slaan met zijn eigen looper omdat Bennie zoveel mogelijk op afruil wilde spelen.

Er volgde:

3. Lf1-b5† Lc8-d7

(wordt vervolgd)

26 jul 1989

21. Een klap

Er is een verhaaltje dat *De idealisten* heet; het gaat over idealisten en monsters die in één tempel wonen. De desbetreffende adepten hebben hun mooi ideaal vurig lief, zo brandend, en daarom brengen ze Anna bij wijze van offerande om het leven, opdat een nieuwe stralende toekomst hun deel moge zijn. De persoon die centraal staat in *De idealisten*, een verhaaltje dat gaat over gebeurtenissen die zich op Java voltrokken hebben, is mijn moeder en bij wijze van vóór-informatie geef ik hier het verslag van een huzarenstukje recentelijk door haar volbracht. Zij zat in de bus met naast haar... O, wacht even, ik moet nog vertellen hoe oud ze nu is. Ze is inmiddels wel enigszins op leeftijd gekomen: vijfenzeventig is ze nu namelijk, en haar man is achtenzeventig. Goed, dat weet u nu dus, en zoals gezegd zat ze in de bus. Naast haar gezeten bevond zich haar kleindochter, een zevenjarig pril mensenkindje. Achter de oude en de jonge dame zaten vervelende jongens die de hele tijd woorden riepen zoals:

“Kanker. Kut. Ouwe hoer. Retensteen. Smegma”. Het zevenjarige meisje had een emmertje bij zich en een schepje. De jongens begonnen aan het emmertje te trekken. Daarom bracht mijn moeder het naar de andere kant van de bank over. Toen begonnen de jongens bij wijze van amusement flink hard tegen de rugleuning van de bank voor hen te schoppen. Mijn kleine nichtje zei:

“Oma, ze schoppen de hele tijd, het doet pijn”.

“Ja”, zei oma, die verschrikkelijk veel meegemaakt heeft en weet hoe de mensen zijn, “dadelijk zijn we er, en dan gaan we eruit”. De jongens gooiden viezigheid in het emmertje van het kind, en oma leegde het emmertje op de vloer van de bus en zette het bij zich op schoot. En de jongens gooiden viezigheid in de nek van de oude vrouw voor hen. Mijn moeder vertelde mij via de telefoon:

“Toen werd het helemaal zwart voor mijn ogen en ik draai mij om en geef die vent een ontzettende klap met mijn tas, en toen ben ik toch aan het schelden en vloeken gegaan... ze waren meteen stil”. Het bleken jongens te zijn van naar schatting door mijn moeder zeventien, achttien jaar oud, maar ze waren helemaal mak geworden. Toevallig kwam het nadat alle betrokkenen bij het eindpunt uitgestapt waren nog weer tot een ontmoeting maar de jongens liepen met een grote boog om en zeiden niets.

Mooi verhaal! Ik mag mijn moeder wel, maar ben tevens een beetje

21. een klap

jaloers op haar instincten. Bij mij gaat alles altijd zo geremd. Ik heb nog nooit gevochten, echt nog nooit (nouja, ik heb één keer, als vijfjarige kleuter, een joch dat mij levend wilde begraven in de zandbak met zijn eigen schep een hevig bloedende hoofdwond bezorgd). Met niemand heb ik een zo complexe relatie als met mijn moeder, en, eerlijk gezegd, wijt ik bepaalde afschuwelijke leven-wurgende aspecten van mijn persoonlijkheid toch wel aan bepaalde aspecten van haar manier van doen (maar ook aan mijn vaders invloed). Natuurlijk is alles interactie, en mijn eigen aanleg zal ook heus inderdaad wel niet deugen maar, maarja ik voel me nu toch heel verdrietig. Deug ik heus niet? Ik vóel me helemaal niet stout, van binnen, dat is het gekke. Toch hebben ze allemaal altijd een hekel aan me gehad, heeft iedereen me altijd getreiterd, uitgelachen, geslagen, belogen, bedrogen, verraden, in de steek gelaten; allemaal hebben ze me laten voelen dat ik een lul c.q. lulletje ben.

Ik hou veel van mijn moeder. Zij ook van mij. Voor zover mijn vader bestaat hou ik geloof ik ook van hem. Hij ook van mij. Toch ben ik ooit bijna dood gegaan en heb ik afschuwelijke dingen gedaan, en dat komt méde door de wijze waarop er toen ik kind was met mij omgegaan is... Leren functioneren in de wereld heb ik helemaal zelf moeten doen want mijn beide ouders hebben beslist verzuimd mij te vertellen hoe het moet.

Zelf heb ik geen kinderen, zodat ik goddank mijn fouten niet door zal kunnen geven. Met dit boekje kan ik misschien iets goed maken.

20 dec 1989

22. Een tank

Zij die de mens het geloof in zijn onsterfelijkheid ontnemen en dat geloof als hoogste levensdoel willen vervangen door “liefde tot de mensheid” heffen de hand op tegen zichzelf; want in plaats van liefde tot de mensheid planten zij in het hart van diegenen die het geloof verloren hebben alleen de kiem van haat jegens de mensheid. Laten de wijzen met de gietijzeren ideeën hun schouders maar ophalen over mijn bewering. Maar deze gedachte is wijzer dan hun wijsheid en ik geloof er vast aan dat hij eens een axioma van de mensheid zal vormen.

F. M. Dostojewski ¹⁰

Zondag 17 december 1989. Roemenië. Een volksrevolutie. Een oude vrouw, ze gooit stenen naar een tank. De tank rijdt haar opzettelijk ondersteboven en over haar heen.

Nu volgt verhaaltje(s) *De idealisten*. We zagen en zien dat idealisme tot opmerkelijke resultaten leiden kan, zoals tanks rijdende over oude vrouwtjes met de opzet botten en darmen en de hele rest lekker te verbrijzelen alsmede pletten. Maar enfin, voor we overgaan tot kennisname van de werken van de idealisten die ik op het oog heb verstrekt ik nu eerst toch nog maar eens de weliswaar reeds eerder gedane maar toch heus broodnodige aanbeveling om niet langer dan een half uurtje per dag in dit boekje dat u lezende bent te lezen. Om meerdere redenen gaat het allemaal dan beter.

¹⁰ Uitgegeven door G.A.v.Oorschot, 1972: De Russische bibliotheek, F.M.Dostojewski, Deel X, *Dagboek van een schrijver* – zie hoofdstuk *December I; ongemotiveerde beweringen* pg. 391.

23. de idealisten

Voor mijn ouders en Cor kwam de bom op tijd, voor mijn geliefde grootvader te laat.

23 jul 1989

23. De idealisten

*Dulce et decorum
est pro patria mori*

...HITTE.. ...HITTE.....HITTE... ..HITTE...

“Hitte” is het woord dat hier in-doordringend, en overal, en genadeloos voortdurend, oppermachtig relevant is. De hitte is als een god onzichtbaar, en onhoorbaar en onaantastbaar, en toch alom aanwezig. Ik zeg het u – voorwaar, - zeg ik u: de hitte is een echte god. Precies zo genadeloos, precies zo heerszuchtig. Wie kan aan zijn stinkende adem ontkomen? Niemand!!¹¹

Overal, altijd en eeuwig is die waanzinnige hitte er bezig met erbarmenloos al je energie weg te slurpen uit elke zweetporie die je arme lichaam rijk is. Bij drukkende voortdoring is het er gloeiend, brandend, laaiend loeiend heet. En de zon, die verschroeiend en witheet is, en het weelderige oerwoud dat smerig groen en versmorend zwoel is, zij vormen een ondragelijke smeltkroes, een helleoord dat wij “de tropen” noemen. Daar is elke beweging een kwelling. Ademhalen is gedegeneerd tot moeizaam verstikkend hete lucht zwanger van zwaar dompig vocht naar binnen hijsen tegen wil en dank omdat je nu eenmaal wel moet. Daar te moeten leven is een perversie op zichzelf maar ja je moet wel ja. Schandelijk is de hitte der tropen, en genadeloos als de hel. Wie deze hitte niet uit eigen ervaring kent kan er zich geen voorstelling van maken. Om het te weten: hoe het is, moet je hem persoonlijk doorstaan hebben, en gevoeld, en doorleefd. En geroken. Geroken ja, inderdaad. Deze hitte kan je ruiken. Ik weet het aangezien ik het inderdaad persoonlijk geconstateerd heb. Nadat wij in december 1954 voor een tussenstop op het vliegveld van Karachi geland waren, en toen we bezig waren uit de mooie grote viermotorige Constellation te komen, uit de Vliegende Hollander met zijn sierlijke hoog gedragen drievoudige staart, dit prachtige enorme vliegtuig dat zwijgend stil en slank en volmaakt stond te glanzen in de zinderende zon, mysterieus en onaantastbaar als een sfinx – toen wij dizzy als gevolg van de onwennig stille bewegingloosheid zo direct volgend op het oorverdovend kabalerige en veelvuldig bewegigerige waarmee het vliegen gepaard gegaan was de vliegtuigtrap afdingen, toen en daar heb ik het voor de eerste keer in mijn leven geroken zo

¹¹ De air conditioning was toentertijd nog niet uitgevonden.

23. de idealisten

dooréengeklutst in alle opzichten als ik toch was. Ik, een achtjarig jongetje, vond het een meer dan opzienbarend verschijnsel maar niemand maakte zich er druk over en ook dat vond ik gek. Ik vond het allemaal erg bijzonder en ben de herinnering aan dit significante ogenblik nooit kwijtgeraakt. Het is maar een rare lucht hoor, die tropengeur, doordringend, zwaar, drukkend, verlammend, duf en zwoel, en goor. Net een hete zweetdeken. Deze hitte-geur is als een andere bewustzijnstoestand waarin alles anders is en toch ruik je hem na een korte tijd in het geheel niet meer. Je went aan alle gestink. Ik heb horen zeggen dat Papoea's vinden dat er om ons Hollanders heen een lijkenlucht hangt, en had u dat nou gedacht? De Papoea's nemen het ons overigens niet kwalijk.

En op Java is het altijd en eeuwig ontzettend heet. Ook als het er regent is het er nog altijd door maar warm. De er van huis uit thuis horende mensen zijn bruin van kleur en voorzien van gewrichten die een klein beetje anders zijn dan die van ons hier. Daardoor komt het dat Javaanse mensen prachtig soepel en vèrgaand bewegen kunnen met hun armen en benen en voeten en vingers. Zo kunnen wij het niet. Daar staat tegenover dat wij indrukwekkend bleek zijn en groot van stuk, en in mooie huizen wonen en Westerse kleren aan de lendenen gesjord voeren, en we hebben de beschikking over kennis en dat is macht en dus zijn we er baas in huis. Wij vinden dat we er baas in eigen huis zijn omdat we er nu al weer eeuwen wonen, en omdat we er zo hard voor gewerkt hebben en zoveel ontberingen geleden en alles gewaagd hebben. En we hebben orde gebracht en spoorwegen en scholen, en we bestrijden ziekten en treffen hygiënische maatregelen en dus zijn we terecht trots op wat we ten koste van zoveel opofferingen tot stand gebracht hebben; en wie waagt wint, zo hoort het dus is het ook zo gegaan. En wie hard werkt verdient loon naar werken. Jongens van Jan de Witt verdienen en winnen en krijgen alles. En de sinjo's van de sawahs leven hun eigen leven dat als een halfslaap berustend is, indolent haast, en aangepast aan de hitte en de karbouwen en de vliegen en de rimboe (en soms is er een tijger), ja zij leven aldoor maar door, en ze vrezen, dienen en beminnen hun goden, terwijl ze weten waarover ze niet praten moeten en ze gaan huns weegs vertraagd als een brede rivier die sloom stroomt door een vervaarlijk rotsblokkenlandschap zonder zich druk te maken. De rotsblokken zitten vol scherpe hoeken en gemene punten maar soedah de rivier spoelt er lauw langsheen. Weliswaar kan het gebeuren dat het water aan het bandjirren gaat en dan ineens tot een nimmer vermoede moorddadige brul-massa verwordt, en dan gaat het goed fout, maar in het algemeen hebben deze rustige zachtsoepele mensen een geweldig vermogen tot verbergen en verdragen. Zij vinden dat wij Koningen zijn, en indrukwekkend en soms ook wel vol begrip en goedhartig als vaders, en verder heeft de hele situatie ook wel iets beschermend-gemakkelijks, en we leven allemaal rustig ons eigen

23. de idealisten

leven. Zij zijn de natuurkinderen en wij de toevalligen. Maar zij zijn arm en wij zijn rijk. Maar zij zijn een onderdrukt volk en wij willen dat niet zien. Maar wij doen het nodige aan het opleiden van de inlanders, - de getalenteerden onder hen sturen we naar school; een enkeling gaat naar Nederland en wordt ingenieur (Soekarno; dit is maar een voorbeeld). Maar waar we liever niet aan denken, dat is aan de onderdrukking die we ten uitvoer leggende zijn - en de moorddadige wijze waarop we in het verleden onderdrukt hebben; haat zaaiende. Enfin, we zijn hoe dan ook natuurlijk gewoon de sterksten met betere wapens en betere organisaties. Het is hier en nu overigens 1939 en alles gaat nog goed. En alles wat is is altijd vanzelfsprekend en dat wij dieren vlees eten is even gewoon als dat de Papoea's mensenvlees eten. Ik weet niet of u het weet maar marsmannetjes kunnen gedachten lezen en beseffen derhalve dat dieren ons zeer na staan en zich in niets van ons, mensen onderscheiden, enige punten van ondergeschikt belang daargelaten. Het is in de eerste plaats een kwestie van zo vanzelf zo gegroeide gewoonten en voorts ook een klein beetje een zaak van eigen keuze, en niet van beschaafd zijn of niet, of je van mensenvlees houdt dan wel van varkensvlees, of misschien gebakken sprinkhanen of gebraden kippen of scharreleieren prefereert, of wie weet de vegetarische keuken. Voor de antropologen onder de marsmannetjes zijn wij een interessante voortzetting van eeuwen geleden begonnen ontwikkelingen die nog akelig lang voort zullen schrijden. "Beschaving" is een woord dat alleen maar pragmatische lading heeft terwijl het feitelijk betekenisloos is (d.w.z. semantisch bezien draagt het geen informatie). Als u begrijpt wat ik bedoel want dit is misschien een moeilijk onderwerp? Daarom laten we het maar weer los om ons wederom te verdiepen in gewoon het leven. Aan gewoon leven is overigens corrupt zijn altijd inherent, hebt u dat al eens gemerkt? De vraag is slechts hoe ver ga je. Als er nu, in 1970, 1980, 1990, meer corruptie op Java dan op Texel is betekent dit dan iets? Ach jawel: dat op Texel het leven beslist ordelijker en comfortabeler is, niet zo dynamisch. Niet dat ik liefhebber van corruptie ben hoor.

Nou kom, ophouden nu met relaterend gelul, stoppen maar met de beschouwingen; en laat ons gaan, terug naar 1939, terug naar Java waar het beslist stukken heter toevoert is dan in Oegstgeest. Op Java hebben de mensen gewrichten die een klein beetje anders zijn dan die van ons, en ze hebben fluwelen, donkere, zacht glanzende ogen in bruine gezichten. En het is nu 1939 en alles gaat nog steeds goed, zij het dat de toestand in de wereld weinig aanleiding tot groot optimisme geeft.

En het was 1939. En op 3 september 1939 brak de brand uit, en vervolgens brak met de gebeurtenissen van 10 mei 1940 een tijd van grote zorgen aan. Wat doen de Duitsers met onze familie in Holland,

23. de idealisten

met Vader en Moeder en broertje? En zo werd het 7 december 1941 waarna op 1 januari 1942 de geallieerden verklaarden dat ze de strijd zouden voortzetten totdat de as Berlijn-Rome-Tokio geheel geknakt zou zijn. Mooi. In de loop van 1942 werden de berichten steeds verontrustender, en al nader tot Java kwam daar de duivel met zijn doodskist van pandora vol pijngruwelen eraan geslopen. Nader tot Java ja dat er steeds benarder bij kwam te liggen, en alsmaar verder in het nauw gedreven werd... Alles was nu in gereedheid gebracht voor het moment waarop het opengooien van de hellepoort plaats zou vinden om alle verschrikkingen uit te storten die de mens maar in staat is te ondergaan voor hij eraan kapot gaat, om niets dan ellende neer te kwakken op dit eiland dat weerloos in de hitte te braden ligt. Het eiland Java is veroordeeld en verdoemd. Stil ligt het hier dan nu te wachten, zwijgend, wetend, maar machteloos. Niets, niemand kan het redden, zelfs Wim Kan en Corry Vonk niet.

Ja Java is de plaats van de handelingen van dit verhaal dat een aanvang neemt juist nu, als de Tweede Wereldoorlog zijn bloedspattend hoogtepunt bereikt hetgeen de ejaculatie van kleine gele mannetjes is die vliegend met Zekjes en peddelend op fietsen over heel het maagdelijk wijd uitgestrekte Grote Oceaanbekken uitspermen. De jappen hadden de olie van Nederlandsch Indië nodig, daarom en omdat het de glorierijke oorlog van het glorierijk van de Rijzende Zon was, zo'n bijzondere oorlog: dramatisch, alles-veranderend, ja al- vervullend, zo heilig en noodzakelijk en zo groots (*our finest hours*), om die redenen spetterden de oorlogsmonstertjes ook op Java af, vervaarlijk vlammend vervuld van vurig geïnspireerd plichtsbesef, bereid elke ontbering te verdragen om de Zon regelrecht ten hemel te doen stijgen. Zie de mens met zijn geheiligde doelstellingen. Zonzoekers, vuurmakers, gedreven bedrevenen in de kunst van het zingen en springen, verteerd door verheffende vervoeringen vergieters van rood bloed tot het zwart ziet. Voer voor marsmannetjes.

En de blanda'se bestuursambtenaren en krijgsmachtsonderdelen waren op het komend Nippons gedisciplineerde geweld in het minst niet, nog voor geen minigreintje voorbereid, nee, echt niet. Zo voltrekken zich kaaskoppendämmerungen. Door schade en schande verliest men alles, om te beginnen het respect van de inlandse bevolking (d.i. trouwens een speciaal soort mens: de zgn. "inlandse bevolking", ook wel "inlanders" genoemd; deze heeft met de vrouw de verwantschap met de lucht gemeen zonder welke je immers niet leven kunt, hoe vanzelfsprekend nietwaar; je kunt ook wel een vergelijking trekken met aangename achtergrondmuziek aan- c.q. uitzetbaar naar behoefte. Inlanders verkopen heerlijke sateh en ze geven om je en koken voor je, en ze vereren en bewonderen je, en ze kunnen niets en moeten derhalve geleid worden als kinderen).

23. de idealisten

Ja Java is het waarop ik geboren ben en mijn vader ook. Mijn moeder daarentegen komt in feite uit Katwijk aan Zee. Weet u, ik zou mijn geboorte-eiland wel graag eens willen zien want ik heb het met bewust geopende ogen en neusgaten niet gezien noch geroken aangezien het gezin waartoe ik behoorde er al vandaan gegaan is toen ik nog maar net in leven was. Mijn herinneringen aan het smaragden oord zijn pluizig en licht wegblaasbaar – er zijn twee, misschien drie vage vegen herinnering, vederlichte vlokjes Java kapok – meer heb ik niet. Zo is er de smaak van zout¹². Er waren grote witte blokken zout in de keuken waar ik graag van at. Lekker. Zo is er ook een nevelige film in een restje half vergane neuronen ergens in mijn hersenpan die laat weten van een tocht met mijn moeder in een sadoetje die eindigde in een kamp waar mijn vader achter een hoog hek van kippengaas opgesloten zat. Toen kreeg ik van een ander persoon daar eveneens vertoevende een handjevol katjangs die ik nog voor me zie: zoute. Lekker. Bruine velletjes en kleine zoutkristalletjes. Ik ben overigens in 1946 geboren toen mijn ouders en mijn oudste broer in hotel Sarkies te Soerabaja woonden. Mijn vader was op dat moment een hoge ome bij de politie, en hotel Sarkies werd gebruikt als politie-mess, aldus heb ik het van horen zeggen want van mijn geboorte herinner ik me helemaal niets meer voor zover ik weet.

Nee Java is niet een eiland dat veel indrukken in mij nagelaten heeft, terwijl Irian Barat daarentegen dit weldegelijk gedaan heeft. Een ander significant eiland voor mij is Engeland en ook Texel heb ik wel eens bezocht. Niet dat dit er nu allemaal iets toe doet maar wat doet dat wel? Nou, dat ik u niet verveel natuurlijk. Fitness for use über alles, God geve het. Mijn excuses overigens aan Engeland omdat ik het een eiland noem. Iedereen behoort te weten dat Engeland de wereld is en de rest uitlanders; God save the queen. Viva de Britse waves van hier tot Singapore, Hongkong en Sydney.

Nee Irian Barat heeft geen indrukken in mij vastgelegd die representatief zijn voor Java want al die eilanden waarop de Indonesiërs heden ten dage hun slof-slof-met-z'n-velen-bestaan leiden, die eilanden waar geregeld dingen gebeuren waarover het niet goed is te praten (gemartel en corruptie), al die eilanden zijn op zichzelf al zo zo verschillend, en feitelijk mag Irian Barat er überhaupt niet bijgerekend worden want het heeft een totaal andere fauna dan de rest van Indonesië, voor zover die fauna nog niet uitgeroeid is dan, maar het ergste is dat Irian Barats oorspronkelijke bevolking, de Papoea's, voor zover deze nog niet uitgeroeid of kleingekregen is dan, Melanesiërs zijn terwijl alle andere Indonesiërs juist geen Melanesiërs zijn en dit ook niet zullen worden zelfs al zouden ze het willen. Maar ze

¹² Ik weet inmiddels dat deze pluizige kleuterherinneringen van mij niet op Java gewrocht zijn maar op Celebes, - in Menado, om precies te zijn.

23. de idealisten

willen niet eens. Waarom zouden ze ook? Gun een ieder zijn eigen identiteitswaarde godverdomme. Ja Javanen zijn Javanen en Zuid Molukkers zijn geen Javanen en Timorezen zijn ook geen Javanen nee... Ik vrees dat de kanker der overheersingsdrang door Hollanders en jappen uitgezaaid, nog steeds onverminderd voortwoekert daar in die vreselijke loeihitte te Java. Kwade gewoontes laten zich maar moeizaam overwinnen, het is me bekend. De malaria is ook nog steeds niet uitgebannen. Maar wie ben ik, Hollander met kaasboter op mijn hoofd? Ik zie de balk in het eigen oog en het bord voor de kaaskop en zwijg nu verder maar beschaamd.

Ja wie ben ik? Dat is precies het probleem! Een Nederlander voorzien van een misschien significant percentage gordeldier van smaragdgenen, dat is al wat ik weet. Wie ben ik dat ik over zulke verschrikkingen vertellen moet als ik dadelijk doen moet. Ik ben... (ah! stom! ik weet het al weer! zie hier de oplossing van het dilemma: ik ben:)...

Ja ik ben de zoon van mijn moeder! Nu weet ik het weer.

Mijn moeder heeft gedurende enige jaren in een Japans interneringskamp knijp gezeten. Mijn vader ook trouwens maar de laatste is nooit erg mededeelzaam geweest. Ik weet alleen dat hij zijn snor toen heeft laten staan met de gelofte hem niet af te zullen scheren eer de jappen verpletterd zouden zijn door de Engelsen en de Amerikanen en dat hij verwachtte, zoals ze dat toen allemaal wel deden, dat het varkentje binnen drie maanden gewassen zou zijn. En ik weet dat hij meezong als ze dat liedje van verlangen zongen, zo van: "t Zónnetje gaat van ons schei-ei-ei-den...". De jappen hadden misschien intuïtief wel zo'n gevoel van dat er iets raars met dit liedje was maar ze spraken hun talen niet voldoende om in te zien dat het ging om een belediging aan het adres van hun Rijzende Zon-ideaalbeeld. Zelfs een Jap kan niet op alles 100% voorbereid zijn. Veel later toen het allemaal erg tegenviel heeft mijn vader zijn trouwring verkocht aan de inlandse bevolking om aan eten te komen, zoals iedereen deed (alleen mijn moeder niet). En ik weet ook dat hij gedurende heel de kampperiode niet één keer last gehad heeft van zo'n beruchte folterende aanval van migraine waar hij voor- en nadien op gezette tijden geteisterd door geworden is. En mijn vaders vader, die is in een jappenkamp dood gegaan toen Nederland al maandenlang bevrijd was, twee weken voor de capitulatie van Japan. Hij is begraven te Tjimahi, daar ligt hij nog steeds, op de erebegraafplaats. Wat een eer. Ik heb van horen zeggen dat hij veel waardering voor Groot Brittannië had, en naar aanleiding van foto's denk ik dat hij zich Verlicht Aristocraat voelde. Ik vermoed om bepaalde redenen die u geen moer aangaan dat hij een heel ongelukkig leven gehad heeft. Maar we zijn werkelijk inderdaad van adel, wij Sowhns, en hebben

23. de idealisten

daadwerkelijk een familiewapen. Eigenlijk zijn wij nog van Franse adel ziet u, ook al zijn we dan via Engeland in Nederland beland. Maar wij verliezen niet graag het hoofd en daarom zijn we toentertijd naar Engeland gevlucht. Zo'n spannend pimpernelverhaal. Men zegt dat mijn grootvader heel goed in vioolspelen was. Hij speelde wel mee met Hollandse orkesten als die op tournee waren in Indië. Hij was actief en gezien in Bandoeng, - waar het gezin S. toentertijd woonde. Het schijnt dat hij van Beethoven gehouden heeft. Hij heeft namelijk één van zijn vrij vele zoons (men was katholiek), dit was de zoon die zich later als mijn vader ontpopt heeft, mijn grootvader heeft mijn vader ooit nog eens meegenomen naar een uitvoering van de negende symfonie van Beethoven. Zo luisterden zij dan samen naar deze muziek en mijn vader is toen evenwel, helaas, in slaap gevallen. Ik ben door niemand ooit naar de negende symfonie van Beethoven meegenomen. Ik moet altijd alleen gaan met uitzondering van die keer dat ik iemand op wie ik buitengewoon verliefd was meegenomen heb die deed of ze het mooi vond maar het was niet mooi want de dirigent was een interessantdoener. Hoe zou het zijn om dood begraven te liggen op de erebegraafplaats te Tjimahi?

Nu volgt een verhaal. Het gaat over lijden van de blanda's op Java. Het is een aan mij door mijn moeder verteld verhaal, dus niet zo objectief. Bovendien heb ik er een heel klein beetje wat in gewijzigd met de bedoeling de attractiviteit ervan voor de lezer te vergroten, echter zonder aan de feiten die er toe doen iets toe te voegen ten opzichte van de verschrikkelijke die mijn moeder onthuld heeft. Ach dat het mij toch gelukken moge gelezen te worden want ik wil zo graag nog eens aan de orde stellen hoe het was in Indië in de oorlogsjaren waar de Hollanders heus niet allemaal alleen maar van die walgelijke koloniale uitbuiters waren, en waar de Hollanders toentertijd weliswaar geen hongervinter hebben hoeven doorstaan maar desondanks ontzettend veel honger geleden, en onbeschrijfelijk veel angst, verdriet en pijn voor de kiezen gekregen hebben – en waar zo velen gestorven zijn – ik wil zo graag dat u niet onverschillig bent. U bent toch geen marsmannetje? En heus, de meeste allochtonen die in Indië woonden waren helemaal geen mensen met een speciale boosaardige afwijking ten opzichte van wat gangbaar is onder de mensen, het waren in het algemeen werkelijk niet gemene boze geesten die met geldzuchtig genoeg inlanders uit wilden buiten. Als u er zelf gewoond had had u gewoon meegedaan zoals u elke dag gewoon meedoet tenzij u Albert heet (Schweitzer of Einstein). Generaliserend spuwen op andermans pestbuilen geeft best wel een fijn gevoel, en wekt in uzelf een indruk van eigen voortreffelijkheid maar of u er werkelijk een ander, een beter mens van wordt? Holland is zeker schuldig; bitter schuldig; walgingwekkend schuldig; de glans van de V.O.C. is die van vergoten bloed. Dit beaam ik als Hollander. Maar het punt is dat alle blanda's schuldig zijn: zij die in Holland verbleven bleven en zij die erop

23. de idealisten

uittrokken. Zij die dáár profiteerden en zij die hiér profiteerden. De VVD'ers én de PVDA'ers. En wat mijn moeder betreft: het ergst heeft zij geleden omdat haar kind zo leed, en voor hem is zij steeds o zo dapper, ja moedig als een leeuwin, opgekomen. Zij heeft trouwens altijd wel altijd in de eerste plaats voor haar kinderen geleefd, zelfs bijna exclusief daarvoor.

O die lieve moeder van mij, dat felle sterke hart, dat zo liefdevol voor ons klopte, ook voor mij, wat heb ik haar lief. Hoe donker verdrietig is het mij te moede omdat zij zoveel heeft moeten lijden, een heel leven lang, meteen direct al vanaf haar kleinekinderdertijd. Hoe goed herinner ik mij hoe mijn moeder altijd vertelde over de japase kampjaren, en hoe ik dan iedere keer weer gebiologeerd luisterde (enthousiast bijna), meegesleept door haar heftige verteltrant. Haar verhalen grepen mij altijd sterk aan maar achteraf evaluerend vermoed ik wel dat sommige zaken door haar hier en daar onbewust enigszins vertekend weergegeven zijn. Mijn moeder heeft namelijk nogal een zwak voor de wilde jongens: de nozems, de cowboys, en het kan zijn dat haar opvattingen over de Jap daardoor een beetje te romantisch uitgevallen zijn. Haar oordeel over de Jap is opvallend mild. En omdat Javanen absoluut niet op nozems of cowboys lijken heeft mijn moeder de Javaan naar ik vermoed in de verste verte niet begrepen, en zich derhalve van hem een al te negatief beeld gevormd. Geen mens zonder vooroordelen. Geen mens die geen rottigheden meemaakt en ze zelf ook weer uitzaait. Wie zal zeggen of mijn moeder niet alleen het beeld dat ze schetste van de Japanners heeft vertekend maar ook het beeld dat ze mij schetste van mijzelf in mijzelf? Jezus Christus, ik ben alles behalve een nozem of cowboy!

Ja mijn moeder en de Javanen – tussen hen heeft het zeer geruime tijd in het geheel niet willen boteren. Jarenlang heeft mijn moeder, en dat terwijl ze, toen de oorlog eenmaal voorbij was, gewoon weer veilig hier in ons Madurodamse zee-dijk-hol-landje terecht gekomen was, jarenlang heeft mijn moeder toen toch 's avonds in het donker niet over straat kunnen gaan omdat de angstvisioenen haar te machtig waren. Dit waren visioenen die haar zeiden dat ze door een sluiperige Javaan onverwacht met een mes in haar rug gestoken zou worden. En jaren-, o, jarenlang, heeft ze de Javanen intens verafschuwd – gewalgd van het stiekeme, zeldzaam sadistische, niets ontziende geniepige dat ze had leren kennen als de keerzijde van het meegaande rustige... Maar nu mijn moeder oud is haat ze de Javanen niet meer. Voor de Japanners heeft mijn moeder altijd een zwak plekje in haar hart behouden. Tja. “Merkwaardig”, zei de Schaduw.

Zingen wij nu: Das Lied von der heraufschwebende Sonne. Op 1 maart 1942 kwamen er kleine mannetjes met kromme beentjes uit zee, gekomen van ver om hard toe te slaan. Ze hadden fietsen en geweren

23. de idealisten

bij zich. De mannetjes kwamen ter bezegeling van een hele reeks schokkende gebeurtenissen. Op Tarakan waren grote hoeveelheden Nederlanders gedood en het eiland was in handen van de jappen gevallen. De jappen hadden Celebes betreden en liepen al ras stampend door Menado te marcheren. Kendari werd genomen. Ambon werd gebombardeerd, benaderd door de kleine mannetjes, en prompt veroverd. En de stad Makassar moest er aan geloven. En Bali ging verloren en dus was Java nu aan de beurt. En inmiddels was zelfs Singapore gevallen! Het kwam tot een dramatisch treffen tussen de schout-bij-nacht Karel Willem Frederik Marie Doorman die, lijdend aan dysenterie, de geallieerde striking force van vijf kruisers en negen torpedobootjagers voor ging de dood in, om te tonen dat Nederlanders heel dapper kunnen zijn, net zo dapper als wie dan ook. Maar de inlanders wisten het niet. En op Java meldde de vijfde colonne de komst van enorme legermachten. En toen kwamen de kleine mannetjes eraan, op de fiets – en, aldus mijn moeder: het Nederlandse leger sloeg meteen op de vlucht.

Japan bracht Nederlands Indië onder onder de categorie der verslagenen. De jappen namen het bestuursapparaat over inclusief de politieposten. Ze sloten de toegangswegen tot de steden af zodat niemand erin of eruit kon. Zo werd ook Soekaboemi geïsoleerd waar de heer en mevrouw S. woonden met hun kind. Een Jap heeft bitter weinig consideratie met overwonnenen. Zelf verliest hij niet. Hij vecht zich dood of wint. Dreigt hij te verliezen dan geeft hij de voorkeur aan de buikverscheurende hara kiri pijn dood om zijn moed en trouw te tonen alsmede zijn verachting voor de vijand, en om voor zijn vrouw en kinderen te bevestigen dat ze een man en vader gehad hebben waar ze zonder enig voorbehoud trots op kunnen zijn, en waarover het legaal is innig te treuren. Jegens lieden die zich overgeven is de Jap gerechtigd alleen maar minachtende verachting te voelen. (Tussen haakjes: weinige jaren later slechts, hebben zich tenslotte op gezette tijden hele legioenen Japanners overgegeven¹³ en, nadat de Yankees Dodende Zonnen waren gaan uitstrooien, heeft tenslotte het complete Japanse Rijk zelve zelfs eraan moeten geloven).

De jappen behandelden de overwonnenen als stom vee. Ze surveilleerden, geweer alert in de aanslag, heerszuchtig stampend door het stadje Soekaboemi. Daar had je de overwinnaars. Ze dwongen de Nederlanders tot diep buigen als zij, de zegevierenden, voorbij kwamen. Ze liepen de huizen in en uit als ze daar zin in hadden. Ze

¹³ Op Biak echter hebben ze zich nimmer overgegeven. Als de Amerikanen toentertijd geen gifgas ingezet hadden zaten de jappen daar nou nog (dat van dat gifgas weet ik niet helemaal zeker, maar er zijn van die geruchten... en het zou me niets verbazen als het waar was; dit zou voor de aardigheid eens uitgepluisd kunnen worden?)...

23. de idealisten

ontnamen de Nederlanders hun horloges. Ze dronken de limonade van de verslagenen op, of de koffie of de thee. Alcoholische dranken waren er niet want deze hadden de Nederlanders op last van het Gouvernement vernietigd toen het duidelijk geworden was dat de jappen niet tegen te houden waren. Er waren verslagenen die zich tegenstrijdig gedroegen: zij, de lafhartigen die zich te pakken hadden laten nemen, verzetten zich door de overwinnaars te willen verbieden en daadwerkelijk beletten hun huis binnen te komen. Ze werden neegeranseld. Bestuursambtenaren die bevelen niet opvolgden werden als lastige honden afgemaakt – onthoofd. Enige weken na de aankomst der jappen te Soekaboemi werd de heer S. opgehaald. Hij was niet de enige want alle Europese mannen die achttien jaar of ouder waren werden meegenomen. Ze kwamen niet meer terug. De vrouwen bleven achter in hun huizen met hun kinderen. Men zei dat de mannen naar Bandoeng afgevoerd waren, en in kampen gestopt. Dagen, weken, maanden, jaren verliepen zonder dat mevrouw S. wist of haar man nog leefde. En ze wist niet hoe het met haar vader en moeder en broer in Holland ging, noch ook trouwens waar mijn vaders vader en moeder gebleven waren.

Vanaf het moment waarop mevrouw S' man weg was was haar bron van inkomsten ook weg (want tot op dat ogenblik was haar man gewoon zijn salaris blijven ontvangen). Iedereen had weliswaar gehamsterd, ook mevrouw S. Het hongerlijden werd dus nog wat uitgesteld hoewel niet lang. Eten werd een probleem, temeer daar de jappen de winkels leegroofden ten bate van het leger. De vrouwen gingen dus handel drijven met de inlandse bevolking om kleding en andere zaken te ruilen tegen rijst, vlees, eieren en groente. De directe zorg omwille van het eten was reeds stress-verwekkend, maar heel angstaanjagend was in feite de situatie op zich: zo met die harde dominante jappenkoppen overal. En geen mannen om bescherming te bieden. De vrouwen waren bang en de kinderen waren bang. Elk hunner zweetdruppels rook naar angst. Alle vrouwen en kinderen bleven de hele dag binnen om te zitten zweten opgescheept met hun angstgevoel, - alleen om te handelen met de inlandse bevolking begaven ze zich buitenshuis. Soekaboemi was nu een uitgestorven stadje waarin de jappen figureerden als heersers over het dodenrijk. En de honger deed haar intrede want de gehamsterde voorraden waren op, en het lukte maar mondjesmatig om via getawar met de inlandse bevolking aan voldoende voedsel te komen. Mevrouw S. was met haar zoontje in één huis gaan wonen met een vriendin, Mia geheten, die drie jongetjes had waarvan de oudste zeven was. Ze waren bij elkaar gaan wonen om zich wat veiliger te voelen en aanspraak te hebben. Het was in Soekaboemi hyperheet en oncomfortabel en onveilig en het stonk er naar angst. En men had er honger. Vaak kwamen de jappen zomaar de huizen binnen, gingen er rustig bij zitten, nonchalant, opgewekt, en stelden de overige

23. de idealisten

aanwezigen vragen over de koetjes en de kalfjes. Ook jappen hebben op gezette tijden behoefte aan wat aanspraak en gezelligheid. Sommigen spraken Maleis, de meesten Engels. Zo af en toe waren er, die geweldig in het Japans aan het schreeuwen gingen. Als ze zin hadden snauwden en grauwden ze, stampten met hun laarzen op de grond en mepten met hun zwaarden op tafel. Zowel mevrouw S. als Mia waren bang als een dergelijke woedebui de kamersfeer zinderen deed, en de wereld van pure primitieve gewelddadigheid in zijn voegen kraakte. En de kinderen trilden bij elke bruusk geluid terwijl Huibje, het jongste jongetje van Mia in zulke situaties altijd erg in zijn broek moest poepen. Toch hadden de meeste van die jappen feitelijk geen kwaad in de zin. Ze vonden het alleen maar soms wel aardig de vrouwen en kinderen zo eens wat de stuipen op het lijf te jagen. Het was slechts een spelletje kat en muis zonder dat van een expliciete neiging tot doden sprake was. Er ontstond geleidelijk-aan een bepaalde verstandhouding tussen mevrouw S. en een jonge Jap. Deze kwam dan ook steeds vaker langs, op het laatst zelfs elke dag. Na verloop van tijd begon hij diensten te verlenen. Hij adviseerde de gordijnen gesloten te houden als zijn landgenoten in de buurt waren en zich dan muisstil te houden. Een gouden raad inderdaad want dankzij deze methode bleven de jappen voortaan buiten de deur. Elke dag kwam de man een tijdje babbelen. Hij sprak maar heel weinig Maleis en zijn vaardigheid in de Engelse taal was ook niet direct om over naar huis te schrijven, maar och het ging. Hij vertelde dat hij van beroep onderwijzer was, en christen van geloof. Hij maakte voor de kinderen van Mia en mevrouw S. prachtige tekeningen. In tekenen bleek hij werkelijk heel goed te zijn. Op een dag bracht hij een Javaan mee die reuze angstig voor zich uit keek. Dit was een bakker en hij moest zijn heerlijke waar op de tafel opstapelen. De Javaan liet merken er weinig voor te voelen doch de Jap liet merken hoe de kaarten geschud lagen. De toren heerlijkheden op de tafel werd steeds hoger en de vrouwen en kinderen konden er hun ogen niet vanaf houden. Nadat de toren hoog genoeg was kreeg de Javaan als dankbetuiging een laars toegediend, d.w.z. een flinke trap daarmee tegen zijn gat. De bakker trok zich ijlings terug en niemand heeft zich bekreund om de uitwerking van de verwekte gemoedstoestand in deze gekrenkte en bestolene¹⁴. De onderwijzer nam Cor op schoot en zei, op de toren wijzend:

“Makan!”. Het jongetje begon er meteen aan. God wat een feest. Maar mevrouw S. nam haar zoontje zijn puddingbroodje af en zei dat het niet mocht. Met de vijand werd niet geheuld, hoe dan ook. Ongeacht hoeveel hartzeer mevrouw S. omwille van haar zoontje had: op een verraderlijke wijze van 's vijands diensten gebruik maken? Dat kon gewoon niet! De Jap wist precies hoe men met recalcitrante vrouwen

¹⁴ Niemand bekreunt zich om wat er in de inlanders omgaat. Maar ze nemen wraak door satéstokjes in je ogen te steken als ze de kans schoon zien.

23. de idealisten

om gaat, hij haalde een bezem uit de keuken en gaf mevrouw S. met de steel daarvan een klap op haar kop. Cor begon vreselijk te huilen maar de Jap nam hem op schoot, troostte hem en drong erop aan dat hij nog wat van de toren nemen zou. Cor, nog nasnikkend, pakte een vers puddingbroodje en liet het zich heerlijk smaken. Daarna nam hij er nog een en toen nog eentje; hij was echt gek op puddingbroodjes. Tenslotte lustte hij niet meer, en toen mochten de andere kinderen hun gang gaan. Dit deden ze maar al te gretig. Ach wat smulden ze. Eventjes was de wereld weer helemaal fijn. Ze vulden hun buikjes en nadat ze niets meer lustten ging de Jap heen, de grote stapel op de tafel latende voor wat deze waard was. Bij de deuropening maakte hij een gebaar naar de twee vrouwen om aan te geven wat ze doen moesten: eten, maar mevrouw S. schudde haar hoofd. De man nam de bezemstok dus maar weer ter hand en keek dreigend met gloeiende ogen mevrouw S. aan die geen krimp gaf en de afstraffing afwachtte. Toen grijnsde de man eens wat, hief kwasi-dreigend de stok op of hij meppen zou en ging schouderophalend de deur uit. Vrouwen...

De betrokken bakker werd al gauw een goede bekende want hij bleef geregeld langskomen, trouw vergezeld door zijn kameraad de Jap, om zijn goede gaven te verstrekken. Nadat de onderwijzer gemerkt had dat Mevrouw S. van roken hield bracht hij ook shag-tabak voor haar mee. Want zo was hij, - maar van dankbaarheid merkte hij niet veel want die krenge van vrouwen bleven principieel alle waar weigeren die hij hen schonk. Noch de puddingbroodjes, noch de rookwaar is hem ooit in dank afgenomen hoewel gezegd moet worden dat in zijn afwezigheid toch maar mooi wel optimaal van het geschonkene geprofiteerd geworden is, en dat had hij best in de gaten dus stond hij hen in vredesnaam dan maar toe zich aan te stellen. Soms deelde hij nog wel eens een mepje met de bezemsteel uit totdat dit wapen ineens helemaal verdwenen was. Hij moest daar in zichzelf wat om lachen. Flink stelletje die twee. Leuke kinderen hadden ze, vooral op "Koor" was hij zeer gesteld.

Op een dag kwam de man strak en gehaast langs om te waarschuwen dat als er één der komende nachten geschreeuwd werd en op de deur gebonsd, dat ze dan onmiddellijk open moesten doen en stipt eerbiedig buigen en strikt klakkeloos alles doen wat hen opgedragen werd want dan was het de Kempetai die huiszoeking kwam doen. Ja, die Kempetaise knuppels, dat waren de ware zware jongens onder de jappen, dus bedachten Mia en Mevrouw S. dat ze er verstandig aan zouden doen, alle aanstootgevende en waardevolle zaken te begraven. Derhalve verdween er heel wat onder de grond: het portret van Koningin Wilhelmina, de politieschoolboeken, de parangs, de bijl, de distinctieven van de politie-uniformen, de Nederlandse vlag. Twee nachten later poepte Huibje in zijn broek toen geweerkolven met daverend kabaal op de deuren en raamluiken beukten. Hun huis, en

23. de idealisten

sowieso alle huizen, waren omspoeld door een bruisende zee van gedecideerd rennende, op deuren beukende schreeuwende geüniformeerden. Daar was laarzenegestamp en rauw gesnauw in de loeihete nacht. OPEN DOEN!!!! Angstzweet doortrok de lucht terwijl Mevrouw S. zo snel mogelijk de deur opende en de voorgeschreven buiging maakte. Vier jappen draafden krachtdadig naar binnen. Allemaal opstellen in een rij, en VLUIG ook!! moesten de vrouwen en kinderen. Naast elkaar! In de houding!! Daar stonden ze al op een rijtje. Een geweer bleef op hen gericht terwijl drie der jappen het huis napluisden op zoek naar ongerechtigheden. Doodstil stond het rijtje gespannen angstige mensen daar en ze zweetten en roken Huibje die versteend van paniek star naar het geweer keek of het alsjeblieft niet zou gaan schieten. Ze hoorden hoe alles in hun huis zorgvuldig plompverloren overhoop gehaald werd. Als er in vredesnaam nu maar niets vergeten was om te begraven. Plotseling begon Huibje te klappertanden, en daarop wist Cor ook niet meer wat er toch allemaal voor ontzettends te gebeuren stond, en barstte, terwijl hij keurig in de houding stond, snotterend in snikken uit. Het geweer bleef gericht. Wie vluchtte zou doodgeschoten worden. Men was klaar met het onderzoek. De jappen verzamelden zich in de huiskamer. Een van hen keek naar de mensen die voor hem stonden, en sprak een korte en met nadruk geponeerde redevoering in het Japans uit waar de dreiging van afspatterde, - zoveel begrepen de aangesprokenen er wel van. Een vreselijke stilte trad in. Werd er iets verwacht? Het geweer was star gericht. Een commando als een gewerschot, en de vier jappen draafden de deur uit. Mevrouw S. deed de deur dicht en zei:

“Pfff o God gelukkig die zijn weg”, en terwijl er angstig opgelucht nagepraat werd ging Mia Huibje verschonen. Het was voorbij. Het leven hernam zijn reeds routine geworden gang van zaken van niets doen behalve wat werkjes in huis, en proberen ruilhandel te plegen om aan eten te komen, en het allemaal vol te houden tegen de druk van het piekeren in, en doorgaan met zweten, en zo af en toe de onderwijzer-Jap met diens Javaanse bakker-vriend ontvangen. Het begon een veilig gevoel te geven dat deze Japanner hun kameraad was, en ze gingen zich aardiger tegen hem gedragen. Een tijd later kwam de Kempetai nog een keer zo moeilijk doen, maar gelukkig liep het andermaal goed af, wederom mede dankzij de waarschuwing die hun beschermengel hen van te voren gegeven had. Zo hadden Mia en mevrouw S. bijzonder veel profijt van de genegenheid die deze persoon voor hen, maar vooral en in de eerste plaats voor het kind Cor, opgevat had. Japanners houden, naar verluidt, veel van kinderen.

Aan alle vrede komt een eind. De vrouwen en kinderen stonden op het punt nader met de oorlog kennis te maken, er definitief door opgeslokt te worden. En het leven dat geweest was ging geknakt worden, gedood, afgekap.

23. de idealisten

De eeuwige hitte stooft onverminderd voort, het was donker, tien uur in de avond. Er werd zacht op de deur geklopt. Een benauwde stem zei dat ze het licht uit moesten doen en daarna de deur openmaken. Ze herkenden de stem van hun beschermengel, en deden, zoals gevraagd, het licht uit. Vervolgens opende mevrouw S. uiterst behoedzaam de deur op een kiertje want ze wist niet zeker of het misschien toch een rare valstrik was, want hun vriend had zo vreemd geklonken, raar gesmoord. Ze keek naar buiten en zag helemaal niets. De deur werd resoluut opgeduwd terwijl op zijn buik liggend de Jap zo snel mogelijk naar binnen schoof. Hij drukte de deur snel dicht en zei hevig zwetend:

“Als ik weg alle lichten uit. Deuren en ramen completerig goed op slot. Jullie onder matras liggen, héél completerig stil houden. Vlug! Komen zo! Stil houden, steeds stil als roepen en kloppen. Steeds stil houden onder matras doodstil liggen houden. Huis onbewoond dit. Stoottroepen hier komen dadelijk. Stoottroepen! Heel completerig gevaarlijk. Niet open doen! Stoottroepen gaan vechten aan front. Mogen alles!!! Vlug, wacht niet! Gaan onder de matrassen jullie. Haasten! Niet open houden!” Hij opende de deur op een kiertje, luisterde eventjes heel aandachtig en was ineens verdwenen als een zucht in de nacht. Het duurde toch nog vrij lang voor de genoemde manschappen zover waren. Een heet uur verstreek terwijl de mensen onder de matrassen in angstzweet gedompeld stil bleven liggen, en fluisterend wat met elkaar spraken. Met motorisch gedaver en geraas waren ze er ineens. Overal werd baldadig geschreeuwd, en tegen deuren geschopt. Hartstochtelijk werd er op de deuren en raamluiken gebonkt maar de vrouwen en kinderen onder de matrassen hielden zich stil. Maar wat hadden ze het benauwd. Ze stikten zowat, konden gewoon bijna geen lucht krijgen. Cor lag doodstil bij zijn moeder in haar armen. Hij was een jongetje van vijf jaar dat in de hitte onbeweeglijk stil lag, zij het dat hij zijn moeder pijnlijk in haar nek en rug kneep. De mensen onder de matrassen bleven stil liggen terwijl ze zweet en stank produceerden. Huibje stonk het ergst. Het bleef lange tijd rumoerig om hen heen; kreten klonken op, en tevens was er gehuil te horen. Het was één kakofonie van gelach, dronkemansgeschreeuw, gegil van vrouwen, noodkreten. Telkens weer werd er tegen hun huis gebonkt en werd er gebruld in het Japans of Maleis of Engels dat er open gedaan moest worden. De matrassen bleven de hele nacht onbeweeglijk stil, niets verradend van het angstzweet dat eronder geproduceerd werd. En de zon ging op en ineens kwamen de matrassen in beweging. Alles was al zo lang stil nu dat ze het erop waagden. Doodmoe, met pijn in alle ledematen, versuft tot op het bot, zo wurmden mevrouw S., Cor, Mia, en alle kinderen zich onder de matrassen vandaan. Hoe was het nu in de wereld? Verderop huilde men ontzettend. Mevrouw S. gluurde voorzichtig naar buiten. De diverse huizen stonden vrij ver van elkaar. Het huilen kwam uit het huis van de rijke Chinees met zijn grote gezin dat aan de overkant een

23. de idealisten

eindje verderop stond. Nergens zag mevrouw S. iets dat op onraad duidde. Het harde huilen ging maar door, wild en wanhopig. Heel voorzichtig, op haar hoede, begaf mevrouw S. zich buitenshuis. Alles bleef rustig. Niemand te zien. Ze liep naar het huis van de Chinees. Daar was weinig vernield, en er was niets gestolen. Maar de Chinees had een vrouw en veel dochters, en die waren allemaal uitbundig en herhaaldelijk verkracht geworden. De jappen hadden Chinees gegeten. Ze moeten het heel lekker gevonden hebben. In de dagen die volgden zat er dreiging in de lucht. Er was iets ten kwade veranderd. Men voelde zoveel angst dat men er apathisch van werd. Op een dag kwam hun beschermengel nog één keer langs. Hij kwam afscheid nemen. Soldatesk en kortaf sprak hij drie of vier zinnen. Ze verstonden hem niet goed.

“Bandoeng”, zei hij, dat was zo ongeveer het enige wat ze opvingen. Dit bleek inderdaad de plaats van bestemming te zijn, niet van hem, zoals ze gedacht hadden, maar van henzelf. Want op de dag volgend op het afscheid van de onderwijzer werden ze opgehaald. Ze moesten mee. Ze kregen een half uur de tijd om matrassen en kleding buiten bij de deur klaar te leggen, alsmede één koffer met daarin zaken die ze meenden nodig te zullen hebben. Ze zouden naar het klooster gebracht worden. Met stress in het hoofd gingen ze aan de gang. Een half uur is niet veel. Wat hing hen boven het hoofd, wat moesten ze meenemen. Ze stopten in de haast diverse spullen in een koffer. Gejaagd speurend liepen ze door het huis, kamer in en kamer uit en paktten zaken op die beslist nodig zouden zijn maar even later voor iets nog nuttigers weer lieten liggen. Kinderen die in de weg liepen werden bruusk opzij gezet. Mevrouw S. deed o.a. de twee kleine fotoalbums in haar koffer. En in een impuls op het laatst nog een doos kerstkaarsen en een pak lucifers. De bullen werden overeenkomstig de instructies bij de deur gelegd. Vervolgens werden alle vrouwen en kinderen die er waren, opgehaald en opgedreven. Met commanderend geschreeuw en autoritair wijzend armgebaar maakte de jap duidelijk wat men te doen had. Hup, de laadbak van een vrachtauto in. De koffers met spulletjes en de matrassen en de kleding moesten ze bij de deur op de grond achterlaten. De eeuwige zon brandde er genadeloos op los. Alles was in hel licht gehuld. De vrachtwagen voerde mevrouw S. en Mia en hun kinderen en vele anderen af. De vrachtwagen reed in de overweldigende hitte rond, en haalde overal vrouwen en kinderen op tot hij meer dan vol was. De vrachtwagen scheurde er in grote vaart vandoor. Hij reed alsof hij door de duivel bezeten was, in bochten nauwelijks remmende, zijn zachte waar verwoed dooréén schuddende. Na een korte rit stopte hij bruusk. Uitstappen, vooruit, het klooster in, vlug zonder dralen. Alle vrouwen en kinderen van Soekaboemi werden die dag in het klooster opgehoopt. Het werd daar heel druk maar er gaan veel makke schapen in een hok. Ze waren verward maar het gerucht ging dat hun bezittingen hen nagebracht zouden worden. En dit gebeurde inderdaad, diezelfde middag nog. Mia en mevrouw S.

23. de idealisten

waren erin geslaagd bij elkaar te blijven. Ze hadden een schuurtje toegewezen gekregen. Het had geen licht en er stonden geen meubels in. Wat moesten ze doen? Niets. Ze waren gespannen en gingen maar wat op de grond zitten op hun billen, of tegen de muren geleund staan. Ze zeiden soms iets tegen elkaar, de kinderen stelden vragen, en de moeders probeerden geruststellend te klinken maar hadden geen vertrouwenwekkende uitstraling. Die vrouwen, ze waren alles kwijt: hun mannen, het gevoel veilig te zijn, hun huizen, hun vrijheid, bijna al hun bezittingen, en met name ook het vermogen het lot in eigen hand te nemen. Ze hadden alleen het vege lijf nog, dat van veel talent tot pijn lijden en bang zijn voorzien was. Ze dachten aan wat de toekomst voor hen in petto zou kunnen hebben, en spraken daarover. Huibje zette grote ogen op. Wat was hij bang. Kleine jongetjes zijn er niet op gebouwd dit soort dingen mee te maken. Om zes uur vergleed de fel hete dag het zwoelse nachtelijke duister in, op die verstild haastige wijze welke het bivakkeren bij de evenaar met zich meebrengt. Ze legden de matrassen op de grond en gingen erop liggen, niet omdat ze slaap hadden maar omdat er niets anders te doen viel. Mevrouw S. dacht aan de kaarsen die ze meegenomen had en stak er een aan. Zo lagen ze en bespraken de dingen. Wat zou de toekomst hen brengen? Ze dachten over de diverse mogelijkheden na en spraken erover. De kinderen stelden vragen en de moeders probeerden hen gerust te stellen. Huibje lag geparalyseerd van angst met grote ogen te staren naar de enge bewegende schaduwen tegen het plafond van de schuur, en zag monsters met vergeelde tanden die dreigend boven hem zweefden. En ze zweetten en ze waren bang. Tenslotte vielen ze van pure uitputting in slaap. Wat stond er te gebeuren? Niet veel goeds. Tropische nachten zitten vol gemene agressie. Daar moet je niet over praten want dan komt het juist. Maar sommige mensen voelen het. Zo werd mevrouw S. die nacht ineens wakker, voelend dat er direct gevaar dreigde – ze zweette over haar hele lichaam: zo sterk voelde ze de waarschuwing in haar zich roeren. Ze bleef heel stil liggen om als het ware de situatie af te tasten. Niets bewoog. Ze hoorde niets. Toch was er iets. Onraad!! Minuten lang lag ze in geconcentreerd afgrijzen doodstil te wachten. Toch was er iets, echt waar, ze wist het, ze wist het gewoon. Er was gevaar maar wat was het? Uiteindelijk begon ze heel behoedzaam in haar koffer rond te tasten. Tot haar geluk vond ze de kaarsen meteen, en ook de lucifers. Het geluid van het aanstrijken: “Kratsch”, verbrak de ban een beetje en het licht van de kaars maakte eindelijk duidelijk wat er aan de hand was. Er had zich een monster van een scorpioen bij het gezelschap gevoegd. Mia bewoog onrustig terwijl ze wakker werd. Mevrouw S. keek naar het zwarte gevaarte dat zijn angel, nu hij de levende beweging om hem heen bemerkte had, in de aanslag boven zich in stelling gebracht hield. Daar stond het primitieve wezen, een groot zwart ondier, glanzend in het kaarslicht, een specialist in doden. Hoeveel slachtoffers maakt zo’n beest? Hij moet eten en doden om te leven. Giftig, zich van zichzelf

23. de idealisten

bewust, onverschrokken agressief stond hij bewegingloos. Mia was wakker.

“Stilliggen”, fluisterde mevrouw S, “een schorpioen!”. Ze wees en Mia zag het. Gevoelloos en alert stond de chitine-robot doodstil, klaar om toe te slaan, en gespannen keken Mia en mevrouw S. toe. Als de kinderen maar niet wakker werden. De schorpioen kon wachten, de vrouwen moesten wel. De kaars brandde door en wierp onrustige schaduwen door de schuur. Het duurde en duurde. Langzaam werd de kaars korter. De schorpioen was zo groot als een schoteltje en bewoog telkens als een der vrouwen bewoog, en stond doodstil als zij zich stil hielden. Zijn angel hield hij boven zich geheven. En telkens als iemand ook maar iets bewoog bewoog de schorpioen ook, proberend uit te vinden waar hij zijn gif moest om zijn gif te plaatsen. De kaars was nu half op. En plotseling wist mevrouw S. niet goed wat ze deed, in een flits schoot ze naar het voeteneind, pakte een schoen en sloeg razend hard boven op de schorpioen die stierf terwijl mevrouw S. toesloeg en toesloeg en toesloeg. Zo behaalde Katwijk's onomwonden er op los slaan de overwinning op de oeroude, uit klei en mineralen opgerezen truc met het gif.

{
Intermezzo: in een ander coördinatenstelsel waren Bennie en Gijs nog steeds bezig met hun schaakspel. Als volgt:

4. Lb5xd7† Pb8xd7

}

(wordt vervolgd)

20 jan 1990

24. De idealisten (vervolg)

{U zult nu tekstvakjes aantreffen. Hierin staan fragmenten uit een soort van verslag dat als titel heeft: *Jeugdherinneringen* – dit is een verslag dat geschreven is door mijn oudste broer, in de jaren 2003-2004, en hij heeft het geschreven in het kader van een verwerkingsproces ten einde (hier volgen woorden uit het verslag van mijn broer): *...op een normale manier over mijn verleden te kunnen praten zonder al te geëmotioneerd te worden. Om er over te kunnen spreken zonder van binnen een gevoel van angst en benauwdheid te krijgen.*}

Het incident had de twee vrouwen onrustig gemaakt. Ze spraken af dat ze beurtelings zouden slapen zodat steeds een van hen wakker zou zijn, en ze hielden een kaars brandende. Maar ze sliepen die nacht niet meer, het lukte hen niet hoewel ze het bleven proberen. De kinderen sliepen door alles heen, oververmoeid als ze waren en de vrouwen zweetten en stonken naar angst, sorry als ik eentonig word maar zo verging het hen nu eenmaal. En ook Huibje deed meer van hetzelfde: alweer poepte hij in zijn broek. Dat vond 's morgens plaats toen hij een bitter lugubere vondst deed. Allemaal dode mensen trof hij aan, die met zijn allen onder lakens lagen. Wat was Huibje overstuurd. Sidderend van angst, en stinkend en huilend, kwam hij bij zijn moeder aangezeild. Mia en mevrouw S. volgden hem naar het oord der verschrikking. Daar had je ze. Wie waren het? Mannen?... de hünne toch zeker niet... Vrouwen? Gingen ze er allemaal aan, waren de jappen in stilte bezig iedereen te vermoorden.... Daar liggen ze met hun menselijke vormen onder de lakens, doodstil, een hele zaal vol. Vervuld van afgrijzen tilden Mia en mevrouw S. een punt van een laken op, nadat Mia Huibje weggestuurd had. Ze zagen beelden. Tenslotte waren ze hier ook in een klooster. Beelden waren het, door de jappen uit de weg geruimd en hier neergelegd. Gewoon stenen beelden van St. Martinus enzo. Ay wat een gekte, mevrouw S. zag plotseling zwarte vlekjes. Bijna viel ze flauw. Zo kan het kloosterleven heel enerverend zijn. Die avond durfden ze geen oog dicht te doen maar vielen overmand door vermoeidheid in een bodemloos diepe slaap die ze de volgende morgen overleefd bleken te hebben zonder door schorpioenen geattaqueerd geworden te zijn, - noch door klabangs of vogelspinnen of slangen (de hitte der tropen zit vol rare verrassingen). Vrachtwagens kwamen om hen verder te vervoeren.

24. de idealisten (vervolg)

Hun spullen moesten ze meenemen want ze zouden hier niet terugkomen. Mevrouw S. had een matras dat uit drie delen bestond. Daarom liet ze dat van Cor achter want het hare was breed genoeg om met z'n tweeën op te kunnen slapen. En mevrouw S. moest ook de koffer meenemen, en er tevens voor zorgen dat Cor meekwam. Na alle vrouwen en kinderen verzameld te hebben dreven de jappen het volk de vrachtwagens in. Vervolgens scheurden die er in grote vaart vandoor, rijdende of ze door de duivel bezeten waren, in bochten nauwelijks remmende, hun software verwoed dooréén schuddende. Na een korte rit stopten ze bruusk. Uitstappen, hup, vooruit, het station in, vlug zonder dralen. De kudde was wat confuus maar werd achtermekaar door meteen de trein in gedreven. Hun bullen werden apart in een andere wagon gestopt. De trein bleek geblindeerd te zijn en in de trein was het extreem warm. Meer dan veertig graden Celsius moet het daar toch wel geweest zijn. Er waren veel vrouwen en kinderen, doch allemaal gingen ze erin. Er gaan veel makke schapen in een hok. Ze vertrokken. Na vijf minuten remde de trein, en kwam ongecompliceerd tot stilstand. Ze stonden met z'n allen wat te wachten. Er viel niets te zien omdat de ramen met kranten afgeplakt waren. De ramen waren gesloten. Ze wachtten. Er gebeurde niets.

Intussen was de temperatuur in de wagon tot ondragelijke hitte gestegen. Een ander groot probleem was, dat er geen wc was. Zo werd er een hoekje van de wagon zo goed mogelijk ingericht om als toilet dienst te doen. Telkens als er iemand moest, was het een heel gedrang, om die persoon te laten passeren. Het duurde dan ook niet lang meer voordat we niet alleen last van de hitte en dorst, maar ook van stank kregen.

Huibje moest nodig. Een benarde situatie. Huibje moest nodig drukken, heel nodig. Dus... Maar ach wat wordt mijn verhaal toch eentonig. Ik lijk Multatuli wel. Het stonk er niet minder om. Ze zweetten zich allemaal te pletter. Het was waanzinnig heet in de trein. Kinderen wilden hier niet blijven en ze wilden er beslist uit, nu meteen. Ze begonnen ellendig te huilen. De loeiende zon op het dak van

de trein zorgde ervoor dat het in de trein een helse kookpot was en bleef. De ramen waren geblindeerd en dicht en de trein stond bewegingsloos en bleef maar staan. Het was bloedheet in de trein en de stank rees echt ontzettend de pan uit. Het was zo benauwd dat ademen hijgend pompen werd. Harten sloegen als razenden, zweet stroomde overvloedig over de oververhitte lijven en viel er in grote druppels vanaf. Er gaan veel makke schapen in een hok maar ze zaten en stonden allemaal dicht bij elkaar en konden geen kant op en ze zaten elkaar verschrikkelijk in de weg. Klefferig stonden ze elkaar maar te storen. Het zweet van alle mensen was overal. Cor kreeg over zijn hele lichaam van die rode pukkeltjes die ze in Indië "rode hond" plegen te noemen, en die aardig jeuken. Niets aan te doen. Nergens

24. de idealisten (vervolg)

was iets aan te doen en de trein stond bewegingsloos in de zon. Twee uur verstreken op deze wijze waarna de trein langzaam in beweging kwam. De hitte werd er niet minder door, maar toch veroorzaakte het besef in beweging te zijn een gevoel van opluchting. Na enige tijd stopte de trein. De mensen stonden zonder iets te kunnen doen te braden. Ze wachtten af. Huibje huilde en hij was de enige niet maar verder gebeurde er niets. Het bleef zo ondragelijk zweetheet als het al die tijd al was. Niemand wist hoe lang dit ging duren. Ze konden niet naar buiten kijken, ze wisten niet waar ze waren of waar de reis eindigen zou. Ze zagen elkaar en het was geen verheffend schouwspel. Niets dan pioenroosrode koppen met gezichten waarover de uitputting gezegevierd had, en waar de glibberige zoute waterigheid plakkerig overheen gutste. Mevrouw S. zag het kletsnatte haar van Cor en hoe 'n jeuk hij had, en voelde de pijn die met de bezorgdheid komt. Cor was één en al onrustig gekrab, hij moet wel krabben, de hele tijd, hoezeer hij het daarmee de mensen om hem heen ook lastig maakte. God wat had hij toch een jeuk. Ze wachtten allemaal op het moment waarop de trein weer zou gaan rijden. De kinderen hadden erge dorst en ze huilden, en ze wilden weten wanneer ze er nou uit mochten, en ze snikten en huilden erbarmelijk. Alle kinderen gingen huilen, Cor ook. Mevrouw S. sprak bemoedigende woordjes. Alle kinderen wilden drinken, en ze wilden eruit. Waarom moesten ze hier de hele tijd blijven? Dat wilden ze niet. Bij elke ademhaling kreeg iedereen alleen maar een mistig mengsel van door anderen reeds ontelbare malen uitgeademd, en van zweetdamp overzwanger, verrot domp-gas naar binnen. Overal was zweet, en pijnlijk in-dringend hield het dwingend smartelijke kindergejammer maar aan. De zon strooide zijn energie onophoudelijk over het dak van de trein uit en de trein stond doodstil en in de trein woedde een vulkanische, waanzinnige versmorende cycloon van kookhitte. En ze zweetten en ze stonken, en baadden in zweet dat van hun gezichten af en uit hun oksels stroomde en ook tussen hun haren, en op hun hersenpan en in hun ogen, en overal over hun plakkerige hete lichamen; en aan alle kanten zagen ze elkaar zweten, en ze stonken en het was benauwd. En echt, het was niet te verdragen al die tijd in deze zo vernietigend hete trein te moeten zijn, de trein die gewoon stilstond in de zon. En de trein, die bleef daar staan en reed maar niet door. Urenlang stond hij daar en toen kwam hij ongecompliceerd in beweging en reed een eindje. Daarna stopte hij en stond bewegingsloos zijn dak gul aan te bieden aan de wreed-begerige zonnewoede, de tot pap gekookte inhoud bereidwillig offerend aan de zonnebranding. Na een verschrikkelijk lang durende periode van wachten trok de trein weer op en reed relaxed aan. Toen stopte hij weer. Zo ging dit dan heel die godganse dag door.

Hoewel de dorst het ergste was kregen we ook last van erge honger.

Toen werd het nacht. De ramen waren wel geblindeerd maar toch

24. de idealisten (vervolg)

merkten ze dat het nacht werd want het werd volkomen donker in de trein. Ze waren kapot maar ze mochten er niet uit. Want ze waren er nog niet. Ze vervolgden hun reis, die de gehele nacht voortgezet werd. Gewoonlijk stonden ze rustig te wachten, - bij wijze van uitzondering reden ze soms een stukje. En de zon kwam tenslotte weer op en begon de trein tot overkookhitte te verwarmen. De trein stopte in Bandoeng. Ze waren er. Normaal duurde deze reis twee uur, nu hadden ze er twintig over gedaan. En wat kunnen mensen veel doorstaan want toen krijgshaftig schreeuwende soldaten duidelijk maakten dat ze hun spullen mee moesten nemen, toen bleken er ergens in hun oververhitte verdorste lijven nog voldoende krachten overgebleven te zijn. Ze verlieten zwijgend, ten dode versuft, de trein en zochten moeizaam hun spullen uit de verzameling die de jappen aangelegd hadden, en begonnen met een welhaast roerende hardnekkigheid met hun bezittingen te zeulen. Maarja wie wil er zonder zijn bezittingen door het leven gaan? Dat kan toch ook niet. Wie wil op de naakte grond slapen? Ze moesten hun bullen wel meenemen het station uit en ze moesten hun bullen meenemen de laadbak van de vrachtauto's op. De laadbakken stroomden meer dan vol met makke schapen. Vervolgens scheurden de vrachtwagens er in grote vaart vandoor. Zij reden als door de duivel bezeten, in bochten nauwelijks remmende, hun vracht verwoed dooréén schuddende. Na een korte rit stopten ze bruusk. Daar was een van gedèk¹⁵ opgetrokken hoge scheidingswand. Achter die muur was het, dat ze opgesloten zouden worden. Maar eerst moesten ze zich aanmelden. De jappen wilden precies weten wat voor vleeswaar ze in de kuip hadden. Iedereen op haar beurt werd ondervraagd in een kantoor met jappen, waaronder er zich ééntje bevond die zowaar enigszins Nederlands sprak. Het waren de gebruikelijke zaken die men weten wilde: naam, samenstelling gezin, dat soort zaken, u weet wel. Alleen werd er niet geïnformeerd naar waar de reis naartoe ging. Voor het overige wilden de jappen alles weten, en er waren erg veel vrouwen, die allemaal ondervraagd moesten worden. Tot welk een graad van vermoedheid kan men een mens brengen zonder dat hij pardoes dood neervalt? Nou, mensen vallen werkelijk niet gauw pardoes dood neer van vermoedheid. Kapot gaan duurt juist vreselijk lang en doet ontzettend veel pijn. De vrouwen, die zich voelden of ze echt absoluut niets meer verdragen konden, werden langdradig en uitvoerig aan een ambtelijk detail-neukerig ondervragingsproces onderworpen waarbij de jappen zich formeel opstelden, ofschoon ze zich enigszins ongemanierd gedroegen, maar intussen wel onverbiddelijk doorzetten totdat ze precies alles gehoord hadden en genoteerd, wat ze te weten wilden komen. In een oorlog moet men niets aan het toeval overlaten. De vrouwen kregen een nummer. Dit was hun identiteit in het Japanse Rijk; dit waren zij nu, en het was van groot belang dat ze het nummer goed zouden

¹⁵ Gedèk: een soort riet dat gevlochten wordt.

24. de idealisten (vervolg)

onthouden. Dit was dus een bevel. De vrouwen zaten keikapot en vonden alles best. Vervolgens moesten ze nog een formulier tekenen. Niet met hun naam, want die was in het Japanse Rijk van nul en generlei waarde, maar met hun duim die ze eerst op het stempelkussen en vervolgens op het document drukken moesten. Daarmee waren de formaliteiten dan tenslotte toch afgewikkeld. Vervolgens volgden nieuwe. Om deze reden moesten ze hun bullen oppakken en meenemen naar alweer een kantoor, - dit echter was er één met Nederlandse Dames erin. Deze waren door de jappen aangewezen om te gaan functioneren als Kampbestuursters. In dit kantoor was het nu zo dat de nieuw aangekomenen allerlei gegevens verstrekken moesten. Alles moest keurig op lijsten ingevuld worden: naam, samenstelling gezin, dat soort zaken, weet u wel. De vrouwen die zo'n lange reis achter de rug hadden voelden zich onzegbaar moe, maar bezweet en afgepeigerd als ze waren, uren in de wind dat ze stonken, moesten ze nu eenmaal toch alles vertellen, en de Dames Kampbestuurders moesten het allemaal punctueel opschrijven terwijl ze gadeslagen werden door jappen voorzien van geweren in de aanslag. Van de Kampbestuursters kregen de nieuw aangekomenen te horen dat ze in een vrouwen- en-kindereenkamp waren. Het had een naam ook: "Kareës". Dit kamp bestond uit een aantal huizen waar de oorspronkelijke bewoners uit verwijderd en afgevoerd waren, en waaromheen een muur van gedèk aangelegd was. Buiten de gedèkmuur was de rest van de wereld, erbinnen was kamp Kareës. Mia en mevrouw S. en hun kinderen waren nog steeds bij elkaar, en zij kregen een huis toegewezen waarin ook nog drie andere gezinnen kwamen te wonen. Het was aan de Galoengoenlaan gelegen. Ze kregen

Één van de eerste dingen waar we mee te maken kregen, was het feit, dat er geen gewone toiletten beschikbaar waren. Er waren slokans, een soort open latrines, die als toilet gebruikt moesten worden. Er waren wel een afdak en buitenmuren, maar er waren geen zijwanden. Dit was eerst heel vreemd en we moesten erg wennen.

t.b.v. elke persoon een blikken bord uitgereikt, en tevens een kroes, en een lepel en een vork. Deze zaken voegden ze aan hun bullen toe en zo gingen ze op weg. Wat was het toch heet. Ze sjokten wankelend door de tropische hitte en kwamen vermoeid in hun nieuwe woongelegenheid aan. De drie

andere gezinnen waren er al. Er bleek van hoge tantes sprake te zijn: twee kapiteinsvrouwen en een stuurmansvrouw die het goed konden vinden met elkaar maar vijandig en met afkeer naar Mia en Mevrouw S. met bijbehorende kroost keken. Ze stelden zich weerzinwekkend hooghartig op. "Bekakt" waren ze, aldus Mevrouw S. De bekakten verwezen Mia en mevrouw S. naar twee der bediendekamertjes, die zich een eindje verderop bevonden, in een apart gebouwtje. Er leidde

24. de idealisten (vervolg)

een emper¹⁶ naar toe waar je over kon lopen om er te komen. Aan de emper waren ook de put gelegen (om de was te doen waartoe twee teilen ter beschikking stonden, naar later bleek), en het toilet.

Mia en Mevrouw S. betrokken elk een bediendekamertje. In dat van Mevrouw S. bestond het meubilair uit een lattenbank, een tafeltje en een rotanstoel. Wat deden ze nu, nu ze er waren? Ze legden de matrassen op de grond en gingen slapen als blokken! Enige tijd later werden ze gewekt door de Dames Kampbestuurders, die er afgrijselijk uitzagen: lijkbleek, en met inktzwarte kringen om de ogen; zij hadden nog geen seconde kunnen rusten. Ze kwamen het eten uitdelen. Met grote karren afgeladen vol, gingen ze bij de huizen langs, met een overvloed aan boterhammen die dik besmeerd waren (door de Kampbestuursters zelf) met boter, en van voldoende beleg voorzien. Wel, dat was een fijne verassing! Ze kregen allemaal zes boterhammen en dit was een dermate enorme hoeveelheid dat 't Cor en Mevrouw S. zelfs ronduit te machtig was, en te veel van het goede. Jammer wel dat er geen puddingbroodjes waren. Maar Huibje en zijn broertjes hielpen een mondje en zo gingen alle boterhammen toch vlot op. Opgewekt gingen ze zich wassen. Het viel hier mee. Dat de WC-slokan nou niet het summum aan comfort bood namen ze op de koop toe. Als het regende werd je er nat. Maar aan dit ongemak gaven Mia en mevrouw S. dan toch altijd nog de voorkeur boven naar binnen gaan en de uitgestreken-smoelen-dames vragen of ze van de huiselijke WC gebruik mochten maken. Liever de stank van slokan-kak dan die van kouwe.

's Avonds kwamen de Kampbestuursters weer langs, deze keer om nasi goreng uit te delen, en een blikje geconserveerde melk.

De dag erop bestond het avondeten uit rijst met sajoer¹⁷ (en tussen de middag waren andermaal zes boterhammen per persoon uitgereikt geworden). En bij het ontbijt hadden ze vier boterhammen gekregen.

Ik wil nog iets over het woonoord zeggen. De voorziening die diende om water af te voeren bestond uit goten en gootjes. Zo was er een goot langs de emper om zowel regenwater als waswater als kak en pies af te voeren. Gas was er niet, dit tref je in de tropen trouwens nergens aan voor zover ik weet. Koken doe je op houtskool of petroleum. In het kamp was ook geen elektriciteit dus werd het er elke avond om zes uur donker. Wat ze wel hadden, dat waren de jappen. Twee dagen nadat ze in het kamp aangekomen waren werd iedereen opgetrommeld ten einde uitvoerig onderricht in correct groeten te ontvangen. Het

¹⁶ Emper: stoep met een dak erboven.

¹⁷ Sajoer: een bepaald soort van soepje met groente, oorspronkelijk bedoeld om bij de rijst gegeten te worden.

24. de idealisten (vervolg)

vrouwvolk moest de kinderen meenemen want die moesten het ook leren. Het was twee uur in de middag. Beter is het, op dat tijdstip de middagslaap te doen daar het dan juist bij uitstek het heetste uur van de dag is. Het was twee uur, en alle vrouwen en kinderen moesten aantreden en zich opstellen, in rotten van vijftien. De zon scheen en het was twee uur in de middag en nooit zijn de tropen versmorder dan uitgerekend juist op dat uur van de dag. Daar stonden ze; en ze hoorden uitleggen, dat als er “Jotskiel” geroepen werd, dat ze dan kaarsrecht in de houding moesten staan. Maar als er werd geroepen: “Kéree!”, dan moesten ze daarentegen buigen, zodanig dat het bovenlichaam horizontaal kwam. En “Jasjemain!” betekende op de plaats rust. De jap brulde

“JOTSKIE!!” en de vrouwen en kinderen sprongen in de houding. De jap liep speurend langs de rotten. Daar stond een vrouw met haar buik teveel vooruit. “MEP!”, sloeg een harde hand op dat mens in. Vooruit, correct staan! – “BAF!”.

“BEUK!”

“STOMP!”

“MEP!”

Zo. Die had het begrepen. Weer liep de Jap speurend langs de rotten. De vrouwen en kinderen stonken naar angst. Sommigen waren onbegrijpelijk stom. Wie weet nou niet hoe je correct in de houding staat. Wat een zootje ongeregd. Maar we krijgen het er wel in gestampt.

“MEP!”

“BEUK!”

“STOMP!”

“BAF!”

.....

“BEUK!”

“BEUK!”

“BEUK!”

Tenslotte stond iedereen naar behoren verstart. De Jap brulde:

“KEREE!”. Alle vrouwen en kinderen bogen. De Jap liep speurend langs de rotten. Gedurende enige tijd ging het nogal eens van “STOMP-BEUK-MEP-BAF-STOMP-BEUK”. De Jap rustte niet totdat iedereen nauwgezet aan de norm voldeed.

“JOTSKIE!” De vrouwen en kinderen sprongen in de houding.

Het werden twee moeizame uren.

“JOTSKIE!”

“KEREE!”

“JASJEMAIN!”

“JOTSKIE!”

“KEREE!”

“JASJEMAIN!” Telkens, telkens, telkens weer:

“JOTSKIE!”

“KEREE!”

“JASJEMAIN!” Telkens weer ook keiharde vuistslagen bij het geringste teken van verslapping. De Jap wilde dat ze het nooit meer zouden vergeten, nóóit meer, en hij hamerde het erin:

“JOTSKIE!”

“KEREE!”

“JASJEMAIN!”, STOMP-BEUK-STOMP. De zon brandde en de ene mens koeioneerde de andere. De zon trok er zich niets van aan want

De angst, waaronder ik geleefd heb is later onbewust een onderdeel van mijn bestaan geworden.

hij had reeds miljarden malen gezien hoe mensen elkaar kapot maken. Want het mensenwezen is onwaarschijnlijk taai als het gaat om het vasthouden aan gewoontes die hemzelf schade berokkenen en

zo gaat ie maar door. De ene mens beult de andere af en iedereen zweet tranen en schreit bloed. Alleen de demonen smullen. Na twee uur instructie ging de Jap ervan uit dat de rotten volleerd waren. De praktijk van de dagen die volgden wees uit dat wanneer bleek dat bepaalde vrouwen en kinderen het toch nog steeds niet helemaal in de smiezen hadden, dat dan begeleid door veel stompen en beuken, de leerstof andermaal nog eens grondig doorgenomen werd.

Overwonnenen *moeten* respect betuigen jegens hun Meesters!!!! Zo hoort het nu eenmaal. Het was op de derde dag nadat ze in het kamp aangekomen waren dat een Dame Kampbestuurster zich bij de Jap meldde: het geld voor eten was op, konden ze een aanvulling krijgen? De Jap kon, of wilde, eerst eigenlijk nog niet goed begrijpen wat ze zei. Eindelijk, na herhaald herhalen van het verzoek door de Kampbestuurster, moest hij de waarheid wel onder ogen zien. Hij begon de persoon tegenover hem te slaan, want het verstrekte geld

24. de idealisten (vervolg)

was bedoeld geweest om voor een maand toereikend te zijn. Het kamphoofd werd erbij geroepen, en deze nam het op zich de vrouw definitief de vernieling in te trappen. Enkele dagen later stierf zij. In den vervolge kregen ze in het kamp Karëes geen zes boterhammen bij de lunch meer. Voor iedereen was er voortaan elke dag een theekopjevol rijst, en een half theekopjevol met groente. Dit kregen ze, elke dag, maar eens per week kwam daar een half brood bij alsmede een half ons suiker. Onmiddellijk begon iedereen vlotweg gewicht te verliezen. Ze deden aan de lijn, allemaal, niemand uitgezonderd. Eten is voor soldaten die dappere dingen doen, niet voor onderworpenen. Zo hoort het en zo was het, wat niet weg neemt dat na korte tijd het dagelijks menu gevarieerder werd, zowel qua samenstelling als qua hoeveelheid. Deze omschakeling viel samen met een andere. Het distributiepatroon werd gewijzigd. Hiertoe werd in elke wijk een soort Hoofd-Dame benoemd, en werd het zo geregeld dat nu elke dag twee personen per huis het eten moesten gaan ophalen.

De slokans waren overal in het kamp te ruiken, maar op den duur wende je wel aan deze stank, en viel het op, als je het eens niet rook.

Ja, en die momenten waarop het eten opgehaald werd, werden brandpunten van aandacht in het kampbestaan. Daar gaan de twee eten-haalsters dan op weg, en ze hebben alle beschikbare pannen meegekregen want je moest er toch niet aan denken dat er juist deze keer veel eten verstrekt zou worden, en dat de twee afgezanten niet alles zouden kunnen meenemen. Gespannen, vol verlangen wachtten de achterblijvenden. Honger maakt lauwe mensen heet. De Hoofdbewoonster maakte zich zorgen want zij was het die als taak had het eten onder de uitgehongerden te verdelen. De twee kwamen terug! “Wat is er, wat is er?”, vroegen de hongerigen. Er was voor iedereen zwarte koffie zonder suiker, bovendien een handvol gekookte rijst, en dan nog twee eetlepels sajoer. Dat was het, en het viel verdomme tegen! Gisteren hadden ze er tenminste nog een stukje vis bij gehad. Ze dachten er fel hunkerend aan hoe lekker dat stukje vis geweest was, en ook aan de pisang van laatst – half rot weliswaar; maar ze hadden er toen toch grandioos van genoten. En vandaag, vandaag? O, het was niet om te harden.

Verbeten verdrietig, woedend en lam namen ze hun portie van de Hoofdbewoonster (één der kapiteinsvrouwen) aan. Cor keek verlangend naar de rijst met sajoer, met ogen die gepijnigd spraken van knijpend honger lijden. Mevrouw S. zag het en voelde de naaldprik in haar hart. Een moeder die haar kind niet voeden kan zit vol spelden. En daar zag ze het: Cor kreeg minder dan die bekakte stuurmansvrouw met haar zure bek.

“Hé je geeft hem veel minder dan haar!” Geschrokken, minachtend kijkend, wilde de Hoofdbewoonster aan mevrouw S. voorbijgaan en

deze griste de stuurmansvrouw het bord uit handen en zei:

“Hier! KIJK!”. De stuurmansvrouw zou zich op mevrouw S. storten maar Mia riep:

“Jotskie!”. Gauw zette mevrouw S. beide borden voor zich neer en sprong in de houding. Zo stonden ze met z’n allen zoals het hoort en wie kwam er aan? Daar kwam de zogenaamde Gekke Jan de Mepper, aldus genoemd omdat hij zowel aan de kwalificatie “gek” (enigszins) als die van “mepper” (behoorlijk) voldeed.

“Kéree”, riep Mia met haar iele stem en allen bogen zij voor de Overwinnaar die geweldig kwam aanstappen. Gekke Jan de Mepper trapte of sloeg er soms zomaar ineens zonder enige aanleiding op los, en hij keek met gefronste wenkbrauwen naar de twee borden die bij mevrouw S. op de grond stonden. Waarom twee? Dat hoort niet zo. Hij stelde haar in de houding en ondervroeg haar in krom Maleis.

“Eén van haar”, verklaarde mevrouw S. Dus moest ze er eentje afstaan, en mevrouw S. zette het bord dat in eerste instantie voor Cor bestemd geweest was bij de stuurmansvrouw neer.

“JOTSKIE!”, zei Gekke Jan de Mepper tegen de stuurmansvrouw, en deze sprong in de houding. Mevrouw S. wist niet zeker of zijzelf in de houding moest blijven staan of weer buigen, en besloot tot buigen, omdat ze daarmee het minst bij de anderen afstak. Gekke Jan de Mepper proefde eens verlekkerd een hapje rijst van het bord van de stuurmansvrouw, nounou dat was lekker!! Hij keek haar verheerlijkt aan en beduidde: “Toe maar hoor, eet maar lekker”, haar het bord schenkende. De stuurmansvrouw wilde iets te berde brengen maar bedacht zich, toen een wilde vlaag van woede over het gezicht van de Jap woei, en nam een hapje. Al weer vriendelijk lachend, en instemmend knikkend, keek Gekke Jan de etende vrouw tegenover hem meelevend aan:

“Enak!?”. En hij noodde haar tot gezellig dooreten, ze moest zich voor hem niet inhouden. Goedgunstig bleef hij staan toekijken totdat ze alles op had. Hij gunde het haar werkelijk dat ze genoot van de zegeningen die het Grote Japanse Keizerrijk zelfs zijn ingezetenen vijanden nog schenkt. Hij was in een goed humeur nu, zei iets vriendelijks in het Japans tegen alle mensen, en ging heen met stramme militaire pas. Bij de stuurmansvrouw stonden de tranen in de ogen. Ze had elk hapje apart willen proeven, ze had er juist zo lang mogelijk over willen doen, en nou had eerst die vieze vent erin gegraaid, en daarna had ze het walgend en bang allemaal snel moeten opeten. Zo had ze nu niets meer, terwijl alle anderen heel de vreugde nog voor zich hadden. Mia riep schriel:

“Jasjemain”, waarna de stuurmansvrouw aanstalten maakte het mevrouw S. in te peperen, maar de Hoofdbewoonster kwam tussenbeide want als Gekke Jan de Mepper op het rumoer af zou komen waren ze nog niet jarig, en zou zijzelve natuurlijk aansprakelijk gesteld worden.

24. de idealisten (vervolg)

Iedereen had de hele tijd verschrikkelijk honger en alles draaide om eten. Soms kregen ze een half ons suiker, heerlijk. En eens per week was er voor iedereen een half brood, plat als een cake¹⁸ en grauw van kleur, dat hogelijk gewaardeerd werd al was het dan ook zuur en klef. Zo af en toe was er een kwart blok zout, en soms gebeurde het dat een stuk lempeng tabak met gedroogd maïsblad verstrekt werd om shagjes van te draaien. Alles bijeengenomen vormde het toch heus wel een werkelijk uiterst karig dieet waar ze het maar mee moesten zien te doen, en voedzaam was het NIET.

Om één of andere niet duidelijke reden achtte de jap het een paar maanden later nodig de zaken nogmaals anders in te richten. Dit bracht met zich mee dat de Hoofdbewoonsters van hun verantwoordelijkheid voor het voederen van hongerlijers verlost werden. Alle vrouwen moesten namelijk voortaan elke dag een uur gaan staan zweten-wachten met zijn allen in een rij voor de gaarkeuken. Elke, ja elke dag nu dit corvee voor het vrouwenvee: uren wachten in de zon voor het karig schepje rijst. En zoals de sneeuw eeuwig drukt op de Kilimanjaro, brandt de hitte op de stomende lijven, en eeuwig als de winden waaien in Trygve Gulbrandsens bossen wentelen zich de magen in hongerpijn. En de significantie van Gods overweldigende gebergten, en van der mensen stichtelijke boekwerken ter lering ende vermaak, en zelf de Kwaliteit van de Grote Kunstwerken, zijn niets voor wie smacht¹⁹. Want voor verliefden en voor lijdenden is alleen het hete nu betekenisvolle realiteit. Het doel der wijzen en het vertrekpunt der smachtenden valt samen.

Een masochistisch fijn spelletje om de tijd te doden (nu het nog kan voor het te laat is en de tijd ons al doodt) is fantaseren over Doperwtjes. Of over Babi Roedjak. Hmmm... heerlijk... Gado Gado, Pisang Goreng, Ree-Biefstuk... oh-hheeeeerlijk!! Een ander spelletje is roddelen. Nog een ander het verspreiden van, en praten over geruchten. Een echt godzalig heerlijke bezigheid is fantaseren dat de jappen al bijna verslagen zijn. En een kruis-en-bordexcercitie leerde mevrouw S., helaas, in antwoord op haar vraag, dat de oorlog pas in 1966 afgelopen zou zijn. Het occulte roerde zich overigens dapper. Zo was er een mevrouw die regelmatig met modder gegooid werd.

¹⁸ "Cake" – nou we het er toch over hebben: cake, dat is: een vrucht uit het verloren paradijs. Zacht en zoet het gehemelte strelend, drager van hemels geluk waaraan het, voor wie levend begraven in de hel is, schrijnend heerlijk is om aan te denken.

¹⁹ De auteur maakt hier een fout; want juist in bitter zware tijden kan het hemels heerlijke dat in het Schone Goed en Ware ligt ineens wezenlijk begrepen worden, en daarbij smartelijk intens gewaardeerd, en dan met veel meer diep ingrijpend gevoel dan als het allemaal pais en vree en gemakkelijk is.

24. de idealisten (vervolg)

Het kampeleven was, alle spelletjes ten spijt, heel eentonig. Altijd die hitte. Altijd die honger. Altijd die doodsangst. Altijd nooit weten hoe het met je man en je ouders en overige familieleden en andere bekenden is, niet weten wie er dood is en wie nog leeft. Maar op een goede dag besloot de jap dat er een kampwinkeltje zijn moest dus kwam het er, en dit gaf enige afleiding. Je kon er trouwens nuttige zaken kopen: suiker, en koffie, en thee! Alsmede ook olie, stukjes koord, tabak, klompen²⁰, enz. Het nut van de olie was dat deze in een blikje gegoten kon worden. Daar kon je voorts een stukje koord in laten hangen en het geheel aansteken. Dit leverde een minuscuul lichtbronnetje op, en elk lichtje is winst en het is beter een kaars aan te steken dan de duisternis te vervloeken. Het probleem was nu wel dat je geld moest hebben om van de waar die de winkel te koop aanbood profijt te kunnen trekken. Mevrouw S. zocht en vond een baantje. Ze zag kans bij mevrouw De Roy van Zuidewijn in dienst te treden. De dienst bestond uit het dagelijks doen, tegen betaling, van de was voor mevrouw De Roy van Zuidewijn, een mevrouw die enig geld had en heel veel wol; ze breide de hele dag, en op een mij niet bekende wijze speelde ze het klaar de kledingproducten het kamp uit te smokkelen, en te verkopen, al met al blijk gevend van een clandestiene daadkracht waar uiteindelijk dus ook mevrouw S. en de kampwinkel voordeel bij hadden, en wie weet wie allemaal nog meer. Zie toch eens hoe de subtiele economische processen zich aan onze oppervlakkige waarnemingen onttrekken!

Om de vrouwen bezig te houden werd schoonhouden van de straten tot verplichte bezigheid verheven. Iedere dame werd door de jap voor een bepaald stuk straat verantwoordelijk gesteld, d.w.z. voor het schoonhouden ervan. En een activiteit die vele moeders op eigen initiatief opstartten was het geven van schools onderricht aan hun kinderen. Op deze wijze heeft ook mijn moeder mijn oudste broer schrijven geleerd: m.b.v. een stokje in de grond van het jappenkamp, en nóg kan je dit aan het handschrift van het joch zien want het is niet veel meer dan maar een raar zootje ongeregeld, de verzameling letters die mijn broer produceert als hij schrijft, ongelooflijk gewoon. Desondanks is hij uiteindelijk succesvol geweest als medewerker in dienst van de NS. Eind goed al goed, alleen zijn we met ons relaas zover werkelijk nog lang niet, integendeel juist, want de allergruwelijkste verschrikkingen liggen nog steeds voor ons.

Het hongerlijersleventje sudderde maar door, godgeklaagd eentonig

²⁰ “Klompen”, nouja, van die typisch tropische gevallen waren het: min of meer volgens de voetomtrek gevormde houten zolen met daaraan bevestigd een rubberen boog tegen de onderkant waarvan je je voetwreef kunt duwen.

24. de idealisten (vervolg)

onverbiddelijk onveranderlijk. Maar de vraag rijst: hoe lang kan men doorgaan met afvallen zonder wegens gebrek aan volume op te houden te bestaan? Het kan intussen beslist voordeel bieden steeds minder volume te gaan innemen, dit is namelijk zo in die situaties waarin men met veel andere objecten in weinig ruimte vertoeven moet, een situatie die zich plotseling voordeed toen bleek dat er een treinlading vrouwen en kinderen in aantocht was die Kareës gingen helpen bewonen. Dat ging zomaar niet, en ten einde de nodige maatregelen te kunnen treffen werd de reeds aanwezigen opgedragen zich te verzamelen op hiertoe aangewezen plaatsen. En daar moesten ze hun hele hebben en houwen op het grasveld uitspreiden en zich vervolgens daarachter geknield opstellen in het zonnige gras met hun achterste op hun hielen gezeten conform de in het Japanse Keizerrijk gangbare praktijk. Zo gezegd zo gedaan, en de jappen inspecteerden ten eerste de verlaten woongelegenheden, en deden vervolgens de ronde langs de schare zittende vrouwen en kinderen. Ze bogen zich over de in het gras geplaatste bullen en ontteden deze van zilvergeld en andere voor inbeslagname in aanmerking komende waar; alle vondsten werden elders in het gras geplaatst en waren, tot meerdere eer en glorie van de Keizer, voortaan onvervreemdbaar Japans eigendom. Mevrouw S. zag zodoende hoe haar twee fotoalbums afgepakt en op het grasveld gelegd werden. De albums met foto's van haar man, en van haar vader en vele anderen waaronder mijn vaders vader, waren nu onvervreemdbaar eigendom van het Keizerrijk Japan. Mevrouw S. zag het, en voelde smart en woede, en ze zag de albums een eindje verderop liggen. Even later zag ze dat de jap verderop aan de gang was terwijl niemand op haar lette. Daar stond ze vliegensvlug op, schoot op de plek af waar de albums lagen, pakte ze beet, snelde terug, legde de albums op de grond en ging erop zitten, en haar jurk hing tot op de grond en onttrok de albums aan het zicht. Op misdaad staat straf, dat weet iedereen. Als ze gesnapt was, wat had er dan van Cor moeten worden? Maar op momenten als deze is mijn moeder alles behalve rationeel, en daaraan dank ik het nu dat ik weet hoe mijn vaders vader eruit gezien heeft, want Mevrouw S. heeft werkelijk kans gezien de albums, door de oorlogsjaren heen, in haar bezit te houden.

Naar aanleiding van de reorganisatie werd aan iedereen opnieuw een woonoord toegewezen, en voor velen bracht dit wijzigingen. Toen de heroriëntatie volbracht was woonde mevrouw S. nog wel aan hetzelfde plein maar in een ander woninkje, en was Mia naar een verderop gelegen huis overgeplant. Het aantal kamers waarover mevrouw S. en kind beschikten bedroeg uiteraard één. Het aardige was weliswaar dat de kamer op de huiskamer uitkwam, het jammerlijke evenwel dat mevrouw De Zwart die daar woonde, en die de vrouw van een fabrieksdirecteur was, haar bed voor de deur zette zodat deze dicht was en bleef. Mevrouw S. zag zich derhalve gedwongen het raam te benutten bij verlaten van en binnengaan in haar woonruimte. Het

24. de idealisten (vervolg)

raam zat op 1.20 m boven het maaiveld, dus erdoorheen gaan vergde enige gymnastiek. Gelukkig bleek het resterende deel van de bevolking die het huis bewoonde plezierig in de omgang te zijn. Mevrouw S. sloot al spoedig vriendschap met hen, en ik vind het wel aardig hier eens wat namen te noemen. Welnu, ziehier:

- = mevrouw De Frétes (een Chinese) met kinderen;
- = mevrouw Van Ering (Indisch) die weduwe was;
- = mevrouw Davis, geen kinderen;
- = mevrouw Vincent (Indisch) die zeer godsdienstig was (opgevoed in een klooster); dit was echt een oude dame al;
- = mevrouw Van Betuw (Indisch) met twee dochters.

Wat aan dit gezelschap frappant was, was dat ze allemaal op één of andere manier familie van elkaar waren, en bovendien was het zo dat alle betrokken echtgenoten, KNIL-militairen waren. Mevrouw S. werd in het kringetje opgenomen en daarin volledig geaccepteerd. Zo was er nog een hoop gezelligheid voor haar. Helaas kwam ze nu bij de meeste Hollandse mevrouw-tjes in een wel wat vreemd daglicht te staan, en werd ze ook aan de dienovereenkomstige behandeling onderworpen. Die behandeling dus waarbij men de behandelde subtiel maar terdege voelen laat dat hij of zij in feite van minder allooi is. Wie zijn plaats niet weet zal het weten. Plotseling moest Cor met difterie in het ziekenhuis opgenomen worden. Mevrouw S. was helemaal van slag. Telkens weer kreeg ze een huibui, en telkens weer werd ze dan getroost door haar nieuwe vriendinnen die het met veel betrokken warmte deden, met die levendige aandacht voor alle dingen welke in de cultuur der Indische mensen ingebakken zit. Met onuitputtelijke inzet kweten ze zich van de taak mevrouw S. moed in te praten, zonder veel resultaat want Cor was door het excessief hongeren zo verzwakt dat er hoegenaamd geen fut meer in zijn lichaampje zat. Niet het minste teken van herstel deed zich voor. En niemand die iets doen kon want goede medicijnen waren er stomweg niet. Twee weken verstreken, en de derde week ging voorbij, en Cor bleef precies zo doodziek als hij was. Vervolgens werd mevrouw S. zelf ernstig ziek! Met veertig graden koorts werd ook zij nu in het ziekenhuis opgenomen, d.w.z. in het andere want Kareës was er twee rijk. Mevrouw S. kwam te liggen in een kamer waar mevrouw Toxopeüs juist bezig was te bevallen – van haar achtste. Tja, die mevrouw Toxopeüs dat was me toch wel een halve wilde. Een volbloed Hollandse, dat wel, maar geen bekakte, en niet vervuld van vooroordelen en benepen burgerzinneloosheid, en haar man was bioloog²¹, en het echtpaar was toen de oorlog uitbrak in de binnenlanden van Nieuw-Guinea vertoevende geweest – op zichzelf een gegeven dat mijns inziens sterk in hun voordeel spreekt. {Zie Wikipedia / Lambertus Johannes Toxopeus.} Mevrouw T. liep over van

²¹ Ik constateer dat hij zijn vak goed verstond gezien het getal acht.

levenslust, had de beschikking over een opzienbarend krachtig stemvolume dat ze kwistig inzette zonder gebukt te gaan onder enige mensenschuwheid, en vond zichzelf intelligent, hetgeen ze misschien ook wel geweest is. Ze had een forsheid over zich die aan Anton Geesink denken deed en was blond als de maan. Haar stelling was dat als nu maar één van haar kinderen de hersens van haar en haar man geërfd had, dat deze persoon de mensheid een flink stuk vooruit zou kunnen helpen. Wellicht hebben ze er juist daarom zoveel voortgebracht: om de kans op succes zo groot mogelijk te doen zijn. Ik voor mij vraag me hierbij weliswaar af wat haar opvatting over “vooruit helpen” geweest is, want wie onzer weet, Phaidros, wat goed is en wat slecht? Maar goed, reeds twee dagen na de voorspoedig verlopen bevalling liep mevrouw T. alweer rond te banjeren en riep in het ziekenhuis alom een gezonde vorm van consternatie op. Ze kreeg om aan te sterken bij gebrek aan melk, pap van tapeoka gekookt in water. Deze kreeg ze om aan te sterken maar de zuster die het bord kwam brengen wist niet aan wie ze de pap kwijt moest want mevrouw T. was ergens in het ziekenhuis op avontuur uit, en bij gebrek aan tafel dan wel stoel was de zuster (zelf ook één der geïnterneerden) gedwongen het bord op het bed te plaatsen waar normaal gesproken mevrouw T. zwakjes en herstellende geacht werd zich op te houden. Mevrouw S. zag het toevallig gebeuren. De dokter (eveneens één der geïnterneerden) was juist bezig mevrouw S. nog eens te onderzoeken naar aanleiding van een plotseling opgekomen huiduitslag. De diagnose was nu gemakkelijk te stellen: tyfus. Daar kwam mevrouw T. binnen. Ze liep in haar blote kont en riep: “Allemachtig Sowhn, wat een geluk dat ik dat al gehad heb”. Moe als ze toch wel was liet ze zich op bed neerploffen, geweldig pletsend met haar hammen in de pap natuurlijk die in een grote golf spetterend alom neerkwam. Enige dagen lang kon mevrouw S. zich laven aan de biologische energiegolven die mevrouw T. verspreidde, en goddank begon Cor tekenen van herstel te vertonen, en drie weken later verliet mevrouw S. het ziekenhuis, uitermate verzwakt weliswaar door de ziekte, hetgeen vooral ook problemen gaf telkens als ze het klimraam nemen moest t.b.v. het betreden dan wel verlaten van haar kamer. Cor lag helaas nog steeds in het ziekenhuis maar dat hij er bovenop zou komen was nu zo goed als zeker. Intussen bleef het kampleven voortgaan als een zozeer monotone aangelegenheid dat ik bepaald gedwongen word steeds weer in herhaling te vervallen. De kwestie is dat ze allemaal nog steeds hevig zweetten, en brandend honger leden, en alsmaar verdergaand op geraamtes gingen lijken (zo ongeveer het enige verschijnsel waaruit af te leiden viel dat in het heeal de tijd nog voortschreed), en allemaal waren ze nog steeds al die tijd heel bang en ontzettend ongelukkig. Welke van hun dierbaren waren dood en wie leefde nog? Ze wisten er niets van. Gingen de jappen de oorlog winnen of verliezen, en wat zouden ze dan doen? Zouden alle verslagenen voorgoed in deze ellendige oorden opgesloten moeten blijven als de

24. de idealisten (vervolg)

jappen wonnen? En mochten de jappen verliezen, zouden de kampbewoners dan worden vermoord? De toekomst was gehuld in zwarte angstvisioenenrook waar nauwelijks licht doorheen wist te dringen – en zou het ondenkbare dat het misschien toch ooit weer gebeuren zou: dat alles weer gewoon leefbaar zou worden – zou dit ondenkbare zich ooit nog voltrekken? En in het eeuwige nu draaide alles onophoudelijk om eten dat zo goed als ontbrak. Het was voor mevrouw S. toen ze uit het ziekenhuis kwam dan ook significant nieuws dat de gaarkeuken opgeheven was. De gang van zaken was nu deze geworden dat er elke dag een kopje ongekookte rijst verstrekt werd, soms een beetje ongekookte katjang idjo²², alsmede eens per week een armvol boomstronkjes. De boomstronken waren bestemd om te worden aangestoken. Op het zo gecreëerde vuur moest dan het eten gekookt worden. Van haar Indische vriendinnen leerde mevrouw S. hoe men van straatstenen een fornuisje formeert. Een reuze zwaar werk was wel het kleinkrijgen der boomstronken. Elke dag weer moest men hiertoe geruime tijd bezig zijn met gemier om kleine brokjes hout van de grotere af te scheiden. Enige aangenaamheid werd verkregen door middel van een trucje dat mevrouw S. leerde van haar Indische vriendinnen: wrijf de katjang idjo tot meel, en voeg daar dan zout en lombok aan toe (gekocht in het kampwinkeltje) om overheerlijke leverworst te verkrijgen. Kunstvlees, toen al!

De grote dag brak aan waarop Cor hersteld was en het ziekenhuis verlaten mocht. Dat was de dag waarop mevrouw S. biddend God dankte. De volgende dag was de rijst afgeschaft. Daarvoor in de plaats werden grote zakken singkong²³ gesteld. Gezegd moet worden dat aan de ene kant, vanuit kwantitatief gezichtspunt bezien, de etenskwestie nu wel aardig geregeld was (leek), maar dat als je de waar aan een inspectie onderwierp, de kwaliteit van het gebodene betreffende, dat je dan onvermijdelijk teleurgesteld moest vaststellen dat het geheel stikvol wurmpjes zat, en doortrokken van gorig-paarse plekken was. In dezen beschikten de Indische vriendinnen over waardevolle kennis, n.l.: je kan van die plekken blauwzuurvergiftiging oplopen, en om dit te voorkomen breng je de singkong in een pan water aan de kook, daarna laat je de massa een nacht lang in de week staan met een stuk houtskool erin, vervolgens snij je de blauwe plekken eruit, en daarna ga je de singkong nog eens goed koken. Zo gezegd zo gedaan dacht mevrouw S. maar zoals Murphy wil gaat er altijd van alles mis, zo ook in dit geval. Want wat gebeurde? Nou, er gebeurde dat mevrouw S. de

²² Katjang idjo: dit zijn die erwtes die als ze ontkiemd zijn (worteltjes voortgebracht hebben) in uw loempia kunnen zitten en dan ineens "taugé" heten.

²³ Singkong: cassave-soort (aardappelachtig dus); zoet (maar de "oebi", ook een cassave soort, is nog zoeter); van vorm langwerpig.

24. de idealisten (vervolg)

singkong aan de kook bracht, er een stuk houtskool bij deed en de bedoeling had de grote pan een nacht lang in haar kamer te laten staan. Haar kamer diende middels het klimraam te worden ingegaan. Mevrouw S' lichaam was verzwakt door de tyfus. Dus huppekee heel de pan heet water ondersteboven. Wekenlang heeft ze er last van gehad. Op haar buik had ze een flinke pijnplek opgelopen maar het onaangenaamst was het met haar dijbeen gesteld waar zich een blaas ontwikkelde van tennisbalformaat. Deze deed echt heel veel pijn, reden waarom mevrouw S. haar jurk met een veiligheidsspeld dusdanig vastzette dat het goed er niet tegenaan kwam. Gedurende de weken dat ze zodoende nogal opzienbarend rondliep meden de jappen haar als de pest – dachten zeker dat ze die had inderdaad.

En eeuwig brult de honger, maar sommige vrouwen hadden kans gezien yoghurtplantjes te bemachtigen. Een paar keer overkwam ook mevrouw S. het geluk dat ze er een stukje van kreeg, dat ze dan een nacht liet weken in een pan met singkong; zodoende verkreeg ze heerlijke peujum. Daar is ze vandaag de dag nog dol op! Maarja,

Het is mij onmogelijk om de afschuwelijke stank te beschrijven, die er in de kampen hing, niet alleen van de latrines, maar ook van de angst en in een later stadium van de dood, die in de kampen gewoon waren.

omdat singkong bar weinig vitamientjes en mineralen bevat ging het met de vrouwen en kinderen helemaal niet goed. Ze voelden zich steeds gammeler worden, en bevonden hun gewaarwordingen van

lichaamszwakte bevestigd in de uitgeteerdheid die ze zagen bij hun eigen kinderen, andermans kinderen en alle vrouwen om hen heen. Heel geleidelijk maar wel bij voortdoring steeg zachtkens de rook der levensgeesten uit hun poriën op, reikend naar de hemel, hulpeloos hoger stijgend onder de aandrang der hellehitte, verdwijnend als de finale loze geluidjes van Mahlers negende symfonie in de uitgestrektheid van het firmament wegstervend, en niemand behalve de dood was er die het gebeuren zag, hoewel ze het allemaal heel goed voelden; en de dood loerde verheugd over de gedèk heen ziende dat een grote buit binnen te halen viel. De Indische vrouwtjes, de vriendinnen van mevrouw S, beraamden tegenmaatregelen. Zo kwam het dat mevrouw Van Ering op een nacht mevrouw S. in haar slaap kwam storen. Sowhn moest mee eten zoeken. Getweeën slopen ze door het holst van de nacht. De vaardigheid van stiekem verboden dingen doen had mevrouw S. in haar barre jeugd wel opgedaan, in Katwijk, 's nachts door het dakraam uit het ouderlijk huis ontsnappend om bij de zee haar leed uit te huilen... Het is rot, een hard leven te leiden maar tevens is het uiterst leerzaam.

Als professionele spionnen bewogen de dames zich, onhoorbaar voortgaande door het jappenkamp, in het holst van de tropische

24. de idealisten (vervolg)

nacht, op weg naar een voor mevrouw C. onbekend doel. Niemand merkte hen op. Alles ging goed, alleen zweetten zij vreselijk. Mevrouw Van Ering had een lange stok bij zich met op het uiteinde daarvan een scheermesje bevestigd. Mevrouw S. wist niet wat hiermee gedaan zou worden en hoopte dat het toch maar niet zo zou zijn dat er in een japse keel gekerfd moest gaan worden. Zij arriveerden bij een plek waar jonge papjaboompjes gekweekt werden, en handig sneed mevrouw Van Ering m.b.v. het aan de stok bevestigde mesje, van de uiterste topjes van een flink aantal van deze boompjes de prilste blaadjes af. Sowhn moest intussen uitkijken of er niemand aan kwam. Er kwam niemand aan, en alles ging heel goed, en nadat het tweetal veilig en wel weer in huis was aangekomen werden de verzamelde werken in heet water geweekt. Zo zetten zij papjathee, en allemaal namen ze er een aantal slokken van ofschoon dit allesbehalve een genoeg was, zo galbitter als het brouwsel smaakte. Met name Cor was over het drankje helemaal niet opgetogen. Maar, gehoorzaam en lief als steeds, deed hij wat zijn moeder hem zei – en ze zei immers ook dat het echt goed voor hem was. Hetgeen de Indische vrouwtjes beaamden: “Bitter in de mon maak ’t hart geson!”. Overigens mocht Cor er absoluut met niemand over praten. Gehoorzaam zegde hij dit toe. Al met al hadden ze nog een daad van patriottisch verzet gepleegd ook want de behandelde papjaboompjes gingen dood, en de te oogsten vruchten waren voor het Japanse leger bestemd geweest. Mevrouw De Frétes wist welke slakken je eten kunt, en ze wist ze ook te bereiden, en toen gingen ze slakken jagen. Ze smaakten naar rubber maar verschaften eiwitten en mineralen, en zolang de voorraad strekte aten zij ze, maar na een paar weken waren ze op. Dus was het de beurt aan de kikkers en de padden. Daar zag Mevrouw S. verschrikkelijk tegen op. Ze zat schrijlings op het raamkozijn van haar klimraam, met de bedoeling haar kamer te verlaten, maar rustte heel even uit, zo moe als ze was. Kikkers te moeten eten... Soms zijn het kleine dingen die ons heel even heel vreselijk kunnen deprimeren, zo hevig dat we plotseling volkomen kapot zitten. Dan bonst dof je moede rode hart je zware bloed doorheen je lamme lichaam. Dan overvalt je een diep zuchten en blijf je geruime tijd doodstil niets ziende zitten staren. Zo zitten we, afgetobd en kapot. Maar kapot zitten leidt altijd tot niets dan toch door moeten omdat het hart taaier blijkt dan het hoofd, dus ging mevrouw S. aanstalten maken om zich op het erf te laten zakken. Triest keek ze naar beneden, en ontwaarde daar een enorme slang. Hevig geschrokken keerde ze in haar kamer terug. Verwoed begon ze op de deur van mevrouw De Zwarts kamer te bonzen. En ja, waarachtig: omdat de reden zo dringend was, mocht mevrouw S. er voor deze keer door. Mevrouw De Zwart ging het beest bekijken en wat ze zag: een neefje van het monster van Loch Ness, bracht haar tot de overtuiging dat aan het bestaan van dit levensbedreigend ondieer een eind gemaakt moest worden. Goed gezien maar hoe nu het juiste inzicht in praktijk te brengen? Tja, inderdaad,

24. de idealisten (vervolg)

dát is het nou waar de hunkerende mensheid notoir mee worstelt. Hoe het briljante inzicht te verwezenlijken. Het juiste inzicht: het is het beste als iedereen zo gelukkig mogelijk is; de puzzel: hoe krijgen we het voor elkaar? Mevrouw De Zwart wist het ook niet. De jap te hulp roepen? Ach, het komt al goed – het zijn de Indische mevrouwtjes die met animo aan de slag gaan.

{
Intermezzo - nu eerst weer vlug een kijkje nemen in dat andere coördinatenstelsel, daar waar Bennie en Gijs het elkaar moeilijk proberen te maken m.b.v. het bord met de vierenzestig vakjes, want aldaar gebeurt echt wel wat:
5. c2-c4 Ta8-c8
“Wit staat er goed voor!!”, luidde Gijs’ commentaar.
}

(wordt vervolgd)

24 jan 1990

25. De idealisten (tweede vervolg)

Felle kreten, glinsterende ogen, en vlug gesprong waren schering en inslag waarbij de Indische dames stokken en keien in beweging brachten, een demonstratie van vaardigheid in het toepassen van de mechanicaregels ten beste gevende, onder veelvuldig “Adoeh” en “Ajo” geroep overigens, waar cursisten van de Teleaccursus “Theoretische mechanica” nog een hoop van hadden kunnen leren. Er brak een stief kwartiertje aan voor de slang maar toen hij dat doorstaan had was hij dan ook dood. Erg humaan was het niet gegaan maar hoe humaan is de slang zelve? Mevrouw De Zwart was in ieder geval in haar nopjes met het resultaat, temeer daar zij bemerkte dat de mevrouwtjes overgingen tot het afvoeren van de stoffelijke resten. Iedereen blij, en mevrouw Davis was zo vriendelijk de paraffineolie die ze op doktersadvies gebruiken moest ter bestrijding van haar hardlijvigheid, aan mevrouw De Frétes over te dragen die degene was die het gerecht op voortreffelijke wijze wist te bereiden en voor consumptie geschikt te maken. Er volgden voor ons gezelschapje twee hemels heerlijke dagen want de slang smaakte verrukkelijk. Ze moesten dit geluk met diarree bekopen. Zo is paraffineolie nu eenmaal. Lekkere slangen liggen niet voor het oprapen, zelfs in de tropen niet en na verloop van tijd kwamen de kikkers weer ter sprake, en het is er ook echt van gekomen. De jacht op kikkers en padden werd ingezet. En qua smaak bleek het zo’n gekke greep nog niet eens te zijn. Maar waar je zo beroerd van werd dat was het bereidingsproces want de diertjes moesten geslacht worden, en ze spartelden terwijl je het deed (want

Ma was, naar zij vertelde, als meisje aan het roken gegaan. Toen zij met pa trouwde was ze al een zware rookster. Dat leverde in het kamp heel wat problemen op. Als ze een tijdje niet had kunnen roken, omdat haar rokerij op was, raakte ze helemaal van slag en had ze er letterlijk alles voor over om aan rokerij te komen. Als er niet gewerkt hoefde te worden, waren we altijd op zoek naar sigarettenpeukjes. Wij waren daarin niet de enigen. Soms was er een grote buit aan peuken en dan ging het ma goed, maar als we eens niets vonden, dan was ze niet te genieten.

het waren levende wezens), en als je hun kop afgesneden had bleven ze met spartelen gewoon doorgaan. Daar moet je tegen kunnen, we heten niet allemaal Volta. Mevrouw S. moest ervan overgeven. Eens in de zoveel tijd was het haar beurt om te slachten en te bereiden. Van de padden moest het huidje eraf gestroopt worden omdat dat giftig was,

maar zonder huidje lijkt een paddenlijkje sprekend op een klein kinderlichaampje hetgeen voor de marsmannetjes en Darwin geen verrassende constatering is, en ook niet voor de Papoea's maar als je het als Katwijkse nog niet wist kan de cultuurschok je teveel worden. Dan moet je overgeven. Ja, overgeven moest mevrouw S. van ellende telkens weer als het haar beurt was om te koken, en toen de Indische mevrouwtjes dat merkten ontsloegen ze haar van deze taak, en kregen mevrouw S. en Cor tóch gewoon hun portie. Wie zegt dat de mens een 'struggle for life'-automaat is? Eten was kostbaarder dan goud²⁴, en de Indische mevrouwtjes schonken het zonder ophef aan de vrouw en het kind waar ze om gaven.

Om de haverklap werden kampbewoners in elkaar geslagen. Dit ging altijd met veel geschreeuw van de Jap en gegil van het slachtoffer gepaard. Hoewel deze afstraffingen dagelijks plaatsvonden, raakte je er nooit aan gewend. Ik begon bang te worden van de Jap.

Slepend voortgaande met kokend lood in de schoenen hebben de vrouwen en kinderen in Kareës voortgeleefd, dat wil zeggen voortgeleden, een mate aan ellende verdragende, verdragende en verdragende waarvan de intensiteit zich niet beschrijven laat en

waarin wij ons, voor ons overigens gelukkig maar ook, bij benadering niet kunnen inleven terwijl we erover schrijven of lezen. En een jaar was voorbijgegaan, onmenselijk langzaam en moeizaam, en niets was veranderd. (Alleen de zich verkneuterende dood was elke dag alweer een beetje blijer geworden.) Dag in dag uit, week in week uit, maand in maand uit: stinkend zweet, honger, hitte, vermageren, jappen, honger hitte JOTSKIE! honger vermageren hitte honger KEREE! honger hitte JASJEMAIN! vermageren hitte – en de hoop, elke dag weer, dat de ellende op afzienbare termijn nu eindelijk, dat het o ja, tenslotte nu toch eindelijk gauw afgelopen zou zijn. Daar kwam het rottige houtkloven nog bij, en ook, dat moet ik nog vermelden: hadden ze horden luizen natuurlijk want waar zere hoofden zijn daar tieren de luizen welig. Hele legers van die jongetjes gingen langs de wanden assertief voorwaarts en alles rizzelde ervan, en 's nachts stortten de monstertjes zich op de mensen. Ineens werden ongeveer driehonderd personen, waaronder mevrouw S. en Cor, op transport gesteld. Ze werden een geblindeerde trein ingedreven. Gelukkig was er voor iedereen een zitplaats. Er gaan vele makke schapen in een hok, al moet het veertig uur duren. Het moest veertig uur duren. Er viel niets te zien doordat de ramen afgeplakt waren. De ramen waren ook allemaal gesloten. Ze zweetten zich allemaal te pletter. Het was waanzinnig heet in de trein. De tropische zon bestraalde met alle hem

²⁴ Eten Is Leven.

eigen felheid het dak van de trein en bewerkstelligde dat het in de trein als in een helse kookpot was en bleef. De ramen waren geblindeerd en dicht en het was bloedheet in de trein en de stank was overweldigend. Het was zo benauwd dat ademen hijgend pompen was. Harten sloegen als razenden, stomend zweet stroomde overvloedig over de oververhitte lijven, viel er in grote druppels vanaf. Er gaan wel veel makke schapen in een hok maar ze zaten elkaar behoorlijk in de weg. Het zweet van alle mensen was overal. De mensen zaten te braden zonder iets te kunnen doen. Ze wachtten af. Het bleef zo ondragelijk zweetheet als het al die tijd al was. Niemand wist hoe lang dit zo zou blijven doorgaan. Ze konden niet naar buiten kijken, ze wisten niet waar ze waren of waar de reis zou eindigen. Ze zagen elkaar en dat was geen verheffend schouwspel. Niets dan pioenroosrode doodskoppen met holle gezichten waarop het stervensproces zich afgetekend had, en waar de glibberige zoute waterigheid onsmakelijk overheen gutste. Kinderen hadden zo'n dorst en jengelden, huilden, wilden weten wanneer ze er nou eindelijk eens uitmochten, en snikten en huilden wanhopig omdat ze gek werden van ellende. Alle kinderen wilden drinken, en ze wilden eruit. Bij elke ademhaling kreeg iedereen alleen maar een mistig mengsel van door anderen reeds ontelbare malen uitgeademd, en van zweetdamp overzwanger, verrot damp-gas naar binnen. Overal was zweet, en alles doordringend klonk het dwingend smartelijk kindergejammer op. De zon strooide zijn energie onophoudelijk over het dak van de trein uit. Onder het dak woedde een vulkanische, waanzinnige versmorende cycloon van kookhitte. En ze zweetten en stonken, en baadden in zweet dat van hun gezichten af en uit hun oksels stroomde en ook tussen hun haren op hun hersenpannen en in hun ogen en overal over hun plakkerige hete lichamen; en aan alle kanten zagen ze elkaar zitten zweten, en ze stonken en het was benauwd; en echt, het was niet te verdragen de hele tijd door in deze zo vernietigend hete trein te moeten blijven. De trein bood zijn dak gul aan aan de wreed-begerige zonnewoede, de tot pap gekookte inhoud bereidwillig offerend aan de zonnebranding. Toen werd het nacht. De ramen waren wel geblindeerd maar toch merkten ze dat het nacht werd want het werd volkomen donker in de trein. Ze waren kapot en ze sliepen wat. Ze waren er nog lang niet. Ze vervolgden hun reis, die de gehele nacht nog voortgezet werd. En de zon kwam op en begon de trein tot overkookhitte te verwarmen. En weer twaalf uur later ging de zon onder en ze waren er nog niet. Men kan zich de hel in de trein niet voorstellen en ik kan hem niet beschrijven. De trein stopte. Ze moesten uitstappen. Ze waren er. Wat was de reis eentonig geweest. Wat waren ze uitgeput. Ze hadden reeds flink honger gehad toen ze instapten, want honger hadden ze sowieso aldoor maar door – en nu hadden ze veertig uur lang noch te drinken noch te eten gehad. In het holst van de nacht werd er hard bevelend geschreeuwd want ze moesten eruit, maar een aantal vrouwen was stomweg niet meer in staat tot opstaan. Dat

kwam doordat hun benen, enorm opgezwollen, zwaar en krachteloos geworden waren, en dienst weigerden. Hoe het met hen afgelopen is is niet bekend. Mevrouw S. had de kracht niet meer om alle drie delen van het matras te dragen. Ze boog zich voorover, legde één stuk matras op haar rug, liet de overige matrasdelen achter, en droeg de koffer (met daarin de twee fotoalbums). Er moest gelopen worden! De jappen schreeuwden met kracht diverse commando's en knalden met zweepen. De jappen hadden zweepen om de meute mee voort te drijven, en toen de zweepen knalden en de jappen schreeuwden kwam de meute in beweging. Het drong tot Mevrouw S. door dat ze door een tunnel gingen. Hier was het inktzwart donker. Ze liep op blote voeten omdat ze allang geen schoenen meer had. Ook Cor liep op blote voeten, en bijna alle vrouwen en kinderen liepen op blote voeten. Ze waren smartelijk gebroken van uitputting, beefden van honger en verbrandden van binnen van de dorst en ze liepen gedreven door zweepslagen op blote voeten voort. Mevrouw S. merkte dat de tunnel een oneffen bodem had waarop veelvuldig stenen en steentjes lagen zodat ze haar voeten telkens en telkens weer bezeerde. Gedurende enige tijd ging de meute zo voort. Gedurende enige tijd eindeloos lang. Dit ging niet goed, de mensen konden het niet volhouden. Mevrouw S. merkte het aan Cor die plotseling omviel! Hij bleef liggen, mevrouw S. bleef bij hem staan en aan weerszijden strompelde monotoon de vrouwen-en-kinderen-drom langs haar heen. Sommige vrouwen vielen op de grond en bleven liggen. Die werden geslagen, met de zweepen, of geschopt met schoenen. Mevrouw S. zei tegen Cor dat hij zich goed aan haar moest vasthouden. Ze nam hem op haar heup. Hij moest ook de koffer vasthouden. Mevrouw S. omklemde Cor. Het matras op haar rug. Ze ging weer voort. Het was aardedonker in de onderaardse tunnel. Er kwam geen eind aan. Daar lag een kleuter op de grond. Zo'n kleintje van twee of drie jaar oud. Misschien, als het ten volle beseft had dat het ten prooi dreigde te vallen aan heersers uit het dodenrijk, voorzien van zweepen, dat het dan nog wat kracht uit zijn lichaampje had kunnen persen. Maar kinderen begrijpen maar al te vaak de ernst van de situatie niet. Mevrouw S. sjouwde het kind een eind mee, bij Cor op schoot. Maar ze kon het niet volhouden. Iemand anders nam de versufte kleuter van haar over. Ze gingen zonder ophouden voort. Wie achterbleef werd met geschreeuw, vuistslagen, zweepslagen, trappen aangespoord. Weer vond mevrouw S. een achtergelaten kind op haar weg en ze sjouwde het bij Cor op schoot een eind mee door de zwarte ondergrondse tunnel. Haar voeten deden nu ondragelijk pijn. Ze kon het kind niet meer dragen. Haar rug brandde, en ze was zo ontzettend moe, - het ging werkelijk niet meer. Iemand anders nam het kind van haar over. Ze liepen maar en liepen maar in een zee van pijn en eindeloze afgepeigerdheid. Mevrouw S. - in de onderaardse tunnel - haar voeten waanzinnig pijn doende - haar rug brandende - alles in haar sidderend van helemaal kapot zijn - mevrouw S. - liet Cor niet los!!

25. de idealisten (tweede vervolg)

Er lag een kleuter op de grond. Mevrouw S. zette het bij Cor op schoot en droeg het een eindje mee maar ze werd duizelig. Ze liet het kind afstappen. Ze ging voort met Cor. En op haar rug het matras. Cor had de koffer beet. Ze gingen maar voort en ineens waren ze ergens, - door een poort gekomen, gearriveerd in een oord waar licht scheen. Mevrouw S. viel op de grond en beefde van kou. God wat had ze het koud, en zo helemaal versuft, en zo meeslepend heel overweldigend misselijk makend duizelig, draai/draai/draaien huuuuu kotsmisselijk!..... Toen ze bijkwam besepte ze na verloop van tijd dat ze blijkbaar flauwgevallen was. Haar ogen bewogen. Cor...? O, daar, hij kijkt heel ernstig en ach wat ziet hij bleek maar hij glimlacht een beetje, een beetje onzeker en angstig, maar als zij ook naar hem glimlacht, straalt hij, zo moe als hij is, van opluchting. De koffer...? Is er ook. En de matras? O daar. Ze geven haar iets; vrouwen die hier wonen geven haar iets te drinken. Het rook waarachtig naar koffie en dat was het ook, zwarte koffie en o God er zat suiker in. Tientallen jaren later wist mevrouw S. nog te vertellen hoe heerlijk de koffie toen gesmaakt heeft; "als een godendrank!". Vervolgens kreeg ze een stuk oud brood en dit smaakte, heus waar, zo heerlijk als slagroomgebak. Haar lichaam kwam weer wat op gang. Ze vroeg of ze in een grot waren, en hoe groot die was. Na wat verwarring alom moest mevrouw S. wel accepteren dat er helemaal geen tunnel geweest was. Ze kon het nauwelijks geloven. Er was geen tunnel geweest en ze zaten niet onder de grond. "Ambarawa" heette het kamp waarin ze aangekomen waren.

Enige dagen later ontmoette mevrouw S. Mia en Huibje. Huibje was er nog, maar de twee andere kinderen waren weg want Mia had ze niet alle drie kunnen dragen. Maanden later hoopte Mia nog steeds dat de vermisten teruggevonden zouden worden. Het gemis-gevoel in haar was ondragelijk.

Naarmate de kamptijd langer duurde groeide er een steeds sterker wordende angst voor de toekomst wegens de omstandigheden, waarin wij verkeerden. Als gevolg hiervan trok ik me steeds meer in mezelf terug. Was ma maar even uit de buurt, dan werd ik overvallen door een golf van angst en verstopte ik me zo goed als maar mogelijk was.

In Ambarawa waren de vrouwen en kinderen in loodsen of galerijen ondergebracht waarin over de hele lengte op kniehoogte plankiers aangebracht waren. Daarop sliepen ze met z'n allen. Cor en mevrouw S. hadden hun stuk éénderde matras, daarmee boften ze, want de meesten sliepen op enkel maar een rieten matje. Er was trouwens erg weinig ruimte omdat de plankiers meer dan afgeladen vol lagen.

Ambarawa was niet zo'n heel groot kamp maar had wel uitgestrekte tuinen, waarin groente geteeld werd door de vrouwen die opgegeten

25. de idealisten (tweede vervolg)

werd door de Japanners. Zo was dat hier geregeld. Elke dag, van zeven tot twee uur, werkten de vrouwen in de tuinen met uitzondering van twee van hen per woongelegenheden, die op de kinderen moesten passen en tevens de loodsen en het terrein eromheen moesten schoonhouden. Mevrouw S. had de zorg voor een terrongtuin²⁵. Ze moest de planten opbinden, en tevens water geven, en ze moest onkruid wieden. Water geven deed je uit een emmer die je vulde in de sloot een eind verderop. Je moet niet óp de planten gieten maar op de grond anders “verbranden” ze, ook al staat het juist zo fris: druppeltjes glinsterend in de zon op het hete groen der planten²⁶. Aan het wieden van onkruid komt nooit een eind. En hurkend in de zon, zwetend als een verrotte otter, ga je voortdurend door met de onkruidjes uit de grond trekken, uur na uur na uur na uur. Elke dag werk je je moeizaam kapot van zeven tot twee terwijl er jappen zijn die toezien op wat je doet en hoe je het doet en wanneer en waar. Doch toezicht is nooit volmaakt, en na het werk werden ze soms wel en soms niet gefouilleerd. Een enkele keer waagde mevrouw S. het erop een terrong te jatten die Cor en zij rauw opaten. O en we zijn weer bij het belangrijkste onderwerp dat er is: eten. In Ambarawa verstrekte men eens per week een half broodje dat zowel plat was als smal, en er grauw uitzag en zuur was. Het diner bestond uit een kopje gekookte rijst (houtkloven hoefde hier niet) alsmede een theelepeltje sajoer en voorts niets. Maar eens per week schonk men thee of koffie benevens een half kopje suiker. Het beetje voedsel dat ze kregen hield hen een beetje overeind en ze hoopten dat de oorlog die nu al zolang voortwoekerde nu dan toch eindelijk eens op z'n eind zou gaan lopen. Hoe zouden ze hun mannen terugvinden – of helemaal niet. Ach ach wat een stomvervelende manier om je leven door te brengen: smachtend hongeren, piekeren, bevend en hopen, levend stervend, eeuwig zwetend in de moordhitte, en daarbij figurerend als slachtoffers van het volhardend zuigen der luizen, en als geheel weerloos onderworpen aan de grillen der jappen. En mevrouw S. gaf Cor les in schrijven en rekenen, schrijvend met een stokje in de grond; Cor maakte goede vorderingen want hij deed goed zijn best.

Van het drukke jongetje dat ik was, veranderde ik stilaan in een zwijgzaam, timide en bang jongetje, dat nog wel nieuwsgierig was, maar het bijna niet meer liet blijken.

Wat zullen we nog vertellen van de dagelijkse gang van zaken hier? Centraal gelegen is een gebouwtje waarin twee grote bakken water staan; dit is het badhuis, en hier moet je allemaal baden, elke dag,

²⁵ Terrong: aubergine-achtige groentevrucht.

²⁶ De waterdruppeltjes vormen positieve lensjes die de zonnelichtstralen focuseren.

25. de idealisten (tweede vervolg)

met z'n allen tegelijk. Daar sta je en je gooit een gajong²⁷ water over je heen (hetgeen schokkend heerlijk verkoelend en verfrissend is), je boent je schoon met je handen (zeep heb je zelden of nooit) en dan heb je gemandied. 's Morgens en 's avonds wordt er appèl gehouden waarbij eenieder aangetreden keurig in het gelid staat. En dan maar weer buigen voor het wettige gezag, en tevens hardop je nummer roepen in het Japans. Jawel, in het Japans, en ter lering zijn er stencils uitgedeeld met belangrijke zinnen, en cijfers en getallen, in de Nippon-taal, waar de Nederlandse vertaling bijgeschreven is. Dat stencil moet je allezeus goed uit je hoofd kennen, met name ook ten behoeve van het wachtlopen hetgeen je in een drieploegendienst-ritme moet doen tussen acht uur 's avonds en zeven uur 's morgens. Je deed dat samen met iemand anders, en je moest daarbij herhaaldelijk en frequent de ronde doen rondom de aan jou en je collega toevertrouwde loodsen. Regelmatig werd je dan door de jap gecontroleerd waarbij je je bevindingen moest opdreunen in het Japans. Het spreekt vanzelf dat je in elkaar geramd werd als bleek dat je de taal niet beheerste. Aldus de dagelijkse gang van zaken.

Op een nacht gebeurde er iets uitermate bizars, mevrouw S. maakte het van redelijk nabij mee omdat de toegang tot het kamp niet ver verwijderd was van waar zij sliep. Onverwacht midden in de nacht, schrok ze wakker van een gigantisch harde knal. Vervolgens klonk er glasgerinkel, en werd er krachtig geschreeuwd. Men kreeg de indruk dat het rumoer veroorzaakt werd door iets wat zich bij de wacht afspeelde. Ineens werd het doodstil, alleen de djangkrieks²⁸ knierpten door en door maar door natuurlijk, eventjes was het stil maar toen begon het pas goed: er werd hevig geschoten, aan alle kanten tegelijk leek het wel, - zodat horen en zien je verging. Je wist niet wat er gebeurde maar plotseling begonnen de kogels als matagelappers door de lucht te razen. Hals over kop liet iedereen zich plat op de grond vallen... Wel, het duurde bijna een uur voordat het weer stil werd! En het duurde nog veel langer voordat men weer zo'n beetje in slaap gesukkeld was. De volgende dag verspreidde zich de mare in het kamp dat een stel inlanders geprobeerd had de Japanse wacht te overmeesteren. Niemand begreep waarom. Niemand ook besepte, gelukkig maar, welk een verschrikking er in het verschiet lag – de wraakdraak²⁹ maakte zich op om zo vreselijk weloverwogen sadistisch

²⁷ Gajong: bakje fungerend als schepemmertje waarmee je water uit de mandiebak put, en het water gooi je dan over je heen.

²⁸ Djangkrieks: kleine krekkel-kereltjes – altijd wel welwillend wild krijtende in het zoete tropische nachtzwart.

²⁹ Hij heeft duizend demonische gezichten, en tweeduizend fluwelen, donkere, fel-loerende ogen.

tekeer te gaan als alleen duivels het doen kunnen. Bij de aanval waren twee jappen gewond geraakt. Twee dagen later een nieuwe schok: eerst werd een groot contingent vrouwen en kinderen uit het kamp afgevoerd (ook Mia en Huibje waren daarbij maar mevrouw S. en Cor niet), en toen werden later diezelfde dag grote hoeveelheden mannen binnengebracht die allemaal doodziek waren, en hevig aan dysenterie leden of aan malaria. De vrouwen moesten hen thee schenken en kregen emmers om de thee in te zetten. Ineens waren er weer mannen – zomaar. De meeste waren vreselijk ziek, zo erg dat ze hun uitwerpselen lieten lopen, en hun vuiligheid bevulde de plankiers, droop spetterend op de grond en verspreidde zware scherpe stank. Schone broeken ofzo waren er niet. De vrouwen hadden niets te bieden dan de in emmers gezette thee en konden eventueel symbolisch wegjagende gebaren maken tegen de vliegen die op elk der mannen bij tientallen rondkrabbelden. Voortdurend vlogen de kleine lichte zwarte insectenmormeltjes op en neer en in het rond, ze vormden ware wolken van driest heen en weer schietende neurootjes, wervelden massaal zoemende onophoudelijk om de zieke mannen heen, om telkens opnieuw op hen neer te strijken. De mannen verkeerden niet in een benijdenswaardige conditie en onder hen ontdekte mevrouw S. iemand die ze kende, Mia's echtgenoot. Hij keek even naar haar, maar reageerde verder niet. Hij had brandend hoge koorts en wist niets meer. Mevrouw S. kreeg geen gelegenheid hem aan te spreken... wat had ze ook moeten zeggen. Gedurende die nacht werd opnieuw een grote hoeveelheid vrouwen en kinderen afgevoerd waaronder ook moeder S. met kind. De vrachtwagens scheurden er in grote vaart vandoor. Ze reden alsof ze door de duivel bezeten waren, in bochten nauwelijks remmende, hun knokige waar verwoed dooréén schuddende. Na een korte rit stopten ze bruusk. Uitstappen, hup, vooruit de trein in, vlug zonder dralen. Er gaan veel makke schapen in een hok en hoe lang het duurt dat maakt niet uit. Er viel niets te zien omdat het nacht was. De ramen waren allemaal gesloten. Ze zweetten zich met z'n allen te pletter. Ze waren kapot en ze sliepen wat. Zo ging men weer eens op reis. Ze reisden heel de nacht door en de zon kwam op en begon de trein tot overkookhitte te verwarmen. Het was waanzinnig heet in de trein. De tropische zon bestraalde met alle hem eigen felheid het dak van de trein en bewerkstelligde dat het in de inwendige trein een helse kookpot was en bleef. De ramen waren geblindeerd en dicht en het was bloedheet in de trein en de stank was overweldigend. Het was zo benauwd, dat ademen hijgend pompen was. Harten sloegen als razenden, stomend zweet stroomde overvloedig over de oververhitte lijven en viel er in grote druppels vanaf. Ze zaten elkaar verschrikkelijk in de weg. Het zweet van alle mensen was overal. De mensen zaten gebrad te worden zonder iets te kunnen doen. Ze wachtten af. Het bleef zo ondragelijk zweetheet als het al die tijd al was. Niemand wist hoe lang het zou duren. Ze konden niet naar buiten kijken, ze wisten niet waar ze waren of waar de reis

zou eindigen. Ze zagen elkaar en dat was geen verheffend schouwspel. Niets dan pioenroosrode doodskoppen op sterven na dood. Schedels waar de glibberige zoute waterigheid plakkerig overheen gutste. Kinderen hadden zo'n dorst en jengelden, huilden, wilden weten wanneer ze er nou toch eindelijk eens uit mochten, en snikten en huilden wanhopig omdat ze gek werden van ellende. Alle kinderen wilden drinken, en ze wilden eruit. Bij elke ademhaling kreeg iedereen alleen maar een mistig mengsel van door anderen reeds ontelbare malen uitgeademd, en van zweetdamp overzwanger, verrot domp-gas naar binnen. Overal was zweet; alles doordringend klonk het dwingend smartelijk kindergejammer op. De zon strooide zijn energie onophoudelijk over het dak van de trein uit en onder het dak woedde een vulkanische, waanzinnige versmorende cycloon van kookhitte. En ze zweetten en ze stonken, en baadden in zweet dat van hun gezichten af en uit hun oksels stroomde en ook tussen hun haren op hun hersenpannen en in hun ogen en overal over hun plakkerige hete lichamen; en aan alle kanten zagen ze elkaar zitten zweten, en ze stonken en het was benauwd; en echt, het was niet te verdragen de hele tijd door in deze zo vernietigend hete trein te moeten blijven. De trein bood zijn dak gul aan aan de wreed-begerige zonnewoede, de tot pap gekookte inhoud bereidwillig offerend aan de zonnebranding. Men kan zich de hel in de trein niet voorstellen en ik kan hem niet beschrijven. Het kan zijn dat u er aardig genoeg van begint te krijgen telkens hetzelfde te moeten lezen. Ook de betrokkenen waren het gedoe meer dan spuugzat. De trein stopte. Ze moesten uitstappen. Ze waren er. Wat was de reis eentonig geweest. Wat waren ze uitgeput.

Nu waren ze in Solo, een heel groot kamp dat van zeer uitgestrekte tuinderijen voorzien was. Ze werden ondergebracht in rieten barakken met ook hier van die plankiers om op te slapen. Extra attractie vormden in Solo de grote aantallen muizen en ratten die je boven je hoofd langs de balken zich gehaast zag voortspoeden. De nieuw aangekomen vrouwen moesten zich melden bij een Hollandse dokter. Hij ging met behulp van één à twee vingers de polsslag der dames na en het was zijn opdracht om, gebruik makend van de aldus verkregen informatie, aan de jap die naast hem stond te melden voor welke werkzaamheden de aan de desbetreffende pols bevestigde vrouw geschikt was. Op grond van dit onderzoek verdween mevrouw S. meteen in het ziekenhuis. Ze leed aan hartzwakte. De toestand van gescheiden-zijn van Cor die zich nu voordeed bezorgde haar weliswaar groot en knagend verdriet, terwijl ook Cor erg onder de situatie leed. Maar het was redelijk koel in het ziekenhuis, en mevrouw S. sliep er in een echt bed. Ze wist ook nog iets te regelen. Het was namelijk zo dat juist tegenover het ziekenhuis de slaaploods was waarin ook Cor ondergebracht was. Dit bracht mevrouw S. op een idee. Het kostte ontzettend veel overredingskracht, omdat wat zij vroeg zeer gevaarlijk was, maar toch kreeg ze het voor elkaar. Zo is het ervan gekomen dat

25. de idealisten (tweede vervolg)

Cor elke avond het ziekenhuisje binnengesmokkeld is zodat hij en mevrouw S. bij elkaar konden slapen. 's Morgens om vijf uur werd hij weer teruggebracht want om half zes was er jappencontrole. O en in één opzicht was het fijn in het ziekenhuis: je kreeg elke dag een half kopje waterige soep met... zelfs een klein stukje vlees erin. En bij de rijst werd wat groente verstrekt. Overigens vernam mevrouw S. na enige tijd dat de soep hondensoep was en het vlees hondenvlees. In Solo treffen we ook een oude bekende aan, de zo genaamde Gekke Jan de Mepper. Mevrouw S. had hem al een paar keer zien lopen. Men zei dat hij zijn naam nog steeds eer aandeed. Iedereen was bang voor hem want wie vindt het leuk, onverwacht en zonder reden in elkaar geslagen te worden.

Gedurende vijf weken moest mevrouw S. in bed blijven en volstrekte rust houden. Daarna mocht ze dagelijks 's middags een uurtje opzitten, op de emper voor het ziekenhuis. Dan gingen Cor, en de dames die zich over hem ontfermd hadden, voor de slaaploude staan zodat ze elkaar konden zien, en zo nu en dan riepen ze wat naar elkaar. Op de derde middag dat mevrouw S. zodoende haar uurtje uitzat doemde Gekke Jan de Mepper op. De aanwezigen verstarde.

Mevrouw S. zit nu niet meer want ze heeft geheel volgens het ritueel de ceremoniële groet gebracht. Daarna heeft Gekke Jan haar de opdracht gegeven in de houding te gaan staan. Ze staat onbeweeglijk in de houding en trekt een stalen gezicht. Alleen haar hart houdt zich in niet rustig, maar ze voelt dat ze zich fier moet opstellen. Gekke Jan pakt zijn zwaard. Hij denkt even na, overlegend hoe nu handelend opgetreden dient te worden. Hij beweegt, in gepeinzen verzonken, zijn zwaard met trage bewegingen, terwijl hij mevrouw S. bekijkt. Hij kijkt naar mevrouw S. en heft het zwaard. De vrouwen aan de overkant, en Cor ook, zien het gebeuren. Met zijn zwaard geheven blijft Gekke Jan de Mepper mevrouw S. aanstaren, en mevrouw S. blijft beleefd en onbeweeglijk, onbewogen, voor zich uit kijken zoals het hoort. Waarachtig, Winnetou zelve had de mate van zelfbeheersing die ze aan de dag legt niet kunnen overtreffen.

“Wat mankeert je”, zegt Jan in het Maleis.

“Sakit hati toean³⁰”. God wat een blunder – dit betekent namelijk, moet u weten: “Heimwee meneer”.

Jans bolle gelaat vloog als door krachtige magneten aangegrepen op dat van mevrouw S. af. Jappen-ogen; heftig boorden zij zich in mevrouw S' innerlijk – en wat moet dat dan wel voorstellen dat hier zo'n kutopmerking gemaakt wordt! “Heimwee”, Godverdomme. De man deed een stap achteruit, steeds starend naar het probleemgeval hier

³⁰ Letterlijk: "Zeer hart meneer".

25. de idealisten (tweede vervolg)

voor hem dat, onbeweeglijk en stram in de houding, onbewogen voor zich uit in de verte bleef staan staren. De jap stak met een resoluut gebaar zijn zwaard weg, lachte bulderend, sloeg mevrouw S. kameraadschappelijk op een schouder en zei:

“Ja. Ik ook”. Met martiale pas ging hij zijns weegs. De vrouwen aan de overkant barstten in huilen uit, zo bang waren ze geweest. Ook Cor snikte het uit. Mevrouw S. had wel flink in de piepzak gezeten maar begreep toch niet goed waarom men nu zo in consternatie verviel aangezien ze zich al die tijd haar vergissing niet gerealiseerd had. Enkele dagen later mocht ze het ziekenhuis verlaten.

Voor zover ik niet hoefde te werken, was ik, evenals vele andere kinderen, te vinden bij de waterafvoer van de gaarkeuken. Er spoelden soms wel eens blaadjes groen of wat rijstkorrels mee, dat we dan weer opvingen. Wie het gelukkigste was, had het meeste. Eerlijk delen was er niet bij en vaak genoeg maakten we ruzie om het beste plaatsje te veroveren. Meestal had ik de slechtste plaats, omdat ik me niet durfde verweren, bang als ik was, dat de Jap zou verschijnen.

Ook in Solo bracht men de dag met tuinarbeid door. Ook in Solo speelde eten de rol van schitteren door bijna geheel afwezig te zijn, met dien verstande dat de verstrekte beetjes hier nog weer een stuk kleiner waren dan eertijds en met het verstrijken van de tijd naderde de hoeveelheid geleidelijk aan tot nul. Toch werd de min of meer monotoon afnemende reeks soms onderbroken doordat op een enkele dag redelijk goed, en ook voldoende, voedsel verstrekt werd, doch ook zulke dagen hadden hun keerzijde. De keerzijde was dat ze op zo'n dag het eten bij lange na nog niet opeten mochten. Wat ze moesten doen, was met hun welvoorziene borden oeverloos lang voor hun slaappleatsen blijven staan, lang, heel lang, net zolang tot een stel Hoge Officieren binnentrad. Deze mannen proefden wat van de bordenvol, of op z'n minst graaiden ze er achteloos wat in rond. Ze besteedden veel aandacht aan de borden ten einde hun inspectie terdege ten uitvoer te leggen. Ze deden echt hun best, en van veel der borden namen ze een hapje in hun mond waar ze achteloos wat op kauwden, en ze waren niet erg beschaafd: ze aten met open mond en als je per ongeluk keek zag je hoe het prakje op 's mans tong lag en hoe het bewoog in de open mond; als ze de maaltijd op de beschreven wijze goedgekeurd hadden, deponeerden ze het kauwseltje weer op je bord. Ter afsluiting van de ronde hielden de heren in gebroken Engels een toespraak:

“Jullie prima eten op ons kosten, helemaal niet reden tot klagen.” Mevrouw S. was één dergenen die het daarna niet voor elkaar kregen ook maar een enkel hapje van het lekkers op haar bord naar binnen te krijgen. Ze walgde ervan. En dat terwijl eten echt een levensvoorwaarde is. Dit bleek zonneklaar doordat eerst nog niet zo vaak, maar met het verstrijken van de tijd steeds vaker, een persoon

25. de idealisten (tweede vervolg)

aan voedseltekort stierf. Langzaam begon men te bezwijken, zo uitgemergeld, afgepeigerd: zo doodgehongerd was men nu inderdaad eindelijk toch. Eindelijk, eindelijk was het dan toch zo ver dat men compleet kapot was. Weliswaar is sowieso de laatste actie van elke mens sterven. Maar het vreselijke was dat het doodgaan nu openlijk en veelvuldig plaatsvond, en onder bitter verdrietige omstandigheden. Je echtgenoot wist van niets, maar misschien was hijzelf ook al dood. En vandaag ga jij eraan, en morgen je kind. Er werd, in wanhoop, heel veel gebeden: of de oorlog nu echt heel gauw afgelopen mocht zijn.

Het enige, wat de Jap ons niet kon ontnemen waren de prachtige luchten, die er vaak te zien waren tijdens de korte avondschemering. Soms droomde ik dan even weg, naar een tijd zonder angst. (Als er nu mooie avondluchten zijn, word ik heel vaak weer geconfronteerd met de kampbeelden en de daarbij horende ellende. Om die reden kijk er liever niet naar.) Ook nam het slaan, schelden en vernederen van de kampbewoners steeds heftiger vormen aan.

Mevrouw S. en haar kind verbleven ongeveer een jaar in Solo. In die tijd kreeg mevrouw S. last van diarree. Eerst sporadisch, echter langzamerhand steeds frequenter, had ze daar last van. Ze werden weer eens op transport gesteld. De reis ging alweer, alweer, alwéér per trein. Mevrouw S. had deze keer ook nog haar diarreeproblematiek te verdragen. Ditmaal eindigde de martelgang in het Halmaheirakamp. Daar bleek Mia ook te wonen die enorm veranderd was. Ze lachte nooit, deed stipt haar werk in de tuinen en reageerde zelden als je iets tegen haar zei. Huibje was een stil en apathisch jongetje geworden. Cor en mevrouw S. moesten nu in een kleine kamer wonen die ze deelden met nog zes andere mensen. Het vloeroppervlak was te klein zodat mevrouw S. haar slaapplek in de deuropening had. Ze sliep met haar hoofd buiten de deur, gezellig tussen de muskieten en andere insecten. 's Morgens legden ze hun matrassen allemaal in een hoek, op een stapel, waarna er grote aantallen maden over de vloer kropen. Alle kinderen hadden maden. De wanden rizzelden van de wandluizen. Iedereen zat onder de jeukende bultjes. Er gingen veel mensen dood. Elke dag werden er doden afgevoerd in rieten matjes waar nat spul uit liep. Mevrouw S. moest een zeer grote aanplant van djarakboompjes onderhouden die vruchten met zwarte pitjes voortbrachten; de pitjes moest ze oogsten. De boompjes gaven wat schaduw, en het oogsten van de pitjes gaf haar meer bevrediging dan onkruid wieden. Maar eten kon ze de pitten niet want ze waren erg laxerend. En ze had toch al zo last van diarree. In deze periode was mevrouw S. vaak ziek. Ze kreeg malaria, en had steeds last van telkens andere vormen van ziekte van de ingewanden. Voortdurend had ze koorts. Beri-beri kreeg ze weliswaar niet. Ook Cor kreeg geen beri-beri.

25. de idealisten (tweede vervolg)

Er was zo goed als niets te eten. Lange tijd was alles wat er was één kopje gekookte kippenmaïs per dag. De manier waarop, en de frequentie waarmee de mensen crepeerden joeg de nog levenden de stuipen op het lijf. Vandaag jij – morgen ik dus? Het woord “creperen” is het juiste.

Een keer begon er in het holst van de nacht ineens iets stotende kreten te slaken met een loeihard metalig jankend gilgeluid. Men realiseerde zich wat het was, een sirene. Iedereen rende naar buiten, ook mevrouw S. en Cor. De mensen lieten zich in het veld plat op hun buik vallen. De sirenes stopten met janken. Stil wachtte men af. De grond onder de liggenden begon te sidderen. Vanuit de verte dreven met onmetelijk geweld zwaar bonkende stoten aan, waar dreunende echo's achteraan golfdien die van alle kanten kwamen aanrollen. Terwijl mevrouw S. voelde hoe het geluid ook in haar eigen meeresonerende lichaam was, rilde ze van angst voor de dodende kracht van de bommen maar tegelijkertijd ervoer ze een hemels heerlijk gevoel van geluk en vreugde. Ze zou haast schreeuwen van opwinding en blijdschap. Daar waren ze, daar waren ze dan eindelijk o God: die van óns, die van óns, ónze wereld, onze mensen. De vrijheid, het leven, alles wat waarde had bestond nog steeds, onverwoestbaar, krachtig, sterk en geweldig, en ineens waren er tot die wereld behorende strijders komen opdagen om de hel te verslaan. Nadat het bombardement voorbij was, bleven mevrouw S. en Cor in het veld liggen totdat het licht werd. En de hele nacht was er geen jap te zien. Die dag drong het gerucht tot het concentratiekamp door (want zolang er mensen zijn blijft het geruchtenapparaat functioneren hoe dan ook en onder alle omstandigheden) dat de haven van Semarang plat gebombardeerd was. Hoop gaf de gedachten van de kampbewoners vleugels waarmee ze weg vlogen de vrije wereld in. Angst, anderzijds, bracht stinkend zweet naar de oppervlakte als men dacht aan de plannen die de jappen gesmeed zouden kunnen hebben. Er werd gezegd dat zij alle kampen zouden uitmoorden als ze inderdaad de oorlog zouden verliezen. Intussen bleven de gevangenen creperen. Velen gingen in het gevecht op leven en dood dood. Mevrouw S. bad tot God en vroeg of Cor alstublieft niet dood hoefde te gaan, en ze beloofde dat ze Cor dan zou opvoeden in dienstbaarheid aan Hem die alles in handen heeft.

Traag gleeed de tijd voort en steeds grotere hoeveelheden vrouwen en kinderen gingen er dagelijks dood.

Nee, helemaal niet: de jappen waren helemaal nog niet verslagen. Voor het zover zou zijn... o dat kon nog wel jaren duren want de taaiheid waarmee de Japanse strijder vecht is een probleem dat je zomaar de wereld niet uit helpt. Toen vlogen op een goede dag vliegtuigen over het kamp. Ze vlogen door maar keerden om en kwamen vervolgens

25. de idealisten (tweede vervolg)

zeer laag vliegend terug. Daar zagen de vrouwen en kinderen de kentekens die op de vleugels aangebracht waren: het waren.....
N E D E R L A N D S E vliegtuigen. Daar vloog een boodschapper Gods, - en het was geen visioen maar levende waarheid. Alle vrouwen en kinderen begonnen als gekken te juichen en te zwaaien. De vliegtuigen wiekten met hun vleugels beurtelings links en rechts op-neer-op bij wijze van groet. Opgetogen als ze waren raakten de kampbewoners met elkaar in gesprek, mevrouw S. echter moest huilen en kon daarmee niet meer ophouden. Urenlang bleef ze ermee doorgaan. De Japanners hielden zich afzijdig. De volgende dag nam de gewone gang van zaken de mensen weer in beslag. Werken en nauwelijks eten. Het ging allemaal weer door conform dezelfde moordende sleur van eeuwig zwoegen, getreiterd worden door luizen, en honger lijden tot je er knetter van wordt, tot we creperen in een onbeschrijflijke orgie van gek makende ellende.

Het kwam zover dat alle vrouwen en kinderen zich op het plein moesten opstellen. De kampcommandant deelde mee dat de oorlog afgelopen was en dat de Japanners in opdracht van de geallieerden de orde moesten handhaven totdat de Engelsen het gezag zouden overnemen. Enige dagen later bezochten een paar Nederlandse heren het kamp; zij noteerden allerlei gegevens om te inventariseren wie er woonden. Ze zouden ervoor zorgen dat de uitéengedreven mannen en vrouwen zo snel mogelijk van elkaar te weten zouden komen waar ze zaten – en, natuurlijk, zou iedereen de kampen op afzienbare termijn verlaten om terug te keren naar het normale leven. Zo zouden de gezinnen weer herenigd worden (mits de betrokkenen niet dood waren). In het kamp werd nu een alles-is-anders-show opgevoerd: de Japanners bogen voor de Hollandse vrouwen en kinderen om de Overwinnaar de eer te bewijzen die hem toekwam. De richting waarin de Japanners waakzaam waren was ook binnenste buiten gekeerd, dat wil zeggen dat nu niemand meer uit de buitenwereld naar binnen mocht tenzij met officiële toestemming. Helaas nam het aantal bewoners van het kamp snel af door een sterke toename van het dagelijkse aantal sterfgevallen onder de kinderen. Dit werd veroorzaakt door iets wat door de vrouwen met “suikervergiftiging” aangeduid werd, maar juist suikergebrek was. Het ging zo dat een kind begon te braken, hetgeen door verlamningsverschijnselen gevolgd werd. Een paar uur later was hij dood. Het enige wat dan hielp was suiker toedienen, die echter in het kamp bitter schaars was, en toen de suikergebrek-epidemie eenmaal uitgebroken was, was er na een paar dagen geen suiker meer over. Rot genoeg was hierbij het gegeven dat men bij voortduring geen kans zag om suiker en ander voedsel of wat voor spullen ook, aangevoerd te krijgen in het kamp. Het was een walgelijke situatie. Terwijl de Tweede Wereldoorlog beëindigd was, gingen in het kamp alle kinderen eraan, het ene na het andere, en niemand die iets vermocht te doen. Cor kreeg de ziekte ook.

Mevrouw S. zag hem overgeven en overgeven. De stoppen sloegen bij haar door, ze zette het op een rennen, vloog het kantoor van de wacht binnen waar wat Japanners zaten, botste een opduikende soldaat uit de weg, griste de suikerkom van tafel en was het kantoor uit voordat de aanwezigen tot handelen overgingen. Vier Japanners zetten de achtervolging in. Mevrouw S. trof een zielig hoopje mensenkind aan dat wezenloos op het matras schuddende bewegingen lag te maken. Heel haar voorraad gespannen wilsvermogens richtte Mevrouw S. nu op Cor om hem ertoe te dwingen de suiker die ze er bij hem in wrong door te slikken.

“Toe! Opeten! Opeten, opeten, toe, toe, opeten, je MOET eten!! ETEN!!”, praatte ze heftig gespannen dwingend op hem in, overweldigend fanatiek dóorzettend, Cor absoluut geen uitweg latend zodat hem terwijl hij nauwelijks nog wist wat hij deed werkelijk geen andere mogelijkheid restte dan als een automaat het bevel op te volgen, en naar binnen te werken wat hem ingegeven werd. De vier Japanners sloegen het tafereel gade. Nadat Cor de suiker op had moest mevrouw S. meekomen. Terwijl ze zwijgend naar het kantoor van de wacht liepen, schoot het mevrouw S. te binnen dat het bij de jappen naar men zegt gangbaar was dat van dieven de hand waarmee ze gestolen hebben, afgehakt werd. Waarom ze de suiker meegenomen had? vroegen de jappen. Mevrouw S. vertelde het. Ja, zeiden de mannen, alle door het Rode Kruis georganiseerde voedseldroppings vallen steeds in handen van de inlanders. Er waren namelijk groepen inlanders in opstand gekomen, die wilden dat Indië zelfstandig zou worden, los van Holland. Toch was er goed nieuws: morgen zou er gedurende een paar uur een geïmproviseerde markt gehouden worden buiten het kamp vlakbij de poort. Inlanders zouden etenswaar te koop aanbieden. Geld was geen probleem want de Japanners hadden geld ontvangen van Hollandse regeringsambtenaren, dat ze aan de vrouwen ter beschikking zouden stellen. De Japanners gedroegen zich tegen mevrouw S. hoffelijk en met respect. Zoals indertijd, enige jaren geleden, mevrouw S. bevriend geraakt was met die Japanse onderwijzer, kwam mevrouw S. nu ook met deze mensen, haar vroegere vijanden, op goede voet te staan. Veel van de vrouwen in het kamp begrepen dit niet en spraken er schande van.

Enfin, Cors leven was gered. Na een uurtje liep hij al weer rond, zij het dat hij zich nog behoorlijk slapjes voelde. De volgende dag was er inderdaad markt; alle vrouwen deden er inkopen. Een heuglijke gebeurtenis. De Javaanse verkopers waren behoorlijk zenuwachtig. Toch liep alles goed af. Het bleef zo zelfs een paar weken goed gaan, gedurende welke tijd er regelmatig markt gehouden werd onderwijl de verkopers steeds banger werden omdat er voortdurend felle jeugdige Javaanse jongens in de buurt waren die toekeken, en tevens met onheilspellend brutale blikken de vrouwen opnamen; ze stonden suggestief met elkaar te fluisterden. En zo af en toe giechelden ze raar:

25. de idealisten (tweede vervolg)

heel hard en vals en schel. Zij waren Vrijheidsstrijders, Idealisten, die hun Vaderland wilden ontdoen van het juk der uitbuitende overheersers: de Hollanders. Ik hoop dat mijn verhaal dat telkens weer verhalen moet van dood en verderf niet eentonig op u zal overkomen. Op een dag duurde de markt slechts kort. Ineens werden de vrouwen en kinderen naar binnen gejaagd door de Japanners die, waakzaam als immer, de jongens hadden zien aankomen.

Ja, nu kwamen ze eraan, de Vrijheidsstrijders, met stokken, en ze ranselden de kooplieden af. Wat een kabaal, geschreeuw, gehuil en gekerm steeg er plotseling op; de honden lustten er geen brood van.

Ik vind dat hier een waarschuwing op zijn plaats is. U zult, helaas, verderop in dit verslag geconfronteerd worden met het feit dat in de Indonesische cultuur een buitengewoon sterk ontwikkeld gevoel voor sadisme ingebakken zit – ik hou niet van generaliseren en God vergeve me als ik te ver ga door dit zo te zeggen (maar m.i. is het een waarheid), en geve tevens dat ooit alles eindelijk eens echt goed kome op aarde, niet alleen voor ons, Hollanders wonend achter onze knusse dijkjes, maar ook voor de bewoners van Java en alle eilanden en landen die heden ten dage baden in pijn zonder dat de wereld er wakker van ligt. Dit is mijn bede. Enfin, ik wilde u even waarschuwen. Ik moet dingen gaan beschrijven die van nog aanzienlijk helser allure zijn dan die welke we reeds achter de kiezen hebben.

Het was nu gedaan met de markt, maar toch nam geleidelijk aan de welvaart in het kamp toe doordat de Japanners er steeds beter in slaagden de Rode Kruispakketten in de wacht te slepen. Welvaart, dat is melkpoeder, koffie, thee, suiker, tabak, soms tomaten of eieren: dit soort kostelijke waar. Heerlijke heerlijke welvaart. Elke dag ging een wagen in het kamp rond om gekookte rijst uit te delen, die dampend geurend naar de hemel rook. Maar mevrouw S' diarree ging niet over. De eersten die het kamp verlieten waren die Indische mevrouwtjes met hun kinderen die familie buiten het kamp hadden die in de oorlogsjaren niet vastgezet had. Daardoor kwam er meer ruimte in het kamp. Mevrouw S. en Cor verkregen op een gegeven moment een kamertje voor hun tweeën alleen, wat heel gezellig was. Het leven begon weer vriendelijk te worden. Uit het geruchtencircuit kwam informatie binnen over hoe het de Indische mevrouwtjes en hun kinderen vergaan was die het kamp verlaten hadden. De karavaan vrachtauto's waarmee ze vervoerd waren was aangevallen, en veel der vrouwen en kinderen waren vermoord. Een paar weken later kwam het bericht dat Ambarawa overvallen was door Indonesische vrijheidsstrijders en dat daarbij onder de vrouwen en kinderen veel slachtoffers gevallen waren. De berichten vermeldden gruwelijke details: dat ontvoerde vrouwen en kinderen later teruggevonden waren met satéstokjes in hun ogen geprikt en zo. Een gevoel van dreiging

kronkelde als een zwarte sluiermist door het kamp. Ergens buiten loerden boosaardige ogen. Er grijsden gezichten, wreed en fel. In de hitte wachtte de hel af, verborgen in het eeuwig smerige groen van het oerwoud; in de hitte wachtte de hel geduldig tot zich de gelegenheid zou voordoen er op los te hakken. Voor mevrouw S. bracht de post een briefkaart. Daar had het Rode Kruis voor gezorgd. De briefkaart was verstuurd door haar man: hij leefde. De hele familie Sowhn bleek alle misère overleefd te hebben, alleen Pa niet. Mia ontving ook een kaart, haar man leefde ook! Terwijl het bloedrode kwaad erop uit was aan het moorden te slaan, boekten de gouden, leven brengende krachten nu steeds meer succes, bijvoorbeeld er verschenen “NICA”-mannen die speciaal met de zorg voor de mensen in de kampen belast waren. In het Halmaheirakamp kwam een dokter bivakkeren. Cor en mevrouw S. zaten op een avond op het pleintje waaraan hun huisje gelegen was. Mevrouw S. weet het nog heel goed. Ze zaten samen onder een boom in de schaduw op de grond en spraken wat. De avond viel, het was tegen zessen, over een half uur zou het al donker zijn. Aan de evenaar wordt het altijd abrupt donker. Java was gehuld in zielekleuren, door de zon uit de hemel losgemaakt, kleuren van heinde tot verte zich ontfermend over het groene ondoorgrondelijke oerwoudwezen, en ineens ging een onbegrijpelijke siddering door de lucht, boosaardig en sadistisch, het was of uit de jungle een krachtige dodende straal baaierde, doelgericht en snijdend als laserlicht. Het doel was het vlees van de vijand: de blanda-vrouwen en kinderen. Ja, de Haat krijste nu overal, geen ontsnappen mogelijk. In volle verschrikking golfdan daar vanuit het oerwoud de bloeddorst en mensenhaat op het kamp af. Een gegil van ondieven verscheurde de lucht, en klonkelende slagen op oliedrums kondigden de onderdompeling van de vrouwen en kinderen aan in een bloedbad zonder weerga; een Gevaar bliksemde scheurend door de lucht dat zijn wortels in de onderwereld had. De vrouwen en kinderen gingen eraan, het was zover, de stinkende slijm kwijlende muil heeft zich reeds geopend; vlijmscherpe tanden zullen het blanda-vlees verscheuren en de botten verbrijzelen. Klonkelende geluiden met hun oliedrums makende, en een gek makend moordenaarsgehuil uitstotende, kwamen de ondieven er aangegolfd. De golf was al gauw zo dichtbij dat de wachtende vrouwen en kinderen in het kamp konden verstaan wat er gegild werd. In het Maleis gilden de monsters: “We snijden ze kapot! we halen hun ogen eruit! merdeka!”. Gillend, gillend, gillend kwam een gruwelijke vloedgolf van psychotisch Sadisme aanrazen. Ja daar krijg je ze nu in vol ornaat te zien op het strijdtoneel – niet de Jongens van Jan de Witt, die kunnen er ook wat van hoor, maar vallen in vergelijking met deze moorddadige horde bloeddorstigen toch enigszins door de mand³¹ – nee hier heb je nu de

³¹ De Jongens die achter de Hollandse dijken vandaan komen, kunnen beesten zijn en slagers en sadisten, maar het punt is dat ze gewoon slecht opgeleid zijn als het er om gaat uit mensenlichamen het uiterste te halen

25. de idealisten (tweede vervolg)

jongens die het vak werkelijk tot in de puntjes beheersen, hier heb je ze nu: de Sinjo's van Soekarno – in al hun glorie. Mevrouw S. had daar zo ontspannen onder de boom gezeten, zich openstellend voor de vrede van de tropische avond om haar heen. Nu tolde plotseling een bolbliksem van helse angst onder haar hersenpan in de rondte; en tot in al haar vezels drong het tot haar door wat het was dat daar aankwam. Een panische angst beving haar, een bevende siddering die niet van deze wereld was. Ze verloor de zeggenschap over haar lichaam. Ze dacht aan God en wilde haar handen vouwen maar ze miste. Haar handen gingen iedere keer zonder elkaar te kunnen vinden aan elkaar voorbij. Het uitzinnige gegil der Sinjo's vormde een orkaan van ontzetting waarin ze vreemde zinloze armzwaaien stond te produceren. Ze dacht aan de bescherming die het huisje bood en wilde daarheen lopen en haar linkerbeen ging naar rechts en haar rechter zwaaide daar walsend omheen, doelloos, vreemd, krankzinnig. Ze wankelde in cirkels rond met haar armen maaiend zonder het huisje te kunnen bereiken. Ze dacht aan haar lief zoontje Cor en wilde hem toeroepen naar binnen te gaan, maar er kwamen gekke geluiden, niets dan stokkende kreten uit haar keel. Het gegil van de Sinjo's klonk nu heel hard, ze waren vlakbij, o God daar wáren ze, maar nuchter en krachtig klonken schoten in de nacht afkomstig uit in Japan gemaakte geweren. Mevrouw S. liep krakkemikkig rond, ze hakte maar wat, heel raar, tot haar oog op een Jap viel die een gaatje in de

betreffende wat er inzit aan gruwel, krankzinnig makende angst, pijnen, wanhoop en afgrijzen. De Kunst, zachte mensenlichamen te bespelen met die virtuositeit die maakt dat elk neuron erin jankt van helle-ellende, dié Grote Kunst verstaat de tötök echt niet!!

25. de idealisten (tweede vervolg)

omheining gemaakt had en die uit zijn karabijn keihard schot na keihard schot losliet op de Haat en Vernietiging. En waarachtig: de Haat en Vernietiging dropen joelend af. Nooit meer, nooit meer, nooit meer, zou mevrouw S. dit gruwelijke ogenblik vergeten, dit moment in haar leven waarop ze in alle brandende intensiteit gevoeld heeft welk een verschrikking het is: de Hel³².

³² Mevrouw S. heeft de oorlog overleefd maar daarna heeft het haar twintig jaar gekost om zover te komen dat ze het gebrul dat aan voetbalstadions pleegt te ontstijgen aanhoren kon zonder kippenvel te krijgen van angst.

10-aug-1992

26. Nu werd 't moeilijker

Nu werd 't moeilijker voor Bennie. Wat te doen?

Toevallig kwam hem de *Volledige Handleiding* in gedachten en hij keek er eens in om te zien of de opening 1.e2-e4 d7-d5 er misschien toch in stond. Dat bleek inderdaad zo te zijn ook nog! En hoe moest het volgens het boekje dan verder? Aldus:

Skandinavische verdediging.

1.e2-e4 d7-d5

2.e4xd5 Dd8xd6

enz.

Er zijn ook twee gambietvarianten; één daarvan is

2..... Pf6; hierop is o.a.

3.Lb5† Ld7

4.Lc4

kansrijk voor wit. Verdorie, waarom had Bennie er nou niet eerder aan gedacht het boekje te raadplegen. Nou was zijn 4.Ld7:† blijkbaar toch niet goed geweest...

Nouja, gedane zaken nemen geen keer. Voorlopig had Bennie een pion meer, en waren er twee lopers van het bord verdwenen. En als je een pion voor staat gaat dat als voordeel meer tellen naarmate er minder stukken zijn.

Intussen, wát moest nu wits zesde zet worden? Bennie voelde zich onzeker. Hij dacht aan 6.d2-d4 en aan 6.Pg1-f3. Wat te doen?

Wat is ZWART eigenlijk van plan?!

6..... c7-c5

7.d5xc6e.p. Tc8xc6

Is dit waar zwart op uit is?

of

6..... e7-e6 waarna zwarts loper bewegingsvrijheid krijgt. Mm, nee, dit is in ieder geval niet zo'n goede zet voor zwart.

Gôh, eigenlijk staat zwart er toch wat lullig voor, zou je haast zeggen.

Misschien kan wit als volgt manoeuvreren:

26. nu werd 't moeilijker

6.b2-b3

7.Lc1-b2

Maar Bennie dacht eraan dat hij vóór alles DEGELIJK wilde spelen, geen risico's nemend. Dus moest het paard van g1 weg om rocheren mogelijk te maken. Maar als er straks een looper op b2 staat, moet de diagonaal a1-h8 vrij blijven (dus moet niet eventueel d2-d4 gespeeld worden maar d2-d3) – en Pf3, gewoonlijk o.a. bedoeld om een d4-pion te dekken is dan minder zinvol; terwijl na Pe2, daarna Pe2-Pf4 de d5-pion kan dekken.

Er volgde:

6.Pg1-e2 Pd7-b6

2-apr-1992

27. De idealisten (derde vervolg)

De volgende avond was het andermaal raak! De strijders voor een onafhankelijk Indonesië verschenen weer ten tonele. Daar had je ze weer met opnieuw dat onmenselijke gegil, en met andermaal dat gebonk op oliedrums. Maar ze kwamen nu in veel groter getale aanzetten en bovendien van alle kanten tegelijk. En deze keer hadden ze geweren, en daarmee schoten ze er op los met de bedoeling dat de afgeschoten kogels in de lichamen van de op wacht staande Japanners zouden doordringen om er vlees, bot en bloed te onttakelen. De Japanners schoten terug. Het ging hard tegen hard, en de Sinjo's vormden een aanzienlijke overmacht. Er waren in de afgelopen jaren niet veel jappen nodig geweest om een vrouwenkamp te bewaken – een handjevol. Een handjevol jappen schoot nauwgezet schot na schot af. De Sinjo's vormden een enorme overmacht, een barbaarse horde, maar ze kwamen er niet door. Ze verdwenen joelend in de groene hel van Java, verslagen maar niet verdreven, genietend bij de gedachte aan de angst die ze verwekten in de boezems hunner kandidaat-slachtoffers. Ze waren vastberaden van plan de aanvallen door te zetten totdat de jappen hun munitie verbruikt hadden want de Sinjo's van Boeng Karno roken bloed, heerlijk bloed, ze werden er gek van. Ze wilden hoe dan ook hun hunkering naar het martelen en doodmaken van blanda vrouwen en kinderen botvieren. Ze wilden hun rottingsorgie hebben, hoe dan ook. Er brak een dolle periode aan omdat de demonen steeds weer bleven komen. Weken lang zinderde onophoudelijk de spanning door de lucht. Wanneer zou het afschuwelijke spel weer beginnen? En telkens als de Sinjo's inderdaad weer begonnen, vuurden de jappen hun kogels af totdat ze de meute verdreven hadden. Enige der vrouwen, waaronder ook mevrouw S., hielpen mee als het zover was, door emmers water aan te dragen waarin de jappen hun geweelopen koelden. Cor moest dan plat op de grond blijven liggen tussen twee stapels matrassen die mevrouw S. bij wijze van barricade opgestapeld had, want de kogels vlogen soms door het kamertje. Cor deed wel wat zijn moeder zei omdat de drift en agressie waarmee hij tegemoet getreden werd als hij ongehoorzaam was, hem beangstigden. Mevrouw S. zelf had doorlopend hoge koorts en last van buikloop. De Sinjo's bleven komen. Eens zou de munitie in het kamp immers opraken. De Japanners namen een besluit. Ze spraken er met mevrouw S. over:

“Onze munitie bijna op. Vannacht we gaan halen”. Die nacht deed

zich een donderende explosie voor die de aarde beven deed. De volgende dag was het jappen-vrouwenkamp vele jutezakken ammunitie rijker. De donderdreun die in de nacht geklonken had, was de explosie geweest die aan het bestaan van het munitiedepot waaruit de Sinjo's hun kogels tot dan geput hadden, een einde gemaakt had. Dat hadden de jappen op hun geweten. Overigens hadden ze uit het depot eerst weggenomen wat ze nodig hadden, en ook nog enige wachtlopende Indonesiërs omgebracht. Deze klap kwam bij de Sinjo's hard aan. Ze voelden zich beledigd – in hun eer aangetast – en derhalve zonnen ze op wraak. Ze bedachten een krijgslist. En hoe de jappen er toen ingestonken zijn, is een verhaal op zich. Hier volgt het alshetubelieft.

Enige Sinjo's arriveerden bij de Japanse wacht. Ze waren niet beschoten geworden, want ze waren reeds van ver zichtbaar geweest terwijl ze eraan kwamen, en ze kwamen duidelijk met vredelievende bedoelingen. Ze hielden namelijk een groot beddenlaken als helder signaal wijd gespreid. Het witte vlak zei: ziet we dragen de witte vlag, dus we komen met de intentie om te onderhandelen. Mevrouw S. zag hen komen, en ze zag hoe de Sinjo's met de wacht een gesprek aan gingen, maar wat er gezegd werd kon ze niet horen. Ze hoorde mannenstemmen, krachtig voorgedragen zinnen, een verbaal gevecht. Dit hield geruime tijd aan. Harde stemmen in een zachte avondsfeer. Toen kwam men tot bedaren, en het eind van het liedje was dat de Japanse Kampcommandant meeding. De Sinjo's hielden de witte vlag weer wijd gespreid bij wijze van vredesduifsignaal. Het witte vlak werd kleiner, totdat het op het laatst nog slechts een vlekje was dat tenslotte in het oerwoud verdween – het oerwoud dat onbewogen groen was en geheel zichzelf, en dat, zich in het duister der nacht hullende, als een sphynx uitdrukkingloos daar was, onaantastbaar als de eeuwigheid ongeacht wat zich voltrok. Het was stil geworden. De rust was weergekeerd. Een beloftevolle kalmte had zich van de wereld meester gemaakt. In het inwendige van het groen werd er gesteggeld over het door de Sinjo's gedane voorstel. Als de Japanse soldaten het kamp zouden verlaten, garandeerden de Sinjo's een vrijgeleide. De Kampcommandant zei "Nee". De nacht dompelde de wereld in zijn onzichtbaar zwart. En de zon ging op, en daar lag een menselijk wezen op de grond, een tiental meters van het kamp vandaan. Hij lag daar stil en stijf. De wacht zag hem. Ook Mevrouw S. heeft hem gezien. Het was de Commandant, geheel naakt. Hij had geen vingers meer, en geen oorschelpen, en geen tenen. Alles wat uitstak was eraf gehaald. Ook zijn tong was weg, en zijn neus: ook weg. Zijn oogkassen waren leeg maar zijn mond was gevuld, dat wil zeggen daar zaten zijn geslachtsdelen in. Ziet u het voor u (ik hoop het, want dit is een leerzaam tafereel)? U ziet nu namelijk hoe Javaanse jongens omgaan met mensen die zo naïef zijn in erecodes te geloven. Hihihhi, wij komen met de witte vlag en ze geloven ons, hihihihhi. De jappen begroeven

27. de idealisten (derde vervolg)

hun oude, en benoemden een nieuwe Kampcommandant, en de Sinjo's vielen weer aan.

Zo was het Japanse Rijk nog steeds in een oorlogje verwickeld, een oorlogje waar zo goed als niemand van gehoord heeft. Zoals het hier beschreven is, zo is het er inderdaad aan toegegaan; en ik stel er prijs op op te schrijven dat ik de Japanse militairen die in de woelige brsiapl dagen mijn moeder en mijn oudste broer en nog heel wat Hollandse vrouwen en kinderen meer het leven gered hebben, hoog acht.

In de stad was een gevangenis, die door de Sinjo's in bezit genomen was. Daarin hadden zij een aantal NICA-mannen knijp gezet, en ook enige jappen. De locale Japanse legerleiding (onder wiens gezag ook het handjevol jappen viel dat het vrouwenkamp beschermd) besloot de gevangenen te bevrijden. Op het dak van de gevangenis stonden machinegeweren waarmee de Sinjo's een groot aantal jappen overhoop schoten; toch kwamen de aanvallers erdoor. Deze aanvallers waren soldaten van een leger dat verloren had. Ze hadden zich kapot gevochten voor een ideaal dat ze hoog in het hart gedragen hadden: de zege van de Japanse Rijzende Zon, een archetypisch schoonheidsideaal. Ze waren verpletterd maar hun ideaal bewees zichzelf, ziet hoe de Jap is, hij bewaart zijn erecode in zijn onstuimig hart, en vecht zich alweer dood. Zijn opdracht is, de rust te bewaren totdat de Engelsen er zijn om die taak over te nemen, en dus voert hij die opdracht uit. Ook de Sinjo's zijn dragers van een cultuurgoed. De jappen lopen ertegen aan na de gevangenis veroverd te hebben. In het gebouw heeft de hel geraasd en alle gevangenen zijn dood gemaakt. Liters bloed zijn uit mannen weggestroomd die als gekken gegild hebben terwijl hun ogen eruit gepeuterd werden, en hun tong weggesneden, en hun geslachtsdelen gemold en verwijderd.

De Sinjo's vormden wel benden, maar waren niet bij machte de door de NICA-mannen georganiseerde voedselaanvoer te beletten, en in het kamp Halmaheira ging iedere dag de kar met rijst rond. Mevrouw S. weet nog dat het regelmatig voorkwam dat de kogels om haar oren floten als ze bij de kar stond om een portie eten in ontvangst te nemen en dat ze er toen naar verlangd heeft getroffen te worden en te sterven. O wat is ze bang geweest voor de mogelijkheid levend in handen van de pelopors³³ te vallen.

³³ "Pelopors": het gangbare woord voor het fenomeen dat ik "Sinjo's" genoemd heb. Sinjo betekent eigenlijk gewoon "jongen", eerlijk gezegd. En meisje is in het Maleis "nonja". Een liedje uit mijn kindertijd zingt als volgt: "Waarom huil jij mijn nonja manis" in het trage meeslepende ritme dat de Maleise muze eigen is.

Maar het was nu vrede in de wereld want de Tweede Wereldoorlog was voorbij, en daar bespraken de staatsmannen en de diplomaten belangrijke kwesties. Er werd gesproken over het oprichten van een wereldoverkoepelende organisatie, “Verenigde Naties” te noemen. Goede ideeën werden geopperd en intelligente mensen hielden zich bezig met het uitdenken van structuren, met de bedoeling de dingen op aarde voortaan volgens de lijnen der redelijkheid te laten verlopen. Maar wie slecht geïnformeerd is neemt onvermijdelijk slechte besluiten. In verband met Indonesië's gerechtvaardigde streven naar onafhankelijkheid, werden (overigens goed bedoelde) richtlijnen opgesteld, en orders gegeven.

In Halmaheira belegde de Japanse Kampcommandant een bijeenkomst met de vrouwen. Hij deed een verschrikkelijke mededeling. Hij zei dat het de Japanners nu verboden was Indonesiërs dood te schieten.

Er bevond zich, halverwege een heuvelhelling niet ver van het Halmaheira-kamp verwijderd, een loods en daar liepen de Sinjo's rond. Je kon ze zo zien. Mevrouw S. keek naar hen door een gaatje in de gedèk, en voelde zich gek worden van angst. De jappen, op hun post, keken ook naar de Sinjo's. Verder gebeurde er niets bijzonders. Een uur voor zonsondergang begonnen de Sinjo's op het kamp af te komen. Ze hadden weer een list bedacht. Ze dreven vrouwen en kinderen voor zich uit. De aardigheid was dat het Javaanse vrouwen en kinderen waren. Slim! De jappen mochten geen Indonesiërs meer doodschieten, zo was het, - nou maar misschien zouden ze het verbod negeren indien de Sinjo's linea recta zelf tot de aanval overgingen – maar dit waren Indonesische *vrouwen en kinderen*. Snapt u 'm? De Sinjo's liepen, verstopt achter de vrouwen en kinderen van hun eigen volk, rustig achter hun gezelschap aan naar het kamp toe en begonnen vanuit hun veilige positie te schieten. De jappen, op hun post, bleven waar ze waren en deden niets. De Sinjo's, zich verschuilend achter de vrouwen en kinderen die zij dwongen voort te gaan, bleven schieten en zo slaagden ze erin een Jap te raken die daarop kreunend achter de gedèk op de grond ging liggen krimpen van de pijn. Even later werd er weer een Jap getroffen. Een vrouw in het kamp begon te gillen en rende naar de jappen toe. “Schieten, schieten, schiet dan, SCHIETEN!!”, gilde ze. Wat kan een mens veel in zijn stem leggen. Veel meer nog dan de woorden, was het dat zinderende timbre van deze stem dat de doorslag gaf. De boventonen van een vrouwenstem die opperste doodsangst uitgilt. De Japanse Kampcommandant gaf het bevel en de jappen hieven hun geweren, en ze vuurden, en de kogels sloegen in in de mensenmenigte. Een gillend gehuil steeg op uit de getroffen: vrouwen, kinderen, Sinjo's ... De weerloze troep mensen sloeg met de grootst mogelijke snelheid op de

vlucht maar kogels gaan veel sneller dan blote mensenvoeten.

Het geweten van Mevrouw S. is naar aanleiding van dit incident gaan knagen (want ja, eerlijk gezegd is ZIJ het geweest die zo geschreeuwd heeft, tegen de jappen – zij met haar Katwijkse training... zij is het geweest die geschreeuwd heeft dat er godverdomme geschóten moest worden). Mevrouw S. worstelt met de volgende vraag:

-Waren die vrouwen en kinderen dan minder waard dan wij? Waarom mochten wij blijven leven, en zij niet?-.

Maar haar optreden was niet gedreven geweest door een filosofie maar door het naakte mens-zijn. In haar sprak niet Sokrates, maar schreeuwden de dierengenen welke, in een tijdsbestek van vele miljoenen jaren, geprikkeld door de scalpelscherpe steken van vurig toeval zodanig ingericht geworden zijn dat ze het voortbestaan van het levende wezen bevorderen dwars tegen alles in (en de slomere genen gaan vanzelf verloren, verdwijnen roemloos in de ongeïnteresseerd het wegsijpelende bloed absorberende aarde van het strijdtoneel). Darwin heeft het gezien en wij zien het ook. Je kunt overal van leren.

Ik moet zeggen, dat ik, een mens, telkens als ik bijleer, het gruwelijk vind te moeten leven en weten; en ik begrijp dat mensen in het algemeen de voorkeur geven aan brood en spelen³⁴. Want hoe meer je te weten komt, naarmate je beter begrijpt hoe de mens is, des te zwarter wordt alles om je heen. Waarom toch, o waarom toch, is voor mij gewoon leve-de-lol niet genoeg? Ik weet het niet – een gemis, een defect; een foutje in *mijn* genen.

Mevrouw S. was Javanen dermate gluisperig verraderlijk en sadistisch gaan vinden, dat ze tot alles in staat was als het erom ging hen te killen. Ze is van alles wat des Javaans is, gaan gruwen, en ze heeft het gehaat met een intensiteit die niet van deze wereld is. Ze had koortsige droomvisioenen, dat ze er zo ééntje beet, in zijn keel, en dat ze zijn strot met haar tanden verscheurde. Ze beet door en ze maakte de vijand in koelen bloede af door zijn strot kapot te bijten. Aldus toentertijd mevrouw S' wensdromen. O, wat haatte ze toch, wat haatte ze toch, het was als een brandende jeuk die met tergend verlangen wilde aanzetten tot bevrediging brengend handelen. De bevrediging van het vermoorden van diegene die je haat... tja we beseffen het gewoonlijk niet, maar die bevrediging kan heel intens zijn, en uitermate overweldigend, en geweldig vervullend.

Er kwamen grote vrachtwagens aanrijden. Alle Japanse soldaten klommen erin. De wagens startten hun motoren en reden weg. Dit voltrok zich efficiënt en gedisciplineerd. Nu waren alle Japanners weg. Om het kamp heen was de Javaanse wereld heet en stil. Geen pelopor

³⁴ Je leven plezierig inrichten, - zo noemen ze het.

27. de idealisten (derde vervolg)

te zien, maar wanneer zouden ze komen? Mevrouw S. was dermate uitzinnig van angst geworden dat ze verlamd in haar kamertje op de grond was gaan liggen. Cor zat stil in een hoekje zonder iets te zeggen. Met een ruk sprong Mevrouw S. op, op het zelfde ogenblik waarop ze hoorde dat er vrachtwagens kwamen aanrijden. Deze wagens kwamen machinegeweren brengen, en ook mortieren (jazeker!), alsmede mannen. Gurkha's waren het waarachtig. Ze sneden grote stukken uit de gedèk weg, stelden daarachter hun machinegeweren op met de lopen naar de jungle wijzend. Eindelijk was het kamp veilig. De vrachtwagens kwamen tegen de avond nogmaals aangereden, voor de derde keer die dag, en nu brachten ze Sikhs. Groot Brittannië had zich over de inwoners van het Koninkrijk der Nederlanden ontfermd.

Mevrouw S. ontwaakte in het ziekenhuisje. Ze brak er haar hoofd over hoe ze daar beland was, maar kon het zich niet herinneren. Ze kreeg te horen dat ze geelzucht had. Hoge koorts maakte dat de dagen in een beneveling zonder betekenis verliepen. Op een nacht werd ze wakker doordat er iemand met haar bezig was. Een Sikh maakte aanstalten tot met haar neuken. (Cor, die dit heeft zien gebeuren, herinnert het zich nog goed.) Maar Mevrouw S. begon te slaan en te gillen waarop de aanrander er hals over kop vandoor ging. Mevrouw S. was niet iets heel uitzonderlijks overkomen. Vechtpartijen tussen Brits Indiërs en vrouwen die er geen zin in hadden deden zich herhaaldelijk voor. Een keer was ook Mia het haasje. Haasje Mia sloeg panisch op de vlucht, en viel (het is niet te geloven, zo gek) in de beerput. Ze ging helemaal kopje onder en verdronk. Inmiddels was Mevrouw S. uit het ziekenhuis ontslagen. Zij heeft Huibje onder haar hoede genomen. Huibje was nog maar een klein mannetje ook al poepte hij niet meer in zijn broek want dat was een fase waar hij inmiddels overheen gegroeid was. De rode draad die door dit verslag loopt is, zoals u weet, een zelfstandig naamwoord dat tevens een werkwoord is, en het woord is: eten. Mevrouw S. was weliswaar koortsvrij nu maar moest nog even kalmpjes aan doen en dit hield in dat ze op dieet was. Ze mocht alleen in water bereide rijstepap eten hetgeen een kwelling was want er was toen een berg conservenblikjes van Engelse makelij gearriveerd waarin zich diverse verrukkelijke zaken bevonden zoals worstjes en doperwtjes. En er werden onbepaalde hoeveelheden broden aangevoerd, en zelfs boter was er nu. Maar Mevrouw S. mocht van dat alles niets hebben. Een aantal weken nadat de auto's de Brits Indiërs aangevoerd hadden, namen ze hen weer mee. Ook de machinegeweren en de mortieren werden verwijderd, die overigens al die tijd niets te doen gehad hadden. Wat aan de Britse aanwezigheid bleef herinneren, waren de wijd gapende gaten in de gedèk. Stil en heet was de wereld, terwijl uur na uur verstreek in afwachting van de dingen die komen zouden. In de verte klonk een geluid. Vrachtwagens. Daar kwamen waarachtig de jappen weer, hetzelfde handjevol nota bene dat het zo lang al opgeknapt had. Onmiddellijk togen zij aan het werk om de

gapende openingen in de gedèk dicht te maken. Goed gezien want enige dagen later hadden de Sinjo's er lucht van gekregen dat er voor hen toch weer mogelijkheden voor handen lagen, en ze hieven andermaal hun onstuimig gehuil aan terwijl ze kwamen aanstormen: "Merdeka! Snij ze in stukjes, haal hun ogen eruit...". Dagen en weken lang kwamen er nu vrachtwagens af en aan gereden; leeg kwamen ze, en vol reden ze weg want het kamp werd eindelijk geheel geëvacueerd. Degenen die nog niet aan de beurt gekomen waren ontwikkelden hypotheses over de bestemmingen van degenen die weggegaan waren. Singapore? Sydney? Amsterdam? Op 20 november 1945, terwijl mevrouw S. op een houtvuurtje haar eeuwige smakeloze rijstepap aan het bereiden was, gebeurde het dat een Hollandse man haar aansprak: "Mevrouw S.? Pak vlug uw kleren en spullen in, en kom zo snel mogelijk mee". Nog geen tien minuten later al kwamen mevrouw S. en Cor en Huibje bij de poort aangerend waar enige vrachtwagens met ronkende motoren stonden te wachten. Daar was reeds een aantal vrouwen en kinderen bezig met in de auto's klauteren. Er was ook een dichte bestelwagen bij, en mevrouw S. besloot bij intuïtie dat die het was waar ze in moesten – als het konvooi onderweg beschoten zou worden zat je in zo'n auto denkkelijk het veiligst. Het konvooi zette zich in beweging. Ik weet niet wat er met het handjevol jappen gebeurd is. De auto's reden aanzienlijk harder dan normaal gesproken verantwoord was, maar het hele gebied was uitermate onveilig. De weg kon telkens slechts voor korte tijd van Sinjo's gezuiverd gehouden worden. Het was bloedheet, en vooral in de bestelwagen zweetten ze zich te pletter. Na een half uur rijden ging het tegen een bijzonder steile helling op en daar gebeurde het dat de motor van het bestelwagentje het erbij liet zitten. In een mum van tijd waren de overige auto's om de bocht uit het gezicht verdwenen. De wereld lag er verlaten bij, en was heel heet. Terwijl de chauffeur onder de motorkap verwoed aan het werk ging steeg er een onmenselijk gehuil uit Huibjes keel op. Hij maakte aanstalten tot uit de wagen springen om het op een lopen te zetten. Mevrouw S. en nog twee vrouwen slaagden er met veel moeite in het te verhinderen. Zat er een luchtbel in de benzineleiding? Telkens probeerde de chauffeur of de motor het weer deed, maar dat was dan toch steeds weer niet het geval. Het landschap rechts beneden hen waar ze over uitkeken was groen, en heuvelig en weids. De zon braakte naar hartelust hitte uit. De auto stond stil en was vanaf enorme afstand zichtbaar. Doodse stilte overal om hen heen. De chauffeur probeerde het, de motor sloeg onverwacht aan, en de wagen scheurde er vandoor. Verder vertoonde de auto geen kuren meer. Ze kwamen aan op het vliegveld van Semarang en werden door enige militairen gewoonweg de auto uit geslèurd, en subiet meegesleurd naar de Dakota die op hen stond te wachten, en met reeds draaiende motoren klaarstond. Meteen toen de laatkomers in het vliegtuig waren, kwam de Dakota in beweging. Niemand lette erop of de passagiers hun seat belts vastgemaakt hadden. Mevrouw S. was

27. de idealisten (derde vervolg)

nog bezig Huibje te helpen zich in zijn stoel te installeren toen de Dakota al met de grootste versnelling waartoe hij in staat was over de startbaan raasde. Het staartwiel ging omhoog en even later verliet de machine in zijn geheel de grond en op dat moment knalden er gewerschoten. De Sinjo's probeerden of ze het vliegtuig te grazen konden nemen. Maar de Dakota zwenkte fel naar links en bleef onverdroten stijgen... en al gauw waren ze veilig; de dans ontsprongen!! Veilig, vrij: eindelijk dan toch. Het was 20 november 1945 en het was: Bevrijdingsdag voor mevrouw S. en Cor en voor hun metgezellen waaronder Huibje. Niemand wist waarheen de reis ging. Sommigen zeiden dat ze gehoord hadden dat Melbourne de eindbestemming was. Anderen vonden dit om allerlei redenen niet aannemelijk, en dachten eerder aan Singapore. Het vliegtuig daalde alweer. Nadat ze uitgestapt waren moesten ze in vrachtwagens plaatsnemen, en die reden er met grote snelheid vandoor. Na een rit welke zonder incidenten verliep, kwam men in Bandoeng aan, en daar werden ze in een opvangkamp ondergebracht. Alweer een kamp waarachtig, en alweer een vrouwen- en kinderenkamp. Soms zit het een mens niet mee. Huibje en Cor en mevrouw S. kregen de beschikking over bedden. Het was wel buitengewoon fijn om na al die jaren weer heerlijk in een zacht bed te slapen. Maar Huibje sliep rot want hij droomde steeds raar, en hij huilde erbarmelijk in de nacht en was in het algemeen onzegbaar overstuur. De bedden zaten vol wandluizen. In dit opvangkamp bevonden zich gigantisch veel wandluizen – meer zelfs dan in de jappenkampen het geval geweest was! Het was allemaal niet gezellig, en daarbij kwam dat Cor erg pijn aan de onderkant van zijn voeten kreeg; en het werd steeds erger. Op het laatst had Cor het niet meer, en huilde hij voortdurend. Er waren twee dikke bulten ontstaan midden op zijn voetzolen. Eeltzweren, constateerde de dokter. Die moesten weggehaald worden. Cor werd op zijn buik op tafel gelegd en door het medisch personeel stevig beetgepakt. Er was niets om mee te verdoven. Het mes begon te snijden. Cor BRULDE het uit. Het mes sneed er in en sneed maar door. Doch tenslotte was één voet klaar, en was de andere aan de beurt. Maar Cor wilde niet meer. Hij smeekte en spartelde en worstelde. Hij wou hier weg, echt waar. Zijn moeder bezwoer hem dat het gebeuren moest, en dat hij er daarna immers vanaf was. Twee stroompjes tranen dropen over haar uitgemergelde gezicht. Het mes ging weer aan het snijden. Grote hoeveelheden etter werden verwijderd, verbanden werden aangelegd en daarmee was de behandeling voltooid. Cor mocht meteen weer lopen, en snikkend, hartbrekend snikkend, ging hij voort, gesteund door zijn moeder. Terwijl ze daar liepen zagen ze een grote groep vrouwen die zojuist uit een jappenkamp geëvacueerd aangekomen waren. De vrouwen werden begeleid door Hollandse mannen die de barang van de vrouwen droegen. Dit werd wel vaker zo georganiseerd: dat Hollandse mannen uit andere opvangkampen te hulp geroepen werden om de verzwakte

27. de idealisten (derde vervolg)

vrouwen te assisteren. Het kwam voor dat een vrouw op deze manier haar echtgenoot terugvond! Mevrouw S. zag een bekend mannengezicht. Hij herkende haar ook. Mia's man. Mager als een lat natuurlijk. Hij keek strak naar haar en kwam naar haar toe. Dat twee van zijn drie kinderen spoorloos verdwenen waren wist hij al, dankzij een brief van Mia, bezorgd door het Rode Kruis. Hij vroeg mevrouw S: "Weet je ook waar Mia en Huibje zijn. Jij was toch ook in Halmaheira?". Mevrouw S. zocht naar woorden. Cor stond pijn lijdend, smartelijk nasnikkend naast haar. Mia's man zag het en wilde een vraag stellen, en mevrouw S. zei:

"Huibje is bij mij maar wat Mia betreft heb ik een vreselijk bericht voor je. Ze is er niet meer". Huibjes vader heeft Cor naar de barak gedragen, om het jongetje de pijn van het lopen te besparen, daarna is hij gaan huilen. Huibje wist niet wie die man was.

De vader heeft zich over het zoontje ontfermd. Mevrouw S. heeft hen niet meer ontmoet. Wel hoorde ze enige maanden later dat Huibje de dood gevonden had. Het is vooral de wijze waarop dit in zijn werk gegaan is³⁵, die gemaakt heeft dat het laatste beetje godsgeloof dat in mevrouw S. nog aanwezig was verdwenen is. Er kan geen God zijn, besepte ze, als zulke dingen toegelaten worden.

Cors voeten bleven nog heel wat dagen flink pijn doen. De gezondheid van mevrouw S. bleef slecht. De buikloop waaraan ze nu al weken en weken aan een stuk leed was niet te stuiten. Ze hield zich met de moed der wanhoop aan het haar voorgeschreven dieet – en intussen kreeg ze allerlei medicijnen te slikken, bij elkaar dozen vol – maar niets hielp (behalve misschien opiumdrank een beetje). Het ging alleen maar steeds sneller bergafwaarts. Tenslotte produceerde ze grote stralen bloed. Ze besepte dat ze sterven zou. Ze dacht aan de zaligheden die hier verkrijgbaar waren: brood met boter, blikken spek... Ze dacht:

-Als ik toch dood moet kan ik mezelf net zo goed eerst nog een keer tegoeddoen-. Ze kocht een groot blik spekvat, want daar hunkerde ze nog het meest naar, en at dit helemaal leeg. Diezelfde dag ging de buikloop over. Ze was genezen. Achteraf constateerden de doktoren dat ze aan een lichte vorm van cholera geleden had.

Er arriveerde een groep vrouwen die uit een jappenkamp geëvacueerd waren, en door Hollandse mannen vergezeld werden die de barang van de vrouwen droegen. Mevrouw S. stond met Cor te kijken of haar echtgenoot er misschien bij was. Ze had nog steeds zijn trouwring om. Bijna iedereen had zijn of haar trouwring voor eetbare waar ingeruild, maar mevrouw S. niet. En toen was het echt waar. Er was namelijk een mannetje dat een soort van bol bulletje was, een bul bolletje met

³⁵ Ik wil nog even wachten met hierover verslag uitbrengen.

vreselijk dikke armen en benen, en dat was degene die mettertijd mijn vader geworden is. In eerste instantie herkende hij mevrouw S. niet omdat ze zo graatmager was, en omdat haar manier van kijken veranderd was. S. ging er prat op dat hij dik en bol geworden was:

“Allemaal spieren!”, pochte hij. Natuurlijk had hij gewoon beri-beri. Helaas moest hij elke avond naar de mannenbarak terug, die een eind verderop ingericht was. 's Avonds samen wat wandelen of ergens naartoe gaan was uitgesloten want het was onveilig in Bandoeng, ondanks de grote Britse troepenmacht (Gurkha's) die er gelegerd was.

Opeens kwam ma aanrennen met een meneer bij zich, die er in mijn ogen vreemd uitzag. Opgewonden riep ze: “Cor, ik heb je vader gevonden.” Ik moest naar hem toekomen. Hij pakte me op en ik moest hem een zoen geven. Hij prikte door zijn baard en eigenlijk moest ik toen niets van hem hebben.

Geregeld hoorde men mortiergranaten zoevend oversuizen. Na enige weken werd aan het echtpaar S. een tweekamerwoning toegewezen. Het was piepklein, maar het gezinnetje was er blij mee. Dit is de huisraad die ze hadden: drie houten britsen met matrassen, en een houten tafeltje met twee keukenstoelen. De keuken bevond zich buiten, op het platje, en bestond uit een uit straatstenen gevormd aanrechtje, met een kraan waar water uit kwam als je hem opendraaide; de afvoer kwam uit in de goot die langs het platje liep.

Vanaf het moment dat pa er weer was raakte ik erg eenzaam. De gesprekken en het samen overleggen, dat we al die tijd gedaan hadden tijdens de Jappentijd, was opeens voorbij. Pa en ma waren nu steeds met elkaar in gesprek en ik mocht me er helemaal niet mee bemoeien. Ik stond er volledig buiten. Pa en ma namen de beslissingen en ik had maar te doen wat zij zeiden. Het gevoel er niet meer bij te horen omhulde me als een ijskoude deken. In die tijd voelde ik me heel erg eenzaam en in de steek gelaten. Mijn schuilplaats was weg, ook het gevoel, ergens verantwoordelijk voor te zijn of ergens bij te horen was er niet meer. Deze ervaring is zo hard aangekomen, dat ik die nooit meer kan vergeten.

Mevrouw S. maakte van stenen een fornuisje om te koken, zoals ze dit in het jappenkamp van de Indische mevrouwtjes geleerd had. En nu, eindelijk, eindelijk, was leven weer iets waar je om geven kon. Meneer en mevrouw S. hebben toen geweten wat geluk is. Voor Cor echter begon de ellende nu pas goed; hij voelde zich door zijn moeder, voor wie hij het in het jappenkamp het centrum geweest was van al haar liefde en aandacht, nameloos in de steek gelaten. Ineens werden de dingen niet meer met hem besproken, maar met die man, die strenge ongenaakbare man die hij “Pappa” noemen moest. Hij bungelde er alleen nog maar bij. Feitelijk is Cor het verdriet dat hem toen overweldigd heeft, decennia lang niet te boven gekomen. Weliswaar heeft hij uiteindelijk kans gezien zijn gevoelens in banen te leiden;

27. de idealisten (derde vervolg)

namelijk in later jaren is hij de waarheid en waarde gaan zien van de geesteshouding die besloten ligt in het aforisme “Ijver overwint alles” en dit is weldegelijk de gesteldheid geweest die hem in staat gesteld heeft overeind te blijven in het leven en ordentelijk te functioneren naar behoren – “met de beide benen op de grond” zagezegd. Toen Cor achttien was (het gezin woonde op dat moment in Holland) heeft Pappa Cors moeder meegenomen naar Nieuw-Guinea waarbij het zo geregeld was dat hun oudste zoon in Holland achter moest blijven. Een jaar later mocht de jongen voor een paar maanden overkomen uit Nederland. Er was sprake van dat Cor dan misschien weer deel van het gezin uit zou gaan maken, - dat hij in Nieuw-Guinea bij zijn ouders zou mogen blijven. Zonder dat hij het wist hadden zijn vader en moeder ruzie over dit onderwerp. Het besluit dat genomen werd, luidde: “Cor mag niet blijven – terug naar Holland met hem”. Dat heeft mevrouw S. zeer veel verdriet gedaan, omdat ze zich zo innig met Cor verbonden voelde, en Cor heeft zich op dat moment definitief teruggetrokken. Hij is zijn leven lang kwaad op zijn moeder gebleven. In later jaren hebben Cor en zijn vrouw (Coba) jarenlang ruzie met Pa en Ma Sowhn gehad omdat Cor bij de andere kinderen notoir ten achter gesteld werd. In die tijd spraken ze niet meer met elkaar, en gingen ook niet meer bij elkaar op bezoek. Op oom Eds begrafenis is het tot een “verzoening” gekomen. Mama was heel blij, omdat ze haar zoon terughad, daarbij niet beseffende dat hij het helemaal niet écht was. Cor leefde alleen maar als plichtsgetrouw persoon doende wat er te doen was, dat was alles. Op zijn vijfenzestigste levensjaar is Cor door diep traumatisch leed overspoeld geworden. Dit was vooral het gevolg van het holle gevoel in zijn ziel dat hem bij voortduring achtervolgde doordat hij van zijn ouders nimmer een antwoord gekregen heeft op de simpele vraag die hij hen eens gesteld heeft: “Waarom trekken jullie je andere kinderen toch altijd zo voor”. Zijn vader was bij die gelegenheid alleen maar behoorlijk kwaad (driftig!!!!) geworden, en zijn moeder had enigszins geëmotioneerd en heftig geantwoord dat Cor nu eenmaal niet meer bij hen in huis woonde. Ja, had ze gezegd, ze wist wel dat Bennie en Ada en Jantje meer speelgoed kregen dan Cor vroeger, maar dat was geen kwestie van voortrekken, dat kwam alleen maar doordat ze het vroeger helemaal niet breed gehad hadden – er was van voortrekken absoluut geen sprake. Cor heeft het niet kunnen accepteren. Hij heeft het zijn ouders nooit kunnen vergeven. Maar ik loop op de zaken vooruit...

Terug naar Bandoeng, terug naar 1945.

Het kwam een enkele keer voor dat het veilig geacht werd, en dan gingen ze in Bandoeng uit. Ze deden dit echter niet, als er gewaarschuwd was dat het niet veilig was. Anderen waren nonchalanter en begaven zich lukraak op straat. Op een dag werd een groep stadsgangers door de Sinjo's overvallen. Onder begeleiding van

een tante was ook Huibje erbij. Iedereen rende voor zijn leven. Nogal wat kleine kinderen wisten niet te ontkomen en vielen in handen van de Sinjo's. Bij nogal wat van de kinderen, en ook bij Huibje, hebben de Sinjo's de spijkermethode toegepast. Dat wil zeggen, ze hielden Huibje stevig vast, en plaatsten een zeer lange spijker die een kleine decimeter lang was, en die ze eerder reeds gebruikt hadden om op allerlei manieren in zijn lichaampje te kerven, op zijn kinderschedel. Met een hamer hebben ze eerst wat voorzichtige tikjes gegeven zodat het jongetje andermaal was gaan schreeuwen en spartelen terwijl het bloed vanonder zijn dunne laagje vlashaar tevoorschijn stroomde, totdat de Sinjo's het fijne moment gekomen achtten, en ze, steeds harder timmerende, de spijker door het schedeltje van het krijtende kind heen naar binnen geslagen hebben. Als we aan grootse de historie wijzigende ondernemingen beginnen zijn we enthousiast en vurig. We hebben ons ideaal lief en we stichten ons eigen vaderland. En achteraf zijn we trots op wat we bereikt hebben –

Ik kreeg voor het eerst weer schoenen. Dat leek me eerst wel leuk, maar al spoedig vond ik er niets meer aan. Wat een ellende, die beknelling aan je voeten en al snel had ik grote blaren op mijn hielen. Wat viel dat tegen, na een paar jaar zo op blote voeten gelopen te hebben.

MERDEKA! Over wat er precies gebeurd is praten we niet. De meeste mensen weten sowieso niet hoe het gegaan is. En de zon gaat op over het hete groene oerwoud, en een nieuwe dag breekt aan. Op een

keer zat Cor wat met zijn moeder te babbelen achter het huisje toen hij door een slang aangevallen werd. De situatie was als volgt: achter het huisje langs liep het kippengaas dat het kamp van de openbare weg scheidde. Tussen dat hek van kippengaas en het huisje was een afstand van iets minder dan tien meter; aan de overkant van de weg was een kazerne waarin Gurkha's ondergebracht waren. Mevrouw S. was in de huiskamer de vloer aan het dweilen en gaf antwoord op de dingen die Cor tegen haar zei. Cor zat buiten, maar de deur stond open waardoor ze elkaar moeiteloos verstaan konden. Alleen konden ze elkaar niet zien want Cor zat in de schaduw vlak naast het huis op zijn hurken (echt op z'n Indisch) op de grond. Plotseling brak hij een zin die hij sprak af, en zweeg. Mevrouw S. liep gehaast naar buiten en zag een slang met sprongen op Cor af schieten. Cor gooide enige stenen en zag waarachtig kans de kop van het dier te treffen. Hard knalde een gewerschot en de slang flapte plat op de grond: dood. De slang was doodgeschoten door de Gurkha die voor de kazerne op wacht stond. Deze had over de weg heen door het hek heen raak geschoten. Ik heb me er altijd over verbaasd hoe trefzeker menselijk oog en hand toch kunnen optreden. Mijn broer (Cor dus) heb ik vaak met behulp van een karetje ("karetje" betekent "elastiekje" – oja, en "katjang" betekent pinda's – adoeh lastig die tweetaligheid), een van een reepje papier gerold en vervolgens dubbelgevouwen rolletje papier naar tegen de huiskamermuur zittende vliegen zien schieten, waarbij

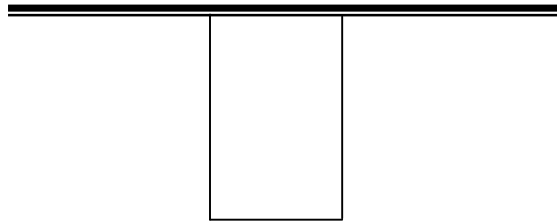
27. de idealisten (derde vervolg)

Cor werkelijk wel eens doel trof. Enfin, ik op mijn beurt, ben misschien redelijk goed in het dansen van de rumba. Mijn vaders zuster arriveerde in hetzelfde opvangkamp in Bandoeng waar mevrouw S. en Cor gezeten hadden. Zij en haar man en drie kinderen vormden een flink gezin en ze kregen dan ook een niet al te klein en heel aardig huisje toegewezen. Het gezinnetje Sowhn zou de Kerstdagen en oud-en-nieuw, en de tussenliggende dagen, bij hen doorbrengen. Ja, het was reeds december geworden! Het jaar 1946 stond op het punt te beginnen. In verband met de feestdagen hadden meneer S. en zijn vrouw op de zwarte markt een fles arak op de kop getikt, de enige alcoholische drank die te koop was; en de zus van meneer S. had eieren; en zo waren ze in staat tot advocaat maken. Arak is een Indonesische drank. Ze verheugden zich er enorm op, na al die jaren weer feest te zullen vieren. Feest!! Toen, enige dagen voor Kerstmis, had het er alle schijn van dat Cor het niet halen zou. Eenenvertig graden koorts en broekjes vol bloed en slijm. Bacillaire dysenterie. Hij werd met spoed in het ziekenhuisje opgenomen, dat een gebouwtje van baksteen was, vunzig, vochtig, donker. Het stonk er. Een somber verblijf waarin Cor achterbleef om op eigen kracht het gevecht tot het einde toe te strijden – het gevecht op leven of dood. Zijn ouders bogen diep door bij de gedachte aan wat ze op het punt stonden te verliezen juist nu alles gewonnen leek. De crisis kwam op oudejaarsavond. Niemand mocht Cor bezoeken want het dubbeltje op zijn kant bevond zich precies op de rand van het zwarte stank verspreidende afvoerputje; de geringste verstoring kon maken dat het dubbeltje er voor eeuwig onbereikbaar in zou verdwijnen. Verschrikkelijke uren verstreken tergend langzaam. 1 januari kwam. 2 januari kwam. 2 januari kwam het bericht dat Cor het gehaald had, en dat hij herstellende was. De fles zelfgemaakte advocaat was al die tijd onaangeroerd blijven staan, gelukkig maar want met het intreden van 1946 waren er mensen doodgegaan of blind geworden als gevolg van het drinken van arak. Er had methylnalcohol ingezet. Tenslotte kwam Cor weer thuis. Een vredige periode kwam, maar werd op zijn beurt weer afgebroken doordat het nu met mijn moeder andermaal niet goed ging. Het ging nu, op een niet goed definieerbare manier, geleidelijkaan steeds minder goed met haar. Bijvoorbeeld, ze had last van duizelingen. Ze ging zich steeds beroerder voelen, en het kwam zover dat ze iedere ochtend kotsmisselijk opstond. Toen mevrouw S. tegen de dokter zei dat ze dacht dat ze in verwachting was schudde deze glimlachend het hoofd en zei: “Vrouwen die in drie jaar niet gemenstrueerd hebben, en totaal verzwakt en ondervoed zijn, worden niet zwanger...”. Na haar onderzocht te hebben kon hij haar geruststellen: “Ik kan niets vinden, maakt u zich niet ongerust”. Vermoedelijk vermoedde hij dat er sprake van een schijnzwangerschap was. Na enige maanden vond meneer S. een betrekking bij de politie in Soerabaja. Het is hem bij de politie heel goed gegaan. Hij is Commissaris van Politie geworden en in die functie heeft hij voor zover

27. de idealisten (derde vervolg)

ik weet de enige oprecht gelukkige jaren van zijn leven gehad (te Menado). Op foto's uit die tijd kijkt hij fier en trots, en ... hij lacht! Ik persoonlijk heb hem alleen maar als zenuwachtige, zure en gauw driftige figuur gekend die weinig tegen je zei, en je alleen maar snauwerige vermaningen toebeet als je zong aan tafel omdat dat niet mocht. Lachen deed hij slechts zelden, met uitzondering van om Wim Kan of Tierelantijnen ofzo. Jammer! Terug naar begin 1946, toen ze gingen verhuizen van Bandoeng naar Soerabaja. Dit had weinig voeten in de aarde, omdat er zo weinig bezittingen mee te nemen waren. De garderobe van mevrouw S. bijvoorbeeld bestond uit niets dan de volgende zaken:

- Een Japanse officiersjas,
 - Een Japanse soldatenbroek,
 - Twaalf Japanse schaamlappen, die als ondergoed dienst deden.
- Dit is hoe Japanse schaamlappen eruitzien.

De band knoop je om je middel aan elkaar vast. Je haalt de doek tussen je benen door naar voren en naar boven en je trekt hem tussen je buik en de band door. Aangezien de lap vrij lang is heb je dan een soort schortje voor je buik hangen. Er waren weliswaar lappen stof en patronen uitgereikt om jurken en dergelijke van te maken, maar niemand die er iets mee beginnen kon omdat niemand een schaar had, of naald en draad. Ook waren er geen naaimachines. Ze verhuisden. Op het vliegveld van Bandoeng zag Cor een eekhoortje lopen. Mevrouw S. vond het goed dat Cor probeerde hem te pakken.

De badjing was helemaal niet bang voor Cor, en liet zich gewillig oppakken. Mevrouw S. stopte het diertje in de zak van haar officiersjas. In het vliegtuig kregen de passagiers een Patria-biscuitje. Mevrouw S. gaf het aan het eekhoortje. Het beestje was uitgehongerd en zat de hele vliegreis knus te knabbelen in de veilige zak van de Japanse officiersjas. De familie S. heeft hem heel wat maanden gehad. Ze noemden hem Bolletje; hij was zo mak als wat. 's Avonds ging hij vaak op pad, maar op een keer hoorden ze buiten een vreselijke kreet waarna hij weggebleven is. Mijn ouders en mijn broer werden bij aankomst te Soerabaja in Hotel Sarkies gehuisvest. Zij kregen daar de beschikking over prettig ingerichte kamers met een gezellig zitplatje ervoor. De maaltijden, die goed waren, gebruikten ze in een grote eetzaal aan punctueel gedekte tafels. Het was een waarlijk

27. de idealisten (derde vervolg)

duizelingwekkende ervaring, ineens weer in die manier van leven opgenomen te zijn die de beter gesitueerden in de Westers georiënteerde samenlevingen zich verworven hebben. Ze sloten vriendschap met andere gezinnen. Er waren dames die naaimachines hadden, en mevrouw S. mocht er één lenen. Alles was weer op zijn pootjes terecht aan het komen! Meneer S. verdiende een goed salaris.

We hoorden een zware explosie vlak buiten het hotel. We holden er naar toe maar kregen iets vreselijks te zien. Er waren een paar leeftijdgenootjes aan het spelen geweest met een granaat. Die was ontploft en de kinderen werden gedood. Dit zijn nu beelden, die je wel kunt verdringen, maar die je nooit vergeet.

Ze waren ondergebracht in “Hotel Sarkies” en ’s avonds gingen ze regelmatig uit, hoewel er een avondklok van kracht was omdat Soerabaja niet veilig was, maar als je met enige jeeps tegelijk op pad bent die van een behoorlijk kwantum bewapende politiemensen voorzien zijn, heb je het gevoel dat je niet veel kan overkomen. Ze gingen vaak naar feestjes in de Simpangclub. In de Simpangclub was het dat de weeën zich aandienen. Met haastige spoed bracht een politietruck mevrouw S. naar het ziekenhuis; zij zat voorin en bevulde de vloer toen vruchtwater naar buiten stroomde. Het was een gemakkelijke bevalling, binnen een uur was het gebeurd, en het is vrijwel moeiteloos verlopen, en zo ben ik ter wereld gekomen. Mama heeft een paar keer tegen me gezegd dat ik de enige van haar kinderen ben die ze bewust gewild heeft. De dag na mijn geboorte werd het ziekenhuis door de Sinjo’s aangevallen. Er werd heftig geschoten – de Sinjo’s waren erop uit zieke mannen, vrouwen en kinderen in stukjes te snijden, maar ze werden verdreven. Mijn moeder is de Javanen decennia lang blijven haten; als haar ogen de haar welbekende Javaanse trekken waarnamen kwam onmiddellijk een overweldigend haatgevoel in haar op. Tevens was het zo, dat het geluid van mensengejuich in voetbalstadions, als ze dat hoorde, maakte dat de haren op haar armen overeind gingen staan van angst. Kort na de oorlog -tijdelijk in Nederland, in de stad Leiden, bij haar broer Edje inwonende omdat ze overspannen was (ze wilde van mijn vader scheiden maar heeft er van afgezien toen bleek dat ze in verwachting was (van Ada))- is het mijn moeder overkomen dat ze twee Javaanse jongens in een rijdende tram in het Maleis sarcastische opmerkingen hoorde uitwisselen over het landje waarin ze zich bevonden, en met name over de mensen om hen heen. Toevallig was de tram bezig vaart te minderen om bij een halte te stoppen. De Javaanse jongens zagen opeens een razende furie op zich afkomen.

“KLOE-ÁÁÁRRR LOE!”, schreeuwde de furie. De tramdeuren gingen open, en de jongens stoven de tram uit. Diverse Nederlanders in de tram uitten zich kwaad vanwege het laagstaand koloniaal gedrag van mijn moeder. Maar de weggevluchte jongens wisten vastwel wonderwel

27. de idealisten (derde vervolg)

waarop dat “*Kloe-áárrr loe*”, hetgeen “Eruit jij”, betekent, teruggreep. Want maar al te vaak immers tijdens de hete jaren te Insulinde volgend op W.O.II hadden de sinjo’s naar blanda’s gespuugd en diezelfde kreet eruit gestoten: *Kloe-áárrr loe*, treiterend en vervuld van vlammeende haat. Mijn moeder heeft er lang last van gehad dat ze niet in het donker naar buiten durfde gaan omdat een soort van automatische-piloot-angst, welke haar zei dat uit het duister achter haar ineens een Javaans mes op zou doemen dat in haar rug zou doordringen, haar te machtig was. Na verloop van tijd (drie decennia) haatte mijn moeder de Javanen niet meer, en waren in haar de angsten goeddeels weggeëbd, maar een zekere afkeer van de Javaanse sferen is ze nimmer kwijtgeraakt.

Luisterend naar de verhalen uit de na-oorlogse periode, heb ik ook de naam “Soemokil” horen noemen. Een dapper man, strijdend voor een rechtvaardige zaak, ter dood gebracht door barbaarse tegenstanders. Wij hebben er ons bij neer te leggen. Soedah. De zonen van zijn land hebben er nog steeds het land over in. Maar wat kunnen ze. *Tetap RMS sampat mati* lees je in een trein-WC. Een ideaal is iets heiligs. Ik ben niet ironisch bezig, ik bedoel het echt zo: een ideaal is iets heiligs. Ik weet dat het zo is; ik, een Hollander wonende in de provincie Groningen ten tijde van het gebeuren dat “de Molukkers” een trein kaaptten, waarbij er onschuldige slachtoffers vielen, ik weet dat een ideaal iets heiligs is maar als mijn collega’s op het werk de gebeurtenissen bespraken zei ik niets omdat ik in zulke gevallen niet in staat ben de dingen op zodanige wijze te zeggen dat ze begrepen worden. Groningers weten niets van de dood van Soemokil en het levende verlangen naar een eigen land dat in de harten van de mensen van zijn volk gloeit.

Irian Barat is tot hoeksteen van de gordel van smaragd gebombardeerd geworden. “Hoeksteen” zeg ik omdat het als een hoekhuis aan het uiteinde van de eilandengordel ligt, niet omdat in Indonesië het oord hoog in aanzien staat. Het is onze zaak niet. Wij wonen in een klein, plat en welvarend landje aan de Noordzee. Wij hebben de Duitsers gehad, en zijn omgekomen in de hongerwinter. De Duitsers zijn monsters voor ons geweest; beesten. Mensen kunnen andermans lijden niet voelen, alleen dat van henzelf. Zo is het nu eenmaal.

Het individu kan maar één ding doen: zich vrij maken van vooroordelen, en op eigen kracht leren nadenken. Zorg dat je verder denkt dan de opinie van je buurman lang is. En door ons best te doen zélf de rechtvaardigheid te betrachten, komen we heel wat verder, dan door verontwaardiging over de gemeenheid van ánderen te spuien. *Alle Menschen werden Brüder*; wanneer zal het zover zijn, dat zou ik wel eens willen weten. Zelf leef ik niet eens met mijn eigen zus op goede

27. de idealisten (derde vervolg)

voet. Maar we zouden kunnen beginnen met er in ieder geval geen drama van te maken. Terwijl ik dit schrijf³⁶ rook ik een sigaar van het merk Ramayana; hand made in Indonesia. Hij smaakt mij heerlijk, maar de drijfveer om tot de aanschaf van een doos van deze sigaren over te gaan, is een soort verlangen geweest naar contact met mijn geboortegrond: Java, waaraan ik geen herinneringen heb – en tevens wil ik met deze handeling aan mijn streven naar vredelievendheid uiting geven. Ach, verdomme, ik wou dat er vrede was. De Tweede Wereldoorlog is voorbij, maar de Eerste Wereldvrede laat nog steeds op zich wachten. Leuk is wel, dat er onlangs, op 2 januari 1980, en Khomeiny heeft recent zijn greep naar de macht met succes gedaan, een aan mij geadresseerde ansichtkaart in de brievenbus lag, verzonden vanuit de Republiek Indonesia, die afkomstig is van een Mohammedaan, de zoon van de burens van mijn ouders die op dit moment in de stad Groningen wonen. Deze jongen heeft mij in Groningen – waar anders – de eerste beginselen van de vechtsport genaamd karate bijgebracht – en zijn nationaliteit is: Indonesiër. Hij maakt een vakantietrip door zijn land. Op de ansichtkaart die hij me stuurde zie je een op Bali gegeven voorstelling, en de kaart geeft daarbij een toelichting in drie talen, die ik hieronder precies zo weergeef als hij op de kaart staat:

Barong & Rangda depicts eternal fight between the good and the evil.

Barong et Rangda peignent la lutte éternelle entre le dieu et le mal.

Barong en Rangda tekent de eeuwige strijd tussen goed en kwaad uit.

³⁶ Toelichting: de oorspronkelijke tekst van dit verhaal is in de periode 1975 - 1980 geschreven (daarna is hij weliswaar herhaaldelijk herzien).

21 dec 1989

28. Schoten in de duisternis

Vraag: Ruikt hooi nou naar kamillethee of ruikt kamillethee naar hooi?

Antwoord: Ze ruiken gewoon naar elkaar.

Vrg: Ruikt mijn vrouw naar Limara Morning Sunshine Eau de Toilette of ruikt Limara Morning Sunshine Eau de Toilette naar mijn vrouw?

Ant: Wat zegt u? Shoeshine of sunshine?

Vrg: Sunshine natuurlijk.

Ant: Je vrouw ruikt naar Limara Morning Sunshine.

Vrg: Waarom zeg je nou niet “Ze ruiken gewoon naar elkaar”?

Ant: Omdat de natuurlijke geur van je vrouw niet die van Limara Morning Sunshine is.

Vrg: Wou je beweren dat mijn vrouw onnatuurlijk ruikt klootzak. Ik zál je!

PANG!

Vindt u, lezer, het verhaaltje hierboven belachelijk?

Maar ik vind dat geweldig veel doodslag in de wereld echt niet minder belachelijk is. Waarom doen mensen aan doodslag? Vendetta. Politiek gekleurde dadendrang. Godsdienstige overtuigingen. De liefde voor het vaderland. Mijn gelijk rules the waves über alles. Mijn gelijk, mijn huidskleur, mijn liedjes, mijn liefdes, mijn politieke systeem, mijn blanke top der duinen, mijn smaragd, mijn vlag, mijn eed, mein Kampf, mijn voorrang – en mijn POEN – het is belachelijk en het is schandelijk.

Mijn frustratie, mijn angst, mijn haat, mijn wraak, mijn verachting, mijn geweld, mijn sadisme, mijn welvaart moet winnend verpletteren, haha! Ik lach bij het zien van mijn sperma in dees spiegel! Ik, number one, kom eerst.

28. schoten in de duisternis

De marsmannetjes vallen, terwijl ze onze gedragingen bestuderen,
heus van de ene verbazing in de andere.

30-aug-1992

29. Huibjes vader

Science is the refusal to believe on the basis of hope

C. Snow

Het toeval wilde dat de vader van Huibje iets onverwoestbaars had. Alles had hij verloren – de personen van wie hij hield, het land waarvan hij hield, zijn werk – zijn bestaansgrond – alles. Maar de brute wreedheid waarmee het leven hem te grazen genomen heeft heeft hem niet kapot kunnen maken. Weliswaar geraakte hij een week na Huibjes dood in een toestand van razernij. Hij heeft toen het kleine beetje huisraad dat hij bezat in elkaar geslagen. Dit verricht hebbende brulde hij om een mitrailleur om de pelopors uit te roeien. Zijn zich bezorgd uitende zus joeg hij zich bedienend van dermate violent woordgebruik het hazenpad op, dat deze nu ook in paniek vervallen vrouw zich in arren moede tot de kampchef wendde die Huibjes vader ervan verdacht tijdelijk niet toerekeningsvatbaar te zijn en hem voor alle zekerheid in de gevangenis heeft laten opsluiten.

Hij is gewoon een nieuw leven gaan opbouwen. In Holland beland zocht hij weer werk en vond dit ook (en in veel korter tijd dan bijvoorbeeld mijn eigen vader hiervoor nodig gehad heeft), en maakte vervolgens dankzij keihard werken en met behulp van zijn subtiële sociale vaardigheden vlotjes een ver-reikende carrière. Hij heeft het zover gebracht dat hij in een groot o.a. gloeilampen producerend bedrijf, Directeur geworden is, één der vele overigens want waar een groot bedrijf groot in is, is, naast andere zaken natuurlijk, het grote aantal Directeuren. Hij heeft ten tweeden male een gezin gesticht door in het huwelijk te treden met een gescheiden, moeilijke maar mooie maar burgerlijk-onnozele en egoïstische vrouw die reeds twee kinderen had. Hij heeft zelf geen kinderen meer voortgebracht. Wel heeft hij drie keer een buitenechtelijke relatie gehad. Daarna realiseerde hij zich dat het een te grote belasting voor hem was, en dat hij de vrouwen ook niet meer in die overweldigende mate opwindend vond als dit vroeger het geval geweest was. Direct na zijn pensionering maakte hij, zijn echtgenote in Holland achterlatende, een vakantietrip door Indonesië. Hij vond ter plekke veel veranderd en lelijker geworden, en verpauperd, maar er was veel dat hij herkende, en zijns ondanks geraakte hij in een doodszwarte roes van fel folterende onverdraaglijke heimwee en verscheurend verdriet. Na dit volbracht te hebben abonneerde hij zich op de *National Geographic* en begon aan een

nieuwe hobby; hij werd amateur-geoloog.

Op een dag werd er aangebeld. Aangezien hij alleen thuis was, want zijn vrouw was naar Amsterdam afgereisd om in verband met een probleem op te gaan treden (een kleinkind was het overkomen dat zij bij een krakersrel van de politie een klap gekregen had), moest hij opendoen. Hij had op plezierige wijze zitten studeren, en zat in het boek van Van der Vlerk en Kuenen³⁷ de geschiedenis te lezen van de in 1726 door J. Scheuchzer gedane vondst van een mens die bij de zondvloed omgekomen was. Het desbetreffende skelet is door Teylers Museum in Haarlem aangekocht, wist u dat? Cuvier stelde vast dat het niets dan de resten van een reusachtige salamander was, een fossiel exemplaar van een inmiddels uitgestorven soort; en deze soort is door Cuvier “Andrias Scheuzeri” genoemd. Volgens de geologen kan de zondvloed het onderlopen van de Perzische Golf geweest zijn – als gevolg van een zeebeving waarschijnlijk. De deurbel zei “Ding-Dong” en pa vond dat behoorlijk vervelend. Na toch maar opengedaan te hebben werd hij met twee nette meneren geconfronteerd die over Gods Liefde begonnen en vroegen of zij daarover een gesprek met hem mochten hebben.

“Ik erken slechts twee goden, en die van jullie is daar niet bij – de God Verdomme en de God Phallus. Niet Paulus maar Phallus. Genoeg gediscussieerd zo?” Tot zover, over Huibjes vaders bijdrage aan het debat over religieuze kwesties.

³⁷ *Geheimschrift der aarde.*

7-sep-1992

30. Een wind

Dit jaar hebben mijn ouders, wier kinderen inmiddels allemaal de deur uit zijn, een week in Duitsland doorgebracht. Dat is zo gekomen: ze waren enige tijd daarvoor een week lang met vakantie naar Voorthuizen geweest waar je in de omgeving mooie bossen hebt, en in die week heeft het elke dag geplensregend, en is het veel te koud geweest. Niks aan. En om deze reden is het dat ze om hun geluk andermaal te beproeven, er nog een week Duitsland aan toegevoegd hebben. In Duitsland was het inderdaad kurkdroog, en het was er meer dan warm. Temperaturen tot zevenendertig graden aan toe hebben de twee voor de kiezen gekregen. Ze hebben aan alle excursies die door de touring-operator georganiseerd zijn deelgenomen, en ze leven nog. Dit is minder vanzelfsprekend dan het lijkt want een kleine twee jaar geleden is mijn vader plotseling gruwelijk onwel geworden als gevolg van een hersenbloedinkje. En een aantal jaren daarvoor is het mijn moeder geweest die toentertijd bijna om het leven gekomen is aan de gevolgen van een hartinfarct, hetgeen zoals tijdens haar herstelproces in het ziekenhuis door een toevallig passerende Chinese arts die aan het doorvragen sloeg ontdekt werd, het gevolg van een niet goed functionerende schildklier was.

Tijdens een telefoongesprek dat ik enige maanden geleden voerde waarin ik van mijn ouders' Duits vakantieplan op de hoogte gebracht werd, vroeg ik mijn vader (en nu moet u weten dat het jaar waarin mijn vader zijn hersenbloedinkje gehad heeft A.D. 1990 geweest is, zo'n rampjaar waarin West-Duitsland erin slaagde wereldkampioen voetbal te worden en dat dit laatste betreuenswaardig feit zich toen namelijk een maand voordat mijn vader het hersenbloedinkje kreeg, voorgedaan heeft³⁸...), toen vroeg ik mijn vader of hij goed zijn best zou

³⁸ Nee, serieus, er gaat van het toernooi om het wereldkampioenschap voetbal als Duitsland daarin een glansrol speelt, een negatieve invloed uit op mijn vaders gezondheid. In het gedenkwaardige jaar 1974 waarin Nederland het beste elftal gehad heeft dat we ooit gehad hebben, en we in de finale tegen West-Duitsland op 1-0 gekomen zijn na die kogelhard genomen penalty door Neeskens, waarna het toch nog West-Duitsland geworden is dat wereldkampioen werd (mijn God, en we hadden nog wel zowel Cruyff als Van Hanegem in onze gelederen!!), in dat gedenkwaardige jaar, een uurtje na die vreselijk gedenkwaardige wedstrijd is mijn vader plotseling ontzettend beroerd

doen met Duits spreken.

“Als ze me niet begrijpen laat ik wel een wind. Dan verstaan ze me heus wel”, zei hij, product van de Indische cultuur als hij is. Ik moest behoorlijk om zijn grapje lachen!

Mijn vader kan beter schaken dan ik. Daar is overigens hoegenaamd geen schaaktalent voor nodig. Ik ben sociaal vaardiger dan hij maar daar is al héél weinig vaardigheid voor nodig. Ik heb van hem schaken geleerd, en soms lijkt het net of hij ten langen leste iets van mij geleerd heeft. Moppen tappen kunnen we allebei niet. Toch kent hij een leuk mopje. Niet velen onder mijn lezers zullen het al kennen, want hier in Holland heeft het geloof ik nooit de ronde gedaan. Een jongetje was ingeprent dat hij niet “koppie” maar “kopje” moest zeggen, en niet “beessie” maar “beestje”. Het jongetje moest een boodschap doen. Zegt het jongetje tegen de juffrouw in de winkel “Voor een dubbeltje foel je, voor een kwartje mag je”.

Ik heb overigens de hypothese ontwikkeld dat dit mopje wel in Indië uitgevonden zal zijn, en wil, om u van mijn gelijk te overtuigen, als argument naar voren brengen dat je in Indië “voelen” als “foelen” uitspreekt.

Grappig anders wel dat datgene wat leuk gevonden wordt zo cultuurbepaald is.

“Hou je taai vast”, zegt mijn Indonesische vriend, en dan lacht hij heftig, en ik zorg dat ik meelach. Deze jongen is een weliswaar fel maar goedmoedig joch, en ik heb geleerd dat vooroordelen niet opgaan. U begrijp er hoogstwaarschijnlijk toch wel niets van, maar “taai” is het Maleise woord voor het Nederlandse woord “poep”, dat is het leuke. Hahahaha.

geworden. Het is echt verbluffend zoals mijn vader zich het lot van het Nederlands elftal aantrekken kan.

1-dec'95

31. Een scherfje N-G

door de jongens.

We waren koud in Nieuw-Guinea aangekomen of we werden ernstig gewaarschuwd. Je hebt hier op de bodem der zee heel verschrikkelijke schelpjes. Die zijn maar klein en ze zien er onschuldig uit maar dat zijn ze helemaal niet want als je erop staat word je geprikt door de erin wonende monstertjes en dan ga je dood. Daarom moet je zwemmen met schoenen aan.

We waren erg onder de indruk. We kochten de aangeraden sandalen, plastic gevallen, nogal vervelend om aan te hebben. Toen we bij Base G in zee gingen hadden we ze aan. Weliswaar had het merendeel van het handjevol Nederlanders dat zich te Base G bevond (ik denk dat zich heden ten dage op een warme dag op 49 m² Schevenings strand evenveel mensen opgesteld bevinden als toentertijd op heel Base G aanwezig waren) helemaal niet van zulk schoeisel aan. We durfden het zand onder water bijna niet met onze handen aan te raken, het zand dat je heel goed zien kon want het water was zeer doorzichtig. Zo bevonden wij ons krampachtig in zee maar we genoten toch want het was heerlijk warm. Geen microseconde had je het koud. Boven water was de temperatuur 35 °C of zoiets en het water zelf was volgens mij ook een graad of dertig. Zo bevonden wij ons alleraangenaamst in zee tot loom wordens aan toe. Maar de gevolgen waren verschrikkelijk. Je rug, je nek en je schouders bleken in de op het zwemmen volgende dagen in ware pijncentra veranderd te zijn. Een bloesje kon ik nauwelijks aan hebben, en toch moest dat als ik naar school ging. Op bed liggen leidde tot pijnbanksensaties tot je in slaap viel gelukkig. Toen ging het sneeuwen, d.w.z. overal waar je gezeten had liet je allemaal witgrijze velletjes achter. En op je nek, schouders en rug jeukte het toch zo maar hard krabben was niet goed. Maar je kon als je voorzichtig was, hele lappen verbrand vel van je afpellen, maar dat was ook niet goed. Alleen mijn vader was gespaard gebleven. Mijn moeder, mijn zus en ik hadden lange tijd in het water (en dus in de zon!!) doorgebracht maar mijn vader was de hele tijd in de schaduw van een boom op het strand blijven zitten, want ja er groeiden daar bomen op het strand – soms zat er een hond in (een echte hond, je weet wel zo ééntje die “Waf-waf” kan zeggen). Sommige boomstammen groeiden bijna horizontaal, zeg op een hoogte van een meter boven het strand, die stonden helemaal over het zand heen gebogen zodat een hond eroverheen lopen kon, en soms deed zo'n beest dat ook. Mijn

31. een scherfje N-G

vader zei altijd tegen ons dat hij geweldig goed in zwemmen was, en dat hij ooit zwemkampioen geweest was. In feite kon hij het helemaal niet. Mijn moeder heeft uit de doeken gedaan dat hij een paar keer een oorontsteking gehad had, en dat de dokter hem om die reden ontraden had zijn oren met water in aanraking te brengen. Hij hoorde inderdaad niet al te best met zijn oren hoewel hij dit altijd ontkende. Maar naar verluidt is het wel voorgekomen dat ik, als ik het na een vader-kindruzie goed wilde maken, dat ik dan ineens een driftige klap van mijn vader kreeg omdat hij mij verkeerd verstaan had. Zelf kan ik me dit niet meer herinneren maar volgens mijn moeder is het wel zo. Soms kan mijn vader nu eenmaal zeer driftig zijn!

Overigens is zwemmen met plastic schoenen aan vervelend en moeizaam en bijna niemand deed het. Dus na een paar keer deden wij het ook maar niet meer hoewel ik het nog een tijdje volgehouden heb, van ons gezin was ik de laatste die het opgegeven heeft.

Als het eb was kwam het rif boven water. Het was dit rif, waarachter in de blauwe verte onophoudelijk de branding wit bewegend brekende was, dat bewerkstelligde dat het zwemwater bij Base G zo rustig en haaienvrij was. Haaien konden niet over het rif heen komen. Het was echt fijn en heerlijk en ook heel veilig zwemwater. Eén keer hebben we last gehad van geniepig rot kwalletjes die naar men zei erg gevaarlijk waren. *Portugees Oorlogsschip*, zo benoemde mijn vader hen. En één keer heb ik in het water van Base G een drol voorbij zien drijven, naar ik dacht een exemplaar van een mens afkomstig. Ik wist überhaupt niet dat drollen drijven konden, en was dus heel verbaasd. Maar meestal kon je daar in zee volmaakt ongestoord en rustig bezig zijn. Het water was rein en goed. Als ik er stiekem in plaste was er geen hond die het merkte temeer daar ik er voor zorgde door flink om mij heen te spatteren dat het gele kleurtje meteen verspreid werd en spoorloos verdween. Bij eb lag het rif droog en kon je er, als je je plastic schoenen aan had, overheen lopen. Je moest dan wel schoenen aan hebben want het rif was een karangrif en zat vol scherpe randjes en hobbeltjes enzo. Het was heel breed. Er groeide allemaal zeewier op. Je had er ook zeekomkommers. Het zeewier maakte dat het rif groenig toonde als het boven water uit kwam steken.

Ik hecht er vreselijk aan, hier en nu voor eens en voor altijd vast te stellen dat ik me in Hollandia negenennegentig procent van de tijd *naar* voelde: op school voelde ik me angstig-onbeholpen en heel onbehaaglijk en onoverwinnelijk verlegen, en thuis vervééééééélde ik me altijd zo. Ik wil dat u, bij alles wat u hier leest, dit in het geheel niet uit het oog verliest.

24-sep-2001

32. Fata morgana

Diep in mij de holle zuiging
Diep in mij de fel oprechte mensenbronst
In mij volte, leegte, branding
Diep in mij waar liefde gonst

Ik kom naar je toe gerend:
Dag vrouw! Dag, mijn eigen vrouw!
Ik ben zo blij dat je er bent!

Olé wat doe je nou
Vat maar geen kou
Ik hou van jou
Wees met mij, gauw
“God, mijn lief, grauw!”
Ik hou van jou, ik hou van jou
Je ogen zijn zo stralend blauw...

Je lippen zijn zo rood
Je bent zo lenig in je schoot
En lenigt al mijn nood
Je bent mijn dagelijks brood

Een deel van mij is beest
Maar jouw glimlach is een feest
Ik hou ook van je geest
Het is ontzettend mooi geweest

En na de roes volgt nu de sleur
En komt het erop aan
Of die wonderlijke deur
Wel open is gegaan
Waardoor warme vriendschap
Binnenkomen moet
Onvree ontstaat, en gramschap
Onze passie is wel uitgewoed

En toch groeit langzaam, langzaam, moeizaam
Dat hemelse gevoel

32. fata morgana

Van aanvaarden en waarden
Samen zullen we steeds verder gaan
Wie kan ons nog leren?

De ouderdom strekt kil
Een dode vinger naar ons uit
“Genade, God!": een ongehoorde gil
Rimpels groeven onze huid

Maar we zien de mooie bloemen en de bruine bomen
En we voelen, schoonheid is een eeuwig goed
Wijsheid gloeit in ons gemoed
En we lachen maar eens wat, - doorzien de schijn van schone dromen

Veel was 't dat het leven bood
Morgen zijn we dood

10-sep-1992

33. Het jongetje dat zoveel verdriet had

“Dag lieve jongen, ik heet Denise”, zei de zeemeermin, “En jij?”, en ze kuste Bennie meteen maar op zijn wang:

“Alsjeblieft! Omdat je het haakje losgemaakt hebt. Kusje!! Leuk he”.

“Bennie”, zei hij nors.

“Hoe bedoel je”, wou ze vriendelijk weten.

“Zo heet ik”.

“Ach wat een fijn naampje. Hé, lach eens lief tegen me! Of hou je niet van me misschien? Pas op hoor, of ik kietel je!”.

“Ik lach nooit. Ik kan niet lachen.”

“Hahaha. Maak dat de poes wijs zeg. Wacht! Ik zal je eens kietelen!”

En daar had ze hem waarachtig al besprongen ook, en ze begon me hem daar toch te kietelen, ongelooflijk gewoon. Brullend zette Bennie het nu op een huilen, en hij smeedt haar van zich af, terwijl hij:

“Godverdomme!”, schreeuwde.

“Ssst, jongen, mag je zo vloeken!”. Maar de tranen liepen over zijn wangen en toen Denise dit zag kreeg ze toch zo’n medelijden met de arme Bennie, en zo besloot ze dus lief voor hem te zijn. Ze nam hem in haar armen, wiegde hem teder, en vroeg zachtjes:

“Wat is er dan lieverd, stil maar schat, stil maar, stil maar, lieve jongen, ach ach ach, huil nou maar niet meer hoor, vertel me alles maar, arm kereltje, vertel het me maar gewoon – alles en alles. Wat is er dan toch voor vreselijks aan de hand, dat je zó veel verdriet hebt?”.

26-feb-1994

34. 1 1 1 1 1 1 1 1 1 1 1 1

Treurig is het moment waarop de dag ophoudt te bestaan. Dat is twaalf uur 's nachts. Hilversum 1 heeft zojuist de nieuwsberichten gebracht, en zendt nu plechtige klokslagen uit, het duister van de nacht-ether in. Twaalf slagen. Dan zegt de luidspreker:

“Voor hen die nog moeten werken, goede wacht”. Het Wilhelmus klinkt... daarna wordt het definitief stil. De radio sterft en de nacht wint. Het is doodstil om je heen.

Daar lig je dan. In je bed lig je, hetzij op je rug hetzij op je zij; dat maakt niet uit. In bed liggen doe je. Een éénpersoonsbed. Hoeveel mensen gaan er in een éénpersoonsbed?

Juist. Eén. Hoeveel wensen zijn er in een éénpersoonsbed? Weer juist. Oók één.

Het is absoluut niet prettig in zo'n éénpersoonsbed. Zo'n ding voldoet weliswaar goed aan de behoeftes van kleine kinderen maar ze moesten verboden worden voor de niet-kinderen. Men moest slechts tweepersoonsbedden fabriceren die reeds half gevuld waren. Ja waarachtig men moest dat beslist doen! Ik zweer het je. O want het is immers veel te stil onder een éénpersoonslaken. Wat moet je met een kussen als er niet gekust wordt. En de deken? De deken vindt het kussen te laken zoals ze zo leuk zeggen. Maar hoe moet je slapen als je niet geleefd hebt. Wat moet je je lichaam nu wel te rusten leggen als het niet gevoeld heeft. Waar heb je je tastzin voor? Toch niet alleen om te voelen hoe het is je neus te stoten?

-Liefste-, denk je, -Was jij maar hier, naast mij, met je warme lieve lichaampje-.

Maar er is geen liefste. Nooit geweest ook. Niets gehad. Nooit. En wat moet je nou met deze nachten. Deze zwarte nachten. Als je zo'n uitzondering bent, die geen houvast heeft 's nachts, wat moet je dan?

Wat moet je met dat regen-gevoel, met dat vacuüm in je buik? Wat heb je aan dat brok in je keel? Wat levert het op, je kussen nat te maken?

Wat moet je in gódsnáám aanvangen met dat gevoel. Dat nada-gevoel. Het heelal is tussen de sterren helemaal leeg. Ja de sterren zijn wel heet en prachtig. Maar jij bent in de koude leegte tussen de sterren. Zo

voel je je in je éénpersoonsbed. En wat nu? Een vraagteken is het antwoord op deze vraag.

Je ligt maar. Wat anders? Geen keus. Je hebt maar te liggen.

Je kan wel rechtop gaan zitten maar kijk om je heen: alles is nog steeds in duister gehuld en je bed blijft zo dood als het is. Je bed is morsdood. Jij bent warm en levend maar daar heb je helemaal niets aan. Wat heb je aan jezelf? Niets.

Men zegt dat er slakken bestaan die aan ongeslachtelijke voortplanting doen. Nu, wat ik ook ben, ik ben géén slak. Maar zelfs een slak heeft zijn huisje! Ik heb slechts mijn éénpersoonsbed.

Fransen zijn gekken. Wie eet er nou slakken: de Fransen doen het. De Chinezen eten zwaluwnestjes; misschien eten ze ook wel slakken.

Wat zou zij zeggen als ze naast me lag?

“Lieve Bennie, hier ben ik, omdat ik van je hou. Daarom ben ik in jouw bed, want ik heb jou verkoren, omdat je precies die eigenschappen hebt waarvan ik steeds droomde. Daarom hou ik van je, en heb ik mij voor jou over. Neem alles, alles wat ik heb, en neem het van mij, en heb mij lief, want ik hou zielsveel van je.” Ach, wat zouden mijn trommelvliezen, indien ze dit hoorden:

“Ik hou van jou, Bennie”, o wat zouden mijn trommelvliezen zich dan haasten om die klanken door te geven, en wat zouden ze hun best doen het onvervormd en zuiver aan mij mede te delen: ze *hóúdt* van jou. Begrijp je? Er is er eentje die van jou houdt. Niet van Piet. En ook niet van Johan. Nee, van *jóú!*

Vermoedelijk ben ik echter niet de moeite waard. Dat de meisjes niet van mij houden moet toch een reden hebben. Ze houden wel van Piet. En van Johan. Alleen van mij niet.

-Nouja, wees eerlijk-, zeg ik tegen ik, -je bent ook géén gezicht. Geen gezicht, dat smoel van je. Wat een smoel ben je. Hoe kom je er aan!-. Ik antwoord:

-Maar verdomme, kan ik het helpen? Had jij dan voor een ander smoel gezorgd!-.

Smoel. Wat een woord. Maar een goed woord is het zeker, want een S-M-O-E-L heb ik. Ggggggottegot als ik toch eens geen smoel had. Als ik nou maar gewoon een gezicht had.

Goed. In een éénpersoonsbed kan je slapen. Laat ik dat maar doen. Na morgen volgt weer een nacht. Daarna nog een. En dan weer een. Nog een. Nog één. Eén. Eén. Eén. Eén. Eén.

In de getallenleer volgt op één: twee. Bij mij volgt op één: één. Dat is beroerd, want logischerwijs volgt er dan weer een één. Enzomaardoor. Allemaal enen. Al enen. Alleen. Nu. Gisteren. Morgen. Overmorgen. Volgend jaar. Altijd. Tot de dood mij scheidt.

Daar is ambtenaar Magere Hein:

“Bennie neem jij dit holle leven tot bruid? ANTWOORD!! Huil niet, lapzwans. Leef dit leven! Tot de dood je scheidt!”. Onverbiddelijk staat mijn lugubere gast daar voor mij. Zijn lege blik loert in mijn richting, en met holle stem beveelt hij:

“A N T W O O R D ! ! !”.

Maar ik verberg mijn gezicht in mijn handen en huil. Ik snik het uit.

“Neeeee”, zeg ik, “Alstublieft niet. God, hoeft het nou niet. Hoeft het nou niet. Alstublieft, alstublieft, heb nou toch een beetje medelijden. Alstublieft, alstublieft”.

God! Wat is hierop úw antwoord! Stenen in plaats van brood? Ik begrijp het niet. Waarom krijg ik altijd alleen maar stenen?

Maar vergeef mij, omdat ik het niet harden kan.

God, mag ik u iets bekennen? Mag ik u een eerlijke bekentenis doen? Ik heb zin dit stukje wat ik geschreven heb toe te sturen aan de meisjes die mij afgewezen hebben; aan de meisjes die mij *uitgelachen* hebben, die gelachen hebben om mijn uiterlijk, en gelachen om mijn innerlijk, en gelachen om mijn ongeluk; aan de meisjes die mij raar vonden en me gesard hebben om mijn innerlijk. Ik heb zin dit stukje te laten lezen aan alle mensen opdat zij zeggen:

“Ach, wat zielig”. En dat laatste zal ik doen ook. Maar ik zal geen wraak nemen op die meisjes, en ik zal hen dit niet laten lezen. Want ik hou zoveel van hen. Eerlijk waar. Ik huil weer.

Ach ik ben zo’n rare nergens op slaande lul.

7-dec-2003

35. Waar zijn de mensen, waar zijn ze heen

In het holst van de nacht voelt Vic de Bruijn zich alleen. We schrijven 9 maart 1941 0:30. We zitten op Nieuw-Guinea aan de Wisselmeren. Java is gevallen, in handen van de jap gevallen. Voor het laatst richt de Nederlandsch-Indische Radio-omroepmaatschappij (NIROM) zich tot de luisteraars, Bert Garthoffs stem klinkt in Vics kantoortje op.

“Wij sluiten nu. Vaarwel, tot betere tijden! Leve de koningin!”.³⁹ Ze sturen het Wilhelmus de ether in en daarna zwijgen ze voorgoed⁴⁰. Drie maanden eerder heeft De Bruijn een brief van resident Jansen ontvangen met daarin de volgende opdracht. “Wat er aan de kusten ook moge gebeuren, handhaaf je in het binnenland.” Vic staat er alleen voor. Alleen, alleen, alleen. Vic is een man, hij doet wat hij doen moet. Maar waar zijn de mensen? Alle mensen zijn weg.

Nee, ze zijn er, vlakbij. Bergpapoea's, mensen. Later landt er een Dornier X 24 met aan boord enige Hollanders, nog meer mensen, waaronder de telegrafist Rudy Gout. De Bruijn vormt een clubje dat gegevens verzamelt en via de radio doorseint die van belang zijn voor het winnen van de Oorlog. *Oaktree* is de codenaam waaronder zij opereren. Maar de jappen komen elke dag dichterbij. Er komt tenslotte een Catalina, de Y45, met een brief van Van der Plas, die de optie open laat dat ze instappen, en *Oaktree* opbreken. Rudy Gout zegt:

“Als u blijft, blijven wij ook, luit”. Vic schrijft aan Van der Plas: “Het is mogelijk ons met een kleine, beweeglijke intelligence party en met de hulp van onze Bergpapoeavrienden in het bergland te handhaven... Ik heb hier 50.000 Bergpapoeavrienden...”. Ze blijven, en inderdaad hebben de Papoea's van het Centrale Bergland de party *Oaktree* die zich in de jungle teruggetrokken heeft beschermd, en verborgen voor de jappen, en op alle mogelijke manier geholpen. Alle mensen hebben namen. Hier volgen enige namen, namen van Papoea's: Soalekigi (een geweldig vrouwenversierder), Itimobolé, Mokipi, Boejani, Kigimoajaki,

³⁹ [Referentie 1].

⁴⁰ Omdat de jappen toen reeds de baas waren in Indië was het uitzenden van het Wilhelmus op dat moment een overtreding van de Japanse wet, en daarom hebben de jappen de verantwoordelijke Nederlandse gezagsdrager voor het vergijp gestraft door hem te onthoofden en hetzelfde lot hebben twee radiotechnici ondergaan.

35. waar zijn de mensen, waar zijn ze heen

Weakebo. In Vics woorden: “Heel gewone mensen, met peniskoker en blootsvoets”. En Vic schrijft: “Ze vormden als het ware een schild ter bescherming van *Oaktree*. ... Ze kozen bewust niet voor de sterkste partij (de jappen) maar voor de zwakste”.

Dát waren de mensen. Dáár waren ze!

Waar zijn ze gebleven? Ze zijn na 1 mei 1963 door de Indonesiërs met velen in stalen containers gepropt die in de zon geplaatst zijn tot de inzittenden tot een stinkende vlees- been- en slijmmassa getransformeerd geworden waren. Dorpen waarin zij woonden zijn met behulp van Indonesische mitrailleurs, omlaag gericht knallend vanaf een hoge positie in ronkende helikopters, bestookt met als oogmerk zoveel mogelijk bewoners te doden. Ze zijn vreselijk gemarteld, want als er iets is wat de Indonesische bezetter goed kan, is het mishandelen en martelen.

Vic schreef in zijn boek *Het verdwenen volk* naar aanleiding van het door Nederland begane verraad (verraad was het, jawel: met name in 1969 ook door *niet* tegen de falsificatie van de “Daad van Vrije Keuze” te protesteren – terwijl een land als Ghana dit wél deed – doch integendeel te verklaren dat de Nederlandse regering “de methode die Indonesië toegepast had op zichzelf niet als in strijd zijnde beschouwde met de desbetreffende clausule van de 1962-overeenkomst”⁴¹) – Vic schreef over de Nederlandse houding van toentertijd in termen van “woordbreuk” en noemde hoe Nederland zich gedragen heeft “schaamteloos en karakterloos gedrag”, en schreef ontzet:

“Ik wist toen niet hoe ik de Papoea’s nog ooit recht in de ogen kon zien. Want het wás verraad. Duizenden Papoea’s hebben zich terecht verraden gevoeld en in de steek gelaten”.

⁴¹ En WIE was het die deze VERRADERSWOORDEN uitgesproken heeft? Dat kan ik niet zeggen, - ik krijg het niet van mezelf gedaan dit hier te vermelden want dat deze woorden werkelijk door deze persoon uitgesproken zijn – echt, het is té verbijsteren!!!!

35. waar zijn de mensen, waar zijn ze heen

En wij? Wij leven vrij, wij leven blij. Hier duldt de grond geen
dwinglandij. Hahaha.

Deeltje 3

Wat is Kwaliteit

3-jun-1994

36. En in de bomen

Er zijn boeken die je in hoger sferen brengen. Boeken die dit doen zie ik als elementen van de mooiste verzameling die de mens zich verworven heeft, de verzameling die wij identificeren met behulp van het woord *Kunst*. De hogere sferen kan je niet zien, alleen voelen. Je hebt zo'n boek uit en dan is je hoofd gevuld met de stille druk der hogere sferen. Even is de wereld zo banaal. Wie mijner lezers kent dit gevoel? Er is een geflopt boek dat *Across the river and into the trees* heet, en nu ik het uit heb loop ik met de stille druk in mijn hoofd rond. Hemingway, misschien de meest ondergewaardeerde grote schrijver aller tijden, heeft mij diep geraakt. Lieve Heer, mag ik een wens doen? Dan wens ik dat de evolutie de mensheid zo hoog brengen moge dat zij in staat is Richard Cantwell lief te hebben, en om zijn dood te treuren, en Renata lief te hebben en om haar smart te treuren. En de muziek is die van het tweede deel van de derde symfonie van Beethoven. En voor Renata, oud en hulpbehoevend geworden in Venetië, het tweede deel van de eerste symfonie van Tsjajkovski.

9-sep-1992

37. Z'n negende

*“Ihr, ihr meine Brüder; mein Wunsch ist,
das euch ein besseres und sorgenloseres
Leben als mir werde”*

LvB

Te moeten leven is een angstwekkende, en al met al ook wel een welhaast onmogelijk goed te volbrengen opgave. Daarom zeker is het, dat de goegemeente in het algemeen zomaar zo levenloos maar wat aanklooit. Het expliciet onder ogen zien van de ruwe roodheid van het paradoxale verschijnsel leven dat zijn schijngevoel van echtheid op een vacuüm-weefsel voortborduurde waarvan de kleur die van het absolute niets is, - het onder ogen zien van de kleuren van de Waarheid maakt dat je gewoon wegzinkt van ontzetting. Dus kijken we niet. We gaan liever probleemvermijdend gedrag vertonen. Jammer anders wel voor de miljoenen die van het vreselijke bloedrode oogkas-zwarte nada niets willen weten, en zich uitsluitend bekommeren om hun natje, hun droogje en hun geldje, geheel onbewust van hemel of hel, jammer voor hen is, dat uiteindelijk niet één enkeling eraan ontkomt eraan te gaan (wat overigens de climax van leven is omdat het de bestemming ervan is) want daardoor zal tenslotte ook de allerbraafste burgerman, als het zijn tijd is, het holle lachen van de hel leren kennen: op het moment dat zijn longbeweging stopt namelijk. En als je ziek bent weet je pas wat een feest het geweest is gezond te zijn; en zo zal je ook wel pas op het moment dat het voorbij is, beseffen dat de “leven” genoemd kermis expliciete aandacht verdient omdat het je hele hebben en houwen is. Jammer dan dat je de kermis al die tijd links hebt laten liggen; nu is het te laat. Je hebt je uitvaart goed geregeld maar heb je *geleefd*.

Ach hoe zou het toch zijn jezelf in het stinkende gat te voelen wegglijden. We weten het niet, en zij die het weten kunnen, hebben het geheim met zich mee het graf ingenomen, zoals de welluidende zegswijze zegt. Wij weten het niet, hoe het aanvoelt: bezig zijn met sterven. Zoals wij ook niet weten hoe we op de kennis van het kwaad van dood te moeten, moeten reageren.

Piet Vroon, en velen met hem in de diverse verlichte milieus, menen dat de mens die expliciet kennis genomen heeft van de leven-dood-paradox, als optie heeft zijn ego-gerichtheid te leren relativiseren waardoor het mogelijk zou moeten zijn haat en nijd en inhaligheid los

te laten. Dostojewski daarentegen heeft beweerd dat de mens alleen maar mens kan zijn als hij in de onsterfelijkheid gelooft – probeer het geloof van de mens in de onsterfelijkheid van zijn ziel te vervangen door een op de redelijkheid gebaseerde liefde voor de mensheid en je zaait onherroepelijk prompt juist haat in de harten der mensen, aldus Dostojewski, wiens theorie erop neerkomt dat het mensdom het op de lange duur niet op eigen kracht zal bolwerken, en op Gods hulp aangewezen is. Ik weet dat ook Einstein zelfs, opvattingen ala de verlichte Vroons c.s. toegedaan geweest is maar moet eerlijk bekennen dat Dostojewski's *Boze Geesten* een overtuigende indruk op mij maakt⁴², en dat de geschiedenis van de Sowjet-Unie Dostojewski gelijk lijkt te geven. Alleen, het probleem met zijn gelijk is, waar halen we God zo gauw vandaan. Ik zie Hem zomaar nog niet ergens op een stoeltje zitten eerlijk gezegd.

Enfin, dit soort bespiegelingen doet er sowieso weinig toe want overwegingen die alleen in de hersenpannetjes van een belachelijk significante minderheid aan de orde zijn, zijn in het geheel niet relevant. Ik bedoel er niets onvriendelijks mee maar als ik bijvoorbeeld mijn moeder hoor oreren over godsdienstige of filosofische ideeën zeg ik altijd alleen maar “ja” omdat ik door schade en schande geleerd heb dat pogen haar uit te leggen wat er in mij omgaat een *mission impossible* is. Ach ik zou net zo goed kunnen proberen mijn katten van de schoonheid van Bachs *Matthäus-Passion* te overtuigen. Ik ben bar eenzaam, in 9001 opzichten, maar dat kan ik toch niet op u overbrengen, laten we nu maar weer voortgaan volgens de grote lijn (een kronkellijn weliswaar) die u in dit opstel geacht wordt te volgen. Wij spraken over de gewaarwording van het sterven, hetgeen een Groot Gevoel is naar mijn mening, maar desondanks een gevoel dat merkwaardig genoeg niet van mens op mens kan worden overgedragen (weliswaar kan je dodelijke virussen op elkaar overbrengen - maar dat is een indirecte aanpak, en zo bedoel ik het niet natuurlijk).

We willen ons er nu terdege op bezinnen dat je niet alleen hoe het voelt als je sterft, maar eigenlijk alle Grote Gevoelens, niet aan elkaar uitleggen kunt. Er bestaan werkelijk tientallen van die heel significante gewaarwordingen die allemaal niet van mens op mens overdraagbaar zijn maar alleen van binnenuit door je bloedeigen hormonen en zenuwstrengen in je zachte ziele-vooronderhuidje erin gegraveerd kunnen worden. O, fascinerende vraag toch: waarom zou dat zo zijn: dat de felste en de heftigste gevoelens, die gevoelens die op *iedereen* die ze ondergaat zo'n hersenschuddende indruk maken, en waar het nu al al de tweeduizend eeuwen dat we bestaan immers

⁴² Dat sommige critici de in *Boze Geesten* voorkomende personen karikaturen noemen, toont m.i. maar één ding aan: dat de desbetreffende critici elke psychologische intuïtie missen – óf dat ze hun ongelijk niet willen toegeven.

37. z'n negende

helemaal om gedraaid heeft in de mensenwereld, waarom zou het toch zo zijn dat juist deze heftigste gevoelens bij uitstek nou net dié zijn die je niet aan je medemensen uitleggen kunt. En wat is er al met al wel niet wel uit te leggen! Vide de florerende universiteiten en andere kennisoverdragende organisaties - oherejee, wat zijn we als mensheid toch druk in de weer met elkaar van alles duidelijk te maken. Maar nota bene de wezenlijkste, de bij uitstek ver reikend indrukwekkende gevoelens: daar is geen kruid voor gewassen voor hoe je die over moet brengen op je naaste. Wie nog nooit gediscrimineerd geworden is heeft er geen flauw benul van hoeveel pijn het doet als je het meemaakt, en zo iemand weet zelfs niet eens dat hij dit niet weet. Enfin, zalig zijn de geestige onnozelen, hahaha.

Bent u wel eens eenzaam geweest? ECHT eenzaam bedoel ik. Ik wel, God weet dat ik Godverdomme decennia lang dermate ontzettend gekmakend eenzaam geweest ben dat ik om er vanaf te komen met genoeg een moord begaan zou hebben⁴³. Maar deels uit suffigheid, deels uit medelijden met enige naasten, en deels uit gebrek aan initiatief ben ik er nimmer toe overgegaan. Achteraf geloof ik dat ik daarmee wel een goede niet-daad verricht heb; hahaha, dat is wel wat naïef van mij, dat ik mezelf waardeer omdat ik het uitgehouden heb, dat weet ik wel. Lach maar, dan lacht er tenminste nog iemand. Ik heb veel over het verschijnsel eenzaamheid nagedacht en ben tot het inzicht gekomen dat er twee soorten van zijn:

- Opgelegde Eenzaamheid,
- Spontane Eenzaamheid.

De Opgelegde Eenzaamheid is de soort die door de leefsituatie veroorzaakt wordt; voorbeelden:

- Een Papoea op Groenland of in Simpelveld,
- Een oudje in een bejaardenflat wie het om redenen van praktische aard verboden is een kanariepietje te bezitten,
- Een kanariepietje in een kooi,
- De verliefde verstoten jongeling.

De Spontane Eenzaamheid, is die soort van eenzaamheid die niet door een leefsituatie opgeroepen wordt maar zomaar van binnenuit, uit iemands zachte zielesfeer zelve spontaan opkomt; voorbeelden van personen bij wie dit voorkomt:

- Een schizofreen,
- Een geboren Idioot.

Tot zover de uitleg over eenzaamheid.

⁴³ Om misverstanden te voorkomen: Sowhns eigen leven is het dat hij verlangde te beëindigen.

37. z'n negende

We hebben het hier over die intense soorten van gevoelsbelevissen die hart en ziel van elk mensenleven uitmaken, ja over die speciale, oppermachtige gevoelens van nomineuze allure hebben we het die universeel zijn en exclusief individueel tegelijk, en waar ook de twee vormen van zich eenzaam voelen toe behoren. En wat ik nou wilde zeggen, dat is dat het gewoon een wonder van de schepping is dat de mens tot op zekere hoogte toch mogelijkheden heeft om de energie-erupties die uit zijn of haar meest intense innerlijke gemoedsbewegingen voortkomen naar buiten te brengen zodat ze onder de mensen manifest worden; en waarop ik dan doel als ik dit zeg, dat is, de Kunst natuurlijk! Zoals de hitte die door Moeder Aardes hang naar radioactief verval verwekt wordt, convectiestromen veroorzaakt in het magma, en op deze manier land en bergen, en al met al de hele verbijsterende bliksemse boel voortbrengt, zo brengen onze in de inwendige mens zich volgens de wonderlijke kwantumwetten voltrekkende chemische reacties bewegingen in onze psyche voort, die erin resulteren dat Kunstuitingen door een soort van gebergtevormende oerkracht omhoog geperst worden. Hoogst Merkwaaardige Zaken zijn dat, die Kunstuitingen. Met de vraag: "Gekunsteld of niet gekunsteld" zullen we ons niet bezighouden, om de simpele reden dat ons bevattingsvermogen hiertoe niet toereikend is (ik laat het graag aan u over – ga gerust uw gang), maar wel willen we even vaststellen dat het vermogen van Kunststukjes te genieten, hoewel het een universeel gegeven is, toch tevens een exclusief *individueel* bepaalde bezigheid is. Wie kleurenblind is bijvoorbeeld zal niet het risico lopen door de half gekke⁴⁴ bijna dode Van Gogh getroffen te worden als door de bliksem. Wie geen muzikaal uithoudingsvermogen heeft zal discomuziek mooier vinden dan Bach. Wie niet totaal vereenzaamd is zal de eerste drie delen van Beethovens negende symfonie niet begrijpen. En ga zo maar door. Ik wou er liever mee ophouden.

Herkent u dit? Dit: dat muziek het wonderlijke vermogen heeft, juist van die heel diepe emoties op te roepen, precies die heel diepe welke tot de niet-overdraagbare behoren waarover we eerder in dit opstelletje mijmerden – de in-zware emoties; en dat je dan vaak in de verste verte niet verklaren kunt waaróm je voelt wat je voelt. Zo zien we nu, samenvattend: dat de mensen niet in staat zijn de Grote Gevoelens aan elkaar uit te leggen, maar dat een enkele unieke muzikant er waarachtig in slaagt zulke gevoelens in je op te roepen als je met zijn kunstwerk een relatie aangaat. Heel gek! En nu nog één opmerking voordat we gaan luisteren met de ogen (straks zult u luisteren met de ogen, let op mijn woorden!). Nog één opmerking: op iemand die de hier

⁴⁴ Gek geworden als gevolg van het drinken van absint (een hypothese). Gedachte: is genoemd toverdrankje ook van Hemingway's ondergang de oorzaak?

37. z'n negende

nu besproken door de goden verstrekte o zo heftige maar niet overdraagbare gevoelens niet aan den lijve ervaren heeft, op zo iemand zal muziek die in verband met dergelijke gevoelens geschreven is, een stomvervelende indruk maken – vandaar dat kinderen in dezen een wat wij noemen onrijpe smaak hebben. En zo zie je maar weer dat het universele begrip Kwaliteit individueel bepaald is en derhalve kort gezegd eeuwig zich zelve blijvende altijd toch anders is.

Er was eens... een man die een wonderbaarlijke symfonie schreef, geïnspireerd door het, overigens allerheftigst beleden, diepte-gevoel verliefdheid. In zijn symfonie wordt niet alleen het teerhartstochtelijk liefdesverlangen via je gehoorgangen op je emotie-celletjes overgebracht, maar als blijkt dat onze geliefde ons versmaadt, wat we dan voelen: dat schrille mengsel van verschrikkelijk lijden, woede, en hunkering naar zelfdoding, komt eveneens luid en duidelijk over. De man die de bedoelde symfonie, de *Symphonie Phantastique* schreef, heette Hector Berlioz (hij is allang dood hoor). Godallemachtig wat een moorddadig goede muziek is die *Symphonie Phantastique* zeg! en wat heeft Berlioz alle betrokken gevoelens toch perfect weergegeven – gevoelens die misschien niet ethisch verantwoord zijn maar wel ozo vervloekt menselijk nietwaar? Nou en of! Een man die niet de vrouw krijgt waarnaar hij hunkert gaat vanzelf wrok koesteren, en terwijl hij zijn vrije val ondergaat ontplooit zich een parachute van fantasieën betreffende de hatelijke lomphheid, wreedheid en geniepigheid van zijn aanbodene. Nee echt, verdomd als het niet waar is maar Berlioz geeft het allemaal prachtig weer. De minnaar moet naar het schavot marcheren en daar wacht zijn geliefde schat op hem maar zij onthoofdt hem! En in één woord: VERRUKKELIJK is de triomfantelijke muziek die volgt op het moment waarop het hoofd van de verliefde jongeling afgehouden wordt.

“Hoeraaa, hoera-a-a-a-a-a-a-a-a-a-a-a-a-a-a-a”, klinkt het!

Mannen die afgewezen worden worden overmand door een onblusbaar verlangen naar wraak, en vinden om die reden plotseling dat de eens zo hoog aangeslagene een slinkse slang⁴⁵ is. We brengen het via een interessante kunstgreep vervolgens zover dat we van het denkbeeld dat ze ons kapot wil maken gaan genieten – en verrukkelijk vinden wij de muziek waarmee de *Symphonie Phantastique* onze vernietiging ten gehore brengt in de vorm van de finale triomfmuziek die volgt op de klap van de onthoofding. De mars die naar het schavot voert, en de uitvoering van het vonnis, en de daaropvolgende vreugdefanfare horen we gebeuren in het vierde deel van de symfonie; het vijfde en laatste deel beschrijft wat daarna nog komt, en dit is dan dat er heksen dansen op het graf waar de onthoofde stil in ligt te verrotten gedoopt

⁴⁵ Opinies waaien als nationale vlaggen met alle winden mee.

37. z'n negende

in zijn uit zijn halsslagader weggespoten hard geworden stoffelijke bloedresten. En wie... en wie!!! en WIE is de opperheks? Godsammekraake: de Geliefde Beminde natuurlijk. En dat kutwijf danst een ordinaire dans, zij de eertijds onsterfelijk beminde, dat verrukkelijke wezentje met van die voetjes die zo dapper en fijn en om te kussen zijn, zij danst nu met diezelfde voetjes bovenop jouw kouwe lijk; het bekoorlijke vrouwtje danst op het graf van de Held Zonder Hoofd en daar beginnen doodsklokken klanken die zwanger van gruwelijk genot zijn te verspreiden en vervolgens voltrekt men een sarcastische dodenmis om het noodlot voor eens en voorgoed te verzegelen...

Aldus spraken onze gevoelens. Menselijk, maar toch oneerlijk en troebel. Natuurlijk gaat een dergelijke gemoedstoestand ook wel weer voorbij. Maar intussen! Jaja. Misschien hebben we intussen wel mooi al een zelfmoord gepleegd.

Aldus spreken onze gevoelens. Altijd? Gaat het altijd zo? Hoe weerloos zijn we eigenlijk overgeleverd aan de oersoepse draaikolken die onze aderen woest doen kloppen. In hoeverre zijn alle mensen even weerloos c.q. futloos c.q. zedenloos c.q. bewusteloos? Zijn wij allen gelijkwaardig? Het is hier nu toch eventjes nodig het contrast te onderkennen tussen de primitieve gevoelens die uit het moeras opstijgen, - en de ideeën die uit de stralend blauwe hemel als zilveren vliegende schotels tot ons komen. Je kunt als mens op twee manieren leven: je blijft zitten in het moeras, of je leert bij. En andere manieren zijn er niet. Het bijleren moet je zien als een bewust en expliciet op gang te houden proces want de boodschappen uit de zilveren schotels zijn noch gemakkelijk te begrijpen noch makkelijk te verwerken; je moet er moeite voor doen. Wil je de gerechten eten die in de zilveren schotels opgediend worden, dan zul je merken dat het verteren ervan, anders dan bij het verteren van varkensvoer het geval is, zorg vraagt. U moet nu overigens niet de conclusie trekken dat ik iets op varkens tegen heb - het is maar beeldspraak. We kunnen al levende onnoemelijk veel leren, als we dat willen, en dat is goed voor ons. Besef wel dat lerend leven ons in conditie houdt. En de gemelijkheid en onrust die we zo veelvuldig in onszelf en om ons heen aantreffen zijn altijd gecorreleerd met de default aanname dat we uitgeleerd zijn. Desinteresse en de afwezigheid van een hoger doel om naar te streven leiden onherroepelijk tot zielloos materialisme, en verveling, en agressie, en liefdeloosheid. En zoals de mensen gewoonlijk zijn - dat zijn we als de normaalste zaak van de wereld gaan beschouwen; maar ik voor mij kies ervoor, een totaal andere attitude "normaal" te vinden!

De in mijn ogen normale mens is expliciet geïnteresseerd in *leren* een beter mens te worden, en hij of zij wijdt zich daaraan, zijn leven lang. Mijns inziens heeft de normale mens een innige lust tot welbewust

37. z'n negende

verbeteren van haar of zijn eigen wezen, en blijft hij of zij hardnekkig Kwaliteit nastreven, ongeacht hoe vaak hij uitglijdt. Ik lijd eronder dat zulke normale mensen door de barbaren om ons heen “hypocriet” genoemd worden, en ik vind het verschrikkelijk, te zien hoe weinig vrij de barbaren hun medemensen laten. Terzijde: dit is één van de dingen die we als mensheid nog steeds te leren hebben → dit: dat elk persoon zonder enige bemoeizucht alle andere mensen hun doen en laten 100% gunnen moet.

Normale mensen leggen er zich op toe hun gevoelsleven te ontdoen van de donkere en wolfachtige oerdriften zodat ze hun emoties op een hoger plan leren beleven. Wie op de hier aangegeven wijze normaal worden wil zorge er overigens voor niet prompt in een soort van zelfgenoegzaam zich verheven voelen te verzanden, een positie innemend van waaruit men superieur om zich heen kijkt, zijn medeschepselen nog juist tolererende maar meer zeker niet (overigens is het mede als reactie op deze dwaas-zelfgenoegzame houding dat de barbaren gaarne het woord “hypocriet” in de mond nemen).

Als een mens er daadwerkelijk in geslaagd is normaal te worden, dan valt dit onherroepelijk op. Als zo'n mens een groot muzikaal talent heeft mag de mensheid zich gelukkig prijzen want dan wordt er in muzieknoten iets vastgelegd dat eeuwig de glans van zilveren schotels vliëgend in de blauwe hemel ten toon zal blijven verspreiden.

Om deze reden mag de mensheid zich gelukkig prijzen dat ooit Ludwig van Beethoven geboren is, geleefd heeft en *gewerkt* heeft. In de burgerlijke vijftiger jaren⁴⁶ is dit zo vaak gezegd dat deze uitspraak door de barbaren een stomvervelend cliché gevonden wordt, maar elk normaal mens (met het fysieke vermogen muziektaal te verstaan) zal mij ongetwijfeld gelijk geven, denk ik. Ergens klopt er weliswaar iets niet want Einstein hield niet zoveel van Beethoven als ik wenselijk vind. Nouja, het is niet anders – over smaak valt niet te twisten.

In ieder geval is het nu eenmaal zo dat ik voor Beethovens muziek zeer veel liefde voel. Hè-hè, we zijn bijna waar we zijn wilden, want waar ik al die tijd al samen met u naar toe wilde, dat is, naar een bespreking van de negende symfonie van Ludwig van Beethoven. Eerst echter nog een enkel gewaagd woord aan de componist, aan de vrijgezel en primitieveling zelf, gewijd. Een vreemde vogel die Beethoven! Helemaal niet iemand die door de goegemeente “normaal” genoemd zou worden, eerlijk gezegd maar eerlijk gezegd trek ik me daar op mijn beurt geen moer van aan. Het is eigenlijk wel gevaarlijk dat ik hier iets over deze man te berde brengen ga want er is al zoveel over hem geschreven – als ik nu maar geen domheden debiteer, want dan merkt iedereen het!

⁴⁶ van de twintigste eeuw

Brrr...

Er is een nog veel wezenlijker gevaar. Ik weet dat er een gesmoorde minderheid is: mensen behorend tot een subcategorie der Spontaan Eenzaam, die naar mijn mening tot de categorie der normalen behoren maar juist om die reden uit de maatschappij weggedrukt zijn. Ik weet dat velen van hen hun levensenergie, die zij natuurlijk niet aan de wereld der barbaren om hen heen ontlene kunnen, onder andere verkrijgen door zich te drenken in de stromen ziele-adelkracht die uit veel van Beethovens muziek opwellen. Als ik de mens Beethoven verkeerd neerzet maak ik misschien een ideaal kapot dat niet verloren mag gaan. Beethoven, die zelf trouwens heftig geleden heeft onder het Spontaan Eenzaam zijn, is een Kwaliteitsdijk – het zou een catastrofe zijn als ik deze door nonsens te debiteren zou ondergraven. Daarom moet en zal ik geen fouten maken... Dat beloof ik!

De ongelukkigen, o die door niemand geziene ongelukkigen! die juist uit Beethovens muziek inspiratie putten, voelen het zo aan dat hier een muzikant spreekt die als mens de grootheid had meer te zijn dan domweg de resultante van zijn eigen heftig ervaren lijden. Drollen komen uit konten, en uitsluitend daaruit, en ook de inverse bewering is waar (niet dat drollen alleen konten ingaan, maar dat konten alleen drollen voortbrengen⁴⁷). Daarom kan alleen een Goed Mens muziek maken die beter maakt! Een mens die er oprecht aan werkt zichzelf voortdurend te verbeteren, en met zijn capaciteiten zijn medemensen van dienst te zijn (dit is in een notendop het levensplan dat Beethoven voor zichzelf zowel uitgestippeld had als door hard werken verwezenlijkt heeft) is een Goed Mens, zelfs als hij tevens naar eer en aanzien hunkert. Eer en aanzien waren voor Beethoven hartstikke belangrijk. Het punt is dat Beethoven wel een Goed Mens was maar tevens een beetje simpel. Je moet namelijk geloof ik wel wat simpel zijn om het bijvoorbeeld heel gewoon te vinden dat je de allerhoogste vormen van naastenliefde nastreeft maar intussen mooi je hospita uit ergernis een ei naar haar kop smijt als ze een fout gemaakt heeft. Beethoven had vaak iets uitgesproken onvriendelijks over zich – een vorm van geëscaleerde irritatie en ongeduld. Ik geloof dat hij het in feite niet uit kon staan dat het zo lang duurde voordat hij eindelijk dood was. Mensen voor wie het leven keihard is verlangen naar de dood. Als deze dan decennia lang op zich wachten laat worden ze razend. Hij leefde, net als wij allen, in een wereld waarin alle frisheid

⁴⁷ Fout, fout, fout! Er kunnen ook winden, diarree-producten en bloed en lint- en andere wormen en parasieten uit komen. En een veiligheidsspeld indien eerst ingeslikt. En een niet geaccepteerde zetpil. Sorry, ik maakte alweer een fout hoewel ik nog zo beloofd had van niet. Nouja, toch maar gewoon doorgaan.

en goedheid consequent verstikt worden door domheid en jaloezie en laagheid en geniepigheid en achterbaksheid en kruiperigheid en corruptie en egoïsme en onverschilligheid en ondankbaarheid... Als u niet weet waarover ik het heb bent u doof en blind – heeft u nog bitter veel te leren... Beethoven was niet zo ver gevorderd dat hij tot de woorden “Vergeef het hen want zij weten niet wat zij doen” in staat was. Hij was niet lankmoedig en niet zachtzinnig en niet subtiel in zijn oordeel. Tegelijkertijd was hij onnoemelijk kwetsbaar. De ruwheid van de mensen, die overigens van een heel andere aard was dan zijn eigen ruwheid, zou hem kapot gemaakt hebben als hij zijn bovenmenselijke doorzettingsvermogen niet in de strijd geworpen had. Een in-trieste consequentie van te moeten leven op zijn Beethovens was, dat deze hartstochtelijke man niet voor het huwelijk geschikt was. Terwijl Berlioz dankzij zijn muziek zijn aanbedene inderdaad gekregen heeft hetgeen overigens in een maar onaangenaam soort van huwelijk geresulteerd schijnt te hebben, is Ludwig onsterfelijk alleen gebleven. Naar mijn inschatting heeft hij zelfs niet eenmaal met een vrouw gepaard, zijn gehele leven niet. “Zijn gehele leven” zeg ik... maar is het woord “leven” in dit geval wel van toepassing. Is niet de essentiële opdracht van leven, de daad van de voortplanting ten uitvoer te leggen? Allemaal doen ze het: de bananenvliegjes, de walvissen, de naaldbomen, de de kaurischelpjes bewonende schatjes, de Papoea's, de Koningen, de duizendpoten... alleen Beethoven niet. Paters ook niet maar die kiezen daar in principe zelf voor, en bovendien zijn er toch geen Paterinnen. Beethoven is razend vaak verliefd geweest maar niet één van zijn aanbedenen heeft hij gehad. Wat een niet op schrift te stellen kwelling toch. Hoor de Mondscheinsonate, en hoor de zevende symfonie en voel hoe hartstochtelijk hij alle liefdegevoelens uit eigen ervaring gekend heeft⁴⁸. En iemand met een dermate bruisend vermogen tot voelen – juist zo iemand heeft de glorierijkste van alle top-gevoelens nooit aan den eigen lijve voltrokken gekend. Weet u waarom Ludwig zich vaak zo hufterig gedroeg? Omdat hij al zijn geestkracht nodig had om het niet uit te brullen van ellende! Die jongen had nou ook werkelijk echt niets. U weet hoogstwaarschijnlijk dat hij zo doof als een kwartel geworden is – op het laatst kon hij alleen nog maar de allerlaagste tonen horen en verder niets meer. Niets had hij, van dat wat het leven de moeite waard maakt. Geen liefde, geen kinderen, geen gesprekken, geen gezellig tehuis, geen waardering om zijn kunnen als uitvoerend kunstenaar. Ik heb het nu over de Beethoven die de componist van de overbekende negende symfonie is, want de jonge Beethoven had zich met name roem verworven als geniaal pianist. Maar alles wat hij in eerste instantie dan toch nog wel gehad heeft, heeft het leven hem ontnomen.

⁴⁸ Beethoven heeft overigens niet 1 muzieknoot uit haat naar aanleiding van een afwijzing geschreven.

37. z'n negende

Genadeloos heeft het noodlot alles wat hem gelukkig maken kon om zeep gebracht. En dan, als de man met niets dan lege handen achtergelaten is: maakt hij de negende symfonie – die hij zelf nooit gehoord heeft omdat hij toentertijd überhaupt allang zo goed als niets meer horen kon.

Hoe kan dat nou, dat iemand die zelf doof is, prachtige muziek maken kan? Dat kan, als die iemand buitengewoon getalenteerd is. Vergelijk dit met dat merkwaardig slag van lieden die geblinddoekt een simultaan-sceance schaken ten beste geven, of met voetballers die prima voetbal spelen terwijl ze bijna niets zien⁴⁹. Dit soort lieden bestaat werkelijk!

Hoe kan het bestaan, dat iemand die zelf met lege handen staat, de mensheid zo'n onmetelijk waardevol geschenk cadeau doet als de negende symfonie van Beethoven is. Dat kan, als je je leven lang bent blijven doorleren omdat je als je als hoogste doel in je leven gekozen hebt: jezelf alsmaar verder vervolmaken – dat kan als je 100% gelooft in idealen zoals: geestkracht, en: de waarde van universele mensenliefde. Alleen als je je hele leven ervoor over gehad hebt om een goed mens te worden, dan is het mogelijk wonderen te verrichten. Beethoven heeft muziek gemaakt die lichtkracht uitstraalt, en bij hem zijn het geen cliché's want hij heeft wat hij bezingt daadwerkelijk zelf waar gemaakt. Beethovens muziek zal nooit meer ophouden te bestaan omdat het absoluut eerlijke en pure muziek is. Niets erin is gelogen!! Na Beethoven kan geen enkele cynicus meer zeggen dat er nog nooit iemand geweest is die zijn idealen waargemaakt heeft. Beethoven heeft aangetoond dat het mogelijk is, en hij heeft het grote voorbeeld gegeven dat wonderen doen kan. Hij heeft de weg gebaad, en heeft laten zien dat het wel degelijk haalbaar is. Dit heeft Dostojewski in grote verlegenheid gebracht want Beethoven was een liberaal. Weliswaar was hij op een intuïtieve wijze ook God zeer toegedaan, maar misschien wist Dostojewski dit niet. De mooie mens Sjatow in *Boze Geesten* is ongetwijfeld Beethoven (ben ik heus de eerste die het opgemerkt heeft?), en Dostojewski laat hem vermoord worden. Dostojewski geloofde niet in de liberale marsroute, en dus ook niet in Beethoven; het laatste betreur ik.

Wat Beethovens muziek zegt, is: alles kan je overwinnen, en je kunt van binnenuit stralen als de zon, ongeacht de overmacht aan nacht waarin het universum ondergedompeld is. Je kunt een stralend gevoel van eigenwaarde hebben in de goddelijkst heerlijke betekenis van deze term, ongeacht wat er met je gebeurt. Je kunt Spontaan Eenzaam zijn,

⁴⁹ Willem van Hanegem heeft jarenlang gevoetbald met staar in beide ogen – op het laatst was hij zo'n 70% van zijn gezichtsvermogen kwijt.

37. z'n negende

je kunt dood- en doodongelukkig zijn, en toch gewoon doorzetten en de eindoverwinning behalen; en met tot je beschikking niets dan je nooit kapot te maken wilskracht kan je de hemel horen zingen dwars door de in je oren razende orkanen heen. Met name Beethovens derde symfonie is doordrongen van een stralende kracht die noch daarvoor noch daarna ooit zo neergezet is; deze derde symfonie waarin de dodenmars zijn rol maar niet de hoofdrol speelt, en eveneens de vijfde symfonie, waarin het noodlot ons verplettert waarna wij ons geluk in het lijden hervinden, zijn het roepen van de dood-eenzame stem in de woestijn maar het werk is volbracht, de stem roept nog steeds, en wie versterking nodig heeft kan er zich tot in lengte van dagen door laten bemoedigen.

“Als je je nou maar braaf gedraagt, d.w.z. je angstig naar de mensen schikt, komt het wel goed met je”, denkt het angsthaisje, niet wetende dat “de mensen” barbaren zijn. Miljarden gaan eronder gebukt dat zij zich braaf voegen naar de wensen van de mensen. Dit is een draak die door Beethoven verslagen is. Sommige mensen (m.i. behorende tot de categorie der stompzinnige idioten) beweren dat in Beethovens muziek iets demonisch doorklinkt. En ook van Ludwigs gezicht is gezegd dat het iets demonisch had. Alleen de slaven der braafheid schrikken van Beethoven. Maar Beethoven heeft het gezien, dit: dat braaf-angstig door het leven gaan, aanbidding van het KWAAD is. Geloven in de Liefde maakt juist vrij.

Beethovens gezicht en zijn muziek laten alleen maar zien dat hij een mens is die eindeloos doorzettende de eindeloos lange lijdensweg die hij te gaan heeft aan het volbrengen is, een mens door en door echt en sterk. Niets kon Beethoven klein krijgen. Alles wat een gevoelig, ja over-gevoelig mens te verduren kan krijgen heeft hij moeten doorstaan, en hij heeft het allemaal aangekund.

Als jou iets vreselijks overkomt, of als je erover piekert dat je misschien iets vreselijks overkomen zal, zijn er twee manieren om daarop te reageren (en meer mogelijkheden zijn er niet). Of je beaamt: “Hier ga ik aan kapot” óf je zegt: “Ik wil per se overeind blijven”. Iedereen kan ontzettend veel aan als hij het met volle overtuiging *wil*, als hij zich er 100% voor inzet, d.w.z. niet halfjes, niet in principe, maar gedragen door alle lagen van zijn persoonlijkheid.

Beethoven heeft alles aangekund, en muziek in de wereld neergezet om zijn medemensen te helpen evenzo alles aan te kunnen, en toen hem tenslotte niets meer restte van wat het is dat het leven plezierig maakt heeft hij ons die onsterfelijk Liefdevolle oer-muziek gegeven, zijn laatste symfonie, z'n negende.

Toen het derde deel van de negende symfonie van Beethoven op

37. z'n negende

Bennie inwerkte werd het de jongen letterlijk zwart voor ogen. En hij liep zonder te weten wat hij deed de deur uit. Hij had rustig naar de plaat zitten luisteren, die hij nog niet zo lang had, en die hij nu enige keren gedraaid had, en was langzamerhand de muziek gaan waarderen, en ineens had zijn gevoelsorgaan opgepikt waar het derde deel het over had – over Volslagen Eenzaam zijn, en hij ging eraan kapot. Het was avond en het vroom buiten maar hij vergat zijn jas aan te trekken en hij voelde geen kou tijdens de wandeling. Hij moest toen wel lopen, in de sneeuw in de vriesnacht, voortgedreven door de emotie die bezit van hem genomen had. Een half uur heeft het geduurd. Hij liep maar wat in de sneeuw rond, helemaal verpletterd, en verstild van ziel. Hij heeft geen kou gevat, nergens last van gehad, immuun als een fakir als hij op dat bijzondere moment was.

De negende symfonie van Beethoven bestaat, overeenkomstig het klassieke schema, uit vier delen; in veel andere opzichten echter is het een revolutionair geheel. Een geheel dat felle dramatiek uitademt. De dramatiek van de strijd van erop of eronder. De muziek begint met iets, dat meer geluid dan muziek is. Een siddering. Een beklemmende sfeer. Bevingen. Een genesis, en dan komen zachtjes de fluiten eraan om een roep aan te dragen, en daarna gaan de bevingen over in een uitbarsting van muziek. Een donkere melodie valt als een dreigende klankengolf op ons neer. Donkere wanhopige klankmassa's. Gekerkerden die wanhopig aan hun kettingen rukken. De donkere melodie speelt in het hele eerste deel een hoofdrol. Opnieuw klinkt diezelfde genesis-siddering. En weer volgt dezelfde heftige donkere melodie gespeeld door het hele orkest en de melodie wordt nu afgesloten door een ontroerend lyrisch fragment. De muziek gaat verder, alles dompelend in angst, onrust, diep gevoeld verdriet en wanhopig geworstel. En dan: alweer die eerste siddering, die genesis, waarmee nu een fragment begint, dat door de fagot ingezet wordt, dat kiemen van aller-versmoredste smart in zich draagt. Intens, zo vreselijk intens wordt er geleden. En gebeden om hulp. Waarop weemoed en eenzaamheid volgen. En dan gaat, ingeleid door de fluiten, de muziek op in een overweldigende climax die ontzettend is. Er volgt een terugval. Onverdraaglijk verdrietig smeken de fluiten. Geheimzinnige melodieën uit het diepste onderbewuste klagen, en brengen naar buiten dat er zo snijdend pijnlijk veel verdriet is zo diep van binnen; god god god god god wat schrijnt het.

Dit mondt uit in een daverend gebulder als van een aardbeving, een verschrikkelijke vulkanische uitbarsting. Fragmenten muziek worden opgeslingerd terwijl de pauze dondert zonder ophouden; nu huilt Beethoven niet meer: hij BRULT zijn leed uit.

Er volgt een terugslag; een moment van verstilde weemoed, dat echter toch weer in wilde muziekerupties overgaat – daarop weer een terugval

37. z'n negende

– enzovoort – het is alles alweer smartelijke diepe onrust. Daarna een episode waarin een spoor van vertroosting te vinden lijkt, of misschien meer een gelaten aankondiging van de berusting die onherroepelijk toch weer komen zal, al was het maar als gevolg van uitputting. Maar het gaat door en van aanvaarding is geen sprake. Er zijn smartelijke korte pijntoontjes in de fluiten. Onverwacht komen de hoorns in een samenspel met de fluittoontjes weer aanzetten met de oer-melodie uit het begin, nu een ontroerend lieflijke episode vormend, die door het orkest verdreven wordt. Dan gaan plotseling de fluiten heel stilletjes een droeve klacht zingen die overgaat in een massale, uiterste smeekbede die door alle instrumenten gedragen wordt. Afsluiting van het eerste deel.

Indien men dit werk afspeelt, moet men de muziek HARD zetten, en zorgen dat er voldoende bas in zit. Doet u dit niet, dan mist u waar het om gaat. Als een dirigent zich waagt aan een uitvoering van de negende symfonie van Beethoven, laat hij dan het speeltempo nóch zo kiezen dat het eerste deel iets voortvarends krijgt, nóch dat het iets slepends over zich krijgt (beide fouten heb ik veel horen maken!). Deze muziek moet niet bruisend en pittig klinken, en ook niet slepend, maar *ontzettend*. Zielen uit de onderwereld willen hun leed uitrazen en je moet ze de kans geven. Geef hen tenminste dat ze voor één keer de gelegenheid krijgen te schreeuwen om verlossing. Op het eerste deel van de symfonie volgt, u raadt het al, het tweede deel; dit is het “scherzo” (de conventie schrijft weliswaar voor dat het scherzo het derde deel van een symfonie moet zijn, maar de standaardvolgorde is hier niet aangehouden). Het scherzo van de negende is geheimzinnige, onrustbarende en wild-opstandige muziek, maar het is voorzien van een zware melancholieke ondertoon. De pauken manifesteren zich bij tijd en wijle kloppend en stokkend zonder evenwel de voortgang te belemmeren. De melodieën van het trio zijn fijn en mooi; ze glanzen als duinen badend in het licht van een ondergaande zon, - terwijl het scherzo bruist als de branding van de Grote Stille Oceaan. De volgorde is: scherzo, trio, scherzo, logisch maar onverwacht besluit.

De klanken waarmee het derde deel inzet zijn zacht, en ze drukken een verstild diepzeegevoel uit. Ja, dit is het prachtigste qua weemoed dat in muziek ooit opgetekend is; “adagio molto e cantabile” staat erbij, en wat zijn dat mooie woorden. Verstilde muziek vult de atmosfeer en roept onaardse schoonheid op. Hier is een oud geworden en heel ongelukkig, maar ook heel wijs mensenkind aan het woord, een mens die eenzaam peinzend zijn hele levensgang overdenkt – en inziet dat het voor hem voorgoed uit is – en heel goed weet dat het echt op is, dat voor degene voor wie nooit iets was ook nooit iets zijn zal. Alle illusies zijn onverwezenlijkt gebleven... en nu gaat het al op de dood af... Maar hij klaagt niet meer, verzet zich niet meer. Hij geeft zich over; hij plengt zelfs geen tranen want alles is zonder zin. “Alles is

ijdelheid”, predikt Prediker maar Ludwig heeft ook die ijdelheid niet gehad; en een Hemingway die heel precies verwoord heeft wat een man nodig heeft: “Gezond blijven. Goed werken. Eten en drinken met zijn vrienden. Plezier in bed”, pleegt zelfmoord als hij het verloren heeft. Beethoven heeft het allemaal niet gehad en zit tranenloos bij het raam dat uitkijkt op het ravijn dat gaapt daar waar de rand van de wereld is.

En dan gebeurt het dat zich in de muziek een verstilling voordoet van waaruit in de violen die melodie opklinkt die alles uitdrukt. Die melodie die is als de zucht van willen klagen maar het niet kunnen omdat alle klachten altijd onbeantwoord blijven. Want er is geen oplossing, en er zal ook geen oplossing zijn aangezien de mens maar een misverstand is. Een enkele traan welt nu zomaar op, doelloos en nauwelijks nat, en de longen komen tot staan onder de druk van immens verdriet. Wie kent mij? Wie waardeert mij? Wie houdt van mij? Wie kan het wat schelen dat ik zo gevochten heb voor de medemenselijkheid. Alles is zo voor niets geweest. Zo heel erg voor niets, en overtollig. Zinloos, zinloos is het offer van mijn eenzaamheid. Wederom zingen de violen deze melodie die is als een zucht van wolkenwind tastend langs de steilte van een reeds lang uitgebluste vulkaan die onbeweeglijk staat, gevangen door de ondergaande zon in roodgloeiend licht; en dan komen mijn longen toch weer tot leven en ergens verkondigt, “Stil nou maar...”, een tegenmelodie troost.. maar nee er is geen troost. Dit adagio is het verdriet bij de klagmuur. Dit is de muziek die in Jezus' hart ontsproot toen hij treurde om de niet te vermijden verwoesting van Jeruzalem.

Het adagio gaat stil door zingende zijn verloren zang... en dan gebeurt het ten tweede male dat zich de verstilling voordoet. En daar is dan ook die wonderzware mooie melodie weer – in de fluiten nu. O God... en dan nóg eens – de violen snikken. Waarna het verlaten voortpeinzen hervat wordt. Een hoorn wil iets zeggen. Wat valt er nog te zeggen. Het is uit. Dit hele leven gedrenkt in holle pijn, slechts geleefd om liefde te geven zonder ze zelf ooit te krijgen. Waarom geen vrouw? Waarom geen kind? Waarom niets? Waarom toch? Waarom?

Weer de hoorn, dringender nu, steeds dringender, die mij op wil roepen. Wat wil deze Roep. Alles is hopeloos. Ik zit in stilte vernietigd doodstil, bevroren, versteend door een smart zwaar als een basaltblok; meegsleurd door een strontlawine; overweldigd door de stank van de dood; ik ben werkelijk ten dode toe verslagen, met mijn wangen nat en mijn hart benauwd en met een klem op mijn borstkas. Maar die oproep; trompetten stralen met heldere klank. Hoor ze eens schallen – dit kan ik niet langer negeren. Ach nee, ik wil niet meer. Laat me nou maar.

37. z'n negende

De Roep laat me niet met rust. Heel dringend en heel helder schalt hij! En ik – ik ga toch ineens de melodie van de Roep meezingen, heel voorzichtig, in de violen... Is er een oplossing mogelijk? Zelfs voor mij, oude, afgedane, dode en vergeten man? Is er toch nog liefde voor mij? ... Het aloude sprookje beweert met stelligheid dat Liefde bestaat. En dat deze zó sterk is dat de Liefdevolste van allemaal bereid geweest is zich te laten doodmartelen louter en alleen om mij eruit te halen. Och die sprookjes. Och... Vader...

Vader?

Beethoven heeft negen symfonieën geschreven. Kort nadat hij aan zijn tiende begonnen was stierf hij en zijn negen symfonieën hebben een doorbraak in de wereld van de muziek teweeg gebracht. De muziek van vóór Beethoven had tot doel rites te ondersteunen, of was geschreven om te verpozen. Het was een voortzetting van het zingen der oervolkeren dat zij deden bij het roeien van hun prauwen of bij het uitvoeren van hun regendansen. Beethoven heeft ontdekt dat je met muziek iets DIEPS aan je medemensen meegeven kunt. Wij hebben zoveel bewondering voor de ontdekkingen van de Oude Grieken. Maar hoever je met muziek komen kunt is niet door de Grieken ontdekt maar door een Duitser van Vlaamse komaf die leefde van 1770 tot 1827. Toch is vanzelfsprekend niet alles wat Beethoven gemaakt heeft van topklasse. Zo is met name het vierde deel van zijn negende symfonie een fout, in zoverre dat deze lofzang, die op een gedicht van Schiller geïnspireerd is, niet als vierde deel in de negende symfonie opgenomen had moeten worden. Dit vierde deel en de daaraan voorafgaande drie delen horen niet op natuurlijke wijze bij elkaar. En de schok die de argeloze sterveling ondergaat als na het slot van de droeve tere diepe droom van stervend zeeschuim die het derde deel is, ineens het lawijt van het vierde deel losbrandt, is niet prettig; men schrikt, en wordt door een gevoel van teleurstelling en verwarring overvallen. Tja, hoe uniek gevonden de beroemde melodie van het vierde deel ook zijn moge, en hoe knap de componist het allemaal inderdaad toch maar weer klaargespeeld heeft, toch schiet het laatste deel van de negende symfonie van Beethoven tekort als het gaat om het bieden van een oplossing voor de problematiek die in de eerste drie delen aan de orde gesteld is.

Maar het was nu eenmaal een al uit zijn jeugd jaren stammend plan van Ludwig om Schillers *Ode an die Freude* op muziek te zetten. Het kan zijn dat hij gevreesd heeft te zullen sterven voordat hij dit ideaal verwezenlijkt had. Maar misschien had de negende symfonie uit vijf delen moeten bestaan. Tussen wat nu het derde en het vierde deel is, is als het ware iets weggefallen. Je zou kunnen overwegen na het derde deel, Beethovens opus 132-strijkkwartet te draaien, en pas daarna het vierde deel.

Om orkestmuziek te leren waarderen moet men enig geduld hebben: men moet namelijk wennen aan wat men hoort. Voor popmuziek geldt het al, des te meer dus voor de heel veel nuances en voortborduurselfs bevattende orkestmuziek: men moet de melodieën eerst een paar keer horen, en pas dan kan je ze mooi gaan vinden (eerst moet je de paden van het doolhof die naar het doel leiden goed kennen voordat je onderweg van de overal bloeiende bloemen genieten kunt). De hier geplaatste opmerking is daarom zo belangrijk omdat het zo is dat bijna iedereen orkestmuziek kan leren waarderen als men die barrière maar nemen wil die bestaat uit: het onderhanden werk rustig enige keren beluisteren. Maar als er sprake is van een vocaal werk komt er nog iets bij. Dan moet je namelijk de tekst goed volgen; je moet de tekst erbij pakken en je moet meelesen, en de woorden goed volgen. Dit is van het grootste belang. Doe je het niet dan gaat de hele bedoeling van het kunstwerk aan je voorbij.

Het vierde deel vangt met een hoop kabaal aan, en werkelijk, onwillekeurig denk je zoiets als: “Makkers, staakt uw wild geraas”! Direct op het tumultueuze begin volgt dan ook inderdaad een vermanend melodietje maar nogmaals wordt het geweld op ons losgelaten waarop andermaal het vermanende melodietje volgt. We krijgen vervolgens passages uit de eerste drie delen van de symfonie te horen afgewisseld met heftige reacties van de celli en contrabassen; de muziek doet nu zijn best zich zowel van de wanhoop als de weemoed van de eerste drie delen te ontdoen. Het is een afwijzing van het blijven steken in mislukkingen, tegenslagen, verdriet en noodlotsoverpeinzingen; “Dat leidt allemaal tot niets”, zegt de muziek. En dan gaan we gewoon op weg: daar klinkt de wereldberoemde melodie die zodadelijk de hoofdgedachte van het slotkoor dragen zal, en het orkest verwelkomt deze wending vol blijdschap.

Heel zachtkens wordt de melodie ingezet, doorgezet en tenslotte voluit juichend uitgedragen. Er komt een opgewekt, heerlijk hoogtepunt – er is een moment van gelukzaligheid – en alles dondert inéén en we worden overvallen door andermaal hetzelfde tumultueuze kabaal als eerst: datgene waarmee het vierde deel in eerste instantie begonnen is. Maar dan klinkt een krachtige stem die twaalf door Beethoven zelf neergezette woorden zingt:

O Freunde, nicht diese Töne, sondern lasst uns angenehmere anstimmen und Freudenvollere ⁵⁰.

Freude! Freude!, verkondigt de stem, en de bassen van het koor zijn het helemaal met hem eens. Dan zingt de stem verder:

⁵⁰ Een vertaling in het Nederlands volgt verderop.

37. z'n negende

*Freude, schöner Götterfunken,
Tochter aus Elysium,
Wir betreten feuertrunken,
Himmlische, dein Heiligtum!
Deine Zauber binden wieder,
Was die Mode streng geteilt,
Alle Menschen werden Brüder,
Wo dein sanfter Flügel weilt.*
En het gemengde koor beaamt het vol vreugde:
*Deine Zauber binden wieder,
Was die Mode streng geteilt,
Alle Menschen werden Brüder,
Wo dein sanfter Flügel weilt.*

Een onderstreping in muziek volgt, waarna het verder gaat:

*Wem der grosse Wurf gelungen,
Eines freundes Freund zu sein,
Wer ein holdes Weib errungen,
Mische seinen Jubel ein!
Ja, wer auch nur eine Seele
Sein nennt auf dem Erdenrund!
Und wer's nie gekonnt, der stehle
Weinend sich aus diesem Bund.*

Hoe opmerkenswaard dat de oude man rustig deze woorden hanteert:

Wer ein holdes Weib errungen... Wie zal het zeggen: misschien heeft Beethoven wel zo lang gewacht met het op muziek zetten van de *Ode an die Freude* omdat hij hoopte het te kunnen doen nadat hij persoonlijk deze vreugde had leren kennen – wie zal het zeggen.

De woorden *stehle weinend sich aus diesem Bund* komen nogmaals langs als het gemengde koor het desbetreffende fragment herhaalt, maar wel héél zachtjes gezongen hoor:

*Ja, wer auch nur eine Seele
Sein nennt auf dem Erdenrund!
Und wer's nie gekonnt, der stehle
Weinend sich aus diesem Bund.*

Het gaat al weer verder:

*Freude trinken alle Wesen
An den Brüsten der Natur;
Alle Guten, alle Bösen
Folgen ihrer Rosenspur.
Küsse gab sie uns und Reben,
Einen Freund geprüft im Tod;
Wollust ward dem Wurm gegeben,
Und der Cherub steht vor Gott!*

De laatste regels worden weer herhaald.

Merkwaardig, de zinsnede: *Wollust ward dem Wurm gegeben*. Wat heeft wellust hier te zoeken. Wat is dit überhaupt voor gedicht. Wellust? Hier in de verhevenste van alle symfonieën wellust? Wat heeft dit te betekenen?!

Wat dit te betekenen heeft? Dit is een lofzang op de schepping! Hier wordt een aarde juichend van schoonheid neergezet, een wereld badend in warm zonlicht; hier is fris groen gras, hier zijn bomen die geruis met de wind maken – hier zijn kleverige boterbloemetjes, hier zijn groene kikkers die kwaken op een plumpeblad dat op zilvergroen water drijft, en het heerlijkste van alles, hier is een blij lachende en verenigde mensheid! Het is alles licht en heerlijkheid. O, zelfs de wurm voelt zich hemels heerlijk; de wurm geniet van de wellust en het is goed. Alles, alles is goed, want het komt immers van God zelf die het allemaal gemaakt heeft.

*Küsse gab sie uns und Reben,
Einen Freund geprüft im Tod;
Wollust ward dem Wurm gegeben,
Und der Cherub steht vor Gott!*

Nu komt de muziek met een machtig fragment dat echt Beethoveniaans is, onze Schepper alle lof toezwaaien.

Even een heilige stilte.

En een mars vol dynamiek zet in om in een sfeer van verheven kracht verder te gaan:

*Froh,
froh wie seine Sonnen,
seine Sonnen
fliegen,
froh wie seine Sonnen fliegen
Durch des Himmels prächtigen Plan
Laufet, Brüder, eure Bahn,
laufet, Brüder eure Bahn,
Freudig, wie ein Held zum Siegen,
wie ein Held zum Siegen;*

laufet, Brüder eure Bahn; en het hele koor valt in. Hartstochtelijk spoort Beethoven, een kleine lelijke man met een plumpe gestalte en haren die vergeten zijn te kammen, hartstochtelijk spoort de dove oude man ons aan tot altijd toch doorvechten, tot hoe dan ook tegen alles in toch weer vechten, vechten en overwinnen, om te komen tot een positief levensgevoel.

Na een bevrijdende bevestiging van de *Siegen* door een stralend orkest uitgejuicht, volgt een heerlijke reprise van diverse dichtregels.

37. z'n negende

Dan gaan we verder:

*Seid umschlungen, Millionen!
Diesen Kuss der ganzen Welt!*

Herhaling van deze regels, en dan:

*Brüder!
Über'm Sternenzelt
Muss ein lieber Vater wohnen.*

De gebruikelijke herhaling volgt; mooi is dit toch. Ook wat hierna komt is prachtig, en 't is van bijzondere devotie vervuld. Naïef misschien van hem, maar Beethoven was op een speciale manier nu eenmaal diepgaand religieus van aard. Nog een opmerking over de zinsnede *Seid umschlungen Millionen, diesen Kuss der ganzen Welt*. Want, let op: eerst de wellust en nu weer een kus. Maar ziet u, een kus is immers een liefdesbetuiging. Uit een kus, dat wil zeggen uit Liefde is de mens ontstaan. De mens, dit mooie wezen, is een Kus – van Vader Zon en Moeder Aarde – een Liefdesproduct. En wij die dit lied meezingen openen ons hart, en omarmen de hele mensheid en hebben haar zonder voorbehoud lief...⁵¹

We zijn toegekomen aan de laatste vier regels van de tekst, die door het complete koor voorgedragen worden:

*Ihr stürzt nieder, Millionen?
Ahnest du den Schöpfer, Welt?
Über Sternen muss er wohnen.
Such Ihn über Sternenzelt!*

Dat woordje *Wélt*, - wat komt het er vermanend uit.

Ofschoon hierna geen nieuwe dichtregels meer aangevoerd worden is de symfonie nog lang niet tot een goed einde gekomen. Alle zinnen worden nog eens, door elkaar heen of afzonderlijk, bezongen.

De allerlaatste woorden zijn:

ALLE MENSCHEN WERDEN BRÜDER - DIESEN KUSS!

Beethoven, de eenzame vrijgezel, eindigt met een kus. Nog éénmaal zegt hij het: "Ik heb u, mensheid, innig lief". Na deze onsterfelijke groet volgt kort nog een heerlijk stimulerend finaal muziekfragment waarmee de negende symfonie van Beethoven uitgespeeld wordt.

⁵¹ Colin Blunstone heeft een liedje: *Now that we've written this song, how could we dare to be wrong.*

37. z'n negende

Men zegt dat de componist de première van z'n negende achter de coulissen bijwoonde met zijn rug naar orkest en publiek toegekeerd zittend – het misschien niet verdragen kunnende, te zien hoe het uit zijn hart en hoofd voortgekomen werk vallen zou? Zo moet hij daar heel lang gezeten hebben in een woestijn van stilte. Misschien hoorde hij een enkele keer een paukengeluid, want lage tonen kon hij soms horen. Beethoven had het vermogen zeer diep in gedachten verzonken te kunnen wegzweven. Zo heeft hij de hele uitvoering bewegingsloos uitgezeten zonder te weten wat zich afspeelde. Tot hij door één van de zangeressen benaderd werd. Hij keek naar haar op en zag dat het goed afgelopen was. Hij kwam overeind en wankelde, en greep haar arm, en zo kwetsbaar keek hij dat zij ineens gewoon zijn hand nam, en hij greep deze vast. En aangezien zij begon te lopen liep hij mee. De zaal was veranderd in een zee van mensen die juichende gezichten hadden en onhoorbaar maar geweldig applaudisseerden; en onmiddellijk toen ze de korte brede figuur vanachter de coulissen tevoorschijn zagen komen, kwamen ze overeind (niet plichtmatig, maar als uiting van spontaan liefde-betoon), en alle aanwezigen vormden één grote verenigde menigte die applaudisseerde en maar applaudisseerde, en eindeloos lang alsmaar door bleef gaan met applaudiseren. Ludwigs ogen vulden zich met tranen. Hij had het besef om te buigen, kwam overeind en viel flauw.

Zo moet het inderdaad gegaan zijn, op die unieke avond die evenwel voorbijgegaan is. En Beethoven is enige jaren later tijdens een zwaar onweer doodgegaan.

Wat moet er van ons worden. Wij, een Kus – wat doen we toch, wat willen we toch. Wat zal er van ons terecht komen. Zijn we allemaal helemaal ontstellend alleen? Of is er, heel misschien, toch – ergens – Iemand?

Nederlandse vertaling van de woorden die in de negende symfonie van Ludwig van Beethoven gezongen worden (vrij vertaald).

O, vrienden, niet deze tonen,
Laat ons liever harmonieuze aanheffen en vreugdevollere!

Vreugde!

Vreugde!

Vreugde, mooiste Godsgenade,
Dochter uit het paradijs:
Laat ons in de blijheid baden
Die jij schenkt als Liefdesprijs.
O jij tovert zelfs weer samen
Wat vooroordeel stuk deed gaan;
Dankzij jou gaan wij beamen:
Naastenliefde kan bestaan.

Al, wie het geluk toelachte
Zo dat hem een vriend vertrouwt,
Die de vrouw kreeg die hij wachtte:
Juich, daar vreugde van je houdt!
Er zij één hart dat voor jou leeft
Dat jou stralend liefde geeft;
Maar al wie vergeten is
Versmacht in diepste duisternis.

Vreugde peurt nu heel de schepping
Uit de rijkdom der natuur
Zelfs de diep gezonken boosling
Wordt gereinigd, is weer puur.
Kussen worden ons geschonken
Juichend vinden wij ons Lot
En de worm die kromt zich dronken
En de goede stijgt tot God!

Vrij, flonkerend als sterrenstraling
Volgende het diepe plan:
Volgt nu, mensheid als één man,
Ontketend vrij uw lotsbestemming.

Weest bemind, o alle mensen,
Deze kus van onze aard' !

37. z'n negende

Schepsel, boven al uw nijd
Zoekt de Vader toch zijn mensheid.

Gij begeeft het, angstig, niets waard?
Ként gij wel uw Schepper, mens!
Zoek hem boven uwen wens...
Stralend Licht blijft van Hem komen.

ALLE MENSEN GAAN NU SAMEN – DEZE KUS!!
Als het Licht ons hart verwarmt

6-okt-1992

38. Het jongetje dat van onzedelijk gedrag verdacht werd

De zeemeermin nam Bennie in haar armen, wiegde hem teder, en vroeg zachtjes:

“Wat is er dan lieverd, stil maar schat, stil maar, stil maar, lieve jongen, ach ach ach, huil maar niet meer hoor, vertel me alles maar, arm kereltje, vertel het me maar gewoon – alles en alles. Wat is er dan voor vreselijks aan de hand, dat je zó veel verdriet hebt?”

“Ik kan niet lachen... nooit, nooit heb ik nog ooit gelachen; en ik wil het toch zo graag leren!”, snikte hij het uit. Toen werden ze gestoord door enige streng-blauw geüniformeerde heren die een hoge pet op hadden: de politie. Bennie en Denise moesten meekomen en werden in de cel opgesloten, verdacht van onzedelijk gedrag want vrouwen mochten toentertijd namelijk nog niet topless op het strand vertoeven. De zeemeermin was zich echter van geen kwaad bewust. Ze was alleen maar in gedachten verzonken. En wat dacht ze? Ze dacht:

-Wat zou er toch mis zijn met hem. Ik snap het niet. Hij ziet er toch gewoon leuk uit. Ik snap het echt niet. Wat zou er toch mis zijn?-.

(wordt vervolgd)

28 mei 1989

39. Wat is Kwaliteit?

Als ons de vraag gesteld wordt wat er mis is, willen we ons hier graag grondig op bezinnen, omdat het misschien om de essentieelste van alle kwesties gaat. Dan doen we er om redenen van efficiency goed aan te beginnen met kennis te nemen van de inzichten die anderen die zichzelf dezelfde vraag gesteld hebben, zich verworven hebben. We hebben een boek gelezen dat *Zen en de kunst van het motoronderhoud* heet.

Voer het gedachtenexperiment van Robert Pirsig uit. Ik bedoel, verwijder Kwaliteit uit het heelal en zie wat er gebeurt. Zie of het nog goed is. En Phaidros zag dat het dor was. Aldus Pirsigs bevinding.

Dor, jawel. Maar er is minder als Kwaliteit weggenomen is. Nóg minder dan dorheid. Hé wat zou ik nou bedoelen? Ja, wat is minder dan dor? KWAAD! Non-Kwaliteit is des duivels oorkussen!

Hoe dor is de dirty mind.

Kwaliteit is de dijk die tegen de verschrikkingen van het afschuwelijke opgewassen is. Slechtheid is niet mooi. Verzuim de dijk ordentelijk onderhoud te geven en golven van walging zullen over je komen. Gedenk de arme Mia verzopen in de beerput.

Een Kwaliteitsloze wereld stinkt. Daar is veel gelul en weinig lol.

Er zijn wel mensen die kwaliteitsdijken bouwen, dat weet ik wel; ze heten Sokrates en Beethoven en Dostojewski en Schweitzer en Lao Tze en Moeder Theresa en Keizer Hadrianus en Gandhi en Joseph Juran en Einstein en Yourcenar en Martin Luher King of Hans Visser of Mandela of nog anders, - maar zijn er genoeg dijken, en zullen ze stand houden? Hoe sterk zijn de dijken. Hoe sterk staan de goede werken van de goede mensen. Ik weet het niet. Ik ben bang.

7-sep-1997

40. O Jezus

*Nu syt wellecome,
Jesu Lieve Heer,*

*Gij komt van al so hooge,
Van al so veer*

*Hier al op dit aardrijk
Syt Gij gesien nooit meer*

Nu syt wellecome

Ik herinner me ineens dat ik als kind deze mooie woorden gedragen door het mooie melodietje dat er bij hoort elke avond zachtjes gezongen heb nadat ik in bed liggend het Onze Vader opgezegd had. Daarna ging ik dan slapen.

Hij komt maar niet Godverdomme.

6-okt-1992

41. De hel in het hol

De wereld breekt iedereen en daarna zijn velen op de gebroken plaatsen sterk geworden. Maar degenen die niet breken willen worden gedood, en dit zijn zonder uitzondering de heel goeden en de heel beminnelijken en de heel moedigen. Als jij daar niet bij hoort kan je er zeker van zijn dat ook jij gedood zult worden, maar het zal niet op zo korte termijn gebeuren.

Hemingway⁵²

God heeft mij nooit verlaten

Beethoven

Een geüniformeerde man zei, terwijl hij zich voorover boog om de man voor hem van nabij in de ogen te kijken:

“Het hol dan maar in met onze held”, en liet vermoeid zijn hoofd hangen. Hij had een weemoedige gelaatsuitdrukking, en over het geheel genomen stond hij erbij als een geknakte klaproos. De man die zich in een stoel vastgebonden tegenover hem bevond, dacht:

-We hebben gewonnen-. Ook hij keek naar de grond, absoluut afgepeigerd als hij was. Twee paar ogen staarden naar hetzelfde paar laarzen, de laarzen waarop het uniform berustte, en waarin zich de voeten bevonden van de man die geüniformeerd was. De voeten van de in de stoel vastgebonden man staken niet in schoenen noch in sokken – de vastgebonden man had überhaupt geen kleren aan. De laarzen hadden wat afgeschopt; het naakte lichaam had wat te incasseren gekregen. Het harde leer van de laarzen had het zwakke vlees van de vastgebundene murw getrapt maar niet de geest. Het zachte vlees was gewillig geweest maar de geest wou niet. Zo hardleers was de geest geweest van de man in de stoel, dat het harde leer van de laarzen er niet in geslaagd was de geest tot andere gedachten te brengen.

-Ludwig, we hebben gewonnen-, dacht de gemartelde bij zichzelf. Hij was van het type dat idealen heeft en dromerig is; het type dat jong al leert zijn dromen voor zich te houden om ze van besmeuring door de hartenlozen te vrijwaren. Hij hield van Beethoven met een liefde die niet van deze wereld is, en wist dat dat raar was dus sprak hij er met niemand over. Als hij ergens niet over wilde praten deed hij het ook niet. Hij had niet gepraat ongeacht wat ze met hem gedaan hadden. Ze hadden hem laten knielen met zijn schenen op een ijzeren staaf

⁵² [Referentie 2].

drukkend, en hij moest daarbij zijn lichaam rechtop houden. Telkens als hij bewogen had hadden laarzen hard getrapt. Urenlang was het zo doorgegaan, een eindeloze eeuwigheid had het geduurd. Eindeloos lang hadden zijn beulen het volgehouden – hij ook. Ze hadden hem elektrische schokken toegediend, ze hadden zijn maag vol water gepompt, ze hadden hem krachtig achterwaarts gekromd met touwen vastgelegd en verder kromgetrokken, nog verder, ál verder. En toen: nóg weer verder hadden ze hem kromgetrokken tot er iets aan het kraken gegaan was, diep onder in zijn rug; en terwijl hij daar zo tot het uiterste gepijnigd gelegen had waarbij elke millimeter beweging hellepijnen door hem heen gejaagd had, hadden ze zijn testikels geplet.

Eén op de miljard mensen misschien is in staat onder dergelijke omstandigheden zichzelf in stand te houden; hij was die ene geweest. Hij had geen naam genoemd. Zo had hij zijn strijdmakkers gered, en gemaakt dat zij de strijd konden voortzetten. En nu het voorbij was wist de held dat hij het bewezen had. Dit: dat de macht van het Kwaad het tenslotte afleggen zal tegen de van idealen vervulde mensen die geloven in Liefde, mits keiharde Volharding ingezet wordt.

Ze verpleegden hem, en gaven hem veel te eten. Nadat na een paar weken de man die van Beethoven hield weer op verhaal gekomen was (in lichamelijke opzicht dan – zijn psyche verkeerde in slechte staat, en elke nacht werd hij bezocht door bloedstollende nachtmerries), nadat zijn lichaam weer aardig hersteld was bracht de geüniformeerde man hem een bezoek; deze zei:

“Het is uit perversie dat ik je heb laten verplegen. Ik wil dat je fit bent als je het hol in gaat. Ik geniet van de gedachte dat in elk van je neuronen de hele hel in al zijn verschrikking zal neerdalen”.

-*Et especto venturi saeculli*-, dacht de martelaar. Maar zijn gezicht bleef zo bewegingsloos als een dodenmasker. De man in uniform lachte geluidloos; hij zei:

“Wie het laatst lacht lacht het best. Ik verheug me er al op!”. Hij keerde zich om om weg te gaan maar bleef halverwege de deur staan.

“Bewonderenswaardige verzetsheld”, zei hij, “ik zou je nog een laatste goede raad willen geven. Goed bedoeld, uit respect voor je geestkracht. Ik zal hem op papier stellen. Misschien heb je er wat aan”.

Tien minuten later werd een kartonnetje onder de celdeur door geschoven met daarop in Gothische letters de woorden *Lasciate ogni speranza, voi ch'entrate*.

Ze stonden bij een van beton gemaakte deur. Een bewaker drukte op een knop, een elektromotor begon te zingen, en de zware deur draaide langzaam open. Door de opening was een zwart niets te zien. Ze duwden de martelaar naar binnen. De bewaker drukte een andere

knop in en de deur ging langzaam dicht. Daardoor werd het om de alleen gelatene steeds duisterder totdat het definitief inktzwart duister geworden was. Terwijl de man daar in de nacht van het graf stond hoorde hij vreemde kreten. Hij hoorde ze ternauwernood en het haar op zijn armen kwam omhoog.

“Ludwig”, zei hij hardop, “ik weet niet wat ze van plan zijn, maar God sta ons bij”. Als had hij een toverformule uitgesproken (sesam open u) werd prompt het geluid van een elektromotor hoorbaar, hetgeen hem een schok van hoop bezorgde. Doch de deur achter hem bewoog niet; wel ontstond vijf meter voor hem een spleetje licht. Langzaam kwam daar een opening tot stand. Een overweldigende stank kwam naar binnen, een weezinwekkende rottingslucht. Menselijke – al te menselijke – kreten werden luid en duidelijk hoorbaar. Bij elkaar vormden ze een ongereguleerd soort van gejammer; Das Lied vom Jammer der Erde. De man bewoog langzaam en onzeker achteruit maar moest blijven staan na tegen het beton achter hem gebotst te zijn. Zijn blik bleef onbeweeglijk recht vooruit gericht. Badend in kunstlicht was daar voor hem een zeer groot onderaards hol zichtbaar geworden. Vlakbij lag een uit elkaar gerukt skelet. Er was iets raars mee; diverse botjes en beenderen lagen los verloren. Ook het hoofd lag los, dat, hoewel het van hoofdhaar voorzien was, lang blond vrouwenhaar, toch geheel ontvleesd was. Daar waar de botjes en beenderen bebloed waren, was het tandenlacherige wit ervan gehuld in een dof soort van rood. De man kon de oogkassen van het doodshoofd niet zien; wat hij zag was genoeg om te bewerkstelligen dat hij niet meer denken kon. Iemand die dwars door zijn gezichtsveld rende was meteen weer verdwenen. Verder gebeurde er niets. Maar de gruwelijke stank overweldigde hem en hij trilde.

Na enige tijd zag hij een wezen opdoemen dat in de opening bleef staan, de gang inkeek, en toen gilte:

“Een dikkerd! Een dikkerd! Stenigt hem!!”. Het wezen voegde de daad bij het woord, en smet steen na steen.

“Kom me toch helpen!”, schreeuwde het creatuur, telkens achterom kijkend, “Een kanjer, echt waar!”. Het drong tot de man door dat daar een vrouw schreeuwde; ze was graatmager en erg sterk was ze dan ook niet. Desondanks trof een door haar geworpen steen doel waarna de man wankelend wat opzij schoof, maar een broodmager persoon doemde op. Deze persoon raapte een kei op en gaf daar de vrouw een tik mee op het achterhoofd waardoor ze voorover kukelde.

“Brood en stenen, brood en stenen”, bracht ze uit. Toen zei ze niets meer, en de man die haar neergeslagen had boog zich over haar heen. Als een robot die gehoorzaamt aan machten die hij niet kent, liep de martelaar door de gang voorwaarts en vervolgens het hol in, en daarna bleef hij stom staan, en keek om zich heen. Overal zag hij mensen die zaten of liepen of op de grond lagen. Sommigen doodden de tijd door hun voorhoofd ritmisch tegen de granieten wanden van het hol te

slaan. Sommigen slaakten telkens korte gillets. Allen waren weerzinwekkend mager, en zo te zien de hongerdood nabij. De man die bij de vrouw neergeknield zat snikte gierend en zei kreunend van verdriet:

“O God Tanja”. Na enige tijd keek hij op naar de martelaar die als versteend nog steeds om zich heen stond te kijken, en zei zacht:

“Je kunt beter sterven. Als je wilt, kan ik je doodslaan. Ik heb er wel meer geholpen. Het is het beste”. Hij tilde zijn hand met de kei erin op om te verduidelijken wat hij bedoelde. De aangesprokene schudde van nee. Hij mompelde moeizaam:

“Wat is er met haar aan de hand?”, wijzend op de nu doodstil liggende vrouw.

“Dat is mijn vrouw. Maar ze is nog verder heen dan ik. Zij doodt om aan eten te komen en dat kan ik niet verdragen. Laat mij je doodslaan voordat het ook jou de baas wordt. Geloof me, je kunt niets beters doen.” De man liep door, verder het hol in. Overal was die vreselijke stank. Dat kwam doordat tachtig procent van de aanwezigen dood was. En hoewel alle skeletten zorgvuldig ontvleesd waren, verspreidden zij met zijn allen een onvoorstelbare rottingsgeur. De man, die op dit moment eventjes vergeten was dat hij ooit van Beethoven gehouden had, zag vlakbij zo'n skelet liggen, nam waar dat dit er net als alle andere, in stukjes en beetjes bij lag, en meteen schoot hem door het hoofd:

-Schoongevreten-.

De enige eetbare waar die in het hol viel waar te nemen was ook inderdaad de bevolking zelve. En de man keek om zich heen, zakte in elkaar, sloeg de handen voor zijn gezicht en kreunde. Jaja – Dunkel ist das Leben, ist der Tod! Even bleef hij zo zitten maar plotseling werd hij aangegrepen door één der bendes die hier de dienst uitmaakten. Je had hier namelijk de keuze: ofwel je bij een bende aansluiten (als je dat lukte had je geluk), óf er vroeger of later het slachtoffer van worden. Hij werd meegesleurd, in de richting van een verderop gelegen nis, maar er begon een mitrailleur te ratelen. Dit veroorzaakte in het hol een oorverdovend lawaai. De bendeleden lieten hun slachtoffer los dat op de grond viel en daar uitgeteld bleef liggen. Enige geüniformeerden liepen op hem af. Ze kwamen uit de richting van de gang waardoorheen hijzelf hier ook beland was. Ze keken naar de man die stil op de rotsbodem lag, en grepen hem beet, en maakten een vuurtje met behulp van daartoe meegebrachte stukken hout die ze aanstaken na er wat petroleum overheen gesprenkeld te hebben; vervolgens zaagde één hunner de linkerarm van de man af. Het slachtoffer brulde. Ook de geüniformeerden brulden:

“Kom het maar halen”, en ze zwaaiden verlokkelijk met de afgehouden arm. Intussen gebruikte iemand anders een vurig gloeiend stuk hout om de bij de schouder van het slachtoffer aanwezige wond dicht te schroeien want de man moest niet doodbloeden. Inderdaad kwamen vele uitgehongerden op de arm af, en

41. de hel in het hol

zij kregen het hapje toegesmeten, waarop ze zich stortten als wolven op een dood hert. De geüniformeerden sloegen een soort van metalen tentharingen in de grond, die ze gebruikten om de man met behulp van touwen aan de grond vastgebonden te houden.

“We gaan een barbecue houden”, lachten ze, en legden kleine stukjes houtskool op de buik van hun slachtoffer, in de buurt van diens navel, en goten daar enige druppeltjes petroleum op. Zij staken de petroleum aan. Een smeulend vuurtje ontstond en toen het slachtoffer de nieuwe pijn voelde begon hij nog harder te gillen dan eerst. Na ongeveer een uur hield hij daarmee op.

De man die zijn laarzen uitgedaan had volgde het schouwspel op de monitor maar hij lachte niet. Hij was wat verstrooid. Hij dacht aan de dag van morgen. Morgen zou hij een zeiltochtje maken... met Hélène!

Heeft God een monitor? Kijkt Hij wel eens, om te zien hoe het met Zijn kinderkens gaat? Of zou Hij denken: geen bericht goed bericht.

4-apr-1993

42. Consolidatie

Tolstojs *Oorlog en Vrede* is een zeldzaam prachtig en leerzaam boek maar het eindigt stom. De moraal van het verhaal, de bewering dat de burgermannetjesmoraal Gods Grootste Goed is, stuit me ontzettend tegen de borst. Ik hou nu eenmaal niet van leugens.

De waarheid is dat na Oorlog Oorlog komt. Na de dinosaurïers zijn de zoogdieren gekomen. Nadat de merel de worm opgepeuzeld heeft heeft de kat de merel opgepeuzeld.

De wereldgeschiedenis, niet alleen de gang der mensheid, maar de geschiedenis van alles wat er is, de gesteenten en zonnen inbegrepen, ontrolt zich voor ons geestes oog als een diorama van slag- na slag- na slagveld met kop noch staart.

De enige reden waarom de mensen het leven verdragen kunnen, is dat zij het soort van geestes oog niet hebben dat in staat is het slagveld te overzien.

Door de wetenschappers is de vraag aan de orde gesteld waarom aan de spectaculaire toename van de intelligentie van de mensensoort tweehonderdduizend jaar geleden abrupt een einde gekomen is. Het kan zijn dat mensen die dermate intelligent zijn dat ze het afgrijselijk trieste van mens te moeten zijn wezenlijk begrepen hebben, door ongelukkig-zijn dermate overmand worden dat ze de fut missen zich voort ze planten.

Rozen verwelken
En schepen vergaan
En Gods Liefde heeft nimmer bestaan.

Als we het geslachtsveld overzien verstomd onze mond.

Waarom blijven we eigenlijk in leven? Omdat ermee stoppen niet vanzelf gaat. Ermee ophouden vergt een drastische ingreep. Het leven moet echt *ontzettend* onaangenaam zijn, willen we de moed vinden er wat aan te doen.

Zolang het feit zich voordoet dat we nog leven, kunnen we nog

42. consolidatie

proberen er het beste van te maken. Wat dat is? Na enig nadenken krijgen we er een sterk vermoeden van dat het de hormonenspiegels in ons hoofd zijn die bepalen hoe we ons voelen. De mensen die drugs gebruiken weten dit uit eigen ervaring het beste.

Dus: zolang we leven: hoe kunnen we in ons hoofd prettige hormonenspiegels bewerkstelligen? Nou, door middel van mooie hemels heerlijke vrouwen natuurlijk! En door op avontuur te gaan!

Maar... het is nu eenmaal een godgeklaagd FEIT dat aan velen van ons, en mij in ieder geval bij uitstek, bitter weinig gegeven is van dat waar de hormonen zo gaarne een leuke rondedans op maken.

Na nogmaals enig nadenken, terwijl we ons herinneren wat er zoal bekend is over de constructie van de massa in ons hoofd, vermoeden we dat de manier waarop we denken invloed uitoefent op de de hormonen producerende secreten.

De nu bedachte paradigma's maar voor juist aannemende willen we verder gaan met werken aan de verbetering van onze wereld: de wereld in onze schedel – de manier waarop we denken. Omdat verbetering van dié wereld het enige is wat in ons voordeel is zolang we niet tot cohabitatie met de dood overgaan: gaan we aan het werk.

43. twee zetten

7-okt-1992

43. Twee zetten

Er volgde:

Bennie	Gijs
7.b2-b3	c7-c6

44. het paard lijkt wel goed

11-okt-1992

44. Het paard lijkt wel goed

Moest Bennie nu

8.d5xc6 spelen? Dat zou wél de dubbelpion oplossen. Na

8. Tc6:

kon misschien

9.d2-d4

10.d4-d5

volgen.

Het paard op e2 zetten lijkt werkelijk wel een goede gooi geweest te zijn: als je het naar f4 speelt bestrijkt het het veld d5.

Er volgde:

8.d5xc6 Tc8xc6

20-dec-2009

45. De eerste der spreuken

Waar bevindt zich het middelpunt van het heelal?

Daar waar te Delft de Nieuwe Kerk staat.

22-mrt-2013

46. De tweede der spreuken

Ik was volmaakt ongelukkig

Fritz Zorn⁵³

⁵³ [Referentie: F. Zorn / *De engel van het sterven* / Gottmer (Eerste deel, *Mars in ballingschap*, hoofdstuk VII).]

30-mrt-2013

47. De derde der spreuken

Waarom
Zeggen de bijbel
En de koran
Wél dat je geen
Varkensvlees mag eten
Maar niét dat je geen
Mensenvlees mag eten?

48. Inhoudsopgave

BOEKJE 0 LECTORI SALUTEM. HARTJE WOESTIJN

0 Aanvang, bevattende o.a. leesinstructies; uit de twintigste eeuw een
teken van leven

BOEKJE 1 BEGRAVEN. HARTJE WINTER

1. Probleemstelling 6
2. Alles Kitsch 9
3. Het zware laatste loodje gelegd 11
4. Lieve Hadrianus 20
5. Verslag van een wetenschappelijke expeditie 24
6. Niets 26
7. De spelers 30
8. Bennie en Gijs spelen 35
9. Verslag van een wetenschappelijke expeditie 40
10. Waar gaat het over 45
11. Story 47
12. Bennie en Gijs spelen schaak 56
13. Verslag van een wetenschappelijke expeditie 57
14. Het jongetje dat niet kon lachen 58
15. Bennie en Gijs spelen (vervolg) 59
16. Verslag van een wetenschappelijke expeditie 60
17. Het jongetje dat wilde leren lachen 66
18. Brsiap! 67
19. Op de plee 73
20. Bennie en Gijs schaken 74
21. Een klap 76
22. Een tank 78
23. De idealisten 80
24. De idealisten (vervolg) 97
25. De idealisten (tweede vervolg) 116
26. Nu werd 't moeilijker 135
27. De idealisten (derde vervolg) 137
28. Schoten in de duisternis 154
29. Huibjes vader 156
30. Een wind 158

48. inhoudopgave

31. Een scherfje N-G 160
32. Fata morgana 162
33. Het jongetje dat zoveel verdriet had 164
34. 1 1 1 1 1 1 1 1 1 1 1 165
35. Waar zijn de mensen, waar zijn ze heen 168
36. En in de bomen 172
37. Z'n negende 173
38. Het jongetje dat van onzedelijk gedrag verdacht werd 195
39. Wat is Kwaliteit? 196
40. O Jezus 197
41. De hel in het hol 198
42. Consolidatie 203
43. Twee zetten 205
44. Het paard lijkt wel goed 206
45. De eerste der spreuken 207
46. De tweede der spreuken 208
47. De derde der spreuken 209
48. Inhoudsopgave 210
49. Referenties – I 212

1-nov-1998

49. Referenties – I

Overzicht van de bronnen van de door mij in sub-boekje 1 geïntegreerde citaten, en van de bronnen waarop gebaseerd teksten in dit boekje geënt zijn

Nr.	Plaats in <i>Levend begraven</i>	Bron
1	Citaten voorkomende in <i>Waar zijn de mensen, waar zijn ze heen</i>	<i>Het verdwenen volk</i> / J. de Bruijn / Van Holkema & Warendorf
2	Citaat van Hemingway vooraan in <i>De hel in het hol</i>	Dit is een van de zeer weinige citaten die ik uit mijn hoofd gereproduceerd heb. Ik weet niet meer uit welk boek het afkomstig is, maar ik geloof: <i>Afscheid van de wapenen</i> (een boek dat ik niet in mijn bezit heb). Sorry.